

N5 2016

სასაზღვრო

ვანო ჩხიკვაძის ახალი მოთხრობა

ლევან ხინდრავა — 100

თამარ გელიბაშვილი — გიორგი სოსიაშვილზე

ვახტანგ გურული — აშორდითობის მიზეზებზე

აღინა ქაღვიშვილი — თბილისის გამოფენებზე

2016/5

ყაფულთვიური ლიტერატურული –
საზოგადოებრივი ჟურნალი

მთავარი რედაქტორი
ამირან ბომბარტელი

მთ. რედაქტორის მოადგილეები
ბალათერ არაბული
სოსო გოლიაძე

რედაქტორთა ჯგუფი
ანდრო ბუაჩიძე
თამარ გელიტაშვილი
ელზა მეტრეველი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა
და დიზაინი
ქეთევან მერკვილაძე
თამარ გელიტაშვილი

გარეკანის პირველ გვერდზე –
ქეთევან მაღალაშვილი –
იაკობ ნიკოლაძის პორტრეტი

გარეკანის მეოთხე გვერდზე –
დავით კაკაბაძე – „ავანგარდი“

სარედაქციო საბჭო

ანდრო ბედუკაძე
თავმჯდომარე

ვანო ამირხანაშვილი
ნაირა ბეპიევი
ლევან ბრეგაძე
დავით თედორაძე
ზვიად კვარაცხელია
ესმა კოკოსკერია
გიორგი ლობჯანიძე
ავთანდილ ნიკოლეიშვილი
ნინო სადღობელაშვილი
თამაზ ტყემალაძე
თემურ ჭკუასელი
ბესიკ ხარანაული

ჟურნალი გამოდის
თბილისის მუნიციპალიტეტის
ფინანსური მსახურით

მისამართი: თბილისი, ხიდის ქ.№1
ტელ.: 2-98-36-43
ciskari1852@gmail.com
<https://www.facebook.com/ciskari1852>

სარჩევი

ვანტანგ კოტეტიშვილი	3	ალექსანდრე ყახბეგი (ფრაგმენტი ნარკვევიდან)
ვანო ჩხიკვაძე	7	პროზა ქულა. მოთხრობა
გენრი დოლიძე	56	პოეზია. ლექსები
ბექა ჯანგველიძე	61	ლექსები
ამირან გომართელი	64	პროზა • ესეიანი ლევან ხინდრავა – 100 კაცი, რომელიც ეძიებდა სამშობლოს
თამარ გელიტაშვილი	72	მავთულხლართის პირისპირ (ფიქრები გიორგი სოსიაშვილის პროზაზე)
ნიკოლოზ სანებლიძე	81	ახალი წიგნები პეტერბურგული „ვერცხლის საუკუნე“ ქართულად
რედიარდ კიპლინგი	87	ახალი თარგმანები პურუნ ბჰაგატის სასწაული. ინგლისურიდან თარგმნა თამარ კოტრიკაძემ
ვანტანგ გურული	99	უახლესი ისტორიის ფურცლები ქართული არისტოკრატია სამეფოს გაუქმების შემდეგ
ალინა ქადაგიშვილი	110	არბრევი თბილისი – მუზეუმების ანმყო

ხელმოწერების გასაფორმებლად დაგვიკავშირდით ტელეფონის
ნომრებზე: 595 45 20 50; 591 20 25 40; 599 56 56 44.

ვახტანგ კოტეტიშვილი

ალექსანდრე ყაზბეგი

მეცხრამეტე საუკუნის ქართულ-მა პოეზიამ მიაგნო ორ მწვერვალს, რომელნიც უცხოოდ სდგანან საერთო ლიტერატურის სივრცეზე. ყველა სხვა ჩვენს მწერალს შეიძლება მოუძებნოთ თუნდ შორეულად მსგავსი ავტორი საქართველოს გარეშე, მაგრამ ვაჟაფშაველა და ყაზბეგი კი სრულიად განმარტოებით დარჩებიან. ხოლო ის სიმალლეები კი, რომელზეც მათ აიყვანეს ქართული სიტყვა და პოეტური გზნება, დარჩებიან როგორც ქართულ სულის გამძლეობის და სიდიდის ნიშნები. მსოფლიო ლიტერატურაში, ბევრი მხატვრის გენია დაქანცა მთის საიდუმლოებამ. რომელი დიდი პოეტი იყო, რომ ხარკი არ მოიხადა ამ მიუკარებლის სასწაულის წინაშე, მაგრამ რომელმა შეძლო კლდეთა ენით ამეტყველება? ვინ იყო ის რჩეული, რომელმაც შეალო ამ საიდუმლოების კარები? მე მგონია რომ არავინ.

მსოფლიო ლიტერატურაში ვაჟა და ყაზბეგი განმარტოებით არიან, და მათთანვე არის მთას შეფარებული ქართული სულიც. მეტად ძნელია მთასთან მისვლა. იქ სულ სხვაგვარი განცდებია, თავისებური აზრი და ნებისყოფა. იქ ხალხი ამირანის ამაღლას ჩამორჩენილებით არიან მდევის ნაფეხურებზე მიმოფანტულნი. იქ სიცოცხლეც სხვანაირია და სიკვდილიც თითქოს უფრო ადვილი. იქ ერთგვარი პანთეონია, სა-

დაც ძველი სულის განძეულობა ინახება თამარის საფლავივით.

ვაჟა და ყაზბეგი, ეს ორი პოეტი მივიდნენ მთასთან ხევის დეკანოზებივით, მხოლოდ იმ გარჩევით, რომ ვაჟა „რელიგიით“ მივიდა, ყაზბეგი კი ეთიკით. ვაჟა მთების ჯანყში ხედავდა ლაშარს და ლოცულობდა, ყაზბეგი კი მთაში კაცს ეძებდა და აფიცებდა ხანჯალს და ძმობას. აი, აქ ისმის იგივე მორალური ხმა, რომელიც ალ. ყაზბეგს ათრთოლებდა ბავშვობიდანვე. ბაირონი წერდა: „გაქცევა ჩემი თავისაგან ყოველთვის იყო ერთად ერთი მიზეზი ჩემი მწერლობისა“, ეს ნიშნავდა „იმავე გონებრივი მოძრაობის გაგრძელებას, რომელიც უამისოდ თავს დამატყდებოდა.“ ამავე სიტყვებით შეიძლება დახასიათდეს ყაზბეგის მწერლობაც. ალ. ყაზბეგმა პირად ცხოვრებაში მალე იგრძნო „ბრწყინვალე“ ცხოვრების სიმშრალე და უშინაარსობა; იგი მალე დაიღალა ხელოვნურობის აუცილებლობით, ეტიკ-

ეტის მორჩილებით. მალე მიხვდა, რომ გართობა კიდევ არ არის ბედნიერება, რომ ადამიანი ელევანტური თოჯინა არ არის, და რომ ბრწყინვალე „სალონების“ გარდა არის კიდევ სხვა ქვეყანა, სადაც ყველა ამის მაგიერ არის: რწმენა, სინიდიისი, ადამიანის უფლება და მართალი განცდები.

ის სინამდვილე, რომელიც ალ. ყაზბეგის თვალწინ იყო გადაშლილი, მისი გაგებით ყალბი იყო და მიუღებლად ეჩვენებოდა, როგორც ზედმეტი „ცოდვით“ დამძიმებული; მის თვალში, თანამედროვე ადამიანი უბედური იყო და ამ უბედურობას ორი სათავე ჰქონდა: 1. ადამიანისა და ბუნების გაყრა ერთმანეთისაგან, 2. პიროვნების გათქვეფა იმ უსახეო მასაში, რომელსაც ბურჟუაზიული ცივილიზაცია ჰქვია. აქ არის იმ დისპარმონიის დასაწყისი, რომელიც პირველყოფილ ცოდვასავით ღრღინს ადამიანის სულს. მართალია, ადამიანის ჭკუამ გაიმარჯვა, და ქოხების მაგიერ მთასავით აყუდებული მრავალ სართულიანი სახლები მედიდურობენ, დაბერებული ურმის მაგიერ ავტომობილი სერავს და ნთქავს სივრცეს; კვარისა და ჭრაქის ნაცვლად ელექტრონი ეფინება თვალუნვდენ მანძილს, საწყალი გზირისა და შიკრიკის მაგიერ რადიოები მთვარესაც კი იჩემებენ და ამბის მოტანას გვპირდებიან იქედან... მაგრამ ძვირად დაუფდა ადამიანს ეს გამარჯვება: იგი ბატონი და შემოქმედი იმავე დროს მონად და მანქანის ნაწილად იქცა. და აი, ეს სინამდვილე შემზარავად ეჩვენება ყაზბეგს. მით უმეტეს, რომ გაზომილი ნაბიჯებით ეჭრებოდა იგი ამ ერთადერთ მივიწყებულ კუთხეს, სადაც მითოსი კიდევ ცოცხლობდა და „ღვთის პირით მოლაპარაკე ხალხი“ კიდევ აგონებდა „დაკარგულ სამოთხეს“. მოდიოდა ახალი საუკუნე შეუბრალებლად, გულში ანგარება ედო და თავი დამძიმებული ჰქონდა მზაკვრული ფიქრით უსირცხვილო სარგებელზე. მართალია, ალ.

ყაზბეგს ეს აზროვნება ამ სიტყვებით არ გადაუშლია, მაგრამ მის თხზულებათა დამკვირვებელ მკითხველს ასეთი მსოფლმხედველობა შერჩება ხელთ. ალ. ყაზბეგი მძაფრი სახეებით ლაპარაკობდა, ხოლო ამ სახეების ლოგიკური სქემა მხოლოდ ასეთ მსოფლმხედველობას იძლევა. მართალია, მისი რომანების სამყარო კაცობრიობის სამყაროს კერძო ნაწილია, მაგრამ ამ ნაწილში რა სულიც ბობოქრობს და უარყოფის ნყევლას გზავნის ირგვლივ, იგივე სული ნყევლის ამ ბოროტების სათავეს საზოგადოდ.

ალ. ყაზბეგის შემოქმედება ერთი მთლიანი რომანია, ერთი დიდი ტილო, სადაც მეტად თამამი ყალმით დახატულია ხევის წამება. არამცთუ ძირითადი მოტივი, არამედ ხასიათიც და გარეგნული დეტალებიც კი ერთია ყველა ცალკე ნაწარმოებში. აქ არ არის განცდათა მრავალმხრივობა, არც ხასიათთა სხვადასხვაობა, არამედ ერთსა და იმავე ფსიქოლოგიურ მომენტებს ამჟღავნებენ ეპიზოდური პირობები, რომელნიც ერთსა და იმავე სიტუაციაში ჰყვებიან და ერთსა და იმავე მთავარ აზრს ეწირებიან. ეს გარემოება კი იმით აიხსნება, რომ ალ. ყაზბეგი საზოგადოებრივ მოძრაობის მორევში არის შეჭრილი, სადაც ყველაფერი ამოდულებულია, და სადაც ორი სტიქია შეკვეთებია ერთმანეთს. იმ მომენტს აგვიწერს, როდესაც ამ ორი ძალის დიფუზია ჯერ არ იყო მომხდარი და ორი აზრი, ორი ძალა, ხასიათი, ადათი და სხვ. სიკვდილზე უარესი ტკივილებით იბრძოდნენ და არც არას თმობდნენ. ეს ბრძოლა ყველგან წარმოებდა და ალ. ყაზბეგიც ყველგან ორი ხასიათის გმირთა შორის შლიდა საომარ ასპარეზს. ელგუჯა, კობა, იაგო, გოჩა, ონისე და სხვ. „ერთ-ხორც და ერთ-სულ“ არიან. მათი ნებისყოფის აპარატი, ზნეობრივ-გონებრივი კულტურა და მთელი ფსიქოლოგიური ფორმიანობა – ერთი და იგივეა. ალ. ყაზბეგისთვის არსებობს მხოლოდ ერთი დედააზრი,

და ყველგან ამ დედააზრის მატარებელს დაეძებს და ხატავს. მეტად საგულისხმოა ალ. ყაზბეგის ერთი ფრაზა, ი. მეუნარგიასადმი მიმართულ საპასუხო წერილის ვარიანტიდან, რომელიც ამ აზრს ადასტურებს: „გამიშვით სხვაგან; იქნებ იქაც სადმე შევხვდე ელგუჯას, ან კიდევ მის პროტოტიპს, ანმყო სავაგლახ-სატირალის წარმომადგენელთ“... ელგუჯა არის მისი საძიებელი. მასში ეგულება კიდევ ბევრი რამ საიდუმლოება, რომელიც ავტორის სულში მარად წყურვილის ტანჯვად იშლება. და ამ საიდუმლოებას დასტრიალებს ყოველწარმოებში, მთელ თავის შემოქმედებაში, რომელიც მთლიანად არის შეკრული როგორც განუყოფელი ერთიანობა. მაგრამ ეს იმას კი არ ნიშნავს, რომ ალ. ყაზბეგი ერთსა და იმავეს იმეორებდეს მოსაბეზრებლად, პირიქით. თუმც მოტივები ერთი აქვს, მაგრამ ეს მოტივები ისეთ დინამიკაში იჭედებიან, რომ ყველაფერი ხარბად გიზიდავთ. შეიძლება ითქვას, რომ ალ. ყაზბეგს არ აქვს არც ერთი მოსაბეზრებელი ადგილი. ყოველ ნაბიჯზე გაოცებთ უჩვეულო სუნთქვა და მაჯისცემა.

დიახ, ალ. ყაზბეგის შემოქმედება ერთი მთლიანი რომანია, და შემოქმედების ასეთი მთლიანობა ყველა დიდ მწერალს ახასიათებს.

ეს არ არის პარადოქსი. გოეთეს მთელი შემოქმედება – „ფაუსტია“, დოსტოევსკისა – „დანაშაული და სასჯელი“, ბალზაკისა – „ადამიანური კომედია“ და სხვ. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ბალზაკი, რომელსაც უნდოდა ერთი სათაურის ქვეშ მოექცია ყველა დაწერილი და დასაწერი რომანები, და ეს სათაური უნდა ყოფილიყო „ადამიანური კომედია“ (Comedie humaine). ასევეა ალ. ყაზბეგიც, რომლის შემოქმედების მთლიან სათაურად შეიძლება მიჩნეულ იქნეს „მამის მკვლელი“. ალ. ყაზბეგის მთელი პოეტური გენია ამ მკვლელობის ასახვას მოუხდა, რასაკვირველია, არა

სიტყვა „მამის“ რეალ მნიშვნელობით, არამედ მამაკაცურის, აქტუალურის. „გულის გლოვის პერანგი რად ჩაეცვა“ და კაცებიც „დამალულის იდუმალეობით გულში რად ჩაიტიროდნენ“. აი ის შემოქმედებითი ამოცანა, რომელსაც ალ. ყაზბეგის აზრით ახსნა მხოლოდ „მამის მკვლელობაში“ ეძებნება.

ამ მთლიან რომანში თვით ავტორი არის ცენტრალური ფიგურა, რომელიც ან უხილავად თანა სდევს თავის გმირებს, ანდა ამბობს საკუთარი სულის აღსარებას. ასე რომ, ალ. ყაზბეგის შემოქმედებაში შეიძლება აღინიშნოს ორი მომენტი: 1. ცდა სხვადასხვა გმირთა სახით სიცოცხლის დრამის ობიექტური გადამლისა და ფსიქოლოგიურ სიმართლის ძიებისა, და 2. წმინდა სახის ავტობიოგრაფიული მოთხრობა, სადაც იგივე არის მოცემული არა გმირთა სახით, არამედ საკუთარი მოთხრობით. ორივე მომენტი კი საბოლოოდ ერთ საფუძველზე არის აღმოცენებული, სუბიექტურობაზე, რაც ალ. ყაზბეგის შემოქმედებას აძლევს ღრმა ლირიკის ხასიათს. ასეთ შემოქმედებას გულისხმობდა შპილჰაგენი, როდესაც ამბობდა: „თანამედროვე რომანის უღრმეს ფენებში, იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც იგი ცდილობს კიდევ სასტიკად დაიცვას ობიექტივობის და უპიროვნობის ხილულება, არის პოეტისა და გმირის დაახლოვებითი შეერთება“. ალ. ყაზბეგის თითქმის ყველა რომანში, მთავარი გმირის ნიღაბ ქვეშ იდნა ავტორი გამოიყურება, და ჩვენც მკაფიოდ ვხედავთ იმ კონგენიალობას, რომელიც აახლოვებს დამხატველის და დახატულის განცდებს, თუ მთელ ფსიქოლოგიურ აგებულებას.

მისი საყვარელი გმირები, ყველანი იმასვე გრძნობენ, რასაც ავტორი, ყველას მიერ შეიგზნება ის სასტიკი და ჩათხრობილი სული, რომელიც უღელტეხილ ეპოქას ახასიათებდა

და ყველანი გარდასულისაკენ იცქირებიან... აქ ტკივილების საშინელებაა, რომელიც აზროვნებას ჰყინავს და სამაგიეროდ ინვევს აფექტების მეტამორფოზებს. აქ არც უცხო გავლენების შესახებ შეიძლება საუბარი, რადგან ყაზბეგის შემოქმედების ნიადაგი, როგორც ვაჟა-ფშაველასი, არის ჩვენი დედამიწა. იგი ცდილობდა თავისად ექცია ის განცდები, რომელიც ჩვენს მთაში ტრიალებდნენ და შეექმნა რაღაც თავისებური ქვეყანა, როგორც სიცოცხლესთან შეგუების ერთადერთი შესაძლებელი ფორმა.

და ეს მისი ახალი დედამიწა თუ სამყარო, გაცოცხლებულია ისეთი დიდი სულის შთაბერვით, რომ იქ ყველაფერი გასულიერებულია. კენჭი, ვარსკვლავი, ბალახი, ნისლი, ირემი, ადამიანი.

ყველა ერთ დიდ მოძრაობაში არის მოსული, ყველგან ეჩვენება სასურველი სიცოცხლის სინმინდე და ძალა. დიახ, ყველაფერი გასულდგმულებულია ალ. ყაზბეგის შემოქმედებაში, და ეს ყველაფერი გარს ევლება ადამიანს, როგორც მთელი კოსმოსის აზრის მიმცემს და დაგვირგვინებას.

ალექსანდრე ყაზბეგს ადამიანი მიაჩნია უსაზღვრო ღირებულებად. რადგან მასში ეგულება აურწყველი ნადილები და მიჯნა დაუდებელი სწრაფვა სისრულისაკენ. ერთი სიტყვით, ადამიანი სუბსტანციაა, რომელიც თვით არკვევს თავის თავს, თუ შეიძლება ასე ითქვას. ამიტომ არის, რომ ადამიანის ინდივიდუალური ბედისწერა ასე აღელვებს, აფიქრებს ჩვენს ავტორს.

ვანო ჩხიკვაძე

ქულა

ეგონა, ეს ვეებერთელა რკინის ყუთი ადგილზე ზრიალებდა, ხრჭიალებდა, აქეთ-იქით ანყდებოდა, სხვა ყველაფერი კი გარბოდა – ბუჩქები, ხეები, ცაზე მიმოზნეული ღრუბლის ნაფლეთები, ჯერ ნელა, ტაატით შორდებოდნენ, მერე აუჩქარეს, გამაყრუებელ დაგადუგში მოკურცხლეს მაღალი ძაბვის ბოძებმა... გათავდა ლიანდაგს ადევნებული ბუჩქნარი და ახლა გვალვით გადატრუსული მინდორი გამოჩნდა, მერე გაბერნებული, კუზიანებივით ნახრილი ვაშლის ხეების ბალები... მინდორი და ბალებიც გარბოდნენ; ქარსაცავის ალაგ-ალაგ მოჭრას გადარჩენილ ჭადრებსაც და სამანქანე გზისპირებზე მიტოვებულ დამწვარ-დაბუფულ სამხედრო ტექნიკას, ცეცხლის ალით გალოკილ ავტომანქანების ჩონჩხებსაც ფეხი აედგათ... გარბოდნენ, გარბოდნენ და ვერ გაეგო, იქ, იმ უბედურებისაკენ რა უნდოდათ, საიდანაც თვითონ გამოიქცა.

სამვაგონიანი სექცია მძიმე-მძიმედ შელოლდა მორიგ ბაქანზე, შეყანყალდა და შედგა.

კარი გაიღო. სულ რამდენიმე ხელბარგიანი ქალი და ბავშვიანი კაცი ამოვიდა.

– დედა, რამხელაა! – ხელჩანთა ფერდთან მიიხუტა წინ მომავალმა ქალბატონმა, თითქოს ქულა ჩანთის ნასართმევად ებღღვენებოდა.

– რა ლამაზია! – გაუცინა ბავშვმა

და მოსაფერებლად ხელი გაინოდა.

კაცმა – ცოფიანი არ იყოს, ხომ ხედავ სახე როგორ აქვს აფცქვნილიო, – გოგო უკან დასწია.

– რატომ, მამა, რატომ?

– რა ვიცი, შეიძლება მძიმე ავადმყოფობა სჭირს.

– მძიმე? – ბავშვს უკან დარჩა თვალი.

ყველა მოერიდა, ტამბურიდან შეილაღნენ ვაგონში და მოზრიალე კარი მიიკეტეს.

ისევ მარტო დარჩა, კუთხეში მიკუნჭული.

არაფერიც არ სჭირს. ჯანმრთელზე ჯანმრთელია. დაფუფქული სახე კი მდუღარე წყლის ბრალია, მაგრამ ვის უთხრას ან როგორ გააგებინოს.

როგორც ბევრი სხვა რამ, ადამიანებს აღარც მანანნალა ძაღლები უკვირდათ მატარებელში. სოფელი, თავისთავის გამოკვებაც რომ უჭირდა, ნაგაზებს ქალაქს უგზავნიდა. უცხო გარემოში მოხვედრილი, დაბნეული მყეფრები ტამბურში ან ვაგონის სკამებქვეშ გალურსულები ელოდნენ, ვიდრე გამყოლი ჯოხით არ ჩამოივლიდა და ქალაქის სადგურში არ ჩამორეკავდა.

ზოგი თუ ფეხის დაბაკუნებაზეც ძირს ჩამორბოდა, ზოგიც გაჯიუტდებოდა, უკმაყოფილო ღრენით იგერიებდა გამყოლის ჯოხს.

ვაგონებიდან ჩამოყრილები, ალალ-

ბედზე გარბოდნენ – ემატებოდნენ მოხეტიალე, სანაგვე ურნებთან შექუჩებულ ხროვებს.

იქაც არ იყო იოლი ადგილის დამკვიდრება, სანაგვემდე მისვლის უფლება ბრძოლით უნდა მოეპოვებინათ, სუსტი და უგერგილო მანანნალებშიც იჩაგრებოდა.

განსაკუთრებით ოთახის ნაპატივებ, მოფერებაში გაზრდილ ძაღლებს უჭირდათ.

ქულაც, თუ უკანასკნელ ხანებს არ ჩავთვლით, იმ ბედნიერთა შორის უნდა გვეგულისხმა, მოფერება, ყურადღება და საჭმელი რომ არ აკლდათ.

ახალთვალახელილი ლეკვი იყო, მწყემსებმა ეკლესიის წინამძღვარს, მამა პავლეს რომ აჩუქეს. მთის სოფელში, წირვის შემდეგ, მანქანაში მჯდომ მღვდელს კალთაში ჩაუსვენს – თეთრი, ღუნღულა, დაბურთული.

– ეს კიდეც ამის „სოსკა“, – ჩაუდგა თავჩობანმა სანოვარიანი რძის ბოთლი.

– რძეს მიირთმევს?

– მაშა, ჯერჯერობით სხვას არაფერს გეახლებათ, ცოტა ხანში შეიძლება შრატში პურიც ჩაუგულოთ.

– რა ლამაზი და ფუმფულაა!

– მერე ნახეთ, მამაო, რამხელა გახდება, ცხენიდან კაცს ჩამოიღებს... სუფთა ქართული ჯიშია, ჭკვიანი, დამჯერე, პატრონისა და ფარების ერთგული.

– როგორ თრთის და კანკალებს. არა, ნამდვილი თეთრი, ქათქათა ბამბის ქულაა, – ხელები მუცელთან ამოუნყო ლეკვს.

– მალე შეგეჩვევათ და თქვენზე მეტად არავინ ეყვარება.

– დაგლოცოთ ღმერთმა, დიდი მადლობა.

– როგორ გეკადრებათ... ცოტა ხანს რძე არ მოაკლოთ და მერე თუ გინდათ ქვას დაღეჭავს! – მხარზე ეამბორა და გამოეთხოვა.

მთელი გზა მღვდელი ლეკვის და

ლეკვი მამაოს ხელისგულების სითბოს გრძნობდა. სითბო და თავისებური სურნელი ანაფორის კალთებს, სახელოებს და ხელებს რომ უდიოდათ, მაშინვე ძვალ-რბილში გაუჯდა, განსაკუთრებულ სიამოვნებას მღვდლის კალთაში ხელის ნებზე თავმიდებული გრძნობდა და ამ სურნელით სასიამოვნოდ გაბრუებული იძინებდა ხოლმე.

ცოტა რომ მოიზარდა, მამაოს ურჩიეს, ყურები დააჭერით და უფრო ავი გაიზრდებო.

– ამის სიავე რაში მჭირდება, პირიქით, თვინიერი და ყველას მოყვარული მინდა იყოსო. თვითონ აბანავებდა, ვარცხნიდა, გაჩეჩილი მატყლივით რომ აფუვდებოდა, ნახე რა შესაფერისი სახელი მოგიძებნე, მართლაც ქულა ხარო.

ესეც არ სცილდებოდა, თავისებურად ეფერებოდა პატრონს.

ზოგჯერ ეთამაშებოდა, დაემალებოდა, თავს აძებნიებდა.

სადა ხარ, ქულა, დამენახვეო, დაუძახებდა მამა პავლე და როდის, როდის, სანოლის ქვემოდან ან კარადის უკნიდან გამოძვრებოდა, თან უეჭველად რაიმეს გამოათრევდა, დაღრღნილ ჭილობის ნაჭერს თუ ოთახის ფეხსაცემელს.

დატუქსავდა, თითს დაუქნევდა მღვდელი, ახლავე თავის ადგილზე დადეო და ესეც ნადავლს უკან მიათრევდა.

როცა მოიზარდა, მამაოს კელიის წინ, შემოლობილში, მიუჩინეს ბინა.

თანდათან დაუმსხვილდა ტორები, უკვე მამაოს ხელისგულს ფარავდნენ და, როცა აეტოტებოდა, შეაბარბაცებდა ხოლმე.

თვალეები შერჩა ძველებური, ნათელი, გულუბრყვილო. საკმარისი იყო მღვდელს შუბლი შეეკრა და ქულაც მოიწყენდა, მკერდზე მიაყუდებდა ხვედასავით თავს და ზურგზე გადასმულ მამა პავლეს ხელს გაუტვრინდებოდა, ნაცნობი სურნელით ტკბებოდა.

ქულას ბედნიერება სულ რამდენიმე წუთში დაინგრა.

ჯერ შორიდან, სოფლის განაპირა, ფერმების მხრიდან მოისმა აფეთქებების ხმა, მერე რაღაც თითქოს ზედ ყურთან გასკდა და მალე ბურთივით აისროლა. გონს რომ მოვიდა, ინვონენ ჭერჩამოქცეული კელიები, ციდან ისარივით დაშვებული თეთრი ნათება მიწაზე ცოდვის კითხვას ატრიალებდა, ირგვლივ, თვალის დახამხამებაში, ყველაფერი ნაცარტუტად იქცა...

მტვერში, კვამლსა და ორომტრიალში ვილაცამ შემოლობილის კარი გამოგლიჯა – ჩქარა, გამოდი, თავს უშველე, ქულაო.

მამაო იყო.

ქულაც გამოვარდა. გარბოდა ყველა, კვალში მისდევდათ აფეთქებების ხმა და ცეცხლი და ესეც გაიქცა.

კვამლსა და აურზაურში მამაოსკენ გზა ველარ გაიგნო, ველარ დაინახა, დაკარგა კვალი. ეკლესიის ღობესთან რუხე გადებული ბოგირი გადაირბინა და დაღმართზე დაეშვა.

სოფლის სკოლის ფეხბურთის მოედანზე ჭურვებით დათხრილი ორმოები ხრჩოლავდნენ, იქითაც, ერთმანეთს მიბმულ ბალ-ვენახებსა და საყანე მინდვრებში, ცეცხლი ბუგავდა გვალვით ჩამხმარ ბალახს.

გარბოდნენ ადამიანები და ქულაც გარბოდა. თან გაფაციცებული ნაცნობ ანაფორას დაეძებდა, მაგრამ მღვდელს თვალი ველარსად მოჰკრა.

მერე თავზემით გადაიქროლეს შავმა ჩრდილებმა, გადასერეს ველი და ყველანი მიწას დაეფინენ.

ცეცხლის ნიაღვარი გაუთიბავი ბალახიდან ახლა გაფიცებული, ბოხობებით დამხობილი ბულულებსაკენ გასრილდა, მარჯვნივ და მარცხნივ გაიშალა, აბობოქრდა, ყველაფერს მოედო. ნითელი ალი გაქცეულებს ფეხდაფეხ მოსდევდა და უკან გადაშავებული ველი რჩებოდა.

ნიავის ძვრა არ იყო.

დახუთულ ჰაერში კვამლი გაუნძრევლად იდგა.

ვილაც, მტვერსა და ნაცარში ამოგანგლული, ამოდ ჩასძახოდა მობილურ ტელეფონს.

გვერდით, კვამლისა და დამწვრის სუნში, კიდევ რაღაც გამორჩეულად ყარდა – ქულას სიახლოვეს პირქვე ჩამხობილი კაცი ხაოდა, ფეხზე გადახსნილი არტერიიდან ჯერ კიდევ მოსჩქეფდა სისხლი და მიწაზე მუქად დედებოდა.

ოხშივარის სუნმა გააღიზიანა.

უკან გახობდა.

შორიახლო ისევ ამოხეთქა ნითელმა ნიაღვარმა. აქეთ დარჩენილ საურმე გზისპირა ყამირს მოედო, ატკაცუნდა, რკალივით მოღუნული წამოვიდა, მინდვრის შუაგულისკენ დაიძრა, თითქოს თავზევით მობორილედ ურჩხულების ნამოქმედარი უნდა წაეშალა, მიყრილ-მოყრილი ხელბარგი და დაფლეთილი ადამიანების „ნივთმტკიცება“ მოესპო.

ქულა ახლა საწინააღმდეგო მხარეს გაიქცა.

გულის ამოვარდნამდე ირბინა.

მონყურებული დამშრალ არხში ქინქლადახვეულ გუბეს დაენაფა.

ასეთ ამღვრეულ წყალს აკადრებდა მამა პავლე?

არხიდან ამოვიდა.

ხილის ბაღში საყარაულო ფიცრული იდგა.

ფიცრულის აღმოსავლეთით, ჩრდილიან კედელთან, ერთი ილია თივა ეყარა.

მინვა და გადაქანცულს მალე ჩაეძინა.

საჭმლის სუნმა გააღვიძა.

გათენებულიყო.

სუნს ყნოსვა-ყნოსვით მიჰყვა.

ხილის ბაღს პატარა, საყანე მინდვრიდან ფლატი აცალკევებდა.

მინდორზე კარავი გაეშალათ. იქვე საველე სამზარეულოს ქვაბები

ქმინავდნენ. ზარფუშიდან ორთქლი ამოდოდა. ამ ქვაბებიდან ამოფშვენილმა სუნმა მიიტყუა ქულა.

ქაფქირიან მზარეულს წინ დაუცუცქდა.

პირი თავისთავად გაეღო და ნერწყვმომდგარს ენა ლაშებზე ჩამოუგრძელდა.

– შენ აქ საიდან გაჩნდი? გშია? – მოხედა უღვაშა მზარეულმა.

ქულამ თვალები დაახამხამა.

– ცოტა ხარშვა აკლია, მაგრამ, მგონი, მაინც არ დაინუნებ, შენი კბილების პატრონს ამ ძვლის დამუშავება არ გაგიჭირდება! – ქაფქირიანმა ხორციანი კოჭის ძვალი წინ გაუგორა.

საჩუქარი დაითრია და ქულა მუშამ-ბაგადაფარებულ, სასადილო მაგიდის ქვეშ შეძვრა.

წამოუნვა. ის იყო წინგაშვერილ თათებში მოქცეულ ძვალს ხორცი აასვლიპა, რომ ირგვლივ ჩოჩქოლი ატყდა და თითქმის ერთდროულად მის გარშემო ჭვინტმალალი, კირზის ბათინკები დამწკრივდნენ.

მაგიდა ახმაურდა, თუნუქის ჯამებს კოვზები შეესივნენ, ვილაცები თავშეუკავებელი ხრუპუნით ნთქავდნენ ნენიანს, მაგიდის ქვეშ კი, ქულას ირგვლივ თავმოყრილი, პატრონების ემოციებს აყოლილი ბათინკები ტოკავდნენ, ცმუკავდნენ, თითქოს ადგილს ვერ პოულობდნენ.

ქულამ ველარ მოითმინა და ძვალს აუტეხა კნანაკუნნი.

მარილიანმა ძვლის ქონმა სასიამოვნოდ ჩაუღბო ყელი.

უცებ მაგიდა გაჩუმდა, მერე მუშამბის გვერდებმა აინიეს და რამდენიმე წყვილმა თვალმა შემოიჭყიტა.

ვაჰ, ამას აქ რა უნდაო, ბათინკებმა ფერდები მოუსინჯეს.

განსაკუთრებით შუათანამ, სხვებთან შედარებით უფრო აგრესიულმა, სხვადასხვა ფერის ზონრიანმა ბათინკის ჭვინტმა ივაჟკაცა, პირდაპირ ცხვირში

დაეჯახა და ძვალი გააგდებინა.

დანარჩენებიც აიჯაგრნენ, მისკენ ინევდნენ, ნაყამირალს ამტვერებდნენ.

ბათინკებს და ბათინკის ყელში ჩატანებულ ყვითელ-მწვანე სამხედრო შარვლებს ოფლის, ვაქსის და კიდეე რალაცის გულისამრევი სუნი ასდიოდათ.

გვიანდა მიხვდა, ამის მსგავსი სუნი იქ, მინდორში, შეიგრძნო პირველად, დაფლეთილ კაცს რომ ენვა გვერდით, გადამსკდარი კიდურის ძარღვებიდან სისხლმა და ოხშივარმა რომ იფეთქა.

ბათინკები ყაყანებდნენ, ბრაზდებოდნენ, ილრინებოდნენ, იმუქრებოდნენ. საკბენად ინევდნენ, თითქოს ადამიანები კი არა, ესენი უხათქუნებდნენ მუშტებს. „ჭერი“ ზანზარებდა და დამფრთხალი, მოკუნტული ქულა ლამის მუშტისტოლა გახდა.

აქამდე არ იცოდა, რატომ უნდა შინებოდა ადამიანების. მათგან მოფერების, თბილი ხელისგულებისა და ალერსიანი თვალების მეტი არაფერი ახსოვდა. ახლა კი შემოარტყეს ბულოდოგის ცხვირიანი ბათინკების ალყა, რომელიც ხან დავინროვებოდა, ხან გაიშლებოდა, მერე ის, აგრესიული, ადგილიდან მოწყდა და პირდაპირ მუცელში დაეტაკა.

ქულას ნკმუტუნი აღმოხდა.

სუფრა წამით გაყურდა.

ვილაცამ ისევ შემოიჭყიტა, ქულამ მტვრიანი, ბათინკის პატრონის ოფლით გაზინზლული სახე და ვინრო თვალები დაინახა.

სახე დაიღმიჭა, ცოტაც და გადასკდებოდა დოლისპირივით პრიალა, კანგადაკრული პროფილე.

კაცმა რალაც უყვირა.

ქულა გასაქცევად წამოვარდა, მაგრამ საითკენაც მიაწყდა, ბათინკები მიეტივნენ, არ გაუშვეს, აბურთავეს.

მაგიდასთან მყოფებს ვილაცამ დაუძახა.

ერთხელ, მეორედ.

ბათინკები გარეთ გაცვივდნენ.

ბული თანდათან დაინმინდა.

მალე ჭურჭელი და სკამები ხმაურით წამოკრიფეს, მაგიდაც აკეცეს, სადღაც წათრიეს.

ქულა, ნაბეგვი და მტვერში ამოგანგლული, ადგილზე დარჩა.

ახლა რომ მამა პავლეს ამ მდგომარეობაში ენახა, იცნობდა?

ქულას მხოლოდ მოფერება შეეძლო.

ეჰ, მამაო, რა იცოდით ღრენა და კბენაც თუ დასჭირდებოდა თორემ სხვანაირად გაზრდიდით.

არ ახსოვს ამ მდგომარეობაში რამდენ ხანს იყო.

– წამოდი, ცუგა! – ვილაცამ ქეჩო მოუქეჩა და ასადგომად უბიძგა.

ქულა კაცს აედევნა.

უფრო უხიფათოაო, ჩაილაპარაკა თანამგზავრმა, საყანე გადაიარეს, გაუკაცრიელებულ სოფლის გზას უგანეს და ხილის ბაღში გადავიდნენ.

კარგა ხანს მიდიოდნენ.

– ეს საიდანლა მომიყვანე?– შეიცხადა ჭიშკარში ჩამდგარმა ქალმა.

– ნახე, როგორი ჯიშინია.

– შენ და შენი ძაღლები!.. ნეტა ჯიშის რა შეატყვე!

– ნახე როგორი კბილები აქვს, ძაღლი კი არა, ლომია, ლომი!.. საპონი და თბილი წყალი მოიტა!..– აიკეცა პერანგის სახელოები.

– ეხლა მაგის ბანაობის დროა? სახლი ლამის თავზე დაგვამხეს... მოცვივდნენ, ყველაფერი გადააქოთეს... ჩამორჩენილ ჯარისკაცებს ეძებენ... აგე, ჩიკორანთ უბნისკენ ისვრიან!.. – მოტანილი წყლის ქეთლი ხელში შეაცივდა.

კაცმა რაღაც ჩაიბურტყუნა და ქულას დაბანას შეუდგა.

მალე ბაკის მხრიდან ვილაცამ დაიძახა.

ლობესთან ნელში მოხრილი, ბავშვური გამომეტყველების ჯარისკაცი იდგა.

შეშინებული თვალეხს აცეცებდა,

მომდევდნენ და გამოვექეციო.

რეზერვისტი იყო, ხეირიანად ავტომატიც არა მჭერია, მანქანებიდან ხიდის გადასაკეტად რომ ჩამოგვეყარეს, გუშინდლამდე აღარავის მოვუკითხივართ. ვისაც როგორც შეგიძლიათ, თავს უშველეთ, ალყაში ხართო, შემოგვითვალა გუშინ უფროსმა და უთავბოლოდ დავიფანტეთ, გზა ვიცოდით თუ კვალი, აქამდე ხილის ბაღში, ბულულში ვიმალებოდით...

– აქეთ, შვილო, აქეთ! – ვითომ რას გაილექსე, რა დროს მაგეების მოყოლაო, კაცმა მორყეული მესრის ფიცარს მუშტი დაჰკრა. ფიცარი ხრჭილით გაძვრა და ჟანგიანი, ჩატეხილი ლურსმანი თან გაიყოლა, – შემო!

– შემოვეტევი?

– ეგრე ხარ დამფრთხალი, თავვის სოროშიც თალხნად იქნები! – დაიხარა და შემოდრომაში მიეხმარა, – ქალო, შარვალ-ხალათი უნახე, ფორმაში რომ იპოვონ, ხო იცი რასაც უზამენ!.. შედი სათონეში და ტანსაცმელსაც შემოგანვდი!

ბიჭი უკარო სათონეში შევარდა და ალიზის კედლის უკან აიტრუჭა.

– რა გინდა, ადამიანო, აღარ უნდა მოისვენო? აქ რო მოაგნონ, მერე ჩვენ კარგს დაგვაყრიან?

– მოსახდენი მოხდება... რა ვქნა, ჩვენი შვილების ტოლაა, იმათ რომ ვინმემ კარი მოუკეტოს...

– ნეტავ სად არიან, მოუკვდეთ დედა! – მუხლები გამოითქვიფა ქალმა და ტანსაცმლის მოსაძებნად შინ შევიდა.

წყალგადავლებულ ქულას წუნები ჩამოეწურა და ბენვი თეთრი მატყლივით აუბზინდა.

ახლა რომ ენახა, უეჭველად იცნობდა მამა პავლე და არც მკერდში ჩასახუტებლად შეეზარებოდა.

თუთის ქვეშ ჩაკუნტულს ქუთუთოები საძილედ დაუმიძიდა, რომ ჭიშკართან ჩოჩქოლი ატყდა – ჭვინტგამ-

ურულმა, ნაცნობმა ბათინკებმა კუტიკარი ლამის შემომამტვრიეს.

დერეფანში გამოსულ ქალს შარვალხალათი ხელებში შეაცვივდა.

კაცს ფერმა გადაჰკრა, მაგრამ არაფერი შეიმჩნია. არ ეგონა, ხელმეორედ თუ მოვიდოდნენ.

ძალს მალლა არ აუხედავს, მხოლოდ გიგანტური ხოჭოებივით დაბორილებულ ბათინკებს მისჩერებოდა, ბათინკები ღრიალებდნენ, იგინებოდნენ, ჰაერში ისროდნენ... მალე კიდეე უფრო დაჩიავებულ-დაპატარავებული ბიჭი სათონიდან გამოათრიეს და იქვე, კედელთან მიაყუდეს.

– აკი არავინა გვყავსო, – ეს იმ სხვადასხვა ზონრიანმა იკითხა, ქულას ფერდები რომ გაუერთიანა და ახლა კაცს დაეტაკა მუცელში მერე დაკუნტულს, ბათინკის პატრონმა ნიკაპთან მუხლისთავი ამოჰკრა და უკან გადააგდო.

კაცს, როცა წამოინია, სახე აღარ ეტყობოდა. გადმობრუნებული ქუთუთო მაინც ასწია და კედელთან ჩაკეცილ ბიჭს გახედა.

ბევრი დრო არა გვაქვს, ორივე მივახვრიტოთო.

აივანზე ქალი ხაოდა.

გაჩხაკუნდა საკეტები, კაცს მშვიერი ნადირების კბილების კანკანი ჩაესმა, სისხლის სუნს რომ იკრავენ და ადგილიდან წამოვარდა.

რისთვის, რატომ უნდა დამხვრიტოთ, რა ვიცი, სათონეში როდის დაიმალა, ამ ძაღლის ლეკვს რატომ უნდა შემწიროთო. შემოხვეული ფორმიანების წრიდან გამოვარდა, კედელზე მიყუდებული სახრე აიტაცა და კედლის ძირში ჩაქცეულ ბიჭს ზურგზე თეთრი მტვრის ზოლი მიახატა.

ტკივილისა და მასპინძელის გამყიდველი ბუნებისაგან გაცელებულმა ბიჭმა შეჰყვირა.

კაცმა სახრე ახლა წვივებში დაუნაცვლა.

სიკვდილის წინ „ლეზგინკა“ მოუხდებო, – ხარხარებდნენ ბათინკები, ეზოში დაგუბებულ ქულას ნაბან, ტალახიან წყალში დაჭყაპუნებდნენ, სანახაობით ტკებოდნენ.

კიდეე, კიდეეო, – აქეზებდნენ კაცს და ისიც დაუნდობლად ურტყამდა, მერე სახრე მოისროლა, ახლა ყელში წასწვდა დასახრჩობად, ბიჭს სარმა გამოჰკრა და ზემოდან მოაჯდა.

ეზოს „ბეტეერი“ მოადგა.

რა ხდებო, – იკითხა ხუფიდან ბიუსტივით ამოსულმა წითურთმიანმა ოფიცერმა.

უთხრეს, რაც ხდებოდა.

ოფიცერმა გადმოხედა სისხლსა და მტვერში ამოგანგლულებს.

წამოდით, თავი დაანებეთო.

აბუზლუნდნენ უკმაყოფილო ბათინკები.

გაუმეორეს ბრძანება.

რა ექნათ.

ადგილზე დატრიალებულმა „ბეტეერმა“ მტვერი და ნამწვის სუნი დატოვა.

ეზო დაცარიელდა.

ქალმა ხავილი შეწყვიტა.

შეურაცხყოფისაგან კრიჭაშეკრული კაცი წამოჯდა.

ბიჭიც.

მასპინძელმა გულისჯიბიდან სიგარეტი ამოიღო.

რეზერვისტსაც მიაწოდა.

არ ვენევიო, – ხელი აუკრა ნანყენმა და ფურთხს სისხლი გადმოაყოლა.

გონსმოსული, დერეფანში მუხლმოკვეთილი ქალი, როგორც იქნა წამოიკაკვა და დოქით წყალი მოიტანა. ღმერთო, ეს რა გადავიტანეთო, დაადევნა დოქიდან გადმოჩქეფილ წყალს.

– აბა, რა კაცი ხარ, სროლა შენ არ იცი, არ ენევი, შიშით გული გეპარება... ომში ვინ გამოგზავნა იმ ჩემი ცოდვით სავსემ? – ახლოს მიუჩოჩდა, ხელი მხრებზე მოხვია და თავისკენ მიიზიდა,

– ძალიან გატკინე, შვილო?

ბიჭმა ვერ გაიგო, კაცი უცებ რად დაუტკბა, მაგრამ მოფერებამ მაინც გული აუჩუყა, სისხლიანი ნიკაპი და ხელები აუცახცახდა.

– განა მე კი მინდოდა, გული მეგ-ლიჯებოდა, მეგონა საკუთარ შვილსა ვცემდი, მაგრამ ასე რომ არ მოვქცეულიყავი, ხომ იცი, რაც მოხდებოდა... ეს ბანდიტები არ დაგვინდობდნენ!..

– მუხლისთავებზე ამობრუნებულ გამლილ ხელისგულებს დახედა, მერე ორივე სახეში ღონივრად შემოირტყა, აქვითინდა.

ქულა ახლოს მიუჩოჩდა, დიდრონი თავი მხარზე თანაგრძნობით ჩამოადო.

ავიშვიშებულმა ქალმა ბიჭს ტანსაც-მელი წინ დაუყარა.

– კაცო, რა გინდა, რატომ არ გას-ვენებს გამჩენი, ჩვენ კიდევ შარი გვინ-დოდა? – თვითონაც ატირებულმა მუხლისთავები გამოითქვიფა, – რომ შემოუშვი, არ იცოდი სამხედროე-ბს როგორ დასდევენ? გარეთ, სადმე მაინც დაგემალა!

– მაგ ლაპარაკის დროა? – ეს ძალღ-იშვილები შეიძლება ისევ მობრუნდ-ნენ... აგე, შვილო, ისევ უკან გაძვრები და პირდაპირ დაუყვები... სულ ბაღე-ბია... გზაზე არ გახვიდე, სადაც მოძ-რაობაა...

ბიჭი უაზროდ უქნევდა თავს, ეგრე ვიზამო და ქალის მოტანილ ტანსაც-მელს იქვე იცვლიდა.

დიასახლისმა გაზეთში გადახვეული შოთის ნატეხი და ყველი ხელში ჩაუდო.

– წყენა არ გაიყოლო, ბიჭო!

მოხრილი რეზერვისტი ამოტეხილ მესერში გაძვრა.

ქულამ ცოტაზე გააცილა და უკან მობრუნდა.

ბიჭი თვალს მოეფარა.

ქალმა და კაცმა ერთმანეთს რალაც გადაულაპარაკეს და აივანზე ასულები შინ შევიდნენ.

სათონის ჩრდილში მიწოლილი ქულა

დახურულ კარს მისჩერებოდა.

ქალი და კაცი ცოტა ხანში გამოვ-იდნენ.

მოზრდილი ხელჩანთები ეჭირათ.

კაცმა ბარგი დადგა და მესერს მიმ-დგარმა დაიძახა:

– თომა, ჰაი, თომა!

ხეებში ჩამდგარი ბელეტაჟიდან ვი-ლაც გამოეპასუხა.

ჯოხს დაყრდნობილმა მოხუცებულ-მა ტოტებდაშვებულ ვაშლებქვემ კოჭ-ლობით გამოიარა.

– მართალი ხარ, უნდა ნახვიდეთ! – უთხრა მოახლოებისთანავე.

– რა ვქნათ, ესენი, ხო იცი, რა ძუძუ-ნანოვებიც არიან, არ მოგვასვენებენ... ქალმაც, სადაც სხვები, ჩვენც იქაო... თვალი აქეთაც გეჭიროს.

– მეჭირება, მაშ რას ვიზამ.

– აბა, კარგად მენახე.

– კეთილად გეველოთ!

გამობრუნებულმა ქულა დაინახა, მომლოდინე თვალებით რომ მისჩერე-ბოდა, თითქოს ეკითხებოდა მე რას მიპირებო.

– ესეც... კეთილშობილი სისხლის ნაგაზია, ცოდვია... სად წავიყვანო, თო-რემ...

– მაგასაც მივხედავ! – დააიმედა მოხუცებულმა, – მოდი, ცუგა, მოდი!.. მაშ კეთილშობილი, არა? ასეთი ადამი-ანი აღარ არის და ცხოველი...

– სწორედაც ცხოველებში უფრო შემორჩა ჯიშიც და ჯილაგიც... აბა, ჩვენს პატრონებს რა ეტყობათ ან ერთი, ან მეორე!.. ბედის ანაბარად ამ კაციჭამიებს შეგვატოვეს... ფუი...

– მაგათ ნულარ გამახსენებ, სამუ-დამოდ ჩაენერნენ საქართველოს მტარ-ვალების სიაში... საკენწლათ ბურთებად გვაქციეს... მთელი სიცოცხლე რუსულ ენასა და ლიტერატურას ვასწავლიდი... ამას როგორ ვიფიქრებდი, რომ რუსი ტანკებით შემოგვივარდებოდა! – სათ-ვალთანმა მოხუცებულმა ხელი ჩაიქნია და სახლისკენ ნაჩანჩაღდა.

ვიდრე ეზოდან გავიდოდნენ, კაცმა ქულასთან ჩაიმუხლა.

– რა ვენა, სხვა გზა არა მაქვს, მართო გტოვებ! – ყელზე შებმული ტყავის საყელო, სტუმრად მყოფმა უცხოელმა მამა პავლეს რომ აჩუქა, ერთი ნაჭდევით მოუხალვათა და წავიდნენ, გაჭრილდა ეზოს კუტიკარი.

ჩამოვარდა სიჩუმე. დაცლილი სახლების, კარ-მიდამოსი, ბაღებისა და ბაღების, სოფლის საღაყბოების შემაშფოთებელი დუმილი გამეფდა, რომელიც თან თითქოს ხმაურობდა, მოსვენებას უკარგავდა.

ქულას შორიახლო, პურის ნატეხთან, მოზრდილი წყლის ჯამი იდგა.

ვერ გაიგო როდის დაუტოვებს.

ან ვინ – ქალმა თუ კაცმა.

იქნებ ორივემ, ერთდროულად, შეთანხმებულად, რომ ერთხანს თავი გაიტანოს, შიმშილით სული არ ამოხდეს.

ქულამ კუტი თათით თავისკენ მიინია, მაგრამ პირი აღარ დაუკარებია, მოწყენილი გვერდით მიუწვია.

მთვლემარეს ეგონა თავი მამა პავლეს ხელისგულზე ედო და მომფერებელ, ენამოჩლეკილ სიტყვებს ისმენდა.

ამ სიტყვებს თავად ვერასოდეს ვერ გაიმეორებდა, მაგრამ რბილი, დამყვავებელი ხმის დუღუნი ყურთასმენიდან არ გამოსდიოდა.

გახსენებამ გული აუჩქროლა, აუტანლად შეაწუხა სიჩუმემ და მართობამ, იმ ხელისგულებზე მოუნდა ერთხელ კიდევ ჩამოედო თავი და მერე თუნდაც სული დაეღია.

ანკმუტუნდა, მკერდიდან გაბმულმა ყმილიმა ამოხეთქა, მოთქვამდა, მაგრამ ვინ იყო მისი მომსმენი და ჯავრის გამზიარებელი.

როდის-როდის მეზობლად კარი გაჭრილდა.

ბერიკაცი გამოეხმაურა, რა იყო, ცუგა, რა დაგემართაო.

გაყუჩდა.

ჭრიალზე მიხვდა, რომ კარი დახ-

ურეს.

გაბმული ჭრიჭინი ყველა მხრიდან ისმოდა. სიბნელეში კუთავდნენ კალიები, ხან რომელიმე ღამის ფრინველი დაბურული კაკლის ხიდან გადმოიძახებდა.

ხმის ნაწყვეტებს დუმილი შთანთქავდა ხოლმე, საფენივით ცხელი ღამე ისრუტავდა.

დილით, ბერიკაცმა, აგლეჯილი მესერიდან ალუმინის ჯამი გადმოდგა.

ქულამ მადლიერი თვალები შეანათა და შრატში ჩამბალი პურის ქამას შეუდგა.

ბებრული, დამჭკნარი ხელი ზურგზე ეფერებოდა.

ეზოში ვილაცები შემოვიდნენ.

გაუხარდა, იქნებ პატრონები დაბრუნდნენო.

ბერიკაცს ახედა – სათვალის სქელ ლინზებზე არეკლილმა ზიზღიანმა მზერამ მიახვედრა, რომ სახლს არასასურველი სტუმრები მოადგნენ.

– ჭამე, ცუგა, ჭამე! – ვითომ ყურადღებას ნუ მიაქცევო, თავი ჯამისკენ დაახრევინა.

მოახლოებულმა, ნაცნობმა, სხვადასხვა ფერის ზონრიანი ბათინკების სუნმა ყნოსვა გაულიზიანა.

თვალი ააყოლა მუხლებთან სამხედრო შარვალგამობერილ, დაგვაჯულ ფეხებს, სახელოაკეცილ, წითურბალიან, გარუჯულ მკლავებს.

მაშ გაგვასწორო, თავი დანანებით გადააქნია ყვრიმალეგამოზიდულმა ვინროთვალეებამ, ეზოში გაბმული სარეცხის თოკი ჩამოწყვიტა და ქულას საყელოზე შეაბა.

– Куда везете? – ჰკითხა ბერიკაცმა.

– Куда надо!

– Собака наша собственность! – არ ცხრებოდა მოხუცი.

– Была ваша, старик, была! – დაცინვით მიუგდო და ძალი თავისკენ გაიწია.

ვერ გაგატანთო, მოხუცი დაჭიმულ

თოკს ჩაებლაუჭა.

უკან დაინიო, ახლა უკვე ქართულად დაუტია და ხელის ტყვიამფრქვევის საკეტი გააჩხაკუნა:

– ვერ გაიგე, აქურობაც და ეს ძაღლიც ახლა ჩოფურასია!

ქულა მოძალადეს მორჩილად გაჰყვა.

ბანაკში მიიყვანეს. დაცემულ მინდორზე კარვები მოემატებინათ და ერთის ნაცვლად ახლა ორი სასადილო მაგიდა დაედგათ.

ჟღალწვერა მზარეულს გაეხარდა ქულას დანახვა, კარვის პალოზე გამობმულს ისევ ხორციანი ძვალი მიართვა.

ამ ძაღლთან რაღაც გულუხვობო, – შეუბღვირა ჩოფურამ.

ჩემი წილიდან ვუმასპინძლები, თქვენ არაფერს დაგაკლებთო, – ამანაც მიუგდო უკმეხად.

მეორე დღეს, ნასადილევს, ბანაკს სამხედრო მანქანა მოადგა. მანქანიდან ყურებაცქვეტილი ავჩარკა გადმოიყვანეს. ავჩარკის პატრონები ჩოფურასთან ერთად გვერდზე მიდგნენ, ცოტა ხანს ითათბირეს და ვილაც მესამეს ჩააბარეს სანაძლეოზე დადებული ფული.

მავთულხლართების ღობის გაჭიმვაზე მომუშავე ჯარისკაცებმა საქმე აღარ გააგრძელეს, თავი კარვების ბოლოზე მოიყარეს და წრე შეკრეს.

ჩოფურამ ქულა აუშვა, ყურები მოუხეშა, აბა, მიდი, ივაჟკაცე, თუ არ გინდა სიცოცხლეს გამოეხალმოო.

ძაღლები ჯარისკაცების წრეში სტვენით შეაგდეს.

ქსი, ქსიო, ორივეს ჯერ პატრონები აგულიანებდნენ, მერე ისეთი გნისი ატყდა, ყურთასმენა აღარ იყო.

ქულამ ვერ გაიგო, რას თხოულობდნენ მისგან ჩასასტვენად პირში თითებჩადებული, ლოყადაბერილი, თვალეზადმოკარკლული სახეები. ყველანი შემლილივით გაჰყვიროდნენ,

იფიქრებდი, ჭკუიდან გადასულები, ძაღლები თუ არაფერს იზამენ, თავად დაერევიან ერთმანეთსო.

სისხლნანახ სამხედროებს თუ არაფორმალ მოხალისეთა ჯგუფებს ომის გაგრძელება, ხორცის გლეჯა და კბენა-ლრენა სწყუროდათ, რადგან ეშხში რომ შევიდნენ და „გემო“ გაუგეს, ომი სწორედ მაშინ შეწყდა. სანახაობა ერთგვარად დაუოკებდათ, დაუცხრობდათ დაუკმაყოფილებელ ჟინს.

როგორც კი ქულას პირისპირ დარჩა, გამოცდილმა, განვრთნილმა ძაღლმა უცებ აულო ალლო შექმნილ სიტუაციას, უკანა ფეხები ღონივრად გაუსვა მიწას და ჯერ გარეშემო შემოურბინა, მერე კბილებდაკრეჭილი ღრენით მიუხტა.

ქულამ უკან დაიხია, წამით ისევ შეათვალეირა წითელი ბუშტებივით ერთნაირად გაბერილი სახეები და შემოჯარულ სეირის მაყურებლებს მიანყდა.

ვილაცამ წიხლი უთავაზა, ისევ წრეში შემოაგდო.

წამით გულხელდაკრეფილ, ჟღალწვერა მზარეულს თვალი მოჰკრა. კაცი რაღაცას ანიშნებდა, მაგრამ ვიდრე მიხვდებოდა რას, ავჩარკამ ახლა უფრო ღონივრად მოფხოჭნა მიწა, პირდაღებული ხელმეორედ ეცა და ქულას ყური ყბებში მოიქცია.

ტკივილმა გაამწარა, მაგრამ მოძალადე ვერაფრით ვერ მოიცილა.

გერმანული ნაგაზი გამეტებით თავს მიწაზე ახეთქებინებდა და ბოლოს დააგდო, წამოდგომა არ აცალა, ახლა მეორე ყურში ეცა, სული არ მოათქმევინა, აგორავა, დაასისხლიანა.

გააშველეთ, მოკლავსო, დაიძახა მზარეულმა.

მოკლასო, – გამოუტანა განაჩენი განწყენებულმა ჩოფურამ.

პატრონებმა ავჩარკა ძირს გართხმულ ქულას ძლივს მოაცილეს, – ისევ იწევდა, ხელიდან უსხლტებოდა ჯარისკაცს...

შუამავალმა ნიძლავის ფული ავჩარ-
კის პატრონებს გადასცა და ისინიც
ძალლიანად მანქანისკენ წავიდნენ.

გაცოფებულ ჩოფურას მზარეულმა
გაარიდა ქულა.

ეჰ, ცუგა, ცუგა, ვერ მოგვივიდა
კარგი საქმე, ლამაზი ყურები როგორ
დაგიმახინჯესო, ჭრილობები მობანა,
კარვიდან მალამო გამოიტანა და ნაი-
არევეებზე წაუსვა.

ყოველდღე, მოხალისე „შურისმაძ-
იებელთან“ ერთად, ჩოფურა ბანაკი-
დან გადიოდა და გვიან ბრუნდებოდა.
პალოზე გამობმულ ქულასთან გავლი-
სას არ ავინყდებოდა ბათინკის ჭვინტი
რომ ეთავაზებინა.

ნაგაზს მის დანახვაზე გული ყელში
ებჯინებოდა, შეშინებული უკან-უკან
იხევდა, მაგრამ ყელზე შებმულ თოკს
სად გაექცეოდა.

ჭრილობებმა მოშუშება რომ დაინ-
ყეს, ჩოფურა ახირდა, კიდევ უნდა შევ-
აბრძოლო და თუ ისევ წააგებს, შუბლი
გავუხვრიტოვო.

ცოდვავა, მოეშვიო, სთხოვა მზა-
რეულმა.

ჩემია და რასაც მინდა იმას ვუზამო.
სანაძლეოს შუამავალმა ორივე
მხრიდან ფული ჩაიბარა.

ქულამ, როცა იგრძნო რამდენიმე
დღის წინანდელი ამბავი მეორდებოდა,
უკან-უკან დაიხია, მოიკუნტა, ანკმუ-
ტუნდა, თითქოს ივედრებოდა, თავი
დამანებეთო.

ჩოფურამ თოკიდან ახსნა და წამო-
საყვანად საყელოში ხელი ჩაავლო.

ქულა გაუძალიანდა.

ცეცხლზე შემოდგმულ ქვაბებთან
გავლისას გამწარებულმა ჩოფურამ
ყურიანი თუნუქის ტოლჩა მდულარეში
ჩააჭყაპუნა და წყალი სახეში შეასხა.

ძალლის ყმუილი ცას შესწვდა.

რას შვრები, შე უღმერთოვო, –
დაუტია ვიდაცამ.

ქულამ ერთ წამს ველარაფერი
დაინახა.

მზარეულმა ცივი წყალი გადაავლო
და კანი ლამის სულ ჩამოეფცქენა.

ქუთუთოები ძლივს ასწია.

ნელ-ნელა დატრიალდნენ კარუსე-
ლივით ადამიანების სახეები, მათ შო-
რის მოქცეული წრე და გაავებული, ქუ-
ლას მომლოდინე ავჩარკა.

ყველაზე გვიან ჩოფურა დაინახა.

არა, ჯერ ჭვინტები, საცხის და
ოფლის სუნად აყროლებული, სხ-
ვადასხვა ფერის ზონრიანი ბათ-
ინკები, მუხლებთან გამობერილი
შარვალი, გაპრიალებული ნახევარსახე
და ბოლოს ზიზლიანი, ირიბად გაჭრილ
ფოსოებში ჩამჯდარი თვალები.

ბათინკები, აქოთებულ, საავკაცო
გზაზე ნათრევ ფეხებს რომ ემსახურე-
ბოდნენ, ახლაც უღრენდნენ, ემუქრე-
ბოდნენ.

ქულასაც თანდათან აემღვრა თვა-
ლები, გაახსენდა ყველაფერი, მიძინებ-
ულმა ინსტიქტმა მოულოდნელად
გაიღვიძა, ზიზლმა ზიზლი შობა, გულ-
მუცელში დაგუბებული მრისხანება
მთელ სხეულში გაუჯდა, აჯაგრა,
იგრძნო ენერგიით დაბურთული ვეება
თათები, აქამდე ამოუთქმელი ყეფა
ყელში ტალღასავით მოაწვია, მოაწვია და
ისეთმა ავისმომასწავებელმა ბუხუნმა
ამოხეთქა, ნახეთ, რეები სცოდნიაო,
გაიკვირვეს ჯარისკაცებმა.

ძალის მოზღვავებამ მთელი სხეული
შეკრა, შეადულაბა, როგორც ავჩარკამ,
ჩამხმარი ყამირი თვითონაც უკანა
ფეხების ღონიერი გასმით აამტვერა.

ქულას „მეტამორფოზამ“ ახლო მდ-
გომებს უკან დაახვეინა, მხოლოდ ჩო-
ფურა არ განძრეულა, ხელში გამომ-
წვევად ატრიალებდა საკეც, ორპირად
ალესილ დანას.

აბა, ეციო, წააქეზეს ძაღლები აქეთ-
იქიდან.

გამარჯვებაში დარწმუნებული ნაგა-
ზი თამამად წამოვიდა.

ქულამაც წაინია, მაგრამ უცებ გეზი

შეიცვალა და მოულოდნელად ავჩარკის მაგივრად, ჩოფურას ეცა – ჯერ ერთი ბათინკი გაგლიჯა, მერე ნაფორხი-ალეზულ კაცს მეორე ბათინკის ყელში ჩააფრინდა, ყბები მაგრად მოუჭირა და კბილებმა კოჭის ძვლები „გაიარეს“.

დაბნეულმა ჩოფურამ დანის დაქნევა ვერ მოასწრო, ქულამ ფეხქვეშ მინა გამოაცალა.

თითქოს ხელებში ხელყუმბარა აუფეთქდაო, კაცის ყვირილი, მონყე-ვით, რიყის ქვაზე დარტყმულმა კეფის ხმამ გადაფარა.

ჩოფურამ გონება დაკარგა.

აირია მონასტერი, ვისაც რა მოხვდა, იმას დაავლო ხელი.

ავჩარკა დაადევნეს, გაუქსიეს გამო-ქცეულ ქულას, ახლადგავლებულ მავთულხლართს რომ გადაევლო და თავდაღმართზე დაეშვა.

ლობეს ავჩარკაც გადაახტა.

ქულამ თანდათან სირბილი შეანელა, ახლოს მიუშვა დადევნებული ნაგაზი, მიუშვა და, ნახტომისათვის გამზადებულს, უცებ მიუბრუნდა, ყელში წასწვდა, ჰაერში ატაცებული ავჩარკა ძირს აღარ დაუშვა, ვიდრე ახროტინებულ მდევარს ფეხები მონყევეტილივით არ მოემჩვარა და თავი გვერდზე არ გადაუვარდა.

მინაზე როცა დააგდო, ნაგაზი უკვე სასიკვდილოდ ხრიალებდა.

მავთულხლართებს მომდგარი, საკუთარი ხელით აგებულ ბარიერს იქით მომწყვდეულები ბობოქრობდნენ. ვილაცამ ავტომატიც დააგრილა, მაგრამ ქულა უკვე შორს იყო, ატეხილი ჯაგები და ბუჩქნარი იფარავდა.

საიდანლაც ექიმიც გამოჩნდა.

არ გაანძროთო, – სახეზე საფენი დააფარა გონდაკარგულ, ქვა-ლორღში ნათრევე ჩოფურას.

– ქართულ ნაგაზთან ხუმრობა არ შეიძლება! – ჩაილაპარაკა მზარეულმა.

– მაგდენი საიდან იცი, ბიძაჩემო? – გამოსცრა ჩოფურას თანაგუნდელმა.

– ვიცი, ძმისშვილო, ვიცი! – მზარეულის მოხდილი ჩაჩი ისევ თავზე დაიმხო.

ექიმმა, ჯარისკაცების დახმარებით, ჩოფურას დაგლეჯილი ბათინკები გააძრო. მეორე ფეხი რომ აუწიეს, წვივს ქვემოთ, ძვალდამსხვრეული ტერფი უღონოდ დაეკონწიალა.

– რკინის მკვნიტელი ყოფილა! – გაიკვირვა ექიმმა.

ხომ გესმითო, – ნიშნის მოგებით გადახედა ჯარისკაცებს მზარეულმა და იქაურობას გაერიდა.

შუაკაცმა უბიდან ფული ამოიღო, ველარ გავიგე, სანაძლეოს თანხა ვის ეკუთვნისო.

მაგას კითხვა უნდა, ამისთანა ძალლი მოგვიკლესო, ფულის აჩენჩხილი ბლუჯა ხელიდან წაგლიჯეს ავჩარკის გამწარებულმა პატრონებმა.

ნარბენმა ქულამ ღამე მიტოვებულ საყარაულოსთან გაათენა.

დაფუფქული თავ-პირი არ აძინებდა, არ აძინებდა აქამდე უჩვეულო განცდა, ფორიაქი.

რა ერქვა ამ ყველაფერს სახელად, იქნებ თავის უმწეობაზე გამარჯვებულის სიამაყე?

ბოლო დღეების სატანჯველმა ხომ ქულა თითქმის თავიდან შობა!

დროდადრო ვარსკვლავებით გადაჭედო ცას შეჭბუხუნებდა ხოლმე და თვალს ისე გაუშტერებდა, თითქოს იქიდანაც ვილაც ეპასუხებოდა.

დილით ისევ ალალებდზე დაადგა გზას.

ბოლოს შამბითა და ნარ-ეკლით დაფარულ, გაუქმებულ მატარებლის ლიანდაგთან აღმოჩნდა.

ბალახგადავლილი ბეტონის განძელები მინას დაეფარა, ჟანგმოდებული რელსებიც, აგერ უკვე მერამდენე წელი იყო, უქმად ეყარნენ მზისგულზე, თოვლსა და წვიმაში.

საიდანაც ქულა გამოიქცა, იქით

მატარებელი აღარ მიდიოდა, ბოლო გაჩერება, ბაქნითა და ბეტონის ფილებით მომყუდროებული პატარა მოსაცდელით, რამდენიმე ვაგონიანი სექცია რომ ჩამოდგებოდა ხოლმე, აქედან შორს აღარ იყო.

მოსაცდელი და ბაქნის წინა მოედანზე, წყალთა მეურნეობის ადმინისტრაციული, ორსართულიანი შენობა, გადავლილი ბრძოლების დროს, ყუმბარმტყორცნებს სანახევროდ დაეწვინათ.

ქვა-ლორღისაგან განმედილ ლიანდაგზე ცოტა ხანი იყო, რაც მატარებელს მოძრაობა განეახლებინა. ჩოჩიალ-ჩოჩიალით მოლოღავდა ქალაქიდან, სოფელ-სოფელ მგზავრებს არიგებდა, მერე აქედან აკრეფდა ქალაქში მიმავლებს და ისევ უკან ბრუნდებოდა.

ქულა მოსაცდელის წინ შეჩერდა. მოსაცდელს და ლიანდაგს ლამიანი, დამშრალი არხი ესაზღვრებოდა. გაღმა სოფლებიდან ხელკალათებითა და ჩანთებით მომავალი მგზავრები არხზე გადებულ ბოგირზე გადმოდიოდნენ.

რკინიგზის გასწვრივ გვალვას ბუჩქნარზე ფოთოლი მოეჭმუჭნა, წითლად მარტო ასკილი ღუოდა.

მატარებელი ნელა, გამაფრთხილებელი კივილით შემოდგანდგარდა.

ლიანდაგებზე განოლილი ვაგონების მუხლუხო თითქოს შეიკუმშა და შედგა.

შაოსანმა ქალმა თანამგზავრი ქულასკენ მიახედა, დაცარიელებული სოფლებიდან, ზოგჯერ, მატარებლით ქალაქისკენ მხოლოდ ძაღლები მგზავრობენო.

ძაღლებს მატარებელში რა უნდათო.

ან უპატრონოებია, ან პატრონიანი, მაგრამ რომ ველარ ინახავენ, დასხამენ ვაგონებში და ქალაქში უშვებენო.

იმიტოა, ქუჩაში ველარ გაივლი, გაავებულმა ხროვებმა აიკლეს იქაურობაო.

წამოდი, შენ კი არ გინდა ქალაქის ნახვაო, გაეხუმრნენ და ქულაც, მათ

კვალდაკვალ, ვაგონის კიბეზე შეხტა.

ბინდდებოდა, განათებულ, ხალხმრავალ სადგურში როცა შევიდნენ.

ვაგონებიდან მგზავრები ჩამოიკრიფნენ.

აქაც შეუძახეს, ჩამოდი, თორემ მატარებელი უკან წაგიყვანსო და ესეც, სხვებთან ერთად, ფართე, ფილაქნიან ბაქანზე აღმოჩნდა.

ახლა საით წავიდეს – დაიბნა ქულა.

სადღაც ზარი წკრიალებდა. ბაქნის გადახურულ ქერზე ნათურები ბრწყინავდა. მოსაცდელიდან გამოსული მგზავრები პირველი ლიანდაგის გასწვრივ გროვდებოდნენ. დასავლეთის მხარეს, ანონილი სემაფორები წითელ-მწვანე თვალებს აპაჭუნებდნენ.

აქ რაღაც განსხვავებული ხდებოდა. ადამიანებს სხვადასხვანაირად ეცვათ, არც მძიმე ტექნიკა დაგრუხუნებდა და არც ვინმე ვინმეს ემუქრებოდა, თითქოს სხვა სამყაროში მოხვდა, დაიბნა, აქეთ-იქით მიანყდა, კიდევ უფრო გაუცხოებულმა და მოუხეშავმა ერთბაშად გზა ვერ გაიგნო.

თავისი აღნაგობით ყველას ყურადღება მიიქცია.

„ნამდვილი გოლიათია!“

„მეცხვარის ძაღლია!“

„არ იკბინება?“

„არა, მაგრამ ახლა ვილაა თავის ჭკუაზე, მაინც მოერიდე!..“

მგზავრები აღტაცებას ვერ მალავდნენ, თან მაინც ფრთხილობდნენ, შორი-ახლო უვლიდნენ.

„უჩხუბია, თავ-პირი დაფლეთილი აქვს“.

„ეტყობა. ახლა ყველა ჩხუბობს“...

ბოლოს, სადგურის უკან, ჩაბნელებულ მოედანზე აღმოჩნდა.

სწყუროდა, შიოდა, ვერ გარკვეულიყო ამ უცხო გარემოში რა უნდა მოემოქმედა.

იმის გამო, რაც ჩაიდინა, განსაკუთრებული პატივისცემის ღირსი კი იყო, ყვავილებით თუ არა, ორთქლა-

ვარდნილი ცხვრის კანჭით მაინც უნდა დახვედროდნენ, მაგრამ ვინ იცოდა ანდა ვის აინტერესებდა მისი საქმენი საგმირონი.

შორიასლო, პურის საცხობთან, სანაგვეს მიესეულ ძაღლებს ვილაც ჯოხით დაერია.

დანიოკებულები ფინიები უკან გამოცვივდნენ. მის დანახვაზე შეჯგუფდნენ, ცნობისმოყვარე თვალებით მი-აჩერდნენ განსხვავებული აღნაგობის ქულას. მერე გაბედეს, მიუახლოვდნენ, ყნოსავდნენ, გარშემო უვლიდნენ.

ფინიებს შორის მოქცეული დიდი ნყალწყვის ხომალდით დაიძრა და დანარჩენებიც აედევნენ.

მოედნიდან ვინრო ქუჩაზე გავიდნენ. ქუჩისპირზე ჩარიგებული, განათებული ჯიხურები ამოდ ელოდებოდნენ მუშტარს.

ერთ-ერთთან ორნი იდგნენ და ლუდს პირდაპირ ბოთლიდან სვამდნენ.

– ყველაფერს ეშველება და ამ ძაღლებს არა! – ჩაილაპარაკა უკმაყოფილო გამყიდველმა, – შეხედეთ, ეს გოლიათი აქამდე არ მინახავს, ეტყობა ახალია!

ორივემ ერთდროულად მოხედა ქულას და მის გარშემო აცმუკებულ მანანნალებს.

– ჰო, ახალია! – გვიან-გვიან გამოეპასუხა მარჯვნივ მდგომი.

ბოთლიანად მიუახლოვდა, ქულასთან დაცუცქდა და კარგად შეათვალიერა.

– რა იყო, ცუგა, რა დაგემართა, საიდან გადმოიხვეწე... ფარას მგლები ხომ არ დაეცნენ, მაგარი ნაომარი ჩანხარ... გშია? თან ამაყი ხარ და არ გინდა გაამჟღავნო, არა?.. სიამაყე კარგია, მაგრამ ღირსება და ცარიელი კუჭი რომ ვერ რიგდებიან? ერთი ეგ ძეხვი ჩამონყვიტე! – დაუძახა გამყიდველს.

– ძეხვი არა!.. მეცა მშია, მაგრამ ვის შევჩვილო!

– ჩამონყვიტე-მეთქი!.. დაიკარგეთ აქედან! – დაუტია დანარჩენ მანანნალებს.

– მერე საფასურს ვინ გადამიხდის? – აჭაჭყანდა გამყიდველი.

– ვინ და მიქელგაბრიელი... მე, სხვა ვინ გადაგიხდის!

– ეს ლუდიც ნისიაზე მიგაქვს და... კარგი რა, მახო, მაგ მანანნალას თუ ძეხვი არ მიართვი...

– მანანნალა კი არა, შენზე და ჩემზე კეთილშობილია.

– აბა, რას ამბობ, ძაღლი, კაცო?

– ჰო, ძაღლი!.. ერთხელ მაინც, შენს თვალებში, ამისთანა ჭკვიანი გამოხედვა რომ დავიჭირო, მამაძაღლი ვიყო, თუ მაგ ჯიხურის ნაცვლად, ძვირფას მარკეტში არ გამოგჭიმო!.. მოიტა-მეთქი!...

– მერე, როდის გადაიხდი?

– როცა მექნება!.. ხო იცი, ტყუილი არ ვიცი!

– ტყუილი არ იცი, მაგრამ არც იძლევი, და...

– კიდევ რამდენი დამრჩა?

– ოცდათხუთმეტი ლარი...

– ჰოდა, ეგეც მიანერე, დალოცვილო!

– ნუ იცი ვირზე შეჯდომა, მახომ გითხრა, გააკეთე! – დაუტია ახლა მეორემ და კაუჭზე დაკონწიალებული ძეხვი თვითონ ჩამონყვიტა, – ისე, რაც ჯიხური გახსენი, სულ ასე ჰკიდია და შეიძლება აწყინოს კიდევ, – ისიც ძაღლთან დაცუცქდა.

– მაშინ ჯერ თვითონ გაასინჯე, – გაეცინა მახოს.

– მაშაყირებთ? – ინყინა გამყიდველმა.

– ჰო, ეგრეა... ცუგა, დანარჩენებს რომ არ ვაყურებიანოთ, წამოდი ჩვენთან! – თავიანთი ლუდის ბოთლებიც წამოკრიფეს და ქულას წინ გაუძღვნენ.

– სად მიგყავს, მახო, მაგის შენახვა ადვილი გგონია? შენსავით „კილკასა“ და წინაკის წნილზე კი არ გადაივლის.

– შენ დარდი გაუშვი! – მიაძახა მახომ.

– მე კი გავუშვებ, მაგრამ... – გამყიდველმა თითი საფეთქელთან დაიტრიალა...

სადგურის მოედნიდან ყოფილ უნივერსიტეტის შენობასთან ჩაუხვიეს, კიდევ უფრო ბნელი ქუჩით აღმართი აიარეს და ჩიხში შევიდნენ.

დაბალ, მესერშემორტყმულ ეზოში ძველი, ნაფერდებული ბელეტაჟისკენ რიყის ქვებიანი ბილიკი მიდიოდა.

ბელეტაჟამდე, ხელმარცხნივ, ხარახურით გამოტენილი ფარლალა ფარდულიც იყო.

მიხომ კარში ჩატოვილი გასაღები გადაატრიალა.

– დაგრჩა, გასაღები?

– ვითომ არ იცი, ეს სახლი რომ არ იკეტება... ასე იყო ჩემი მშობლების დროს, ასეა ახლაც...

– მაშინ სხვა დრო იყო, ძმაო, ახლა ხელი რომ დაგრჩეს გარეთ, იმ ხელს მოგაჭამენ.

– თუ მახოს გამძარცვა ვინმე გამოჩნდება, ღმერთმა შეარგოს.

შუშაბანდში ჩამრთველს ხელი აჰკრა.

იქაურობა განათდა.

ხელმარცხნივ, უკანა ოთახში, შესასვლელ კარამდე, ძველებური, კაკლის ხის ვეებერთელა მაგიდა გახიდულიყო. კარს იქით ტახტზე, ლოგინი რომ აკოკოლავებულყოფილიყო, წესით მახოს უნდა სძინებოდა. ტახტს აქეთ გაზქურა, კუთხეში ფერადი ტელევიზორი და იმის გვერდით „ზილის“ მარკის ხანდაზმული მაცივარი იდგა, რომელიც, დროდადრო, ისე ამოიხვნეშებდა, თითქოს რაღაც უსიამოვნო ამბავი გაახსენდაო.

მახომ და მახოს სტუმარმა ბოთლები ხილის ნაფცქვენებიან მაგიდაზე დადგეს.

– ეხლავე, ძმაო ნიკოლოზ, ეტყობა, უბნის შალმანის პურისმჭამელი ბიჭები იყვნენ... ნავლენ და გადასაყრელად ნაგავს მე მიტოვებენ... – მაგიდა გადმოასუფთავა და ტაბურეტზე ჩამოდგმულ ემალის ქვაბს თავი ახადა, – პურისთვის ხელი არ უხლიათ... ლოთებს პური რად უნდათ!.. მთლად

ახალი არ არის, მაგრამ ამბობენ, კუჭისთვის უკეთესიაო... ესეც ცოტა ყველი... ძეხვს დავჭრი... მგონი, ჩვენი ცუგა ცოტას მაინც გვინილადებს!

– დაჯექი, არ გვინდა.

– თუ არ აითვისეს, აქ შნაპსიც მეგულება, – გამოალო მაცივრის კარი და დანაკლულებულ, მაღლა აწეულ ლიტრიანს სინათლეზე გახედა, – ბიჭებს დაუღევიათ... უნამუსიათ და ნახევარზე მეტი დაუტოვიათ... ესეც დანა... ცუგა, სადა ხარ, შემოდი!

ქულა კართან იდგა.

მასპინძლის თხოვნაზე, შემოსვლის ნაცვლად უკან დაიხია.

– შემო-მეთქი!.. კეთილი იყოს შენი ფეხი!.. ჩემს ძმაკაცებს არ გაეხარ? თავპირისმტვრევით სახლში მიცვივინ... ხედავ, როგორი მორიდებულია? წელან არ მიხუმრია, არაკაცი ვიყო, ამის კეთილშობილება თუ ჩვენი ქალაქის მოქალაქეების ოთხმოცდაათ პროცენტს ჰქონდეს.

– ოთხმოცდაათი ნამეტანია.

– ეგრეა და რა ვქნა! აქეთ მობრძანდი, ცუგა!.. სახელის თქმა მაინც შეგეძლოს, – პური და ძეხვის ნაჭრები თეფშზე დაულაგა და შუშაბანდის კუთხეში დაუდგა.

ქულა შემოვიდა.

ჯამში წყალი რომ ჩაუსხა, სინათლეზე მერედა დააკვირდა.

– ნახე, სახე რა დღეში აქვს!

– ჰო, კანი აქვს ამძვრალი, – თავპირი დაუთვალაიერა ნიკოლოზმაც.

ქულა აუჩქარებლად იღეჭებოდა, პირში გერმანული ნაგაზის სისხლის ამაზრზენი გემო თანდათან უქრებოდა.

– თავშესაფარში ხომ არ ნავიყვანო, კარგი კინოლოგი გყავს, მიხედავენ...

– აბა, აბა, საძაღლე არ გამაგონო!

– რა გინდა, რას ერჩი, ხომ აღარ ვზოცავთ, მიგყავს, ვკურნავთ და ვპატრონობთ... აბა კარგი იყო, მთელი ქალაქი აკლებული რომ ჰქონდათ და თოფებით დასდევდნენ.

– მაგ გაპიდარასტებულ საძაღლე-ში რა უნდა... რაც მანდ ხდება, კიდეც თოფებით დევნა სჯობია.

– შენ თუ რამე აიხირე... კვებავენ, უვლიან...

– ყვერებს რომ აცლიან, ეგ არაფერი.

– აბა, როგორ გინდა, იმდენი ძაღლია, თუ გამრავლდნენ, ქალაქს წალეკავენ.

– ვითომ კასტრაცია უკეთესია?

– გამოსავალია!

– მერე, ქრისტიანული მორალი?

– ერთი საწყალი ფიზიკოსი ვარ, რომელიც იძულებულია საძაღლეში დამხმარე ფერშლად იმუშაოს, შიმშილით სული რომ არ ამოხდეს... მორალისას ვინ რას მეკითხება.

– საქმეც მაგაშია, რომ არ გვეკითხებიან... ხვალ რომ ჩვენც დაგვკოდონ, ალბათ, აღარც ამაზე გაგვიჩნდება პროტესტის გრძნობა.

– ალბათ...

– მერე, ამიტომ ვინვალეთ? ეს არის დემოკრატიის მონაპოვარი?

– დამისხი, რა, ერთი ჭიქა და უნდა ნავიდე, დილაზე ადრე ვარ ასადგომი.

მახომ ბოთლს საცობი მოხსნა.

– არ დალევ?

– არა, აწრიხევეში ვიყავი და მამა პეტრეს პირობა მივეცი, ერთ თვეს მაინც სასმელს არ გავეკარები-მეთქი... ნესით ლუდიც არ უნდა დამელია... ნახე, ჩაეძინა! – მიახედა ქულასკენ, ბოლომდე პური და ძეხვიც რომ არ მოეთავებინა, ბომბორა თავი წინგამვერილ თათებზე ჩამოედო და თვალები მაგრად მოეხუჭა, დიდი, უმწეო ბავშვივით არის!.. მაცვივარი ტელევიზორისკენ მოვწივით და ჭილოფს დავუფენ.

ქულას თავისი „კუთხე“ მოუნწყევს, ნიკოლოზმა ერთი ჭიქა გამოცალა და წამოდგა:

– წავედი.

– რადგან არ იშლი... ისე, კინოლოგს რომ დასაკოდად ჩაძინებულ ძაღლს დაუნვენთ, ნუ იფიქრებთ, რომ მაინც-

დამაინც დიდ სიკეთეს სჩადიხართ... მაგ საკითხზე არის განსხვავებული აზრიც...

– ევროპელ მეგობრებს განსხვავებული აზრი ნაკლებად აინტერესებთ.

– ჰოო, ეგ მინდოდა გეთქვა... ახლა თავისუფალი ხარ ჯარიდან! – დაარტყა მხარზე ხელი და კარისკენ უბიძგა.

– შენს ადგილზე დალევას არ მოვემეებოდი.

– რატომ?

– მაშინ უფრო საინტერესოდ აზროვნებ.

– შეაყოლე, შეაყოლე!.. ისე, მართალი ხარ, თქვენი გაძლება ფხიზელს გამიჭირდება...

ქულა ძილში შფოთავდა, პატარა ფაჩუნზე წამოჯდებოდა, ყურმიგდებული გაისუსებოდა.

მახო აჭრიალებული ტახტიდან დაუყვავებდა ხოლმე და ქულაც მშვიდდებოდა, ისევ თავმიდებული გაინაბებოდა.

ჩაძინება მასპინძელსაც გაუჭირდა, მარტოხელა, ორმოც წელს გადაცილებული კაცი, კარგა ხანია „დოპინგის“ გარეშე ველარ იძინებდა. იფიქრა, ერთ ჭიქას ჩავცხებ და მოვისვენებო, მაგრამ მამა პეტრე დაუდგა თვალწინ და ცდუნებაზე უარი თქვა.

გამთენიისას ჩათვლემილი გააღვიძეს კიდეც.

ეზოში ოთხი თვალედასიებული უბნელი თანამეინახე იდგა.

შუშაბანდს ქულაც აებლოტა და იმანაც გახედა.

მახოს რალაც გაახსენდა, ოთახში შევიდა, ძველი, დაფუთფუთებული ალბომი გადაფურცლა, ერთ-ერთი ამ ოთხთაგანის პასპორტის სურათი მოძებნა და შუშაბანდში, სკამზე გადაკიდებულ, გაცრეცილი პიჯაკის მარჯვენა ლაცკანზე ქინძისთავით მიამაგრა.

– რა მოკრძალებულები გამხდარხართ, აღარ შემოდინხართ?

– მერე ეგ თავბოხვერა არ გვიკბენს?

– ჰკითხა რობემ.

– მე თუ ვეტყვი – არა...

ფეხაკრეფით შემოლაგდნენ, მაგი-
დასთან ჩარიგდნენ.

– რამდენჯერ გაგაფრთხილეთ,
როცა უჩემოდ შემოხვალთ და დალევთ,
ნაგავს ნუ დატოვებთ-მეთქი... აქაურო-
ბა ბუზით იყო სავესე.

ეს ერთხელაც გვაპატიე, დავთ-
ვერით და დაგვრჩა, სხვა მხრივ ხომ
ყველაფერი წესრიგში იყოვო.

რაც მაცივარში დავტოვე დაგილე-
ვიათ და შეგიჭამიათ...

არაო, ეტყობა სხვებმა დაათოხ-
ლავეს, ჩვენ ჩვენი სასმლით და პურ-
მარილით მოვედით, ბოლოს ცოტა
არყის ბოთლს მოვაკელით, საყოვლად-
წმინდაო აღარ დაგვრჩა და მამ რა
გვექნაო.

– ახლა, ალბათ, რაც დატოვეთ იმის
ასათვისებლად მობრძანდით!

– ოო, მახო, რა ხარ, რა ხარ, შენ
ხომ ვერაფერს გამოგაპარებთ, მოხ-
ალისდნენ და მაცივარს მონყურებული
თვალები მიანათეს.

– ვიდრე გეგულებათ, ხომ არ მომას-
ვენებთ, ბარემ გამოიღეთ და ჩაცეცხ-
ლეთ! – დართო ნება.

– ჯიგარი ხარ, მახო, დაგვცოფავ,
გაგვთათხავ, მაგრამ გული აუნონავი
ოქრო გაქ, – გახალისდა რობე.

არაყის ბოთლი შეაჯანჯლარა და
სინათლეზე გახედა.

– არ გვეტყვი, გუშინ მთელი დღე
სად დაგვეკარგე?

– საქმეზე ვიყავი, ერთ ტიპს ფული
ჰქონდა ასალები და იმის ამოსაღებად
გავყევი გლდანში.

– კარგი ფოდრათი იყო?

– არა უშავს.

– შენი წილი?

– ხუთასი ლარი... კოსტუმის მარ-
ჯვენა გულისჯიბეში დევს.

რობემ ჯიბე მოსინჯა.

– ვაჰ, აქ რომ არა ჩანს?

– სხვა ჯიბეებიც ნახე...

ყველა ინტერესით მიაჩერდა.

– არც სხვაგან არის, მახოჯან...

– კარგად ნახე!

– აბა შენცა ხარ რა!.. მე და ჯიბეში
ფულს ვერ მივაგნო?

– რა ვიცი, ალბათ, მატარებელში
ვინმე შენნაირმა მანაკმა ამომაცალა.

– მახოც იქნება ვინმეს ფული ამო-
აცლევინოს!.. კაცო, ვაი, ვაი, ვაი, –
შუბლში ხელი შემოირტყა რობემ, – ეს
ახალგაზრდა ვინ არის? – დააკვირდა
ლაცკანზე მიმაგრებულ სურათს.

– ახლობელია... გუშინ დავკრძალებით!

– თბილისში?

– ჰო, თბილისში.

– მერე არ უნდა გეთქვა? წამოვი-
დოდით, დაგაფასებდით!

არაყი ჩამოასხეს.

– აბა, ღმერთმა შეინყალოს... რა
ერქვა?

– რობერტი, რობე.

– ვაჰ, ჩემი სახელი რქმევია... აცხო-
ნოს ღმერთმა! – შუბლზე ხელმეორედ
გაინკაპუნა აცახცახებული თითები
და ჭიქა ყელში გადაუშვა, – ეგ ცუდი
ამბავი მომხდარა... გუშინწინ რატომ
არაფერი გვითხარი-მეთქი.

– მაშინ ცოცხალი იყო.

– როგორ, ასე მალე დამარხეს?

– ეგრე მოითხოვა საჭიროებამ.

– აფსუს... რა დაემართა, სვამდა? –
ცერი ამოისვა უპესთან.

– არა, წვეთს არ იკარებდა.

აბა, რამ მოკლაო, ოთხივემ ისეთი
გაოცებით გაშალა ხელები, თითქოს
მარტო დალევის გამო იხოცებოდ-
ნენ ადამიანები და მერე ერთხმად
ყველა არამსმელს ნიშნი მოუგეს, ხომ
შეუდგა თქვენ მცდარ თეორიას წყა-
ლი, ყველაფერი ისე ხდება, როგორც
დაბადებისთანავე უფალი დაგანერს
შუბლზეო.

– ჩვენ ეტყობა არტოს გამოხდელი
ლარიანი არყით სიკვდილი დაგვანერა,
– თქვა ერთმა.

– აბა, აბა, ეგ არაკაცი ნამდვილად

კარბიდზე აყენებს... ისე, მაინც გამოვიხედე თვალეებში, – რაფაზე მიყუდებულ სარკეს ჩახედა რობემ, – აჰა, ამ ერთსაც დავახურდავებ და გავიმართები ნელში... ჰო, ჰო, გააცოცხლა ჯიგარი, ბიჭებო... ერთი აქეთ მოინი, – სთხოვა პიჯაკმოსხმულ მახოს, – კარგად დავაკვირდე... მაშ რობერტი ერქვა, არა, მამის სახელიც ჩემი ხო არ ჰქონდა?.. ეე, ვერან, ვინ შენი ახლობელია... ТЫ ЧТО, იბიონამატ, ეგ ხო მე ვარ!

– საიდან, შენ ცოცხალი ხარ, ეს კიდევ...

– ახლა აჩმახებ! – ჩაილაპარაკა ნანყენმა და ისევ დააკვირდა, – ნამდვილად ჩემი ფოტოა, – ჯერ კიდევ გასულ საუკუნეში, ჯეელობაში მეტრიკისთვის თურალაც ჯანდაბისთვის გადამალებინეს, – კიდევ კარგად დააკვირდა, – რა დრო გასულა, პროშლიი ვეკ!.. სად ნახე, მომეცი, შევინახო, როცა დავიბრძობი, უნდა დავიბარო, ეს სურათი გაადიდონ, კარგად გამოვიყურები!

– მაშინ სვამდი?

– მაშინ ვენეოდი!

– პლანსაც?

– პლანს არა, პაპიროსი კი... დავიბადე თუ არა, აკუშერკამ მაშინვე „კურორტნი“ მგლიჯა ტუჩებში.

ნასასვლელად ნამოიშალენ.

ქულა კარის ზღურბლთან უკანა ფეხებში ჩაჯდა, მთელი გასასვლელი ჩაფარა და სტუმრების მსვლელობა გამაფრთხილებელი ყეფით შეაჩერა, თან მასპინძელს გახედა, თვალებით „ჰკითხა“, როგორ მოვიქცეო.

აქედან გარეთ რომ არ გვიშვებს, მეცხვარის ნაგაზია თუ სამთავიანი ცერბერიო, – ერთმანეთს მიანყდნენ დამფრთხალი სტუმრები და მახომ ქულას უთხრა, ამათ ისეთი ცოდნა გამოამჟღავნეს, რომ უნდა გაატაროვო.

ქულა მორჩილად გადგა გვერდზე.

მალხაზ ფერაძე, გასული საუკუნის ოთხმოციან წლებში ცოტა ძველბი-

ჭობდა, სადგურის დასახლებაში იმის უკითხავად არაფერი ხდებოდა, ერთხანს იჯდა კიდევ და ნულუკიდის ციხის ბიბლიოთეკარის, პარტიული ბობოლების ბრძოლას შეწირულ, კულტურის მინისტრის ყოფილი მოადგილის შეგონებით, აქტიურ მკითხველად იქცა.

ციხეში გატარებულმა ორმა წელმა იმდენი შემძინა, გარეთ მთელი სიცოცხლე რომ ვერ შევიძენდით.

პარტიაზე შემომწყრალმა ბიბლიოთეკარმა, ჩუმად, 1982 წელს სტოკ-ჰოლმში დაბეჭდილ, „კონსპირაციისათვის“ მუყაოს უნარწერო ყდაში ჩასმულ „ახალ აღთქმას“ აზიარა.

ჩუმად კითხულობდა.

ბიბლიოთეკის კუთხეში, პატარა მაგიდასთან მიმჯდარი ჩაჰყურებდა ყოველდღიური გაზეთის ქვემოთ ამოდებულ ბიბლიას.

დაამთავრა წიგნი და, თავის სიცოცხლეში პირველად, ფანჯრის გისოსებთან მდგომმა პირჯვარი გადაისახა. მთელი ეს განსანმენდელი პატიმრებით, უჯიგრო, გულღრძო პერსონალით, მავთულშემოვლებული კედლებით, ცალფეხზე შემდგარი, წეროებივით აყინჩული სათვალთვალო, საყარაულო კომპიურებით, რომლებზეც უფრო ხშირად ვინროთვალეება, შუაზიელი სპეცდანიშნულების ნაწილის ჯარისკაცები მორიგეობდნენ, აღარ მოეჩვენა ისე აუტანელი.

ზიზლი, რომელიც მეტნაკლებად ყველა პატიმრის გულშია, სინანულის, მიტევების თუ კიდევ რაღაც სხვა გრძნობამ შეცვალა, სახელი რომ ვერ დაერქმია.

ვადა როცა ამოენურა, პატიმარმა ბიბლიოთეკარმა, ციხის კედლები კიდევ წელიწადი რომ უნდა ეხეხა, აქ გადაღებული, ოჯახისათვის გადასაცემი საერთო სურათი გამოატანა და საგულდაგულოდ გაზეთში გადახვეული ბიბლია აჩუქა, ერთხელ კი არა, ეს მთელი ცხოვრება საკითხავი წიგნიაო...

ციხეში ბიბლიამ გამაძლებინა, მიმხვედრა რომ სამართლიანად დავისა-ჯე. ადამიანის მთავარ დანიშნულებას ვულალატე, საუნჯეს ზეცაში კი არა, დედამინაზე ვაგროვებდით.

თვითონ მახო რას აგროვებდა ან მინაზე, ან ზეცაში, ამაზე აქამდე არ უფიქრია, თავზე ხელაღებული მარტოხელა ერთი დღით ცხოვრობდა – ჰქონდა, ხარჯავდა, არ ჰქონდა, „ბედს ელოდა.“

უსამსახუროდ დარჩენილი უბნის „მსმელი“ ბიჭები, მოუთმენლად ელოდნენ თავიანთ ლიდერს.

შუშაბანდში გაშალეს სუფრა, დაისვეს მახო და ციხის ამბების ნაცვლად ეკლესიის დანიშნულებაზე, რწმენასა და ღვთისმოშიშობაზე რომ ალაპარაკდა, გაკვირვებულებმა გადახედეს ერთმანეთს, ეს კაცი საპატიმროში გვეგონა და სინამდვილეში სასულიერო აკადემიის სრული კურსი გაუვლიათ.

მახომ თავისი შეგონებანი ზომიერების დაცვისკენ მოწოდებით დაასრულა, რასაც თანამეინახენი ოვაციით შეხვდნენ, თუმცა ამ ყველაფერმა მეგობრებში ბევრი ვერაფერი შეცვალა, გარდა იმისა, რომ აქამდე თუ ჭიქას ეგრევე, უსიტყვოდ ხუხავდნენ, ახლა ჯერ უეჭველად პირჯვარს გადაიწერდნენ, – შეგვინდე და შეგვარგეო და, რაკი უფლის წინაშე ვალი მოხდილი ჰქონდათ, დამშვიდებული სინდისით დებდნენ კინწმონყვეტილ თავს ბახუსის სამსხვერპლოზე.

მოსწყინდა ყველაფერი.

მეუფესგან კურთხევა აიღო და ქვათახევიში წავიდა.

პეტრე-პავლობის მარხვა იქ გაატარა. მზარეულობა ეხერხებოდა. სატრაპეზო სუფრას თავისი ხელი დაატყო.

იქაც ჩააკითხეს, დაფეხვილი „მოსკვირით“ ჩავიდნენ, წყაროსთან, ჩრდილიან კორომში გაშალეს სუფრა.

ველარ გაუძლო ცდუნებას. დალია.

დალია და ველარ გაჩერდა.

ვიყავი სავლე, მაგრამ ვერ გავხდი პავლეო, – გამოეთხოვა მოძღვარს და ბერებს.

ყველას გული დასწყდა, ისე შეითვისეს და შეიყვარეს.

მისი დაბრუნება უბანში ვერავინ გაიგო. შეიკეტა და მთელი კვირა ცარიელ პურსა და წყალზე „დაჯდა.“

მერე ჩიკორივით დაბზრილდნენ წლები. ეროვნული მოძრაობის ფეხისხმას აყოლილი ამღვრეულმა მორევმა აყურყუმელავა, დიდი მოლოდინი გაუნიორწყალა და გულგატეხილმა ისევ ეკლესიას შეაფარა თავი.

სახედაფუფქულ და ყურჩამოხეულ ქულასთან შეხვედრამ აქამდე მივინყებულები, პასუხისმგებლობის გრძნობით აღავსო.

ნეტავი ადამიანებს ასეთი ერთგულება და სიყვარული შეეძლოთო, – გულაჩუყებული ქეროს უქექავდა ხოლმე მუხლებზე თავჩამოდებულ ნაგაზს.

წირვის დროს ქულაც თან გაიყოლა. ქურჩის მეორე მხარეს დატოვა, აქედან ფეხი არ გადადგაო და თვითონ ეკლესიაში შევიდა.

დაანთო სანთლები, დამთავრდა წირვა და ეზოში გამოსულს ქულას ყმუილი მოესმა.

გაუკვირდა, რა დაემართათ.

სამრეკლოზე ზარები გაბმულად რეკავდნენ.

თავანუელი, სამრეკლოს მიჩერებული ნაგაზი არ ჩერდებოდა.

მიჩუმდნენ ზარები. ქულამაც შეწყვიტა ყმუილი და დამნაშავესავით თავჩაქინდრული აედევნა.

სხვა დროსაც იგივე განმეორდა. სახლშიც, თუკი ზარის ჩამორეკვის ხმას გაიგონებდა, მაშინვე ღია შუშაბანდს აებლოტებოდა და ანკმუტუნებული იმ ხმას აყურადებდა.

ვერ გავიგე, რალაცაშია საქმეო.

რა გინდა, ძმაო, ძაღლიც ღვთისმოსავი გამოგადგაო, – მხარზე ხელი დაჰკრა რობემ.

ნიკოლოზი არასამთავრობო ორგანიზაციის ოფისის კიბეზე იდგა და ეწეოდა, მალხაზმა რობეს და ქულას თანხლებით რომ გამოიარა.

შუშებიანი ოფისის შიგნით მორიგი თავყრილობა მიმდინარეობდა.

რობემ თვალეზე ხელი მოიჩრდილა და შუშებიან დარბაზში შეიჭყიტა.

კედელზე, პროექტორიდან აღბეჭდილ დიაგრამასთან, ნითურთმიანი ქალბატონი გეოგრაფიის მასწავლებელივით საჩვენებელი ჯოხით იდგა და მსმენელებს რალაცას გატაცებით უხსნიდა.

– ვინ არის ეგ ტიპი და რას ბალამუტობს? – იკითხა რობემ.

– ევროკომისიის წარმომადგენელი, დედაქალაქიდან მოვლენილი, მანანალების უფლებების დამცველი კოორდინატორია... ტრენინგს ატარებს.

– აბა, გვეშველება! – თვალი ჩაუკრა მალხაზს.

– ორფეხების არა, ოთხფეხების უფლებებს იცავს, – გაეცინა ნიკოლოზს.

– ვაჰ, კაცო, ეს რა ქვეყანაა, ძალღად დაბადება როგორ უნდა ინატრო... ჩემს უფლებებს ვილა დაიცავს?

– უფალი!

– უფალს ვინ აცლის ანდა ვინ ეკითხება... რა თქვი, ეგ ქალბატონი ევროკომისიისაო...

– დაახლოებით... ჩვენთან იყვენენ, საძალღე დაათვალიერეს... მაგიდასთან რომ ზის, ხელმარცხნივ, ჩამოსული უცხოელი, მთავარი შემომონებელ-კურატორი გახლავთ... ძალიან შეგვაქო, რადგან ცხოველებზე ზრუნვა დაიწყეთ, ახლა კი მართლა დავიჯერე, რომ თქვენი ქვეყანა სწორ გზას ადგასო.

– ყოჩაღ, ქალო! – ტაში შემოჰკრა მახომ, – მაგის დასკვნა და შეფასება შუა ევროპაში ქვას გახეთქავს... ეხლა კი ეტირება კრემლს დედა!

– შეხედეთ, შეხედეთ, – სიცილით გაიჭაჭა რობე, – ბოზიშვილი ვიყო, თუ

ჩემს სიცოცხლეში ასეთი საინტერესო ტრაკი მენახოს.

– რას მიედ-მოედები, – შუშას ცხვირი მიაჭყლიტა მახომაც.

ჯოხიან ქალბატონს, ზურგშექცეული რომ მიდი-მოდიოდა, მართლაც უცნაური, მძიმე უკანალი ჰქონდა. მხოლოდ თავისი სიდიდით ან ფორმის გამო არა, რალაცნაირი ჩამოსავარდნად დაკიდული, რიყეზე ნაგორავები, დამრგვალებული ქვასავით იდო თალხნად მორგებულ შარვალში და სხეულის ყოველ გარხევაზე, აქეთ-იქით აწყდებოდა.

ამ საინტერესო უკანალის პატრონმა არ შეიძლება აზრებიც საინტერესო არ დააფრქვიოსო. მახომ ქულას ანიშნა, აქ დარჩიო და დარბაზში ფეხაკრეფით შევიდნენ, ბოლო რიგში მოძებნეს ცარიელი სკამები, მაგრამ კედლისკენ შებრუნებული ქალბატონის მახვილმა სმენამ მაინც იგრძნო მათი შემომატება და იკითხა, თქვენ რომელი ორგანიზაციიდან ბრძანდებითო.

„ს. უ. ც. ც-დანო,“ – უპასუხა მახომ.

თუ შეიძლება, ეგ აბრევიატურა გაგვიშიფრეთო.

„სადგურის უპატრონო ცხოველების ცენტრიო“, – განუმარტა მახომ.

აქამდე რატომ არ გაგვიგიაო, – გაიკვირვა ქალბატონმა.

ჩვენც არაფერი გვსმენიაო, მხრები აიჩეჩა ადგილობრივმა კურატორმაც და ბედნიერი ცხოველების სახეებით დამშვენებულ ბლოკნოტში რალაც სასწრაფოდ ჩაინიშნა.

დღეს დავაარსეთ და როგორ გაიგებდითო.

„ხელჯოხიანმა“ ქალბატონმა ხუმრობად არა, მაგრამ არც ძალიან სერიოზულად რომ არ აღიქვა მალხაზის ნათქვამი, ნითელპომადიანი, ლამაზი ტურების კიდებში დაეტყო.

კეთილი და პატიოსანი, თუ ჩვენი დახმარება დაგჭირდებათ, თქვენს გვერდით გვიგულეთო.

თავის ჯოხიანად ისევ დიაგრამას მიუბრუნდა. ომმა მხოლოდ ადამიანები კი არა, ჩვენი ოთხფეხა მეგობრების სიმყუდროვეც დაარღვია, სოფლებიდან გამოქცეულებმა ქალაქს მოაშურეს და მათმა მოზღვავებამ, უამრავმა ხროვამ მოქალაქეებს პრობლემები შეუქმნა, იმატა ცოფის შემთხვევებმა, დაკბენილი ადამიანების რაოდენობამ, ამიტომ საჭიროა ძაღლების აცრა, მათი აგრესიულობის ჩაქრობა და, რაც მთავარია, შემდგომი გამრავლების პერსპექტივის აღკვეთა, არა იმ უაღმირანო მეთოდებით, აქამდე რომ იყენებდნენ, რაც მათ ფიზიკურ ლიკვიდაციას გულისხმობდა, არამედ ჰუმანური გზით, სამედიცინო ჩარევით, ძუკნებისა და ხვადების კასტრაციით, რაც უკვე აპრობირებულია ევროპის ნამყვან ქვეყნებში.

– შეიძლება, ქალბატონო? – სიტყვა შეაწყვეტინა მალხაზმა.

ბრძანებით, – თავი დაუქნია ტრენინგის ხელმძღვანელმა.

– ბარბაროსული ხომ არ გეჩვენებათ, ქირურგიული ჩარევით, სასქესო ჯირკვლების ამპუტაციით განაყოფიერების უნარის შეჩერება, ნუთუ ვერ ხვდებით, რა სისატიკეა, როცა ძუკნებს განაყოფიერების უნარს ვართმევთ, ხვადებს კიდევ...

– საქმე იქითკენ მიგყავთ, რომ მათი ლეკვებისათვის ძიძების დაქირავებასაც მოგვთხოვთ, – წამოიძახეს წინა რიგებიდან.

– მაგის საჭიროება ნამდვილად არ იქნება, რადგან, ჩვენი ბევრი გაქსუებული ქალბატონისაგან განსხვავებით, ძაღლები თვითონ ზრდიან თავიანთ პირმშობებს.

დარბაზი ახმაურდა, მახო შემწყნარებლური ლიმილით იგერიებდა რეპლიკების ჯვარედინ ცეცხლს.

სხდომის წამყვანმა მაგიდას ჯოხი დაუკაკუნა:

– ნუ ავცდებით ჩვენი საუბრის თემას... გთხოვთ, გთხოვთ!.. ყველას

აქვს თავისი აზრის გამოთქმის უფლება... დიახ, ჩემო ბატონო, ის მეთოდი, რომელსაც ევროპაში აპრობირებული ვუნოდე, ნამდვილად ჰუმანურია, იმასთან შედარებით, რაც იყო...

მახომ მორჩილად დაუკრა თავი:

– შეიძლება, მაგრამ შედარებით ჰუმანური სულაც არ ნიშნავს, რომ კარგია და პრობლემა ამონურულია.

კოორდინატორმა მხრები აიჩეჩა.

– კეთილი, მაშინ სხვაგვარად გეტყვით და პირდაპირობისათვის ნუ გამკიცხავთ, ნურც თქვენ და ნურც ეს ძვირფასი, ჩემი გამოსვლით უკმაყოფილო საზოგადოება!.. თქვენ მშვენიერი, როგორც ღღეს უყვართ გამოთქმა, სექსუალური ქალბატონი ბრძანებით... დაუშვავთ გათხოვდით ან, რა ვიცი, რალაც ფორმით დაუკავშირეთ თქვენი ცხოვრება მამაკაცს, რომელიც ძალიან გიყვართ... ამ ყველაფრის აპოთეოზი, მოგეხსენებათ, რაც არის, მაგრამ, მოულოდნელად, საწოლში აღმოაჩინეთ, რომ გვერდით ჟინით აღვსილი მამრი კი არა, ჩვარი გინევთ... მოკლედ, კასტრირებული ცვედანია თქვენი გულის რჩეული, თანაც იმ ხელოვნური ჩარევის წყალობით, თქვენ რომ ჰუმანური უნოდეთ...

– კი, მაგრამ ჩვენ ხომ ძაღლებზე ვლაპარაკობთ და არა ადამიანებზე, – აწითლდა ლექციის წამყვანი.

– მერე რა გარანტიაა, რომ კაცობრიობის კეთილისმყოფელები, ანალოგიურ რეკომენდაციებს ჩვენთვისაც არ მოამზადებენ? „შემდეგი გაჩერება ადამიანი“, დედამინა დამძიმდა და შობადობა უნდა შეამცირონ...

– ეგ არ შეიძლება მოხდეს!

– რამდენ რამეზე ვამბობდით, არ შეიძლება მოხდესო, მაგრამ მოხდა... მე შენ გეტყვი, არ გვიყვარს ჩვენი დამატკევეარი რეკომენდაციების აღსრულება...

დარბაზი აჩოჩქოლდა, ახმაურდა, უმეტესობა თავის მოსაზრებას, უფრო სწორად მრისხანებას აფრქვევდა, მხ-

ოლოდ ერთი ქალბატონი შენიშნა, მონონების ნიშნად ტაშს რომ უკრავდა.

ევროპელი სტუმარი ამაოდ იხვეწებოდა, მითარგმნეთ, ასეთი რა თქვა იმ ბატონმა, რომ ასეთი რეაქცია გამოინვიო.

აციმციმდნენ ფოტოაპარატები, რამდენიმე ტელეარხის ოპერატორის ყურადღების ცენტრში მოექცა მახო.

– ქალბატონო, მესმის რომ ამ ყველაფრისთვის პასუხის გასაცემად მზად არ ბრძანდებით. არც გევალებათ... უფრო სწორად, თამამი განცხადებები გეკრძალებათ კიდევ... პროექტით მხოლოდ და მხოლოდ მაგ შინაარსის ლექციაა დაფინანსებული – უნდა დაგვატრენინგოთ და ნაბრძანდეთ სტუმართან ერთად, დამშვიდებული, კმაყოფილი, რომ თქვენი პატრონების ნება კეთილსინდისიერად აღასრულებთ, მაგრამ პრობლემა ხომ აქ რჩება? რატომ გგონიათ, რომ ქალაქში ძაღლების მომრავლება მხოლოდ შინაური თუ გარეული მტრის „გამოგონილმა“ სამარცხვინო ომმა გამოინვია? სოფლები უკვე კარგა ხანია იცლებს, მოსახლეობა დაიშრა, გადატაკდა, ძაღლებს ვერც მოსაკლავად იმეტებენ, ვერც იმისთვის, რომ თქვენგან მონონებული ჰუმანური მეთოდით გადააშენონ... ქალაქს უგზავნიან, რადგან აქ შედარებით იოლია თავის გატანა, სანაგვეები ადამიანებსაც ემსახურებიან და ოთხფეხებსაც... ამიტომ პრობლემა უფრო ღრმაა და მისი გამარტივებულად წარმოდგენა, თავის მოტყუებაა და მეტი არაფერი!

მაპატიეთ, თუ არაკორექტული ადგილები იყო ჩემს გამოსვლაშიო! – დაამთავრა თავისი სიტყვა.

დარბაზი ისევ ახმაურდა, ზოგი, მახოს მიემხრო, ზოგი – მანანალების უფლებათა დამცველს, ზოგსაც, სეირის საყურებლად მოსულებს, ფოიეს მეორე კუთხეში გულუხვად განწყობილ ლანჩის მაგიდისკენ ეჭირა თვალი.

უცხოელი სტუმარი ქალბატონი

წამოდგა და საზოგადოება, როგორც იქნა, ჩაწყნარდა. მისი გამოსვლის აკორდულ ფრაზას, „ბრძოლამ ჰუმანური მსოფლიოსათვის“ კიდევ ერთი ნაბიჯით წინ წაინიაო, აპლოდისმენტებით შეხვდნენ, პატარა ქალაქის საძაღლე ლამის ერთადერთ მანათობელ შუქურად აღიქვეს დასავლეთისკენ მიმავალ გზაზე და აიშალნენ, ხორკლიან ფილაქანზე უსიამოვნოდ ახრჭილდნენ დაბალზურგიანი, საოფისე, სავარძლის ტიპის სკამები.

მოკლედ, მანანალებს ეშველათ, ახლა რიგი ადამიანებზე იყო.

ადგილობრივმა კურატორმა ლანჩზე მიიწვია ტრენინგის მონაწილენი.

ქულა ნერწყვმორეული უყურებდა ხორაგს მისეულ ადამიანებს.

იქვე რამდენიმე ფინიაც დასუნსულებდა.

ნიკოლოზმა – ჩვენც მივიდეთო.

– უსასმელო სუფრა, რა სუფრაა! – აიმრიზა რობე.

– ის მშიერი იყოს და მე ვჭამო? – ანიშნა მახომ ქულაზე.

– არ დავტოვებთ მშიერს! – შავი ცელოფნის პარკი ამოიღო ჯიბიდან ნიკოლოზმა.

სტუმარმა მოიბოდიშა, დედაქალაქში კიდევ ერთი შეხვედრა გვაქვს დაგეგმილიო და თანმხლებლებთან ერთად მალე გამოეთხოვა მასპინძლებს.

ადგილობრივი კურატორი და „თავშესაფრის“ თანამშრომლებიც უკან აედევნენ.

გასასვლელში ფინიები წკმუტუნით შეხვდნენ თავიანთი უფლებების დამცველებს.

ქალბატონები მიეფერნენ.

ყურებზე ნიშანი რატომ არ უკეთიათო, – იკითხა უცხოელმა სტუმარმა.

საძაღლეს დირექტორმა მოიბოდიშა, – ესენი ახალი „პარტიაა“ და ვერ მოვასწარით მათი თავშესაფარში მოთავსებაო.

რა ნიშანი უნდა ჰქონდეთო, – დაინტერესდა რობე.

– აი, ისეთი, რა, კომუნისტებმა რომ დაამხეცეს, „ზნაკ კარესტვა,“ – აუხსნა ნიკოლოზმა.

– ვაჰ, რა დრო იდგა, მაშინ ძაღლებს ვინ დაშტამპავდა ან მათ დასაკოდად ვინ მოცდებოდა!

– მერე, კარგი იყო?

– რა?

– რაც ახლა თქვი!

– რა ვთქვი?

– ხო იგულისხმე!

– აჩმახებ, ნიკოლოზ!

– რა ვქნა, ცხელა! – ახედა გავარვარებულ მზეს ფერშალმა.

მანქანაში რომ სხდებოდნენ, შემთხვევით ფეხდადგმულმა ფინიამ ადგილობრივ კურატორს კოჭზემოთ კბილი მსუბუქად გაჰკრა.

ქალმა შეჰკვივლა.

ხროვა მაშინვე დანაშაულის ადგილს მოსცილდა, ქუჩის ბოლოსკენ გაიხვეტა და შექმნა ცილაობა, ვინ შეახტებოდა მეზობელი ჩიხიდან გამოსულ ძუენას.

ძაღლებში თუ ხდება სექსუალური ძალადობაო, – იკითხა ვილაცამ.

რამდენიც გნებავთო, – გამოეპასუხა ტრენინგის ნამყვანი ქალბატონი, აგერ თვალნათელი მაგალითი, ერთს რამდენი მიესიასო, – ანიშნა ძუენაზე, შემრიგებლური ნკმუტუნით რომ იგერიებდა ამძუვნებულ ხვადებს.

– არა, ქალბატონო, რომელი ძალადობა, კაიფობს ამდენი თაყვანისმცემელი რომ ახვევია, – გაეცინა მახოს.

სტაციონარში თუ არ მოთავსდნენ, ვაქცინაცია თუ არ ჩაუტარდათ, ვინ მოთვლის რამდენ უბედურებას გაავრცელებენო, – ქალბატონებმა თვალი ძლივს მოსწყვიტეს ამძუვნებულ ძუენას, ბოლოს და ბოლოს, ყველაზე თამამს რომ დანებდა და კისერმოღრეცილმა, ფერღზე ჩამოცურებულ ხვადის თათს აღერსიანი სიამოვნებით დაუნყოკბენა.

საინტერესო უკანალის პატრონმა

ნერწყვი გადაყლაპა, კარი მიიჯახუნა და ღიმილით ყურებამდე პირგახეულ მძღოლს უბრძანა, რაღას ელოდებით, ნავედითო.

– ნავედით, ნავედით! – ჩაიდუდღუნა სახედასერიოზულბულმა შოფერმა და ძრავი ჩართო.

– ჩვენ როგორ მოვიქცეთ? – იკითხა მახომ.

– ჩვენც ნავიდეო, აქ მაღვას დამწვარ ზეთში გამომცხვარი ლობიანი, – ყელთან ხელი მოისვა რობემ. – თუ ერთი ჭიქა არ დავაყოლე, ვაქცინაცია მე დამჭირდება.

– შეიძლება კასტრაციაც! – ჩაეცინა ნიკოლოზს.

– ნაიღონ, ძმაო, ამ დამპალ ყვერებს რაღა თავში ვიხლი...

ტროტუარზე გადავიდნენ.

კენესა შემოესმათ.

ქულამ ჩეჩქითა და ფოთლით მოფენილ ნათხარს ჩაჰყეფა.

მუცელგამობერილმა შავმა ძაღლმა ძლივს ასწია თავი.

– ლეკვებს დაყრის! – თქვა ნიკოლოზმა.

პარკი გახსნა და რობეს დაწუნებულ ლობიანი და კარტოფილის ღვეზელი ჩაუგდო.

დანარჩენი ქულასაო, – პარკი მახოს გაუნოდა და საძაღლეში ნავიდა.

ადგილობრივ კოორდინატორს შრატის ნემსი რომ დაარჭეს სადაც ჯერ არს, ძუენა უკვე მშობიარობას იწყებდა.

იმ ღამეს სიცხით შემჭკნარ, ნაადრევად ჩამოყრილ ფოთოლზე მიგორებულმა, ერთმანეთს მიხუტებულმა ექვსმა ბრმა ლეკვმა შესწკმუტუნა თავიანთ გაურკვეველ მომავალს და შეწყდა კენესა, იქაურობა ჩანყნარდა...

აღნაგობით გამორჩეული, გამუდმებით მახოს ადევნებულ ქულა შეუმჩნეველი ვის დარჩებოდა. „საქმიანი ეზოს“ დირექტორმა დაადგა თვალი, ღამე რომ უყარაულოს ამხელა

ტერიტორიას, ეგეთი ნაგაზი მჭირდება, თანაკლასელობის ხათრით დამითმეო, – შემოუთვალა მახოს.

სიამოვნებით გაგატანთ, მაგრამ ძალღია უარზე, მაგ არაკაცის ხელში არ ჩამადგოვო, – უთხრა შუამავლებს.

აბა, რას ამბობ, ძაღლის უარი ვის გაუგონია, იქამდე მოგვიყვანე და მერე ჩვენ ვიცითო.

რა იცით ეგეთი, მითხარით და ეგებ დაგთანხმდეთო.

დაბმულს ერთი-ორ როზგს რომ მოვდებთ, დაჭკვიანდებაო.

მაშ მოსდებთ, არაო?

ჰოოოო.

აბა, ახლავე გააფსით აქედან, ვიდრე ცხვირ-პირს ამოგინაყავთო, – გაულო კარი და ქულამაც აღრენილმა წამოინა.

წავიდნენ. პატრონს, რა თქმა უნდა, ყველაფერი სიტყვა-სიტყვით ჩაუკაკლეს.

რამდენიმე დღის შემდეგ ქულა მოინამალა.

დილაადრიან ეზოში გამოსულმა, ცოტა ხანში ზღურბლამდე ძლივს მიაღწია, დუჟმორეული ჩაიკეცა და ოთახში, ჭილოფამდე, გაჭირვებით მიხობდა.

მაშინვე ნიკოლოზს დაურეკა – ან გაცოფდა, ან მოინამალაო.

მოვიდნენ მანქანით, ვეტექიმი და თვითონ ნიკოლოზი.

ისედაც აფცქვნილი სახე უარესად დაულუდუდდა, ამოაღებინა და ახალშეჭმული, დაუმუშავებელი ხორცი ამოაყოლა.

კი, მონამლულიაო, – დაუდასტურა მახოს ვეტექიმმა.

მახომ გაკვირვებით გაშალა ხელები, ხორცი მე არ მიმიცია, არც ეზოს გარეთ არ გასულაო.

ვეტექიმიმა თავი დანანებით გადააქნია, თუ ასეა, მაშ ეზოში გადმოუგდეს... რას გერჩოდნენ, ცუგა, ასეთი დაუნდობელი მტერი საიდან გყავსო.

რამდენიმე დღე სასწორზე იდო, ვე-

რაფერს ვერ ირგებდა, ჩამოდნა, ცარიელი თავი და თვალები დარჩა... საძალღეში გადაიყვანეს, ძველ, სპორტდარბაზისხელა აგურის შენობაში, ახალაშენებულ ვოლიერში მიუჩინეს ადგილი.

ის სადა გაქვთო.

მიხვდა ნიკოლოზი, მახო რასაც კითხულობდა.

წამოდო.

აღავლავებული ძაღლების თანხლებით, დარბაზის ბოლოში, შუშთან ოთახში შეიყვანა. აი, ეს გახლავს საოპერაციო მაგიდაო.

მახომ მოათვალა იქაურობა – კარადები, თაროები, ვერცხლისფერ კოლოფებში ჩანყობილი ქირურგის ინსტრუმენტები და ორივე, ვეტექიმი და დამხმარე ფერშალი, ანუ ნიკოლოზი, მკაცრად გააფრთხილა, – დედის სულს გეფიცებით, ქულა რომ დაკოდოთ, ცოცხლები ვერ გადამირჩებითო.

პირობას გაძღვეთო.

საოპერაციოს კართან ხროვა სხვადასხვა ხმაზე ღავლავებდა.

ახლა გამაგებინეთ, ამ ძაღლებში რომელია კასტრირებულიო.

ყველა, რომელსაც ყურზე ნიშანი ადევსო.

თვალი გადაავლო.

– ამდენ ცოდვას ვინ შეგინდობს, უფლის არ გეშინია?... ადამიანი კი არა, ლანცეტქემართული ბელზებელი ხარ! – შეამკო ვეტექიმი და წავიდა.

მტვრიან, ნანგრევებს შორის გამავალ ოღროჩოღრო გზას ფეხით გამოუყვა.

ოდესღაც მძღავრი, საფაბრიკო კომპლექსიდან რამდენიმე დანგრევის პირამდე მისული შენობალა იდგა. დანარჩენი იავარქმნილი, გაძარცვული, აგურ-აგურ გატანილი, ქვა-ღორღის უამრავი ნაშალი, უდაბნოს ბარხანებით ჩარიგებულიყო ყოფილი წარმოების ტერიტორიაზე.

უბერავდა სამხრეთის ხორშაკი,

აქოთებდა ნაგავსაყრელებს, დააფრიალებდა ცელოფნის დაბერილ ბურთებს, სიცხეში რალაც ერთნაირად, გულისამრევად ყარდა. ეს სუნი დახვდებოდა ყველგან, საითაც არ უნდა გაქცეულიყო. მსახვრალ ხელს ყველაფერი ერთნაირი მონდომებით წაეშალა, გაექრო სკვერები, ფაბრიკის შიგნით, სავალი გზების გასწვრივ ჩარგებული სურნელოვანი ცაცხვის და გარეული ნაბლის ხეები, ქარსა და წვიმებს ჩამოერეცხათ მონინავეთა სურათებიანი დაფა, ხოლო დაფის წინ მოღალანე, ხასხასა წითელი ტიტების ყვავილნარი ხომ კარგა ხანია ჭანგს გადაეძოვა.

დასავლეთით, სადაც დიდი საქებაზე იდგა, მწყობრად ჩარიგებულ სამქროებს რომ ემსახურებოდა, ცისკენ აყინჩული, აგურით ნაშენი და ზემოთ დაწვრილებული საკვამლე მილილა დარჩენილიყო, როგორც გადატეხილი სალამური, საიდანაც, ბგერების ნაცვლად, ქარიან ამინდში უცნაური ხმები ამოდიოდა.

უცებ მახო ადგილს მოსწყდა, ერთ-ერთ ბარხანზე აირბინა, შუბლზე ხელმოჩრდილულმა კიდეც ერთხელ „დაიტკბო“ მზერა ნგრევის აპოთეოზით და შემღვრეული მდინარის გაღმა გადმოკიდებულ სალოცავს შეჰღალადა:

– რატომ, უფალო, რატომ!

მეტი არაფერი.

იქიდან წამოსული სადგურზე, აბაზოვების სახინკლეში, დათვრა, მაგრამ მაინც კარგად ახსოვდა, რომ სანოლზე დაიძინა.

დილით კი იატაკზე, ქულას ჭილოფზე, კარის ჭრიალმა გააღვიძა.

თვითონ გადმოვიდა თუ გადმოვარდა, ვერ გაიხსენა... ალბათ, უფრო გადმოვარდა.

ოთახში რობემ წიხლისკვრით შემოაგდო წარბგახეთქილი ვილაც ტიპი.

– აჰა, ჩაიბარე!..

მახო წამოფდა, ძლივს აიტანა იატაკზე გდებით დაბუყებული სხეული.

დამძიმებულ ქუთუთოებს ძალა დაატანა, როგორც იქნა, გამოიხედა დაბინდული თვალებიდან.

– ერთი ეს მითხარი, სტალინურ ხანაში, ერთა ძმურ კავშირში, გრაფიკით დადიოდნენ მატარებლები?

– ალბათ!.. არ ივლიდნენ და... ეგრამ გაგახსენა, ცუდი სიზმარი ნახე?

– არა, სახინკლეში ვილაც გადამეკიდა...

– რა დროს ეგ არის, აბა თუ მიხვდები ვინ მოვიყვანე?

მახომ შეათვალაიერა დაგვაჯული, ჩექმებიანი, წვერგაუპარსავი კაცი.

– ეს საფრთხობელა რომელ ხეივანზე ჩამოხსენი და მე რად მომაყენე?

– გითხარი, ჩაიბარე-მეთქი და რატომაც მოგაყენე, გაიგებ!

– ვაჰ, ფხიზელი როგორი მკაცრი ხარ... აქტით ჩავიბარო თუ უაქტოდ?

– ჯერ ჩაულრმავდი, ძმაო, მახო, საქმის ვითარებას და, არა მგონია, ცოცხალი გაუშვა!

– რათა, რას მერჩით, რათა! – დავარდა მუხლებზე უარესად დამფრთხალი საფრთხობელა, – დირექტორმა, შენაო, ყარაულობიდან უნდა მოგხსნა, გაგაგდო და შენს ნაცვლად ძალლი მოვიყვანო... – ცხვირიდან წამოსული ცინგლები მაჯვას შეანმინდა, – ჰოო, არც ხელფასი დასჭირდება და ჭამითაც არ დამიჯდება ძვირი... რაც ნაკლებს ვაჭმევ, უკეთესი, უფრო გაავდება და არავის დაინდობსო... მეც ავდექი და მონამლული ხორცი გადმოვუგდე...

– კონკურენტი მოიცილე!

– რო გამომაგდოს, ცოლ-შვილის პატრონი ვარ.

– ეს ქალაქი ძალლებს მიაქვთ და, რა იცოდი, რომელი უნდა მიეყვანა შენს ნაცვლად?

შეყოყმანდა, ხან რობეს ახედა, ხან მის წინ, ჭილოფზე წამომჯდარ მალხაზს.

– გავიგე!

– როგორ, ყარაღაჯელ მკითხავთან იყავი?

დუმილი გაგრძელდა.

რობემ კეფაში ჩააფარა.

– თვითონ მითხრა.

– ვინ?

– იმან!

– ერთსაც დავადებ და ამოშაქრავს.

– მოეშვი, რობე!.. ვინ გითხრა-მეთქი!

– ხახიშვილმა! თუ ძაღლს ფეხს გააფშეკინებ, სამსახურშიც დარჩებიო...

ასეც ვიცოდი, რომ კვალი იმ ნაგავთან მიგვიყვანდაო, – ახედა მახომ რობეს.

– სად გითხრა ეგ ყველაფერი?

– თავის კაბინეტში... თან ერთი დიდი ჭიქა კონიაკიც დამალევინა, რაც დარჩა ბოთლით თან გამომატანა.

– მარტო იყავით?

– ჰო, მარტო... არა, ჩვენი ბუღალტერიც შემოგვესწრო...

– ფული არ მოგცა?

– ფულიც, ოცდახუთი ლარი.

– მერე, ოცდახუთ ლარად უნიკალური ჯიშის ძაღლი როგორ გაიმეტე!

საფრთხოებლამ ჩალუნული თავი მაღლა შეაგდო. დაეტყო სახეზე, რომ მახოს ნათქვამიდან ყველაფერი გაიგო, მხოლოდ „უნიკალურზე“ ნაიბორძიკა.

მთქმელიც მიხვდა თავის „შეცდომას“.

– ძაღლი გადარჩა და რა უნდა ქნა, ფული უკან უნდა დაუბრუნო?

– გადარჩა? – მიიხედ-მოიხედა, თუ გადარჩა, მაშ სად არისო.

– როგორც არ უნდა გაგიჭირდეს, ხახიშვილისნაირმა არაკაცმა... – სათქმელი აღარ დაამთავრა, ხელი ჩაიქნია და კარზე ანიშნა, – ნადი და უკან აღარ მოიხედო.

– არ გავჩოთქო ეს ნაბიჭვარი? – გაუკვირდა რობეს.

– გაუშვი, თავისი ცოდვა ისედაც დასჯის.

არა, მთლად „უპატივცემულოდ“, ჭიტლაყის გარეშე, ვერ გავუშვე-

ბო, რობემ ნიხლი ამოუქნია, მაგრამ საფრთხოებლამ ზღურბლზე ერთი ნაბიჯით გადაასწრო.

ყარაულმა, თავი სამშვიდობოს რომ დაიგულა, შუშაბანდის ღია ფანჯარასთან მდგომებს მუშტი დაუქნია, – მაშ, ოცდახუთ ლარად როგორ გავიმეტე, არა? უფრო ნაკლებად თქვენც გაგიმეტებთ, თქვენცაო.

– აჰა, ეგეც შენ! დამიჭერია, მომიყვანია, რო უშვებ, სად უშვებ? – შუშაბანდის ფანჯრიდან, მოკლეზე გადაუხტა რობე.

ხახიშვილის ყარაული ეზოდან გავარდა.

აღარც რობე გაჰკიდებია.

მაცივარი გამოალო და დაორთქლილი ლუდის ბოთლი გამოილო.

– საიდან?

– შკაფიდან!

– კარგი კია, და...

– ეს ყარაული როგორ გაჩითე?

– გამოცდილებით ვიცი, დამნაშავე არ შეიძლება, დანაშაულის ჩადენის ადგილზე არ გამოჩნდეს... უბნელები მოდიოდნენ, მეკითხებოდნენ, რა მოხდა და როგორ მოხდაო... უცხო მარტო ეს გამოჩნდა. ამ დილით, ჯერ ვითომ სხვა-თაშორის აიარ-ჩაიარა, მერე „ზაბორს“ მიუახლოვდა, შიგნით დაინყო ყურება... მივეპარე, ნვრილ კისერში ცაპ!.. ჩავავლე ხელი და შიგნით შემოვათრიე. აბა, ჩამოკაკლე ყველაფერი-მეთქი...

– მე სად ვიყავი?

– სად იქნებოდი, გეძინა, барин!.. ძაღლის ჭილოფზე ხვრინავდი!.. ფეხსალაგს უკან თვალს მოვაფარე და ყანყრატოში რომ წავწვდი, ყველაფერი დაფქვა... მუშტი მაშინ დავადე... ეს ჩემი ბეჭედი კასტეტივით არის, ნარბი გადაუხეთქა... ესლა „უფროსთან“ შეგიყვან, ყველაფერი ნვრილად უამბე, თორემ ამ ფეხსალაგში ჩაგახრჩობ და კაციშვილი ვერ მოგაგნებს-მეთქი... აი, იქვე სახელდახელო ხელწერილიც ჩამოვართვი, ხახიშვილის დავალებით მე

მოვნამლე თეთრი, ქართული ნაგაზიო, — ცხვირნინ აუფრიალა ფურცლის ნახევი.

მაღხაზი გაკვირებული უყურებდა:

– შენი ოპერატიულობა პროფესიონალებს შეშურდებათ... რომ არ ყლურნავდე, ბიჭი არ გემჯობინებოდა.

– აჩმახებ და გიხარია... ლუდს რატომ არ სვამ?

– ჩაი მირჩევნია, ლიმონით...

– მაშ სულ მე ავითვისო?

– აითვისე!

რობეს ყანყრატომ სიამოვნების ბუყბუყით ჩაუშვა ხორხში სადაფისფერი სითხე.

– ხო ნახე, რა დაგვიძახა!.. არ უნდა გაგეშვა...

– რამდენს არ გაუშვებ? გაბოროტებულების, ყველაფრის მკადრებლების მთელი არმიას!.. ადამიანებს არჩევანის საშუალება არ დაუტოვეს... ან ყველაფერი, ან არაფერი... ნებისმიერ ფასად... ტექნიკური ცივილიზაცია წინ მიდის, ჩვენი ზნეობა კი...

– ახლა ლექციის მოსმენის ილაჯი მაქვს?.. ძალიან მინდა, დაგეთანხმო, ძმაო მახო, მაგრამ რასაც ვერ ვიგებ, იმაზე თავი როგორ დაგიქნო?.. რომელ არჩევანზე მელაპარაკები, დასარხევს უნდა დაერხეს, მორჩა და გათავდა! დროა სამართალმა პური ქამოს, თორემ ნახე, გაუშვი, პასუხი არ მოსთხოვე და შენი გულმონყალება სისუსტედ ჩათვალა... ახლა თავის უფროსთან დაიტრაბახებს, ეგეთ დღეში ჩავაგდე, მთელ უბანს, დედის ტ-ი ორ შაურად გავუხადეო!

– მაგის უფროსი ბავშვობიდან მიცნობს, არ დაუფერებს... თავიც რომ იმართლა, ცოლ-შვილის გამო გავაკეთეო... ცოტა ღირსებაც ჰქონია, შეურაცხყოფა რომ არ გვაპატიო და მუშტი დაგვიქნია... გვინდა თუ არა, ამას პატივი უნდა ვცეთ, ძმაო, რობე... ისეთი თახსირი ვინმეა, მაგის უფროსს ეგეც არ გააჩნია. მომისმინე... კლასში ვილაც

ქურდობდა და ფიზკულტურის დროს, ოთახში დატოვებულ ტანსაცმლის ჯიბეებსა და ჩანთებში დაძვრებოდა, შინიდან საუზმისთვის გამოტანებულ ფულს გვცინცლავდა.

ბოლოს თვითონ კლასის დამრიგებელმა დაკარგა მაგიდაზე დადებული საფულიდან თეატრის აბონემენტებისათვის შეგროვებული თანხა.

სიტყვით, დაყვავებით, მუქარით რომ ვერავინ გამოტყუეს, დირექტორმა, თავისი შვილის ამბის გასაგებად, შემთხვევით მოსული ფორმიანი მილიციელი ჩვენთანაც შემოიყვანა, ეს ძია სპეციალურად გამოგვიგზავნეს განყოფილებიდან, მეძებარი ძალღიჯ მოყვანილი ჰყავს, თუ არ იტყვით, ვინ გახსნა საფულე, ქურდს ძალღიჯ ამოიცნობს და მერე თქვენ თავს დააბრალებთო.

მილიციელმაც ფეხები დაგვიბაკუნა – აღიაროს ვინ ჩაიდინა, თორემ ახლავე შემოვიყვან, ქურდებისა და მამაძაღლების აღმოჩენა-გამოტყუვაზეა დაგეშლიო.

ყველა შეეშინდით, მაგრამ ხახიშვილი განსაკუთრებულად აირია, აწითლდა, ნიკაპი აუცახცახდა.

მე იმან შემაშფოთა, ვაითუ ძალღიჯ შეეშალოს და კბილები ჩამავლოსმეთქი. ალბათ, დანარჩენებსაც იგივე ზაფრავდათ, ამას კი განსაკუთრებულად გადასდიოდა ფერი.

დამითხოვეთო, – აინია ხელი.

მოითმინეო, – დამრიგებელმა.

უცებ ხახიშვილის მერხის ქვემოდან, პრიალა პარკეტზე შარდის ნაკადი გამოიჟონა, მერხებს შორის დაკლაკნილმა ჩაიარა და მასწავლებლის ფეხებთან შეგუბდა.

მასწავლებელი დააკვირდა ნირნამხდარ ბიჭს და... ყველანი დერეფანში გაბრძანდით, მარტო ხახიშვილი დარჩესო.

ჩვენც გამოვედით. დამრიგებელმა მოკეტა კარი. ცოტა ხანში ისევ დაგვიძ-

ახა და გაკვეთილი გაგრძელდა.

მოპარული ფული წინდის ყელში ჰქონოდა თურმე დამალული.

აი, ეგეთ ბოროტ თესლზეა ამოზრდილი.

– მაგის ძმას ვიცნობდი, ისიც კარგი ნაგავი იყო, აეროპორტის ტუალეტში წამალი ვერ შეუშვა ვენაში და დაიბრიადა.

– ვიცი, „ჭინკას“ მასწავლი? – უკანა ოთახში შევიდა და ყდიდან ამოვარდნილი ალბომი გამოიტანა, გარეკანზე ისარგაყრილი გული რომ ეხატა.

გადაფურცლა, გადაქექა სურათები და ერთი მათგანი წინ დაუდო.

– ლამაზი გოგოა! – შუშაბანდის ფარდა გასწია, თვალმოხუჭულმა გახედა სინათლეზე, – ვინ არის?

– ხახიშვილების დაა, როგორ არ გახსოვს.

რობემ სურათი გადმოატრიალა.

– „სახსოვრად მალხაზს – 1991“... საიდან მეხსომება, ის წლები ხომ გასტროლებზე ვიყავი... ჩვენს დიად სამშობლოში...

– როგორ მეხვეწებოდა, საწყალი დედაჩემი, მოიყვანე, შენს შვილს მალირსეო. ამ ნაძირლების და როგორ უნდა შემერთო, მაგრამ გულს რას გაუგებ...

მალხაზმა ისე ამოიოხრა, რობეს ეგონა, მთელი შიგნეული ამოაყოლაო.

– აქამდე არაფერი გითქვამს.

– რა იყო სათქმელი... მაშინ „სახალხო მოძრაობის“ ოფისში, ღონისძიებებზე ვხვდებოდით ხოლმე ერთმანეთს. თავიდანვე მომეწონა, მგონი, იმასაც...

ერთ დღეს გოგო გაქრა. შეიძრა მთელი ქალაქი, რაიონი... იმ დომხალში ვინმეს გაუკვირდებოდა ეს ამბავი თუ რა... ხომ წარმოგიდგენია, რა დღეში ჩავვარდებოდი. ორი კვირის თავზე ვილაცამ ოფისში, ასანთის კოლოფი მოიტანა. კოლოფზე ეწერა, ამა და ამ პიკეტზე ოსებსა ვყავარ, თუ არ დამიხსნით, დიდი დღე არ მიწერია, იქნება

თბილისში ჯაბას აცნობოთო.

მაშინ რომ ჩამწყდა გული, ის ძაფი დღემდე არ მიმთელდება.

ჯაბა ჩამოგდებული პრეზიდენტის „ნარჩენებისგან“ ასუფთავებდა ქვეყანას და გოგოსთვის ეცალა?

ხო იცი, იარაღი მიყვარდა, „სახალხო მოძრაობასთან“ ჩამოყალიბებული შეიარაღებული რაზმის წევრი ვიყავი და ვიცოდი, იმ პიკეტს „თოხლას პოსტს“ ეძახდნენ, ის თოხლა აკონტროლებდა ჩრდილო კავკასიიდან შემოტანილი ნარკოტიკების გავრცელებას.

ხახიშვილს ასანთი ვაჩვენეთ, – შენი და გამოჩნდა, ოღონდ ოსებს ჰყოლიათ-მეთქი.

შემოირტყა თავში ხელი, მაგრამ გამოსასყიდ თანხაზე უარი გვითხრა, – გამოუშვან და ერთ თვეში გავისტუმრებ, ბათუმიდან „ტავარს“ ველოდებო.

გამოყოლიათაც ვერ გამოგვეყვა, არ ჰქონდა ოსებთან გამოსაჩენი პირი – სპირტის პარტია წამოიღო და ფული შეიტყაპუნა.

რა გვექნა?

შალომა ხომ გახსოვს, უნივერსიტეტის საქონელმცოდნე. იმასთან მივედით მე და ჩვენი რაზმის ბიჭი, გაბრო, კაი ჯიგარი... მოგვიანებით, ოთხმოცდაცამეტში, ერგნეთთან ვილაცის ვერცხლისფერაბზინდიანი ქუდი დაიხურა ხუმრობით და სანგრადან როგორც კი ამოყო თავი, ეგრევე დაასვა მზეზე აპრიალეზულ აბზინდას ტყვია სნაიპერმა...

მივედით შალომასთან, – კარგი გოგო იღუპება, ფულია საჭირო, უნდა დაგვეხმარო.

– ვაჰ, უძირო ხომ არ არის ჩემი ზანდუკი, ყველა არაფორმული აქ მორბის. რა ვიცი, ვერც ნაშველი ვნახე ვინმე და ვერც უკან დაბრუნებული ფული.

– შენი და წარმოიდგინე, შალომ, ორი კვირა იმ ბანდის ხელშია, – ჩემმა სიტყვებმა მე თვითონ წამიკიდა ცეცხლი.

ველარაფერი ანამა. შევიდა. გამოი-

ტანა.

– ცოტაა! – არ დაუთვლია, ისე უთხრა გაბრომ.

– ბევრი შვეიცარიის ბანკშია, ჭირიმე! – ყოველი შემთხვევისათვის, გულისჯიბიდან კიდევ რამდენიმე ასიგნაცია დააძრო.

ჩაესხედით „ვილისში“ და ახლა ჭინკა მოვძებნეთ.

თავისნაირ გარეწართან მივაგენით. ტახტზე პირქვე ეგდო, ლომკისგან სულს ლაფავდა, იქვე დაცლილი ნახევარლიტრიანი არაყის ბოთლები ეყარა.

ვიდრე წყალი არ დავასხი, საგონებელში ვერ ჩავაგდე.

– რა გინდათ, ძმაო?

– ადე, ჩაეგდე მანქანაში! – შეაბანჯღალა გაბრომ.

– ჩაეგდე რა მომართვავა, სად გაიზარდეთ.

– ადე, თორემ სად გაიზარდეს მოგცემ, – საფენიანად ძირს გადმოაგდო.

– მომერიეთ, ნაბოზრებო!.. თქვენ სისხლს დავლევ!

– ნამოდი, ჯერ შენი და დავისხნათ, ოსებს ჰყოლიათ პოსტზე და მერე დალიე.

– აბა, როგორ, ძმაო, ხო ხედავთ, მაგრადა ვარ ჩაძირული.

მეორე წყლის ტოლჩაც რომ დაეცალა, იკადრა და ნამოდგა.

– არა, თოხლას ვერ დავენახვები, ვალი მაქვს, მაგ...

– ნუ დაენახვები, აქეთ დაგტოვებთ, მანქანაში.

ადგილზე დაბორილდა, მაინც ვერაო, გაგვიძალიანდა, მაგრამ გაბრომ მაკაროვის ლულა პირში მისცა, აქვე სულს გაგაფრთხოვინებო და იკადრა, „ვილისში“, უკანა სავარძელზე, ნაცემი, ანკმუტუნებული ძალღივით ჩაიკუნტა. ვიდრე ქალაქიდან გავიდოდით, ჩაეძინა.

რუსულ-ოსურ საკონტროლო პუნქტთან უცებ გამოგვინახეს, ვინც მოპიკეტებთან მიგვიყვანდა.

„ვილისი“ ყამირის ოღროჩოღროში,

აღმართზე ადიოდა.

გზა არ ვარგოდა, ბორბლების ნაბულრავებზე ეტყობოდა, ნარკომანები-საგან დიდი დატვირთვა ჰქონდა – ჩრდილოეთი ხომ „ნამლით“ გულუხვად გვამარაგებდა.

ტყის განაპირას, ბექზე, ორი სამხედრო კარავი იდგა.

ერთ-ერთიდან მაღალი, აყუყული კაცი გამოვიდა, მოგვესალმა და რაზე შენუხებულხართო, გვკითხა.

პოსტიდან გამოყოლილმა ოსურად დაუნყო ახსნა, მაგრამ თოხლამ ხელით განზე გასწია, ქართულად ვილაპარაკოთო.

გაბრო დააკვირდა და... რამდენიმე თვის წინ ერთი კარგი ბიჭის დაკრძალვაზე შევხვდითო.

თოხლას გაეღიმა, – კი, მეც მეცნობით, ახლა რა გნებავთ, ის გვიბრძანეთო.

ვუთხარით მიზეზი, თან, ვიდრე პასუხს გაგვცემს, გული ლამის მკერდიდან ამომიხტეს, მინდა ან ტყუილი გამოდგეს, ანდა, სულო ცოდვილო, სხვა ვინმე ჰყავდეთ დატყვევებული.

თოხლა დაფიქრდა, ყბის მარჯვენა მხარეს, კბილებშორის გაჩხერილი ასანთის ღერი მარცხნივ გადაიტანა, – ცხვარი გვყავს დაკლული, დავსხდეთ, დავილოცოთ და თან ვილაპარაკოთო.

სუნმა მიმახედა. იქვე, ორიოდ ნაბიჯში, ცხვრის ფაშვი ეგდო და მსხვილი, ყვითელი ბუზი ეხვეოდა.

„ეს რომ ნამდვილად ამათი სამშობლო იყოს და გული შესტკიოდეთ, ფაშვს ორმოში ჩააგდებდნენ და მინას მიაყრიდნენ-მეთქი“, – რატომღაც გავიფიქრე.

მაგდენი დრო არა გვაქვსო, – ვიუარეთ და აღარც თოხლა ჩავგვაჯინდა, ბოლოდაჩეჩქვილ ასანთის ღერს ისევ მოუნაცვლა ადგილი:

– ქალი კი გვყავს, მაგრამ, ღმერთი, რჯული, ჩვენ არ გამოგვიტაცია, ერთმა ჩვენმა ძველმა კლიენტმა ამოგვიყვანა

და ფულის ნაცვლად „ზალოგში“ დატოვა.

– „ზალოგში“ რა, ნივთია, საქონელია? – ავფეთქდი მე.

– ეგ ქალის მომყვანს უნდა ჰკითხო!

– ვინ არის ის ვილაც...

– ქალის ძალიან შინაურია! – თოხლამ იყურა, მერე ჩაჯდა და გულხელდაკრეფილმა დაბლიდან ამოგვხედა: – ვინ და... თავისი ძმა!..

გვეგონა მოგვესმა, მე და გაბრომ ერთმანეთს გადავხედეთ.

– დაგვიტოვა, მაგრამ უარესი მერე მოხდა – ქალის სანაცვლოდ ნაილო ნამალი, რამდენიც გვთხოვა და შეგვპირდა, ხვალ საღამომდე აქა ვარო. ველოდეთ, ველოდეთ, ისე რომ, ქალს ორი კვირა ბუზიც არ აფრენია, მაგრამ მერე... მოგვატყუა იმ პიდარასტმამო, ამიჯანყდნენ ბიჭები და ველარ გავაჩერე. იარაღით იწიეს ჩემზე... ცოტა ხომ არ ნაილო!..

რობე სკამზე მოწყვეტილივით დაცა და თვალები მოიფშვინტა:

– ძმაო, გამაგებინე, შენ რა, „უყასების“ ფილმს მიყვები?

– ნეტა ფილმი იყოს.

მაღხაზს თვალები ცრემლებით ჰქონდა სავსე.

– გამოვიქეცი მანქანისკენ. ამედევნენ ჩემი თანამგზავრები. გადმოვართიე ჭინკა მანქანიდან და თოხლას გამოვხედე.

თოხლამ ამოიხვნეშა და ძლივს დამიქნია თავი, კი, მაგან ამოიყვანაო.

არ ვიცი, რა დამემართა, ხელ-ფეხი დამიდუნდა, ერთბაშად გავითიშე, ვუყურებდი გაცეცხლებულ გაბროს, ჭინკას ფეხით რომ შედგა.

წიხლი თოხლამაც ჩააზილა და ჭკუიდან გადასული გაბრო გააკავა, არ მოკლაო.

აღარც წყლის ხმაური, აღარც ტოტების შრიალი, არც მინაზე დაგდებული ჭინკას კვნესა, არაფერი აღარ მესმის, აზრებს ველარ ვაკონინებ,

გამოვლენჩდი, ვერ ვიხსენებ, ვინა ვარ, საიდან და რატომ მოვედი და თან, შენ წარმოიდგინე, მინდა, სამუდამოდ დავდუნდე და დავყრუვდე; ნეტა აღარც ვხედავდე, რომ დავისვენო ყველაფერ იმისგან, რაც ხდება და რაც მომავალში მოხდება-მეთქი.

იქ დასამარდა ჩემი სიყვარული.

კარვებიდან ვილაცები გამოიშალნენ.

თანდათან სმენა დამიბრუნდა.

შეჩერებულმა ლელემ სვლა განაგრძო და ისევ ახმაურდა, ტოტებში გარინდულმა ქარმაც ამოიდგა „ენა“.

კარვიდან გამოსული, ჭუჭყისფერ-მაიკიანი, დაგვაჯული ტიპი, გულხელდაკრეფილი მიუახლოვდა გაბროს და თოხლას.

– Что за шум, что угодно нашим дорогим соседям? – გაბროს უყურებდა და თოხლას ეკითხებოდა.

ქალის ნასაყვანად მოვიდნენო.

ვალი თუ მოიტანეს, გაატანეთ, ცოლად ხომ არ წავიყვანთ, თანაც რომელმა უნდა ვირგუნოთ, აქ ყველანი სიძიეები ვართო.

წამში წარმოვიდგინე ყველაფერი და... გონს რომ მოვედი, რუსების პოსტიდან გამოყოლილ ოსის ბიჭს მკლავები ჰქონდა შემოხვეული, არ მიშვებდა, ყველას ჩიტებივით ჩაგვხოცავენო.

ჭუჭყისფერმაიკიანი მოვიდა, შემომხედა ზიზლიანი თვალებით, მაგრამ ისეთი სახე მქონდა, ვერ გაბედა, დაგროვილი ნერწყვი განზე გააფურთხა, ლოყაზე ხელი მომითათუნა, ნერვებს მოუფრთხილდი, თორემ თავს დაკარგავო.

რომ გაიცინა, ცეცხლით თუ მდულარე წყლით დამწვარი პროფილი დაელმიჭა. ნამდვილი ორსახოვანი იანუსი იყო, წითელი კანი მზეზე გამხმარი ტყავივით დაეჭმუჭნა, თითქოს, ერთის ნაცვლად, ორი სხვადასხვა ადამიანი მიყურებდა.

გაბრომ შალომას მოცემული ფული თოხლას გაუნოდა, მაგრამ „ორსახ-

ოვანმა“ დაასწრო, თვითონ გამოსტაცა, თითებზე დაინერწყვა და საჩქაროდ გადათვალა.

– აქ რომ ნახევარიც არ არის?

– დანარჩენი ქალმა გადაიხადა! – ახლა თოხლამ წაგლიჯა ფული.

გამომყევითო, – გვითხრა და კარვებისგან მოშორებით, რიყის ქვით ნაშენ ხუხულისკენ გაგვიძღვა.

ცოტა ხანიც რომ დაგეტოვათ, არც მაგას გამოგართმევდით, – დაგვადევნა ვილაცამ, მაგრამ ვინ იყო, აღარ მივიხიდე.

ხუხულაში თოხლა შევიდა.

შენს წასაყვანად მოვიდნენო.

ქვითინი მომესმა.

თოხლამ გამოგვძახა, – სიარული უჭირს, ხელით უნდა მივიყვანოთ მანქანამდეო.

ხუხულაში შესულმა ვერაფერი დავინახე. სათოფურივით ჭუჭრუტანიდან შემოსული სინათლე მოპირდაპირე მხარეს, კედელზე, მხოლოდ ერთ ნერტილს ანათებდა.

ტახტი აჭრიალდა.

არ დავკვირვებოვარ, რა ავნიე, ადამიანი თუ მობლუნძული კუნძი. არც გარეთ გამოსვლისას დამიხედავს ვინ იყო, ძველი, აშორებული ფარდავით ვის გვატანდნენ ჩვენი მტერ-მოყვარეები.

მანქანამდე მისასვლელ ბილიკზე მოპიკეტეები ორ მწკრივად იდგნენ და ერთნაირი, ირონიული ღიმილით თვალს ადევნებდნენ ჩვენს მსვლელობას.

ძირს დაგდებული ჭინკა კი არ წამოდგა, აბობლდა მანქანაში, ალბათ, შეეშინდა, არ დამტოვონო.

სახედამწვარმა დანარჩენებს რალაც გადაულაპარაკა და მათ სიცილ-ხარხარში ჩავათავეთ „სირცხვილის დერეფანი“.

– რა თქვა ასეთი? – ვკითხე ოს თანამგზავრს.

– არაფერი!

– არაფერზე როგორ გაიცინებდნენ.

– რაო და, ქართველებთან ომი რა საჭიროა, მივცეთ რაც შეიძლება ბევრი

ნარკოტოკი და თავისით გადაშენდებიანო.

ვინატრე ჩემი ავტომატი, სავსე მჭიდით, გადავცხრილავდი იქაურობას და მერე რაც უნდა მომხდარიყო, მაგრამ მწარე სიმართლისათვის რა უნდა მექნა – ეს „დიაგნოზი“ რომ დაგვისვეს?

მოვაბრუნეთ მანქანა.

ვიდრე დაღმართზე დავეშვებოდით, თოხლამ, ერთი წამითო, შეგვაჩერა, ბიჭებმა შემოგითვალეს, შერიგებას რომ გვთხოვთ, საკუთარ დას არ ინდობთ და ჩვენ რას გვიზამთო.

ის ვინ არის-მეთქი, ვანიშნე სახედამწვარზე.

„ჩოფურა“ ჰქვია, არც ჩვენ გვეხატება გულზე, მაგრამ მაგარი ბოევიკია... თბილისში დაიჭირეს, გვეგონა დახვრეტავდნენ, მაგრამ გამსახურდიას დამაქცევართაგან ვილაცამ დიდი მაცუთი აიღო და გამოაშვებინაო.

რა უნდა მეთქვა, ბოლმა გამგუდავდა რამე რომ არ მომემოქმედა. ჩემს უკან წამოყალყულ ჭინკას, ვითომ შეურაცხყოფილად რომ იგრძნო თავი და თოხლასთვის რალაცის თქმას აპირებდა, ხელუკულმა მივართვი ცხვირპირში.

ფარდავში გახვეულს კრინტი არ დაუძრავს, მთელი გზა ხმა არ ამოუღია, მხოლოდ ოღრო-ჩოღრო გზაზე თუ წამოიკვნესებდა ხოლმე. არც ჩვენ გვიკითხავს არაფერი და, ასე მეგონა, ის კი არა, დაჩენჩხილი, შეურაცხყოფილი, გაუპატიურებული საქართველო მოგვყავდა...

მახო გაჩუმდა.

მაგიდაზე იდაყვდაყრდნობილმა, შუბლზე ხელშემოდებულმა რობემ ამოიგმინა:

– ვაჰ, გასკდა თავი, ეს რა მიაშბე, ძმაო!.. ამ ნაირნაირი უბედურების გაძლება არ გინდა?.. ვინც მე გამამტყუნებს, რატომ სვამო... გოგო ახლა სად არის?

– არ ვიცი და არც მინდა ვიცოდე!

წავიდა რობე და ვილაცებმა მოაკითხეს.

ორნი იყვნენ, ბოლომდე შეკრული თეთრი პერანგებით, ბრტყელი, პიჯაკს შიგნით ჩაფენილი ჰალსტუხებით.

პირდაპირ „საკითხზე“ გადავიდნენ.

თუ ძაღლის მონამვლასთან დაკავშირებით ჩივილს აპირებთ, ნუ იზამთ, არ გირჩევთ.

რომ არ მირჩევთ კარგია, მაგრამ ვინ მირჩევს, უნდა ვიცოდეთ.

ზედმეტის ცოდნამ თავის ტკივილი იცის, ხომ შეიძლება გითხრათ და მოგატყუოთ.

მეც ხომ შეიძლება შეგპირდეთ, მაგრამ...

მოგვატყუებთ და პრობლემები შეგექმნებათ.

მიანც რამდენი პრობლემაო.

რამდენსაც საჭიროდ ჩავთვლით.

– თქვენს მუქარაზე მივხვდი, რომ ნამდვილად ისინი ხართ.

– ვინ ისინი?

– ხახიშვილის მსგავსების დაკვეთებს რომ ასრულებენ და, ვისაც პრობლემების შექმნა შეუძლიათ! მაგარი ვაჟკაცები ჩანხართ, ალბათ, ომის დროს არც მტერს დააყრიდით სიკეთეს.

– ნამდვილად ეგრე იყო, თავი არ დაგვიზოგავს.

– მაშ მეთი რა გზა მაქვს...

– გვიყვარს ჭკვიანი, დამჯერე ხალხი, აბა, კარგად ბრძანდებოდეთ! – მანქანა აამუშავა საჭესთან მჯდომმა.

– უნდა გადავიდე?

– აბა, თან ხომ არ წაგიყვანთ? – გაუკვირდა მეორეს.

– მერე ის... – თითები ერთმანეთს გაუსვა.

პირველმა მეორეს გადახედა.

– რა „ის“?

– მაყუთი!.. ჩემი გაჩუმების სანაცვლოდ ფარა იშოვეთ და გაყოფაც არ გინდათ?

– შენ, ძმაო, ვილაცა ხარ, ხომ არ დაირეხვე! – საყელო მოიხალვათა

პირველმა და ქალურად ნაზ თითზე წამოცმულ ბეჭედს წვალემა დაუნყო.

– მოკლედ, მე ჩემი გითხარით! ისეთი მადიანები ჩანხართ, ხახიშვილს ცოტას არ აახევთ, გული მიგრძნობს... გამიყვანთ წილში, ხო კარგი... არა და... – გადმოვიდა მანქანიდან.

– მოიცა... ვერ გაიგე რა გითხარით?

– გადმოჰყვენენ ისინიც და პიჯაკის ღილები ჩაიხსნეს, ილლიასთან იარაღის „კაბურები“ რომ დაენახებინათ.

მალხაზმა ჰაერი მოყნოსა.

– კარგია, ომის დროს ჩასვრილი ნიფხვები რომ გამოგიცვლიათ და დაღეჭილი ჰალსტუხები დაგიუთოვებიათ!.. ალბათ, აღარც ქუსლების ცემით დაბეგვილი ღუნდულები გტკივათ... – მახომ ცერა და საჩვენებელი თითებით წრე შეჰკრა და რიგრიგობით ორივეს ახლოს მიუტანა. – ამ კომბინაციას, ჩემს ბავშვობაში, დენიკინის ორშაურისანს ეძახდნენ!.. ისე, ყოველი შემთხვევისათვის, რომ იცოდეთ! – გამობრუნდა და ეზოს კარი გამეტებით მიაჯახუნა.

ქულა გრძნობდა, ყბაზე როგორ შეაცოცდნენ გამხდარი, მთრთოლავი თითები. ფუმფულა მატყლივით ბალანში გაიბლანდნენ, კისრიდან ქეჩოზე აინაცვლეს. მერე შუბლსა და სახეზე იგრძნო მომფერებელი ხელისგული, ხარბად შეისუნთქა ნაცნობი, ვერდავიწყებული სურნელი მაჯაზე აკეცილი ანაფორის სახელოებისა. შესტირა, შესწკმუტუნა ხელისგულს თავისი სატანჯველი, რაც იმ ავბედითი დღის მერე გადაიტანა, მერე ხაოიანი ენით ალოკა, უპეში ცრემლი ჩაუდგა და თვალი გაახილა.

ნაცრისფრად შეღებილი რკინის ვოლიერში, იატაკამდე დაშვებულ ბოძკინტებს შორის შემოყოფილი ხელი არ ეკუთვნოდა იმას, ვინც ასე ენატრებოდა, ვის გამოც ცრემლი ჩამოეგორდა. დაცუცქეული მახო ყბაზე ეფერებოდა, – როგორ ხარ ცუგა, ახია

შენზე, ამის შემდეგ ჭკუას ისწავლი და ყველას გადაგდებულ ლუკმას პირს არ დააკარებო, თუმცა რა შენი ბრალია, ასეთი მიმდობი და ალალი რომ ხარ, ბოროტებას როგორ გაუგებ რას და რატომ გიპირებსო.

ვითომ სიტყვა-სიტყვით ესმოდა ყველაფერი, ქულა თვალებს აფახულებდა.

მახოს მუხლებთან ფინიები ირეოდნენ, გნისებდნენ, ზედ ებლოტებოდნენ.

– რას მიკეთებთ, არა გრცხვენიათ? თქვენ გგონიათ ტანსაცმელი არჩევანზე მაქვს? ეეჰ, აბა, მოუსვით აქედან! – ახლა უკვე ხმამაღლა დაუტია.

მომვლელმა ქალმაც შეუძახა და ძაღლები ცოტა ხნით მოსცილდნენ, დარბაზის ბოლოსკენ, შუშინან საოპერაციოდან გამოსულ ნიკოლოზისა და უცხო ქალბატონისკენ გადაიხვეწნენ, მუცელთან ახალ თვალახელილი ლეკვი ორივე ხელით რომ მიეხუტებინა.

მაღხაზმა ჯიბიდან ცელოფანში გადახვეული, მოხარშული ხორცი ამოიღო და წინ დაუდო.

ქულამ დაყნოსა და თავი გვერდზე შეაბრუნა.

– რა გემართება, მადა არ გაქვს თუ გაგახსენდა ხორცი რომ მოგწამლეს? მიირთვი, მიირთვი, ეს არ განყენს!.. მე ცუდს მოგიტან? – პირთან მიუახლოვა და ქულამ ისევ დაყნოსა.

კიდევ შეყოყმანდა, მაგრამ უარი ვეღარ „უთხრა“, ჯერ ცოტა ჩამოაციქნა, მერე გემო რომ გაუგო, ნეკნის ძვალის მიაყოლა და ააკნატუნა.

ქალბატონი და ნიკოლოზი მიუახლოვდნენ.

ადევნებული ძაღლებიც კვლავ მოურეკეს.

ნიკოლოზმა გააცნო, სასამართლოს უფროსი მრჩეველია, უპატრონო ცხოველების დიდი გულშემატკივარი, ხშირად გვსტუმრობს და რაც შეუძლია გვეხმარებაო.

ქალმა ლამაზი ხელი მუცელზე მიხუტებულ ლეკვს გამოაცალა და, ალბათ,

პროფესიული ჩვევიდან გამომდინარე, ღონივრად ჩამოართვა, – თამილა, ჩემო ბატონოო.

მახოს გაელიმა.

– რატომ, არ ვგავარ ჩემს სახელს?

– არა, ქალბატონო თამილა, პირველად ვნახე თქვენი მკაცრი პროფესიის პიროვნება ოთხფეხების ქომაგი. ალბათ, არც ადამიანები გძულთ.

– ნამდვილად ასეა, – თამილას ღიმილიც ლამაზი ჰქონდა. – ძველი სტერეოტიპია, ამრეხით რომ გვიყურებთ. დღეს ბევრი განათლებული და პატიოსანი თანამშრომელი გვყავს, ჩვენც და პოლიციასაც.

– როგორ არა, ორი მათგანი გუშინ გავიცანი!

– მერე ცოტაა, ორ დღეში, სამი წესიერი სამართალდამცავის გაცნობა?

– რა ჰქვია თქვენს ლეკვს?

– ზუზუ დავარქვი. თქვენსას?

– ჩემსას!.. – ქულამ გამომცდელად, თითქოს ირონიით ამოხედა, აბა, რას ეტყვიო, – ჩემსას ცუგა, მაგრამ ზოგჯერ, შინაურობაში, ბონიფაცის ვეძახით.

– ისე, დიდი თავით ნამდვილად ჰგავს, – ლეკვი ნიკოლოზს მიანოდა, ქულას დაუცუცქდა, რიკულში ხელი შეჰყო და მოეფერა. – ჰიდროცეფალია ხომ არ სჭირს?

– არა, სრულყოფილი და ჯანმრთელია, როცა წამოდგება, იმხელა ტანი აქვს, რომ თავი პატარაც კი მოგეჩვენებთ.

– ვიცი, ერთხელ უკვე ვნახე... ტრენინგზე თქვენი შთამბეჭდავი სიტყვაც მოვისმინე.

– შეიძლება სიტყვა შთამბეჭდავი იყოს, მაგრამ პათოსს არ ეთანხმებოდე.

– თუ არ გამოთქვამთ, პათოსსაც ვეთანხმები.

– უფლის საქმეში არ უნდა ჩავერიოთ.

– თქვენი ლოგიკა მოსასმენად სასიამოვნოა, მაგრამ უსიამოვნებას უფრო მოგიტანთ, ვიდრე... – ქულას

ქეროზე მათი ხელები ერთმანეთს შე-
ენხნენ და თითქოს სადენებმა ნაპერ-
ნკლები გაყარეს.

– მეც მახსოვხართ. უფრო სწორად,
გაგისხენეთ. განაპირა სკამზე იჯექით
და ტუჩზე თითმიდებული მისმენდით.

– შეიძლება... დეტალები აღარ
მახსოვს.

– მე მახსოვს, იმიტომ რომ ვიგრძე-
ნი, ჩემსავით ფიქრობდით.

– არა, მხოლოდ მაშინ. თქვენ-
მა სიტყვამ შეცვალა ამ საკითხთან
ჩემი დამოკიდებულება. მართლაც,
რა საშინელებაა, თუნდაც ცხოველს
ნაართვა ის, რაც ბუნებამ მისცა. ბონი-
ფაცს რა სჭირს, აქ რატომ გყავთ, ვო-
ლიერში ცოდვა არ არის?

– მონამლეს და ვმკურნალობთ, –
უპასუხა ნიკოლოზმა.

– აბა, კარგად შემომხედე! რა საყ-
ვარელი დრუნჩი გაქვს. დრუნჩა უნდა
გერქვას, ბონიფაცი კი არა. მარტოხ-
ელებს ოთხფეხა მეგობრებიც რომ
არ გეყავდეს, რა გაგვადლებინებდა.
ერთგულები, თბილები!.. – ნამოდგა,
ნიკოლოზს ლეკვი ჩამოართვა, თან
ქულასთვის თვალი არ მოუცილებია,
– რას გეტყვით, იცით? ასეთი ძალლი,
მგონი, ადრეც ვნახე. კი, კი... ზუსტად,
აი, ამ თავისი ნიშნით, შავი ხალით, –
ანიშნა ქულას შუბლზე. – ღმერთო, მო-
მაგონე!..

ტელეფონის ნომერი ჩაინერა, – თუ
გამახსენდა, დაგირეკავთო.

თუ არ გაგახსენდათ, მაინც
დამირეკეთო.

ვნახოთო, ისევ ღიმილმა ჩაუჩვრიტა
ლოყა.

თუ ქალაქში მიბრძანდებით, დაგიმგ-
ზავრებთო.

მადლობა, ფეხით მირჩევნიაო, – თა-
ვადაც ვერ გაიგო, რატომ უთხრა უარი.

თამილამ ლეკვი გვერდით, სავარ-
ძელზე, რბილ, ფაფუკ ნაჭერჩაგებულ
კალათში ჩასვა.

ირგვლივ მოგროვილმა, აყეფებულმა

ხროვამ შურის თვალი გააყოლა ლეკვს
და ორმოებზე ტაატიტ მიმავალ მერ-
სედესს.

მთავარ საძაღლე კორპუსსა და ასე-
თივე ჭერჩაქცეულ აგურის შენობას
შორის მოქცეული მოზრდილი ეზო,
თავსა და ბოლოში, მავთულის ბადით
იყო გადაღობილი. ძირითად კორპუსს
პატარა საყარაულო ჰქონდა მიშენებუ-
ლი.

ეზოში ახლადმოყვანილ ქუჩის ძალ-
ლებს, ჯერჯერობით, მხოლოდ სადღე-
ინფექციო პროცედურა ჰქონდათ ჩატ-
არებული და, შიგნით მყოფებისაგან
განსხვავებით, უფრო ომახიანი ყეფა-
ყმუილით აყრუებდნენ იქაურობას.

– ზუსტად ადამიანებივით იქცე-
ვიან: ჰყავთ რჩეული, რომელსაც
ემორჩილებიან, ელაქუცებიან, საჭ-
მელთან პირველს უშვებენ, ზოგჯერ
უჯანყდებიან კიდეც, ჩამოაგდებენ
ტახტიდან და არის ერთი შეხლა-
შემოხლა. სუსტი აქაც დაჩაგრული და
უუფლებოა. მოკლედ, ერთი კანონებს
არ წერენ და მიტინგებს არ აწყობენ,
დანარჩენი...

– ვინ გითხრა, რომ არ აწყობენ!
– მახომ ნიკოლოზი ეზოს ბოლოსკენ
გაახედა. კედელთან, მთავარ ჯგუფს
მონყვეტილი, რამდენიმე ძალლი ბე-
ტონის სინკარზე შემდგარ, კოპლებიან
ინგლისურ ქოფაკს შემოხვეოდნენ და
მორიგეობით ღავდავებდნენ.

– ჩემსას როდის გამატანთ?

– იყოს, ცოტა მოლონიერდეს, გა-
რეთ შეიძლება რაღაც ისეთი შეჭამოს...
იმათ ხედავ?

საბჭოთა კავშირთან ერთად დასა-
მარებული, ათი ათას კაციანი წარმოე-
ბის ერთადერთი, დაუნგრეველი, ად-
მინისტრაციული და იმის მიმდებარე
შენობების წინ, ჯიპებით მოსულ კაცებს
ქალი ხელებგაშლით ელაპარაკებოდა.

– მაგარია, დიდი ფულის პატრონია,
აქაურობა სულ მაგისია. ყველაფერი
გაფცქვნა და გაყიდა. ახლაც, ეტყობა,

ინვესტორები ჰყავს. საძალღისთვის ერთი პატარა ხუხულა გვჭირდებოდა და თავი მოიკლა, არ დაგვიტმო.

– ეგრე რომ ეფანტა, იმდენი კი არ ექნებოდა. ყოჩაღ, მართლა ცხენქალაა!

– ა, ბატონო, ასე, სულ ნაწილ-ნაწილ გაყიდული სამშობლო გვაქვს. ამ ნაკუნებს ვინ შეკრებს და შეაკონინებს, ანდა რა „ნებო“ ეყოფა.

ნიკოლოზს ისეთი ნატანჯი სახე ჰქონდა, გულწრფელად შეებრაღა.

– ამ სერიოზულ თემაზე საპო-ლემიკოდ მაგარი ადგილი მოვძებნეთ, – ახედა მცხუნვარე მხეს მახომ.

– ჰო, დაცხა და, ალბათ, მაგის ბრა-ლია! – ხელი აუწია, აბა ხვალამდეო, გამოეთხოვა და თავშესაფარში დაბ-რუნდა.

ნათხარებს, ბექობებს, დაფშვნილ, ბეტონნარევე ქვა-ლორღის ბარხანებს ბირკა მოსდებოდა. ბირკას, ეკალს და ნაირნაირ სარეველას გადაეჭამათ იქა-ურობა.

ავად სისინებდა, ზუზუნებდა, ჭრი-ჭინებდა ჩამშრალ, წვიმის ნაგუბარებში ჩამხმარი შამბი.

მანქანებმა ჩაუქროლეს. წამით მოჰკრა თვალი კონდიციონერებით გაგრილებულ კაცებს და სიცილით სახ-ელაპლახაპებულ ქალბატონს.

„ეტყობა სარფიანად ივაჭრა!“

შემოყრიღმა მტვერმა თვაღთ დაუბ-ნელა და ინანა, თამიღას რატომ არ გავყევიო.

რაო, ვიდრე მანქანას დაძრავდა რა უთხრა? ერთხელ, ღამით, თეატრიდან გამოსულ მოსწავლე გოგოებს ვიღაც ხულიგანი ბიჭები აგვეკიდნენ და თქვენ გამოგვესარჩღეთ, ჩამოგვაციღეთო.

არ ახსოვს, მართღა გამოესარჩღა თუ არა.

„ალბათ, უფროსი მრჩევეღი ტყუიღს ხომ არ იტყვის!“

ბორა ხელმარჯვე ბავშვების ხელ-ნაკეთი აეროპღანიღით დაცურავდა ცაში გამღნარი სიციხის ლავაში. კისერ-

წაგრძღეღებული ზვერავდა მიდამოს, საკბიღოს ეძებღა. მერე თავშესაფრის თავზე დატრიაღდა და გაზანტეღული ფრთების სავსავით ეზოში დაეშვა. თუ მოშივღა, არც ძაღღების ნასუფრღას დაინუნებღა.

აეროპღანმა „ნორჩ ტექნიკოსთა სადგური“, ფოტომოყვარულთა, ავი-ასამოღეღო, რადიომოყვარულთა წრეე-ბში გაერთიანეღული ბავშვები გაახ-სენა. სხვაც ბვერი რამე იყო, ოღონდ მოგენდომებინა. ახღა ფული რომ არ გადაიხადო, ბავშვი ბურთს ვერ აგო-რავებს. ყვეღაფერი თითქოს, აი, ამ ბარხანების ქვეშ მოჰყვა, ჩაიღარხა. ეგ-ონათ, აშენებღნენ და თურმე ანგრევეღ-ნენ. დღეს ბავშვებს, თავიანთი ხელმარ-ჯვეობის დასამტკიცებღად, მხოღოდ მობიღურების კღავიატურა შემოღრათ. ვიღას სჭირდებღ ტვინის განძრევა, კონ-სტრუქციების აწყობა, საკუთარი შრო-მის ნაყოფით ტკბობა.

სიღურჯედაკარგულ ცას ბღანტი მტ-ვრისა და სიციხისფერი ეღო, ნანგრევებში მოყოღიღ ბიღიკს ბირკა ახრჩობღა, მალე „სასუნთქს“ გადაუქეტავღა.

ბირკა თითქოს თვითონაც მოეღო. ყელზე მოეხვიღ, როგორც ცირკის მანე-ჟზე მომთვინიერებღს, მახრჩობღღა დაეგრავნა და განვრთნიღმა პითონმა, მოუღოდნეღად, თვღმთიღული ფაკირი-ვით გაგუღა.

ერთ ადგიღზე მუხღმორთხმულს არ-საითკენ აღარ შეეძღო წასვღა – არც უკან, არც წინ, არც მარჯვნივ და არც მარცხნივ. სული შეუნუნებღ, ოთხივე მხრიდან მონოღიღმა წნეხმა გასრისა. ისიც არ ახსოვს, საშვეღად ვინმეს უხმო თუ არა.

არავის... არც ღმერთს და არც ადამიანს!

„რატომ?“ – ეს იკითხა მხოღოდ და გავარვარეღული ცა ზარფუშივით ზედ დაემხო.

მოსახვევიდან გამოჩენიღი ძაღღების დასაჭერი მანქანა, გზისპირზე ჩაკეციღ მახოს ღამის ზედ შედგა.

თვალი ძლივს გაახილა. უფრო სწორად ძალით აუწიეს დამძიმებული ქუთუთოები, ჯერ ერთი, მერე – მეორე და თავზემით დაკიდული, გაბრდღვი-ალეული დიდი ნათურა და ყვითელ პლასტმასაკრული ჭერი დაინახა.

მხრები და თავი რაღაც მკვრივსა და შემადლებულზე ედო. სანოლიც უხეში, უჩვეულო იყო. ხელმარცხნივ რკინის შუშიანი კარადა იდგა, სამედიცინო ინსტრუმენტებით.

ეს ყველაფერი ხომ ერთხელ უკვე ჰქონდა ნანახი?

კეფა ისევ უხურდა, სტკიოდა.

დაიკვნესა.

– განუხებს რამე? – ჩაესმა ხმა.

– თავი მისკდება!

– ნემსი გაგიკეთეთ, რამდენიმე წუთში გაგივლის, – ჩაილაპარაკა მეორემ, მოკლე, მწვანე ხალათიანმა ვეტექიმმა და საათს დახედა.

– სადა ვარ?

– საოპერაციოში, – უპასუხა პირველმა.

გამოფხიზლდა... სანოლი მოსინჯა...

ეს ხომ ის მაგიდაა, ძაღლებს რომ...

ინსტინქტურად შარვლის უბეზე იტაცა ხელი.

თავზე მდგომებს სიცილი აუტყდათ.

– ნუ გეშინია, ეგრე ხომ არ გაგიმეტებდით.

იცნო ნიკოლოზის ხმა.

– ხომ წავედი და აქ როგორღა მოვხვდი? – ენის მოკიდებით ამოლერდა.

– ძაღლების დამჭერმა და მძლოლმა გნახეს, გზაზე ჩაკეცილი.

– მერე აქ... – ხელი მოუსვა სანოლს.

– სხვა არა გვაქვს, თორემ ძაღლების საოპერაციო მაგიდას არ გაკადრებდით.

– არა უშავს, ადამიანი მაინც ცხოველია.

– ჰო!

– იქნებ უარესიც.

– იქნებ.

– შენ რა, ყველაფერზე მეთანხმები?

– გაელიმა.

ვეტექიმმა პულსი გაუსინჯა:

– ნესით თავი ისე აღარ უნდა გტკიოდეთ.

– არა, ცოტა გამიარა.

– ანალგინ-დიმედროლი გაგიკეთეთ...

– ყეფის ხმა გესმის? – დარბაზისკენ ანიშნა ნიკოლოზმა, – ხომ თვითონაც ცუდად არის, ხეირიანად სიარული უჭირს, ჯალამბარით რომ გამოგატარეთ, ლამის გადაირია, წამოვარდა, აეტოტა გისოსებს, აყმუფლდა... მას შემდეგ ადამიანივით ტირის, ანგრევს იქაურობას.

– ამქვეყნად ერთ ვილაცას ხომ მაინც უნდა უყვარდე, თავგანწირვით, თუნდაც ძალლი იყოს, – ცრემლი მოერიდა თვითონაც და თავი გვერდზე შეაბრუნა.

– მგონი ასაკი დაგეტყო! – ხელი თანაგრძნობით მოუთათუნა ნიკოლოზმა.

– საიდან დაასკენი?

– გულჩვილი გახდი.

საოპერაციოდან, ნიკოლოზის ხელზე დაყრდნობილი, დარბაზში რომ გამოვიდა, ფილაქანზე მიწოლილი ძაღლები ძველებური რიხით აღარ წამოიშალნენ, თავწამოწეულები სხვადასხვა ფერის საკისარის ბურთულებივით აკვარკვარებდნენ თვალებს.

ქულა მახოს დანახვაზე დამშვიდდა, გისოსთან ახლოს მიჩოჩდა და თათი ხელისგულზე დაუდო.

კარგად ბნელოდა, თავშესაფრის მანქანით შინ რომ მიიყვანეს.

ნიკოლოზმა შესთავაზა, დავრჩებო, მაგრამ იუარა, უკეთესად ვარ, დილაზე თუ გამოივლი, კარგს იზამ, თვალები არ დამრჩეს დასახუჭო.

ეე, რა ხარ, რა ხარ, ვინც არ გიცნობს!.. ნუ გეშინია, თვალებსაც დაგიხუჭავთ და ყბასაც აგიკრავთ, ოღონდ ასი წლის შემდეგო.

ტაბურეტზე ჭიქით წყალი დაუდგა, სინათლე ჩაუქრო და წავიდა.

სიბნელემ გადალება ნუჭრებიანი ლამფა-ჭერი.

თვალი ვერ მოხუჭა, იქნებ იმის შიშით, რომ მართლა არ მოვკვდეთ? არა, უფრო იმის დარდით მისი წასვლით, ოჯახის ისტორიას წერტილი რომ უნდა დასმოდა. რატომ დააკისრა ბედისწერამ ასეთი საშინელი როლი – თავისი მარტოხელობით დაესამარებინა უახლოესი თუ შორეული წინაპრების ამაგი?

ახსოვს სხვენზე ასული მამა სახურავის ბოძებს სტრაფილის ლურსმნებით როგორ აჭედებდა, უთენია როგორ მოჰქონდა პურკომბინატიდან (სადაც მუშაობდა) ჯერ კიდევ თბილი, ილღიაში ამოდებული, კანდაბრანული, დაზოლილი ბერძნული პურები.

მძინარე ბიჭი უკანა ოთახში გრძნობდა შუშაბანდში, მაგიდაზე, შესაგრძობლად გაშლილი პურის სურნელს.

მისკენ ვინ გამოიხედავს. რა რჩება უნაყოფო ხისაგან, რომელიც ხმება და ფოთოლიც აღარა აქვს, რომ გამვლელმა ჩრდილში მაინც შეიარაქათოს.

ამ გზააბნეულმა, ვინ იცის საიდან გადმოხვენილმა ძაღლმა შეაფარა თავი და მარტოხელა ეგოისტი ეჭვის თვალთ შეახედა მის განვლილ ცხოვრებას.

თამილამ მაინც დარეკოს.

თამილამ?

ჰო, უკეთესად იგრძნობს თავს.

ნახევრად ფარდაგანეულ შუშაბანდიდან შემოსული სინათლე ჭილოფზე ყვითელი, ბომბორა ძაღლივით იწვავს.

დედა ბიბლიოთეკარი ჰყავდა. მთელი ცხოვრება რკინიგზის გაყოლებაზე, სატვირთო სანყოფნებს მიდგომულ, უმზეო ოთახში იჯდა მაგიდასთან, ნიგნებით გარშემორტყმული და ჩავლილი მატარებლის წყალობით დაბზარულ შენობასთან ერთად ირწეოდა.

ნესტიანი, პატარა სამკითხველო დარბაზის უკან ნიგნების სათავსო იყო. ცხელი დღეები ვერ ასწრებდნენ სახურავიდან ჩამოდენილი წყლის და დასავ-

ლეთიდან მოსული შხაპუნა წვიმით დანოტივებული კედლების შემორობას. ზამთარში დაგუბებული მჭახე სიცივე ძვალ-რბილში ატანდა, კედლების ნალესზე, ჭერიდან იატაკამდე ჩამოყოლებული, თეთრად მოკიდებული ობი მარილგამოსული ყველივით ბზინავდა.

დედას სპეციფიკური, მახრჩობელა სუნი არ სცილდებდა ხელებზე, გაცრეცილ, ნიშნობის დროინდელ, დრაპის ფართობორტებიან პალტოს სახელოებზე.

როგორ შეიძლება, ჩემს შვილს კითხვა არ უყვარდესო, – დაიჩვილებდა ხოლმე ხანდახან.

რა იცოდა, სიზარმაცესთან ერთად, მახოზე ეს გამაღიზიანებელი სუნიც მოქმედებდა, თაროზე დიდხანს ნადებ ნიგნებს რომ უდიოდათ.

მერე, სამრეწველო მაღაზიის სანყოფი გატეხეს, მოპარული საქონელი სადგურელმა ნაცნობმა ბიჭებმა შესანახად მიაბარეს. მილიციამ აყვანილი ქურდები გამოტეხა, სხვენზე შეყრილი, ხელუხლებელი საქონლის ხელჩანთები მახოს ჩამოატანინეს და, როგორც თანამონაწილე, ბიჭებს გვერდით მიუსვს.

მეხვიით დაეცათ ეს ამბავი თავმოყვარე მშობლებს.

წინასწარი დაკავების საკანში გამოცდილმა ნაციხრებმა შეუთვალეს, ვითომ არ იცოდნენ ჭერში მაგ ჩანთების არსებობაო.

ვერაო, ტყუილი როგორ ვთქვა, მაშინ ხომ ეჭვს მამაჩემზე აიღებენო.

მაშინ ციხის სამკითხველოში დედა ბავშვივით რომ მოენატრა, მოენატრა მისი ნიგნებიდან გამოყოლილი სუნიც.

დრო კითხვაში სწრაფად გადიოდა.

ჩემს ცოდვებს ისიც შეამსუბუქებს, უკან განათლებულ კაცად რომ დაგაბრუნებო, უხაროდა ყოფილ მინისტრის მოადგილეს.

ჯერ დედა გარდაეცვალა, მერე, რამოდენიმე დღეში – მამა. ჩუმმა, უწყ-

ინარმა, ბუნებით ინტელიგენტმა კაცმა თითქოს გზა დაუთმო, ჯერ ქალბატონი „გაატარა“ და მერე თვითონაც მიჰყვა...

ღია ფანჯრიდან გადმოსული, ბელტივით კატა იატაკზე მსუბუქად დახტა, მაგრამ ჩაძინებულ მახოს არ გაუგია.

კატამ ვერც იატაკზე, ვერც მაგიდაზე, სასუსნავი ვერაფერი რომ ვერ მოიხელთა, უკმაყოფილოდ დაიკნავლა, ფეხებთან მიუწვა და ჩამთბარი აკრუტუნდა.

ჭერმალალ, ერთ დროს ბამბის სამრობ საამქროში, სიჩუმეს დაესადგურებინა. გარეთ ატეხილი ქოფაკების ხმაური ამ კედლებში ვერ აღწევდა.

მთვარე აქაურობასაც დანათობდა. სინათლე ქულას გვერდით გართხმულიყო, „თათი“ გადაეხვია და ერთმანეთს ჩახვეულები თვლემდნენ.

გადაიხარა მთვარე. სინათლეც გაცურდა ვოლიერის ფილაქანზე.

ქულა სინათლეს მისწვდა. სცადა დაეჭირა. ჯერ ერთი თათით, მერე ორივეთი „ჩაბლუჯა“, მაგრამ მაინც ვერ შეაჩერა. წავიდა, ვოლიერს იქით გადაინაცვლა.

უნდოდა გამოჰკიდებოდა, მაგრამ გისოსებმა არ გაუშვეს, ღონიერმა შეჯანჯღარებამაც ვერ გააღო მყარად შეკრული კარი.

საოპერაციოში რალაც ბუფტავდა.

ასეთი რალაც კელიის სარკმელშიც ციმციმებდა ხოლმე, მაგრამ ქულამ არ იცოდა, რა. მაინც მოჯადოებულებით, თვალს ვერ აცილებდა მანათობელ ნერტილს.

დილის სინათლესთან ერთად ციმციმი იცრიცებოდა.

იქ, მაშინ, გულაძგერებული გრძნობდა, რომ წუთი-წუთზე ის უნდა გამოსულიყო, ვინც ყველაზე მეტად უყვარდა, ვისი ხელების სითბოსაც, ლეკვობიდან მოყოლებილი, სულ გრძნობდა.

და მამაოც გამობრძანდებოდა ცასა-

ვით კამკამა, ლურჯი თვალებით და მკერდზე დაფენილი, შეჭალარავებული წვერით.

აბა, ჩემი ბიჭი როგორ არისო, ჩამოუჯდებოდა, მოუქექავდა ქეროზე ბალანს. ესეც მკერდზე თავმიდებული უსმენდა მამა პავლეს გულისცემას.

ცოტა ხანში შეირხეოდნენ სამრეკლოზე დაშვებული თოკები. სტიქაროსანი ბიჭი მარჯვედ ჩამოჰკრავდა და ქულა ორ ფეხზე შემდგარი აყურადებდა ზარების ხმებს, უხილავი ფრინველებით სხვადასხვა მხარეს რომ მიფრინავდნენ და უკან ექოდ ბრუნდებოდნენ...

მალხაზსაც გაელვია. მთვარის შუქი ჭილოფიდანაც შუშაბანდს იქით გადაცურებულიყო.

კედლის საათის ციფერბლატზე ფოსფორიანი ისრები მკრთალად ანათებდნენ. ვერ გაარკვია, ზუსტად რომელი საათი იყო.

ჩამრთველს ხელი აჰკრა. სინათლე გამოერთოთ. ხსოვნამ ოთხმოცდაათიან წლებში გადაისროლა. ეგონა, მაშინ, გაზაფხულსა და ზაფხულშიც ყინავდა, ყველა წელიწადი ერთ გრძელ, დაუსრულებელ ზამთრად შემორჩა მეხსიერებას.

სუნი კიდევ უფრო ამძაფრებდა უიმედო მოლოდინს და იმედიანი მხოლოდ ორშაბათის ინტერვიუების მთავარი გმირი იყო, მსმენელს რომ მოძღვრავდა. ერთ დღესაც, თანაც ძალიან მალე, დავიძინებთ და ახალ შვეიცარიამი გავიღვიძებთო.

„სადაც გაიღვიძეს და ვის ხელშიც გაიღვიძეს, მისი წასვლის შემდეგ, კიდევ ოცი პროცენტით დაპატარავებულ საქართველოს ჰკითხონ!“ – მახომ დაიგმინა და კედელს მუშტი დასცხო.

წარსულში რალაც მაინც იყო კარგი. ჯერ კიდევ ცოცხლები იყვნენ საერთო საქმის მოამაგე, ერთგული ადამიანები და ერთმანეთს აძლებინებდნენ.

ახლა?

სული აუტირდა, ისე შეანუხა მარტოობამ.

როგორ უნდოდა გვერდით ვილაც მეორესაც ესუნთქა.

მალე მაინც გათენდეს, თავის „მდგმურს“ გამოიყვანს, რაღა აქვს სამკურნალო.

ნაგაზი კი, მაგრამ...

„თამილა?“

„მანდილოსანი ლეკვით“.

როგორი სინაზე ეხატებოდა სახეზე, ხელებში ჩაღვრილი, მუცელთან მიხუტებული ფინია რომ მოჰყავდა. იმ მუცლის სითბო თითქოს თვითონაც იგრძნო, ისე მძაფრად და აუტანლად, რომ ეგონა გული გაუსკდებოდა.

რა ემართება, გაგიჟდა? როგორ თვალზე შეხედა სასამართლოს უფროს მრჩეველ ქალბატონს?

სხვა რამეზე უნდა იფიქროს, თორემ მართლა გააფრენს.

დედა მარიამობას სამოცდაათის შესრულდებოდა.

დილით, გაღვიძებულს, მაგიდაზე საფენგადაფარებული საუზმე და ფურცლის ნახევზე ფანქრით ნაწერი დარიგება დახვდებოდა ხოლმე:

„ჩემო ბიჭო, საუზმე მიირთვი და სკოლაში არ დააგვიანო.“

ეცადე, ისეთი კაცი დადგე, რომ სამშობლოს და ადამიანებს გამოადგე“.

ეჰ, გულუბრყვილო ბიბლიოთეკარი!

როცა სიყალბეები ანგრევენ ქვეყანას და ადამიანთა სულებს, მიდი და გამოადექი.

ოთხმოცდათერთმეტის შემოდგომის პიკზე, მოხალისეთა ჯგუფი ერგნეთში მორიგეობდა. გაბროსთან ერთად, მახო ძველმა ნაცნობმა, კორაანთ უბანში, სავახშმოდ გადაიპატიჟა.

ცივი, წვიმიანი დღე იყო. ორსართულიან სახლს მიშენებულ, გამოსაზამთრებელ ოთახში გახურებული ღუმელი გუგუნებდა, ცხელი კერძის ქვაბები თუხთუხებდნენ და, სითბოსთან ერ-

თად, მადისალმძკრელ სურნელს აფრქვევდნენ.

ღუმელთან, ტახტზე, ორნი ისხდნენ, ამათ ელოდნენ.

მაგიდა უკვე გაეშალათ. შუაში დიდი, თურქული ლამპა იდგა.

დიასახლისმა „ლომიაურის“ შხეფებმომდგარი ტოლჩა მაგიდის კიდესთან, ზოლებიან, საუზმის თეფშზე დადგა და ლამპას ფითილი ამოუნია.

ახლა უფრო კარგად შეათვალიერეს ერთმანეთი.

მასპინძელმა თურქული ლამპა შეაქო, – კარგი სინათლე აქვს, ოღონდ ბევრი ნავთი სჭირდებაო და ტოლჩას მისწვდა.

მე დავასხამ, მიყვარს ეგ საქმეო, – ჩამოართვა ტოლჩა გაბრომ.

რახან გიყვარს დაგიტომობ, ოღონდ თამადაობაც არ წამართვაო, – მასპინძელმა ტაბურეტი უკან ხმაურით დასწია, წამომდგარმა ღვინოს სინათლეზე გახედა, უფალი ახსენა და ნელა-ნელა, დაგემოვნებით დალია.

მახოს პირდაპირ ჯმუხი, მკვრივად შეკრული ახალგაზრდა კაცი იჯდა.

სვამდა, ჭამდა, პურის ყუით მძიმე-მძიმედ ასუფთავებდა ღორის ყაურმიან თეფშს, მაგრამ არც დაწუნების არც მონონების არაფერი ეტყობოდა, სახეც ისე მოჟამვოდა, რომ იფიქრებდი, ალბათ, გულიანად, საერთოდ არ გაუცინიაო.

აქაური არ უნდა ბრძანდებოდეთო, – დაინტერესდა მალხაზი.

კიო, მაგრამ აღარც შორიდანო, – თითი უკან, ფანჯრებისკენ გაიქნია.

ფანჯრები, ნახევარი სტადიონის მანძილზე, მავთულხლართებთან გაჩერებულ სამხედრო ტექნიკას და უფრო უკან, ჩაბნელებული ქალაქის გარეუბან „შანხაის“ ანონილ კორპუსებს უყურებდნენ.

იდუმალებით მოცული კორპუსების სილუეტები დაძრულ აისბერგებს ჰგავდნენ, სულ მალე აქეთ რომ გამოი-

ყოლებდათ ბედისწერის ამღვრეული დინება.

მოსაწევად დერეფანში გამოვიდნენ.

ღვინომ თავისი ქნა და მოღუშულმა სტუმარმა გული გახსნა.

დურგლიშვილი ვარ, მოლიციის კაპიტანი. ბოლო ხანებამდე სამმართველოში ვმუშაობდი, მაგრამ აღარ დამედგომებოდა და ოჯახიანად ცოლურებში გადმოვიხვენი. გული ცუდს მიგრძნობს, ეს საქმე ასე იოლად არ მოყომარდება, დიდი ლალატის წრედი იკვრება და ძალიან მეშინიაო.

არა, რას ამბობთ, – გაფიცვდა გაბრო, ჩვენი საუკუნოვანი, თავისუფლებაზე ოცნება ახდა, ნუთუ ასე უგუნურია ქართველი კაცი, რომ ეს შანსი ხელიდან გაუშვასო.

რა ვიცი, ღმერთმა გისმინოსო, – თავი გადააქნია და ნამწვი კედელში ჩამოტეხილ რიყის ქვას მიასრისა.

მეორედ მარტო გამოვიდნენ.

მე მგონი, თქვენ და თქვენი მეგობარი, ცოტა ზერელედ და ზედაპირულად უყურებთ მოვლენებსო.

მაშინ ღრმად თქვენ ჩაგვახედეთო, – გაეცინა მალხაზს.

– ამ ცოტა ხნის წინ, – დაიწყო დურგლიშვილმა, – სამმართველოში მორიგეობისას, თანამშრომლები რომ წავიდ-წამოვიდნენ და მხოლოდ სპეცდანიშნულების ჯგუფი იყო დარჩენილი, გავიგონე ეზოში ჩოჩქოლი ატყდა და მალე „ბეტეერიც“ შემოგრუხუნდა.

„ბეტეერიდან“ ორნი გადმოვიდნენ, მაგრამ ვინ, სიბნელის გამო ვერ გავარჩიე.

მეც შევერიე თანამშრომლებს, ერთმანეთში რომ ჩურჩულებდნენ ოსურად, რა თქმა უნდა – ჩვენი ძმა ჯამბუ გამოვიდა და იარაღი ჩამოგვიტანაო.

ორნი იყვნენ-მეთქი, ერთი ადგილობრივი, ცნობილი ქურდი და „ჩვენი ჯამბუ“, ისიც მისი ნაქურდალი ძმაკაცი.

„ჯამბუმ“ პილოტურასავით ქუდი მოიხადა, წინმდგომებს ხელი ჩამოართ-

ვა და, – ჩამოიღეთ ჩამოსაღები, ღამისთევით კი არა ვარ მოსულიო.

იცი, შენ, უყვარს ჯამბუს ხუმრობა, ძალიან უყვარს. მით უმეტეს დამცინავი, იქედნური ღიმილი როცა გადაუფლის ტუჩებზე, აი, მაშინ მინდა...

– დაუჯერებელია!.. რაც გინდა მიეტანა, მაგრამ იარაღი?

– ნეტამც ვტყუოდე!.. „ბეტეერი“ უკუსვლით სანყობთან მიაყენეს, რალაც ყუთები გადმოიღეს და წავიდნენ.

მალხაზმა მესამედ გამოსვლისას ჰკითხა, – რამე რომ იყოს, ამ ყველაფერს ხმამაღლა იტყვიო.

ისე ვარ გამწარებული, შვილებს გეფიცები, თუ უკან დავიხიო. მილიციელებს ძაღლის სისხლიანებს გვეძახიან, მაგრამ არც ეგრეა საქმეო.

„ჯამბუ“, თანამზრახველებთან ერთად, ალექსანდრეს ბაღში რომ წამოწვა საშიმშილოდ, დედაქალაქში ჩამოსულმა მახომ, „სახალხო მოძრაობის“ ოფისში გაიხსენა დურგლიშვილის მონაყოლი.

ცოტა ხანში ოფისში დარეკეს.

მალხაზ ფერაძეს მთავრობის სახლში, პრეზიდენტი ელოდებო.

გაუკვირდა, რატომ უნდა მიბარებდესო.

მთავრობის სახლის კიბესთან ორნი დახვდნენ და პრეზიდენტის მისაღებად მიაცილეს.

დიდხანს მოცდა არ დასჭირვებია, კაბინეტიდან, ფურცლებით ხელში, ჩქარი ნაბიჯით გამოვიდა პრეზიდენტის მრჩეველი, ცნობილი ორატორი, მარჯვნიდან მარცხნივ თმაგადასიპული ჯველი და მახო შეუშვეს.

ზურგს უკან მძიმე, მაღალი კარი უხმაუროდ დაიხურა.

პრეზიდენტის მაგიდისკენ მიმავალი ხალიჩის ვიწრო ლიანდაგი, პარკეტაპრიალეზულ ოთახს ორ თანაბარ ნაწილად ყოფდა.

მაგიდაზე იდაყვდაყრდნობილმა პრეზიდენტმა, თითქოს ღრმა მორევადან ამოყვინთა, ოდნავ გაუღიმა და თავი დაუქნია, მობრძანდითო.

მიბრძანდა. ხალიჩა ჩაათავა და საწერ მაგიდასთან მიდგმულ სკამზე ნელა დაეშვა.

პრეზიდენტი ბობოქარი გაზაფხულის შემდეგ შეცვლილიყო.

თვალშისაცემად მომატებოდა ჭალარა, დარბილებოდა სახის მკაცრი ხაზები. მჭახე ხმა, შემართულ მარჯვენასთან ერთად, თავგანწირვის სურვილით რომ აღანთებდა ხოლმე ათასეულებს, სადღაც გამქრალიყო.

„მძიმეა მონომახის ქუდი“, – გაიფიქრა და პრეზიდენტს თვალი გაუსწორა.

– სახით ძალიან მეცნობით! – რაღაცით ხომ უნდა დაეწყო საუბარი.

– ალბათ, ცხინვალის მისადგომებიდან. რომ შეგცივდათ, ჩემი ქურთუკი მოგასხით.

– აი, ხომ ვთქვი მეხსიერება არ მალატობს. მერე ქურთუკი დაგიბრუნეს?

– მერე ისე წავიდა საქმე, ქურთუკი ვიღას ახსოვდა.

– გასაგებია, ერთი ქურთუკი ჩემზეა! – წინ დალაგებული ფურცლები მისწი-მოსწია:

– რაო, მაშ თანახმაა ის პიროვნება, ალექსანდრეს ბაღში წამოგორებული რომ ამხილოს?

გაუკვირდა, „სახალხო მოძრაობის“ ოფისში მონაყოლი ასე ოპერატიულად როგორ აცნობესო.

– შვილები დაიფიცა, როცა გინდათ და სადაც გინდათ, იქ ვიტყვი იმ ღამის ამბავსო. რა ვიცი, დაუჯერებელი კია, შენს მტრებს იარაღი მიუტანო.

– რატომ დაუჯერებელი? ციხეს ვინ ტეხდა შიგნიდან, საკეტურებს მტერს ვინ აბარებდა? – შინაური! ჩემს პირად სიყვარულს არავის ვთხოვ, ჩემი მიზეზით სამშობლოს ნუ შეიძულებენ და ნუ გაყიდიან. რა გვარია ის კაცი?

– დურგლიშვილი, ოთხი შვილის მამა, მილიციის კაპიტანი.

– გასაგებია, – წარბები მოჭმუხნა. წამით გარინდულმა, თითქოს ეს ინ-

ფორმაცია სადღაც, ღრმად ჩაგზავნა და ისევ ჩვეული იერი მიიღო, – ვერ წარმოიდგენთ ამათი მხილება როგორ გვჭირდება. ჰაერივით! ხალხმა უნდა გაიგოს, ცრუ პატრიოტების უკან, უცხო ქვეყნის მიერ დავებოვებული, მაღალი ჩინის აგენტები რომ დგანან...

– ქვეყანა თქვენს ხელშია, ხალხიც თქვენ მოგყვებათ, – ჯერჯერობითო, უნდა დაეყოლებინა, მაგრამ დროულად დააჭირა ენას კბილი. – მიუზღეთ, ვინ რისი ღირსიც არის!

პრეზიდენტს მწარედ გაეცინა.

– ეჰ, ჩემო ბატონო, ქვეყანა რომ რეალურად ჩვენს ხელში იყოს ხომ მაშინ. კი, სიმართლე ჩვენსკენ არის, თავის თანამზრახველებთან ერთად, ძალით წამოგდებას და განსასჯელის სკამს იმსახურებს, მაგრამ მერე ესლა უნდათ?! შინ თუ გარეთ ისედაც ამდენი მტერ-მოყვარე აგვიყევს! თანაც ძალადობა ძალადობას ბადებს, რითაც დაიღალა ჩვენი ქვეყანა. ჯერ, მთავარია, ნილაბი ჩამოგვლიჯოთ. რაც დურგლიშვილმა ნახა, გამყიდველმა, სამშობლოსი და ერის მოძულემ, ამაზე მეტი რაღა უნდა ჩაიდინოს! თუ ტელევიზიით გამოვა, კარგი იქნება.

შუა ოთახში იდგნენ. პრეზიდენტი ცოტათი მაღალი იყო, მხარზე ჩამოდებული ხელი უთრთოდა და თვალეში ჩაჰყურებდა:

– ჩემი სახელით გადაეცი, საერთო მონაპოვარის ყოფნა-არყოფნის საკითხი წყდება-თქო.

– გადავცემ, ბატონო პრეზიდენტო, მაგრამ... – შეყოყმანდა, ვთქვა თუ არაო, – მეც სწორედ შიგნიდან ციხის გატეხის, დიდი ლალატის სუნი მცემს. „თუ სამეფო თავისივე თავის წინააღმდეგ დაიყოფა, ის სამეფო ველარ გაძლებს“...

– მარკოზი, თავი მესამე, – გაელიმა პრეზიდენტს.

კიდევ რაღაც უნდა ეთქვა, მაგრამ კარი გაიღო და მთავრობის სახლის

„ციცერონი“ შემოქანდა, თან რალაც ფურცელს მოაფრიალებდა.

– ძალიან სასიხარულო ცნობა მივიღეთ! არ შემიძლია, რომ არ გადაგვივიოთ და არ მოგილოცოთ! – მალხაზსა და პრეზიდენტის შუაში ჩამდგარმა საკოცნელად ცერებზე აინია.

– აღარ იტყვი, რა მოხდა? – ჰკითხა პრეზიდენტმა.

– თქვენი სტატია ბელგიაში უთარგმნიათ, გამოუქვეყნებიათ ძალიან პრესტიჟულ გამოცემაში და მკითხველთა განსაკუთრებული მონონება დაუმსახურებია.

– მართლა? – ვერ დამალა სიამოვნების კმაყოფილი ღიმილი პრეზიდენტმა.

– ა, ბატონო, – გაუწოდა ფურცელი. – პარიზიდან ჩვენი პრესატაშე გვატყობინებს.

მახარობელმა კიდევ რამდენიმე, დითირამებით გაჯერებული წინადადება ჩამოარაკარაკა, გაპრიალებული მოკასინების წვერებზე საკოცნელად ერთხელაც აინია და, როგორც შემოვიდა, იმავე ტემპში, გვერდზე თავდახრილი გაკუნკულდა.

კაბინეტიდან გამოსული მახო კიდევ გადაეყარა „ციცერონს“. დერეფანში ვილაცას ელაპარაკებოდა, მაგრამ ამჯერად, არც ხმასა და არც სახეზე, ნელანდელი აღტაცების კვალიც კი აღარ ეტყობოდა.

ცარიელ ტალანში გულდამძიმებული მიაბიჯებდა.

მთავრობის სახლის თანამშრომლები ძილბურანში მყოფებივით მიმოდიოდნენ. არ იგრძნობოდა, ვინმე სერიოზულად თუ წუხდა იმის გამო, რომ ღალატის დანა ილესებოდა.

იდგა ქუხილისწინა, ავბედითი, „ხმაურიანი“ დუმილი; ბულდოგებივით იღრინებოდნენ გაფიცულ მომიტინგეთა მეგაფონები, ჰაერს სხეპავდა მთავრობის საწინააღმდეგო შეძახილები და თბილ, ფუმფულა პლედებში შეფუთუ-

ლი, თეთრყირმიზა, პირმოპოშებული „ჯამბუ“ ხალისობდა ანეკდოტებით და წყალწყალა ხუმრობებით.

იქვე, დიდთავა, ერთი სახელგატეხილი პარტიის ლიდერი ბრდღვინავდა, ბატონმა „ჯამბუმ“ პლევრიტი რომ აიკიდოს, მე, პირადად, მთელ პასუხისმგებლობას პრეზიდენტს დავაკისრებ, ჩვენ რომ შევუწოდოთ, უფალი მაინც არ აპატიებსო.

რაც უფალმა ყოფილ საკავშირო მნიშვნელობის ქურდს შეუწოდო, პრეზიდენტს, მისი ფილტვების დაჩრდილვას, როგორ არ აპატიებდა, მაგრამ ყბედობის იშტაზე მოსულ ორატორს რალაც ხომ უნდა ეთქვა, მით უმეტეს, რომ ყურისდამგდები და ტაშის დამკვრელი არ აკლდა.

ვილაც თხელთმიანმა, ასაკოვანმა კაცმა, ბადურით პური რომ მიჰქონდა და მომიტინგეებთან წუთით შედგა, რატომღაც მალხაზს გამოსდო მკლავში ხელი:

– ბიძია, იცით რა არის სალმონელოზი? აგერ ესენი, ქვეყნის გულგვამში მოდებულები და, თუ ხელისუფლებამ დროულად რამე არ იღონა, ისეთ ტიფს შეგვეყრიან. დაიხსომეთ ჩემი სიტყვები! – დაუქნია თითი და ჩოჩიალით გზა გააგრძელა.

დიდ გემებს ზოგჯერ, პატარა, შეუმჩნეველი წყალქვეშა მეჩჩეები ინელევენ.

იმ პერიოდის საქართველო ერთ-ერთი ასეთი მეჩჩეი იყო და დაშლილი იმპერიის გაბოროტებული „მემკვიდრე“ ამკარად მფარველობდა თანდათან მომძლავრებულ მეხუთე კოლონას.

ვირთხებს ალლო არც ამჯერად ღალატობდათ. მეჩჩეი უნდა დაეღრღნათ, დაეშალათ, რათა ახალ გემბანზე თავი მშვიდად და უსაფრთხოდ ეგრძნოთ.

„საერთო მონაპოვარს“ მილიციელ დურგლიშვილის ჩვენება თუ ვერ გადაარჩენდა, პოლიტიკურ ამინდს ცოტათი მაინც შეცვლიდა, მაგრამ „აღ-

სარების“ მიცემაზე ბოლოს იმანაც უარი თქვა, ყველაფერი ტელევიზიით რომ ვაღიარო, ჩემი თავი ჯანდაბას და, შვილებს ვინ დაიცავს? არ დაგვინდობენ, ოჯახს ძირფესვიანად ამომიძირკვავენ. რად გინდათ ან თქვენ, ან პრეზიდენტს ჩვენს ცოდვაში რომ ჩადგეთო.

მახოს გაცემებისაგან ენა ჩაუვარდა. ხომ შემპირდი, სასწორზე დევს ქვეყნის ბედ-ილბალი. თვითონ პრეზიდენტმა გთხოვა.

დურგლიშვილს არაფრის მოსმენა არ უნდოდა.

გაცოფდა მახო, გადაირია, მაგრამ რა უნდა ექნა, ხომ არ მოკლავდა.

ისევ ჩანთაში ჩადო ოპერატორმა ტელეკამერა.

ვერ ვამბობ ხმამაღლა, თორემ, რაც მაშინ გითხარი, სრული სიმართლეაო, – დაანია დურგლიშვილმა მანქანისკენ მიმავალ მახოს.

წადი შენიც და შენი სიმართლისაცაო, – გაცეცხლებულმა გამოგლიჯა მანქანის უკანა კარი, გადმოიღო „კალაშნიკოვი“ და ფეხებთან მიწა აუქაფა.

დურგლიშვილი გაუხიჩრევლად იდგა, ფეხი არ მოუცვლია.

ბარემ ერთი მეც მესროლე და მოათავეო, – ამოიგმინა ბოლოს.

დაახეთქა მახომ ავტომატი, აცახცახებული ხელ-ფეხი ველარ დაიწყნარა, გზისპირას ქვაზე დაეშვა და ტირილი აუვარდა.

დურგლიშვილი გვერდით მიუჯდა:

– ხომ გითხარი, ჩემი თავი ჯანდაბას, ოჯახის დარდი მაქვს-მეთქი!

ოპერატორი დაღმართში თავპირისმტვრევით გარბოდა.

მართალი იყო დურგლიშვილი, რომ ფრთხილობდა. „ჩოფურას“ მფარველები მის ოჯახს როგორ დაინდობდნენ.

ის ტყვიაც ერგნეთის ბაღებში სანგრიდან თავამოყოფილ გაბროს შუბლი რომ გაუხვრიტა, ალბათ, მაშინ ჩატანილი სნაიპერის შაშხანიდან ისროლესო, – დაასკვნა მახომ.

გაბროს სიკვდილის შემდეგ იარალი ჩააბარა და „სახალხო მოძრაობა“ მიატოვა.

სიმბოლურად ერთი ტყვია შეინახა.

ეს ჩოფურას სარგო ტყვია იყო.

სამაგიეროს გადახდის წყურვილი ტანჯავდა. ყველანაირად გაუპატიურებული, ჩონჩხადქცეული ქალი რომ გამოატანეს, თვითონ კი, მანქანის წინ გალაჯული, ხელის ტყვიამფრქვევის სასხლეტზე თითგამოდებული, „რეზინის“ ილეჭებოდა და აქეთ-იქით იპურჭყებოდა.

როდესაც წამოვიდნენ, „ჩოფურამ“ სასხლეტს მაინც გამოჰკრა და ერთი ჯერი მანქანას ზემოდან გადაატარა.

– ამათ და ხელში როგორ ჩაუგდე! – ამოიგმინა ბოლმით გაგუდულმა.

– გადამაგდეს, ბრატ, სპონსორმა გადამაგდო. გამიგე? მუქთა წამალი უნდათ, ჯიბეში ხელის ჩაყოფა კი ეზარებათ.

– შლომს ფულს მოუტან.

– თუ ვიშოვ!

– უყურო, ამ ნაბიჯებს! – გაბრომ ცალი ხელი გადმოყო და ყელში წაწვდა. – ახლა „თუზეც“ არის საქმე?

ჩაბარეს გოგო პატრონებს და მას შემდეგ აღარ უნახავს

ამბობენ, საზღვარგარეთ, იტალიაში ცხოვრობსო.

აქეთ გამოხედვა აღარ უნდა თურმე.

ანდა ვისკენ გამოიხედოს.

ძილგამკრთალმა რაზე აღარ იფიქრა, იბორგა, ინრიალა.

როდის-როდის, ხეივნის ფოთლებში დილის მახარობელი ნიავი შეშრიალდა.

სადღაც, სამეზობლოში, მამალმა იყივლა.

„ნეტა ამათ არ კოდავენ, ხალხს ძილს რომ უფრთხობენ?“

ვერ გაიგო, როდის ჩათვლიდა.

მზერამ გამოაღვიძა. შუშაბანდში რობეს გაბურძენილი თავი იყო გადმოკიდებული.

– მე კიდევ გულის გახეთქვა მინდა?

– რათა, ეგეთი შეუხედავი ვარ? –

ინყინა რობემ და აპრილებულ ფანჯრის შუშაში თავისთავი შეათვალიერა.

– როგორა ხარ, თავი კიდე განუხებს?

– გამიარა! – შარვალს მისწვდა მალხაზი.

– გაუფრთხილდი, ძმაო, მტკვრის გამოღმა შენ ერთი ხარ, ვისაც ბაშკა გიმუშავებს. იცი, ვინ მოგიყვანე? აბა თუ გამოიცნობ.

იმავ წამს რალაც კარს მოაწყდა და ლამის ანჯამებიდან ამოაგდო.

– შენ აქ საიდან გაჩნდი! – ფეხზე წამოიჭრა მახო, მაგრამ მკერდზე დაჯახებულმა ქულამ ისევ უკან, სანოლზე გადაისროლა.

დოინჯშემოყრილი რობე თავს აქნევდა:

– არა, ძმაო, მე ასეთი რამე არც მინახავს და არც გამიგონია. ამნაირად ცოლ-შვილს რომ გაუხარდეს ჩემი დანახვა, მამაძალი ვიყო თუ სასმელს სათოფზე გავეკარო, თუმცა ხვალიდან ველარც დავლევ.

– ვაა? რათა, ბუასილი გაგმიზეზდა?

– ნუ იცი ეგეთი ლაპარაკი! – ქულასი დაიმორცხვა რობემ. – მაგარი „ფოდრათია“. ორსართულიანი სახლი... ცარიელი კედლები... გალესვა, სანტექნიკა, კაფელი... ყველაფერი ჩვენი გასაკეთებელია. თუ შემოგვიერთდები...

– მამ რას ვიზამ! უკვე ორნი ვართ. მაცუთი გეჭირდება, თანაც შენნაირ ხალხთან მუშაობა ჩემთვის დიდი პატივია.

– დამცინი?

– არა, სინდისს გეფიცები.

– მადლობა, ძმაო. შენ სინდისს ტყუილად არ დაიფიცებ, – მკერდზე ხელმიდებულმა თავი დაუხარა. – გუშინ უბნის რწმუნებული გექებდა.

– რა უნდოდა.

– მეზობლები უჩივიან, ამხელა, აქლემივით ძალლი ჰყავს, შიშით ბავშვებს ქუჩაზე ვერ გაუვლიათ. ყეფით ხომ შეგვანუხა, არ გვაძინებს, ზომები

მიიღეთ, თორემ ველარ მოვითმენტ, გავიფიცებით და ქუჩას გადავკეტავთო.

– ხუმრობ?

– მამაძალი ვიყო თუ ეგრე არ ეთქვას. მაჩვენეთ საჩივარი-მეთქი. რა გაჩვენო, სიტყვიერად დამავალა უფროსმა და იმასაც ეგრე დაურეკეს თურმეო. იმას ვინ დაურეკა-მეთქი. ეე, რა სულელი ვინმე ყოფილხარ, უფროსები ხელქვეითებს ანგარიშს როდის აბარებენო. თავი დაანებეთ ამ უწყინარ ცუგას, რამდენი ხანია, რაც ძალებმა ძაღლის ტყავის დახვევა დაიწყეთ-მეთქი.

– ხომ ხვდები ეგ ამბავი საიდან და ვისგანაც მოდის?

– „საქმიანი ეზოდან“!

– არ ასვენებს გამჩენი!

ქულამ წყლის ჯამზე დახრილი თავი ასწია და მალხაზს ყურადღებით მიაჩერდა, თითქოს მიხვდა რაზეც საუბრობდნენ.

– ნიკოლოზმა მითხრა, გაასეირნე და უკან მოიყვანეო, – თქვა რობემ.

– ჯერ ერთგან მივიღეთ და მერე, – მახომ მუხლზე ხელი დაირტყა და წამოდგა.

„საქმიანი ეზო!“ მთელი დატვირთვით მუშაობდა. შემოდინდნენ მანქანები და გადიოდნენ, მიჰქონდათ და მოჰქონდათ. მოკლედ ცხოვრება დულდა და გადმოდულდა.

მახო რომ დაინახა თავის თანამგზავრებით, ყარაული ალაყაფის კარს ამოეფარა.

ხახიშვილი კაბინეტში მარტო იყო. ტყავის სავარძელში ჩასვენებული, დაბალ მაგიდაზე ფეხებზემონყობილი, დაორთქლილი ფუჟერიდან შამპანურს წრუპავდა.

რობე და ქულა მახოს უკან, კართან შეჩერდნენ.

ტელევიზორს მიჩერებულმა მასპინძელმა ძლივს მოღრიჯა კისერი.

– ფეხები მაინც ჩამოიღე, სტუმარი

როცა შემოდის!.. უზრდელი იყავი და უზრდელად დარჩი!

– ნუ მიაცვ-მოაცვამ, გაიგე? დაუბატი-ჟებლებს ასე ვხვდები. შენს ხასიათზე არა ვარ!

– რათა, ეტყობა ნუხელის გასკდი. აღმური აგდის.

– გამოიცანი! ეს ჩმორები სულ დაგი-ჟდნენ. სკამზე ასულები, საყვავილით სვამდნენ სტალინის სადღეგრძელოს და ნამოვედი.

– ეგ იყო წამოსვლის მიზეზი?

– ჰო, ხომ იცი.

– განა მაგიდაზე ასულს, ლამფის შუშით შენ კი არ დაგიღვევია?

– ცოტ-ცოტა ყველას რაღაცა გვაქვს მიქარული.

– ყველას შეიძლება, მაგრამ შენ ცოტ-ცოტა როგორა გაქვს. ქაქის გორები გაქვს ნაჭამი!

– მორჩი-მეთქი, არა ვარ შენს ხასიათზე, თორემ, ხომ იცი, დაგადებ.

– არა, მაინც რატომ არ სვამ ბელადის სადღეგრძელოს, შენზე ნაკლები ბიჭი იყო?

– არ მევასება, მორჩა და გათავდა!

– რათა, ერთ არაკაც ქვეყნის დამ-აქცევარს თვალში რომ არ მოსდის, იმიტომ?

– დაყენდი, თორემ.

– ეჩო რატომ დაგარქვეს, გახსოვს? სულ შენსკენ რომ მიითლიდი, თანაკ-ლასელებს ფულსა და შინიდან გამო-ტანებულ საუზმეს რომ გვპარავდი, მაგრამ უკეთესი ვისგან უნდა გამოსუ-ლიყავი. შენი სოფლის ბოლოში, ეშმა-კის მოსახვევი დაწყველილი ადგილია, ხშირად ხდებოდა ავარიები. პაპაშენი მოკლეზე ჩამორბოდა თურმე, ჯახანის ხმას როცა გაიგონებდა და ინსპექციისა და სასწრაფოს მოსვლამდე, გონდაკარ-გულებსა და მკვდრებსა ძარცვავდა.

– ხმას დაუნნი!

– როგორც არ უნდა დავუნნიო, ინ-ფორმაცია მაინც უკვე მისულია, აი, იქ! – გაშვერილი თითი თითქოს ჭერს

წაატაკა. – ის აძალღებული რომ თავის დროზე ყვერებით დაეკიდათ, მაღ-ლი არ იქნებოდა? თქვენისთანა ნაბი-ჭვრებს ხომ არ გაამრავლებდა! გესმის, მკვდარსა, კაცო, მკვდარსა!.. ახლა ჩათლახი მამაშენი!.. აი, ვისი შვილი და შვილიშვილი ხარ!

– ნამდვილად ტყვია მოგენატრა შუბლში!

– კი, კი, ეგეც ბევრი გიკეთებია.

– ჩუმად-მეთქი!

– მე რომ გავჩუმდე შენი ჩადენილი გოთვერნობები ილაღადებენ. სისხლი კი არა, დამპალი ნუშპე გიდგას ძარღვებ-ში.

– იცოდე, ჭკუიდან გადავალ, – ჭიქა ხმაურით დადგა მაგიდაზე.

ქულა ღრენით წამოიძარა, მაგრამ რობემ დაამშვიდა და ისევ ადგილზე ჩაჯდა.

– გადადი, ვის რას მოსჭამ! არ და-ლევს! იმან კიტელსა და ჩექმებში გამოიღამა ნუთისოფელი, შენ მარტო ჰალსტუხი, მგონი, ორასი გაქვს. რათ გინდა, თავის ჩამოსახრჩობად ერთიც გეყოფა. იცოდე, მიხვალ მაგ დღემდე. უფალმა ებრაელებს უდაბნოში იცი რა უთხრა? თქვენს ცოდვებს, თქვენს შთამომავლებს მოგკითხავო! მერე არ მოჰკითხა? მთელ მსოფლიოში ფერ-ფლივით მოფანტა და რა აღარ დაა-ტეხა თავზე. გესმის, ძმაო, რობე, რაზე არ წავსულვართ, მაგრამ ასეთი რამის ჩადენა არც გაგვიფიქრებია. საჭეზე გულშენგრეულ, მანქანაში მიჭეჭყ-ილ კაცს, ხელი ჯიბეში როგორ უნდა ჩაუყო, ვგიჟდები!

– ახლა ნეტა ცოტა უფრო ნასვა-მი ვიყო, შენ თავს ხელიდან ვერავინ გამომწინკნიდა!

– მერე მაგას რა უნდა. დალიე საყ-ვავილეთი ბელადის სადღეგრძელო და აქ არა ვარ? – მიიხედ-მოიხედა. თაროზე შემოდგმულ, ჩეხური მინის ლარნაკში მოპირქვავებულ შამპანურს მაცივრიდან გამოღებული რუსული

არაყიც დაამატა.

სავსე საყვავილე საწერი მაგიდის შუაგულში დადგა, რობეს თვალით ანიშნა და იმანაც ქულას საყელოში ჩავლებული ხელი გაუშვა.

სავარძელთან მისულმა ქულამ დაბერილი თათები სავარძლის საზურგეზე დაანყო და აქასქასებული „ეროს“ მიაჩერდა.

– მომაცილე! – დაიგმინა შემკრთალმა „ეზოს“ პატრონმა.

– პასუხი გაეცი და მოგცილდება!

– რა პასუხი?

– ოცდახუთლარიანი მკვლელი რად მიუგზავნე, რა დაგიშავა!

– რას მიედ-მოედები!

– ორი ჰალსტუხიანი არც მე მომაცენე, პრობლემები შეგექმნება თუ ძაღლის მონამვლისათვის იჩივლებო?

– ნუ მიჰქარავ-მეთქი!

ქულამ დაიღრინა და შთამბეჭდავი საღეჭი კბილები უფრო სახიერად დაანახა.

– უხემ მიმართეებს ვერ იტანს, გაითვალისწინე, მაგრამ შენ რომ სხვა სიტყვები არ იცი?! დაიხსომე, მიწა ყველაფერს დროებით სარგებლობაში გვაძლევს, მერე ნაწილ-ნაწილ, უკანასკნელ თმის ღერამდე, უკან იბრუნებს, ჩვენთან ერთად, რა თქმა-უნდა. შენს „საქმიან ეზოსაც“ მიწა მოინელებს, ამ ძვირფას ლარნაკსაც ბოლო ნამცეცამდე ჩაიბარებს, შენ ცოდვებს მოგკიდებენ ზურგზე და ჯოჯოხეთის გზას რომ გაგიყენებენ, მაშინ მიხვდები, თურმე აქ როგორ უნდა გეცხოვრა, მაგრამ რაღა დროს. აბა, ეგ სასმელი აითვისე, ოღონდ ჯერ სადღეგრძელო. ჩქარა-მეთქი! – ფეხი დაუბაკუნა და ქულამ „ეროსკენ“ ნაინია.

მეორე შეძახილი აღარ დასჭირვებია.

მაგიდაზე შემდგარმა ლარნაკი ორივე ხელით ჩაბლუჯა.

ქულა ახლა „საქმიან“ ფურცლებზე თათებჩამონყობილი აჰყურებდა.

ორიოდ ნუთში სადღეგრძელოც

ითქვა, ლარნაკიც დაიცალა და მალხაზმა პირობაც ჩამოართვა, შენი დის დასახსნელი ფული, შენ და შენმა ნაბიჭვარმა ძმამ შალომა წინუაშვილს რომ არ დაუბრუნეთ, ახლა ძაღლების თავშესაფარს ჩაურიცხე, მადლია, თორემ ხვალ-ზეგ კიდევ მოგაკითხავთ და, რაც მოხდება, თავს დააბრალეო.

ეგრე ვიზამო, – ამოილულულა ასლოკინებულმა, სასმლით თვალებამღვრეულმა „ერომ“.

დაუპატიჟებელი სტუმრები როგორც კი კაბინეტიდან გავიდნენ, შარვლის სველი უბე მოისინჯა და ჩეხური შუშა გაჯახუნებულ კარს მიაშხვრია.

მაგიდაზე შეტბორებული შარდი იატაკზე წვეთავდა.

დაბლა ჩამოვიდნენ.

„ეზო“ ისევ ჩვეულებრივი, ყოველდღიური განაწესით ცხოვრობდა. არავის გაუგია, რაც კაბინეტში მოხდა.

ვიდრე ქუჩაში გავიდოდნენ, ქულა საყელოში ხელჩაკიდებულ რობეს გაუსხლტა, ბლოკის ყორეს გადაახტა და ვილაცას გამოენთო.

კაცმა საყარაულო ბუდრუგანაში შეასწრო.

ქულა ბუდრუგანას ბუხუნით აეტოტა.

მალხაზმა სარკმელზე მიაკაკუნა.

ყარაულმა დამფრთხალი თვალებით გამოხედა.

– ცოტა მეტი შხამი რომ მიგეცა, ახლა ამ დღეში ხომ არ ჩავარდებოდი?! ადი და შენს უფროსს პამპერსი გამოუცვალე!

კეფა ასტკივდა. ნაგაზი რობემ წაიყვანა, თვითონ შინ დაბრუნდა.

გრილი ბალიში ესამოვნა. გარანდულ-გაპრიალებულ ლამფა-ჭერზე ნუჭრების წენგოსფერი გამოსახულებები ამოძრავდნენ. ვინრო, ზიგზაგა მუქი ზოლი ფიცარს ბოლომდე მიჰყვებოდა. ეს, მახოს წარმოდგენაში, მითიური ქვესკნელის მდინარე იყო, „ტალღე-

ბზე“ კაკლის ნაჭუჭივით ირწეოდა ნავი. ნიჩაბდაშვებულნი ქარონი ნავის კიჩოზე იდგა და ელაში თვალით მალხაზს ჩამო-
ჰყურებდა.

„ეჰ, ქარონ, ქარონ, შე სულნანყმ-
ედილო, რომელ ბანკში გაქვს ანგარიში
გახსნილი, ეგებ ნანო-ნანო მანც
გავისტუმრო შენი ვალი, თორემ ხომ
ვიცი, არა სწყალობ ჯიბეგაფხეკილ
კლიენტებს. განათდა აქაური ჯოჯობ-
ეთი, ყველაფრისაგან ფულსა ნურავენ,
ეგეთები არიან, ბეხრეკო ბერიკაცო,
ხელზე წყალს არ დაგასხმევენებენ.
უფრთხილდი, თუ შენამდე მოაღნიეს,
უეჭველად წილში ჩაგისხდებიან. „ეჩო“
უბედური კაცია, საკუთარი დის დასახ-
სნელად ვერ გაიმეტა ფული, სამაგი-
ეროდ ხელისუფლება მსუქან „დუნ-
დულებს“ ნება-ნება ათლის. რა ქნას,
ცოდვების მორევში ტივტივებს და რომ
არ ჩაიძიროს, მფარველი სულ სჭირდე-
ბა. იმასაც, ვინც მაგას პატრონობს, ვი-
ლაცის უკანალში აქვს თავი შერგული.
ასეთი რამდენია. გადასდით, მაგრამ
მანც ლატაკები არიან. დავილაღე,
ქარონ, ყურუმსალობის ზეიმით დავი-
ლაღე“ – სანოლზე ჯიბიდან წამოცვე-
ნილი ორი ოცთეთრიანი თვალეზე
დაიფარა და გულხელი დაიკრიფა.

უკვე ბნელოდა, მობილურის ზარმა
რომ გამოაღვიძა.

სასამართლოს უფროსი მრჩეველი,
ქალბატონი თამილა რეკავდა.

– გისმენთ!

– რუსულ საიტზე სურათი გამო-
ქვეყნდა – „შურისმაძიებელი ნაგაზი“.
სამხრეთის სამხედრო-საველე ბანაკ-
ში ძალღს, რომელიც თქვენი ნაგაზის
ალი-კვალია, ვილაც, ბანდის ბელადი,
მეტსახელად „ჩოფურა“ სამუდამოდ
დაუინვალიდებია, მესაზღვრეების ავ-
ჩარკა „სტრელა“ დაუხრჩვია და გამო-
ქცეულა. გავაზიარე და საზღვრისპირა
სოფლის ეკლესიის დეკანოზი გამომეხ-
მაურა.

ერთბაშად გამოფხიზლდა.

ცოტა ხნის შემდეგ ძველ ხიდზე
იდგა და მოდიდებულ, ჩალუსკუმებულ
მდინარეს ჩაჰყურებდა.

მერე თითქოს ჯიბიდან კი არა,
მკერდიდან ამოიღო გულში წლების წინ
ჩარჩენილი ავტომატის ტყვია და სა-
დღაც შორს გატყორცნა.

თავშესაფარში დილიდანვე ჩოჩქოლი
ატყდა.

სტუმრები ჩამოვიდნენ საზღვარგა-
რეთიდან, ცხოველებზე მზრუნველი
საზოგადოებიდან – „დედამინა – საერ-
თო სახლი“. დაათვალიერეს თავშესა-
ფარი და თითქმის სიტყვა-სიტყვით
გაიმეორეს ქალბატონ შემომნმებელ-
კურატორის ნათქვამი: შენობა-ნაგე-
ბობები, საერთო, საკარანტინო ეზო,
სარეაბილიტაციო ცენტრი უკეთესი
შეიძლებოდა ყოფილიყო, მაგრამ, რაც
მთავარია, სწორ გზას ადგახართ,
რადგან უპატრონო ოთხფეხებზე დაი-
წყეთ ზრუნვა, ესეც ადასტურებს, რომ
ქვეყანა მზად არის ნამდვილ, საკაცო-
ბრიო ფასეულობებს უერთგულოსო.

საქებარი კიდევ სხვაც მრავალი
ითქვა, ცოცხით და ვედროთი ხელდამშ-
ვენებული, მცირეხელფასიანი მომვლე-
ლი ქალი ნეტარი თვალეებით შეჰყურე-
ბდა თარჯიმანს და მის მოკრძალებულ
გამოხედვაშიც კი იგრძნობოდა, რომ ამ
წუნიან ცოცხსა და ტილოჩამბალ ვე-
დროს უფრო ადვილად შეეღეოდა, ვი-
დრე დემოკრატიის ნათელ იდეალებს.

ჯგუფს საჩუქრად სამედიცინო პრე-
პარატებიც ჩამოეტანა, რომელებიც
ყარაულმა და მძლოლმა ლამაზ ყუთებ-
ში შეფუთული შემოიტანეს.

სახელდახელო მინი-თათბირზე გაირკ-
ვა, რომ სტუმართა შორის ცხოველების
კასტრაციის ძალიან ცნობილი სპე-
ციალისტიც ბრძანდებოდა.

პროგრამა საჩვენებელი ოპერაციის
ჩატარებასაც ითვალისწინებდა.

სპეციალისტმა თავიდანვე თვალი
ქულას დაადგა. სხვა „კანდიდატები“,

ვოლიერში და მის გარეთაც, სხვათა-
შორის შეათვალერა; კვლავ ქულას
ნინ გაჩერებული გულხელდაკრეფილი
დააკვირდა ორ ფეხზე შემდგარ, ქან-
დაკებასავით ნაგაზს, რომელიც თა-
ვის უტეხ ბუნებას და მტკიცე ხასიათს
ერთი შეხედვისთანავე გაგრძობინებ-
და.

სქელლინზიან სათვალის მიღმა ლილ-
ისფერი თვალები მოიჭუტნენ და
ქუთუთოების დავინროებული წრილი-
დან სრულყოფილებაზე უპირატესობის
დამტკიცების ცხოველმა ინტერესმა
გამოკვესა.

ნიკოლოზმა იუარა, კასტრაციაზე
პატრონი არ დაგვთანხმდებაო, მაგრამ
სპეციალისტს ქულასკენ გაშვერილი
თითი ძირს არ დაუშვია, ვიდრე სახ-
ელდახელო „კონსილიუმმა“ სწორედ
მონინავე ქვეყნებში აპრობირებული
მეთოდის შესაფერი გადაწყვეტილება
არ მიიღო.

სტუმარმა, მასპინძლებს გული ძა-
ლიან რომ არ დასწყვეტოდათ, ყურ-
ადლება გაამახვილა მთავარზე – რო-
გორც ადამიანებში, ძაღლებშიც ბევრია
სექსუალური ძალადობის მაგალითე-
ბი. თქვენ წარმოდგენაც არა გაქვთ,
ამ დონ-ჟუანის (ქულას!) კასტრა-
ციით რამდენ ძალადობის მცდელობას
აღვკვეთავთო.

ვიდრე სპეციალისტი განიძარცვე-
ბოდა და თავისი მისიის აღსასრულე-
ბლად ხელახლა შეიმოსებოდა, ქულას
ნემსი დაჰკრეს.

ნაგაზს მალე თვლემა მოერია, ჩა-
იჩოქა და ვეებერთელა ტანი ფილქანზე
მოლავდა.

მანამდე, ნიკოლოზმა ვერაფერი რომ
ვერ გაანყო, მალხაზს დაურეკა.

მახო და თამილა ისედაც აქეთკენ
მოიჩქაროდნენ.

ცოტა ხანში ვოლიერში შევიდნენ
და ჩაძინებული ქულა, გამოსაყვანად,
ჯალამბარზე დაანვინეს.

საჩვენებელი ოპერაციის გამოჩე-

ნილი სპეციალისტი უკვე მზად იყო,
სამომავლოდ ათეულობით ფინიას უბი-
ნობა ეხსნა, რომ თავშესაფარში მახო
და თამილა შემოცვივდნენ.

მათთან ერთად სხვაც მოიჩქაროდა.

„ქულა!.. ქულა!.. ქულა!..“ – ხმა გაი-
წელა, გაბეგრდა, შეანჯღრია ჯალამ-
ბარზე ძილ-ღვიძილში ნასული ნაგაზი.

ჩაესმა თუ მართლა უხმეს? – მეხ-
სიერება დაეძაბა, ვერ გაიგო, რა ქარმა
მოიტანა ეს საყვარელი, მონატრებული,
შორეული და მახლობელი ძახილი.

დახუჭულ ქუთუთოებზე ცრემლმა
გამოჟონა.

იქნებ სულაც სხვას უხმობენ, მა-
გრამ ვის?

ვოლიერების გარემოცვაში, საპ-
როცედურო ოთახის სიჩუმეში, სადაც
მჩხიბავებივით ფუსფუსებენ ადამიან-
ები და მხოლოდ იმაზე ფიქრობენ, რო-
გორ გამოაცალონ ცხოველებს ემოცი-
ური მუხტი, სახელი ვისა აქვს? არავის!
ყველას მხოლოდ დაპეტლილი ყურები,
ძუნწი ანკეტა, ნამკურნალევი „აგრესი-
ული ფონი“, სხეულში გამჯდარი ცო-
ფის ვაქცინა და ტრადიციული „ძალდი
კოჭლობით არ მოკვდება“ აერთიანებთ.

მათთვის აღარც წარსულია და, რა
თქმა უნდა, აღარც მომავალი. უმეტე-
სობა ერთნაირად გაზანტებული დადის
თუ დალასლასებს, ღვიძავს და მაინც
თვლემს. გალიზიანებული ძუკნები
კუთხეში მიხორხორდებიან და ერთმა-
ნეთს ყნოსავენ.

აქ შემოსვლის შემდეგ სხვადასხვა
სახელი რალა საჭიროა, ყველას უპა-
ტრონო მანანნალა ჰქვია.

მაგრამ ამას ხომ ნამდვილად დაუ-
ძახეს?

ვერ გადაიტანს თუ ჩაესმა და მეტი
არაფერი.

„ქულა!“ – ახლა უფრო ხმამაღლა,
გამოკვეთილად გაიგონა ხმა, რომელიც
ზოგჯერ ძილში ჩაესმოდა და წამოახ-
ტუნებდა ხოლმე, ადრე – უფრო ხშირ-
ად, მერე და მერე – იშვიათად.

გაიხსენეს, სახელით გაიხსენეს! კიდევ კარგი, მხოლოდ ნომრის იმედად არ დარჩენილა.

სიხარულმა გამოაფხიზლა, ჯალამბარიდან გადმოსულმა ვოლიერი შეანჯღრია და ისე დაიბუხუნა, თითქოს შენობას აკუსტიკა შეუმონმა.

დანარჩენი ძაღლებიც აპყვნენ. ახლა გაახსენდათ, რომ ოდესღაც ომახიანი ყეფა იცოდნენ და თავთავისი სახელები ჰქონდათ.

მაღხაზი და თამილა ახმაურებული ხროვის გარმოცვაში აღმოჩნდნენ.

– აი, ასე ხდება რევოლუციები – როგორც კი ლიდერი გამოუჩნდათ, ნახეთ რა ამბავში არიან, – გაეცინა მახოს.

ქულამ ჯერ ახალმორწყულ, მოცემენტებულ იატაკზე ტუსტუსით გამოქცეული მომვლელი ქალი დაინახა, მერე – საძალღეს თანამშრომლები, უკან დაწყობილები რომ მოსდევდნენ იმას, ვინც თავისი სახელი გაახსენა. ნაგაზის თვალწინ თანდათან გამოიკვეთა ანაფორიანი, მაღალი ლანდი. დაინახა განცვიფრებული, მისკენ აჩქარებით მომავალი პატრონის სახე, გულთან გადაჯვარედინებული თეთრი, მგრძნობიარე ხელები და, როგორც კი ეს ხელები თავის სხეულზე იგრძნო, მოდუნდა, მოეშვა, გულსაკლავი ხმით ანკმუტუნდა.

– ქულა, ჩემო ქულა, რამდენი გეძებ და მაინც გიპოვნე!.. – იმეორებდა მამაო.

მღვდელი ორსაფეხურიან კიბეზე ჩამჯდა, ქულამ, როგორც უყვარდა ხოლმე, თავი კალთაში ჩაუდო და ქეროში გაბლანდულ, მონატრებულ თითებს გაუტვრინდა.

– მაშ ქულა ჰქვია, მამაო? ჩვენ ცუგას ვეძახდით!

– ძალიან თეთრი და ფუმფულა იყო, ქულა მაგიტომ დავარქვი. სოფელი და ტაძრის მიდამოები რომ დაბომბეს, მაშინ დავკარგეთ ერთმანეთი. საიდან სად წამოსულა. დიდი მადლობა რომ

შეიფარეთ. სულ მქონდა იმედი, მაინც ვიპოვი-მეთქი. მართლაც, „არაფერია დაფარული, რომელიც არ გაცხადდება და შეფარული, რომელიც არ შეიტყობა“, – გადაისახა პირჯვარი. – იმ „ჩოფურამ“, ამან რომ სამუდამოდ დაასახიჩრა, ომის დროს მთელი სოფლის ნახირი გაირეკა და გაყიდა.

– მარტო საქონელი, მამაო? „ჩოფურა“ ჩემი ძველი, „ძვირფასი“ ნაცნობი იყო. ქალბატონი თამილა რომ არა, ვერც სახელს გავიგებდით და ვერც ქულას ჩადენილ გმირობას.

– დაბომბვას გადარჩენილი ეკლესიის ავტობუსიც სწორედ მაგ „ჩოფურამ“ გაიტაცა ეკლესიის ეზოდან.

პერონზე იდგნენ. ჩიხიდან სექცია გამოიზღაზნა.

ქულამ შეჰყეფა, როგორც კი სექცია მათ წინ შეჩერდა და კარი გაიღო, ყოჩაღად შეხტა ვაგონში.

– თან მწყინს, თან მიხარია თქვენი გამოჩენა, მამაო. მე და ქულა უკვე თანდათან ვალაგებდით ჩვენს საერთო ცხოვრებას.

– წამობრძანდით და ჩვენთან „დალაგეთ“, ახალ კელიებს ვაშენებთ. თუ აქეთ ძალიან გულდასაწყვეტი რამე არ გრჩებათ.

– ვეცდები, მამაო, ვეცდები, – დამლოცეთო, თავდახრილი წინ გაუჩერდა. ქულა ისევ ჩამოხტა, მახოს აეტოტა და ლოყა აულოკა.

„გამოცარიელებულ სახლში გაძლება არ გინდა?“ – უნებლიე ცრემლი თითით მოიმშრალა და შორიახლო შეჩერებულ „უფროს მრჩეველს“ მოხედა.

ქალის თვალეში თანაგრძნობაზე რალაც უფრო მეტი ამოიკითხა.

„რა სისულელეა, თვითონ უნდოდა ასე რომ ყოფილიყო, თორემ“...

ვაგონი შეირხა. ქულამ შეჰყეფა.

– აბა, გელოდებით! – პირჯვარი გადასახა მამა პავლემ.

ლიანდაგებზე გაცურებული სექცია უცებ მოსულმა წვიმამ გააცილა.

დანინკლული ფილაქანი სწრაფად აშრა, მაგრამ თანდათან მოხშირებულ-მა შხაპუნამ იქაურობა ნაცრისფრად გალუმპა.

სველდებოდა.

მატარებელი მალე მოსახვევში გაუჩინარდებოდა.

ჯიბებში ხელეზრანყობილი ბოლთას სცემდა.

„იურისტი უნდა? სხვა პროფესიის მაინც იყოს. „უფროსი მრჩეველი...“

საიდან მოუვიდა ეს იდიოტური აზრი.

„ახლა, წლებმა რო გარეკა?..“

არა, თუკი მთელი ქვეყანა გადაირ-ია, ამას უფლება არა აქვს გაგიჟდეს?

„ჰოდა, გიჟს რა პასუხი მოეთხოვე-ბა“.

ნეტავ სროლა ეცოდინება?

„ალბათ!“

ამასაც არა უშავს. იყო დრო, ტყვიას ტყვიაში აჯენდა.

„ძალიან კარგი, ერთად ივლიან ტირ-ში.“

მერედა ქალაქს სადღა აქვს ტირი.

„არა აქვს და გახსნიან!“

ჰო, ჯობია, ტირით დაიწყონ, მერე, თანდათან...

თითქოს სულისშემხუთავი, ჩაკეტი-ლი სივრცე გაიხსნა. მთავარი იყო, რომ რაღაც უნდოდა.

„ნეტავ კიდევ დარეკავს?“

ლიანდაგს გაყოლებული ბაქნის ბოლოში სემფორიდან გამომკრთალი ფერადი სინათლე აკაფდა.

მალხაზიც იმ სინათლისკენ წავიდა.

უკან ქალის ფეხსაცმლის კაკუნი მიჰყვებოდა.

გენრი დოლიძე

გურია

(ზამთრისპირული)

ავდარი ყინვას ძალღივით გეშავს,
ირგვლივ ნოემბრის სიცივე სუფევს,
ბაბუას სახლში შემოაქვს შეშა,
რომ ბებერ ოდას გაუთბოს უბე.

ამინდმა წვიმის ორიოდ შხეფით
და ვარსკვლავებით შეიკრა მძივი,
ქარი კი მთიდან ეშვება ყეფით –
მიტოვებული სახლივით ცივი.

გარეთ ღამეა საოცრად ღურჯი,
ვარსკვლავებით და სიჩუმით სავსე,
წვიმით დატვირთულ ღრუბლების ხურჯინს
მიათრევს ქარი დეკემბრის ცაზე.

ბუხარი, ოდა, სიჩუმე სრული,
ხელით ამონმებ კალენდრის სისქეს
და ნედლი ტოტის დაღლილი სული
საკვამურიდან მიიწევს ცისკენ.

●
ფანჯარა, ჩემი კედლის გაზეთი,
მესამე დღეა, მაკითხებს ზამთარს.
და რაც დრო გადის, როგორც ასეთი,
ვერ გიყოფ ისევ საკუთარ თავთან.

მცივა, ფიფქებით ისევ მევსები,
რომ ვახარისხებ ტკივილებს ძნებად
და შენს თვალეში ჩემი ლექსები
მარტის თოვლივით თანდათან დნება.

და რაც დრო გადის, კოცნების წყურვილს
უფრო ნაკლები ცეცხლი ედება
და აღარ სკდება ლექსების ჭურვი
შენი გულწრფელი ცრემლის წვეთებად.

ალაგებ ჩემი სულის განჯინას
და ლექსის ნაცვლად ცარიელ გვერდებს
კეცავ და აწყობ, როგორც განაჩენს,
უსათაურო დღეების გვერდით,

გარეთ კი თოვა ველარ აჯაზებს,
არ ესინჯება ამინდსაც პულსი
და ლექსი მიდევს თოვლის მაჯაზე
და თოვლი მადევს დარდივით გულზე.

და მაინც ვკემსავ ღამის მაქმანით
რიგითი ზამთრის რიგით კვირის დღეს,
რომ გისახსოვრო თოვლის თარგმანი –
ამ წლის პირველი კოცნის გვირისტი.

არც

არ მოსწყვეტია ამ საღამოს ყურზე ვარსკვლავი,
არც ჩავიფიქრეთ ერთად ყოფნის ტკბილი სურვილი,
არც წვიმის წვეთებს ზეცის ყელზე მძივად ნასკვავენ,
არც ჩავარდნილა მზე ტალღებში, ოქროცურვილი.
არც მიგვაცილა წყვილმა ჩრდილმა საყდრის კარამდი,
არც მიგვმია შენი კოცნის კოკა წყაროსთან,
არც მითქვამს შენთვის, რომ დღეს ნაბდით მოგიპარავდი,
არც მიმიღია სამიჯნურო შენი ბარათი.
არც მთვრალს კოცონთან, რომ მიყვარდი, ის არ წამომცდა,
არც გვიცეკვია წვიმის ტანგო პალმების ქოლგით,
არც ღამემ ჩემი ბაგეები შენში ჩახრახნა,
არც აგვიკლია პოეზიით პროსპექტი გორკის,
გორგილაძედ რომ გადაკეთდა აგერ ახლახან.
არც გაგვიშვია გალიიდან ჩიტი კანარის,
არც ძველ კაფეში შეგამჩნიე, სარკმლის მიღმა ხარ,
არც გამიცვლია შენს მანდილში ვერცხლის ქამარი
და ამ მოსაწყენ საღამოსაც ისე მიყვარხარ,
უპოეზიოდ...
უამინდოდ...
უმაკიაჟოდ...
უჭიქალვინოდ...
ურომანტიკულგარემოდ...
უყველაფროდ და უარაფროდ...

რომ შემოძლია, ვიყო შენი სიზმრის დარაჯი,
ლექსს მიგრძობდეს მონაბერი სუნთქვის ზღვაური
და ამ გულწრფელი სიყვარულის მცირე ბარათში
მთელი სამყარო ჩავატო შენი აურიო.

ხალხმა რა იცის?

(პოეტს)

სიმწრის ცრემლივით ყლაპავ ტაეპებს,
გაჭრილი ციდან ჟონავს მუსიკა...
დაეძებ შენში რალაც ღვთაებრივ
ექოს და მაინც კაცის პულსი გაქვს...
ყავის ქიქაში აღრჩობ სუიციდს,
ლამენათევი ლოცვის ნირი გაქვს,
ხალხმა თუ იცის?
ხალხმა თუ იცის
შენი ჯვარცმული ღიმის ლირიკა?..
ღია ფანჯრიდან შემოსულ მთვარეს
კეტავ ოთახში, როგორც მოლოდინს...
გადიხარ გარეთ და გინდა თქვა, რომ,
რომ თქვა გინდა და გარეთ ბოლოდან
უკან მიყვები ჩანყობილ კარტებს...
და ხვდები, ბედმა ცუდად აგტუზა,
საკუთარ ლექსში თოვ, მაგრამ არ დებ...
ტეკილას სვამ და ურწყავ კაქტუსებს
ვინმე მექსიკელ პოეტს, მეზობელ
კონტინენტიდან; სხვისი ქირივით
კაქტუსის ეკალს თითში ესობი...
და ლექსი გრჩება ცოტა ირიბი,
როგორც რეზუსი, როგორც ქარაგმა
და საკუთარი ნერვების ფასად –
ოღონდ გაითბოს სული ქალაქმა –
მზად ხარ, ცეცხლს მისცე ყოველი ფრაზა
შენი ლექსიდან ნაცნობ მოედანს
(და თოვლი მოგყავს, როგორც ციტატა),
გინდა რომ შერჩე უცნობ პოეტად,
რომელიც თოვას იწყებ ციდან და
მოდინარ ქვევით, მაგრამ მაინც ცის
მიმართულებით ადგილს იკავებ,
ხალხმა რა იცის?!
ხალხმა რა იცის
შენი ჯვარცმული ბედის იგავი?!..
შენი ბედცმული ჯვარის მზეკარა...
შენი მზეცმული რჯულის ზამათი...

ცარიელ ლექსთან, როგორც მეკარე,
დგახარ და დარტყმებს უმისამართებ
ცხოვრების ყველა მზაკვრულ ჩანაფიქრს,
ცხოვრების ყველა მზეკრულ გამოცდას,
ბედი-მტყუანი თვალებს ჩანაბავს
შენს გამოც, ღვთისა და ლექსის გამოც...
და საკუთარ თავს უნევ გიდობას,
რადგანაც სულში ველარ ეტევი,
აღებ სახლს, როგორც ნოეს კიდობანს
და მთვარეს ცაში უშვებ მტრედივით.

სიჩუმი ფტორმის წინ

დუმს პოეზია ჩემი ბედის ჩანყვეტილ სიმში,
რადგან ჩაყოლას ვამჯობინე ისევ ჩათრევა,
რადგანაც ყელში გავეჩხირე სიკვდილის შიმშილს,
ვით წვიმის წვეთი მიტოვებულ ქუჩის შადრევანს.
დუმს არსებობის ჩავარდნილი ბოლო კლავიში...
და ახლა გულში ჩემს რეკვიემს მუნჯურად ვგალობ,
რადგან იღბალი ჩამაფრინდა ისევ მკლავებში,
მრჩება ნახევრად გაღწევილი ცხოვრების კალო.
მუნჯდება ტალღა მზეჩაგდებით, კენჭებჩაგდებით,
თითქოს კომეტას ხედავდეს და სურვილს უთქვამდეს,
ზოგჯერ გგონია გაიყინა, ისე ჩაკვდება
ზღვა ნერვიული ჩასუნთქვიდან ამოსუნთქვამდე.
თითქოს სასცენოდ ემზადება სკოლის ზეიმზე,
წამოწვთლად პულსაციის გაზრდილმა მარჯამ...
ვდგავარ ნაპირთან ნანგრევივით კოლიზეუმის
და თვალს ვაყოლებ დროისა და დუმილის მარშებს.
დუმს დამიზნებით მოშვერილი ათასი თოფი,
რადგანაც ყელში გავეჩხირე სიკვდილის შიმშილს,
რადგან სამყაროს ვერ ვუყურებ თვალებში ნდობით,
დუმს პოეზია ჩემი ბედის ჩანყვეტილ სიმში.

უფილილი ლექსი

გლობალური დათბობით გამოწვეული აციება...
ქრონიკული უგულობით მიღებული ინფარქტი...
ოჰ, მიდიხარ?... – მშვიდობით (ველარ გნახავ აწი, ალბათ)!
წინ იარე და მალე მიადგები იმ მარტივ
გზას, რომელსაც მარტივად
„სხვა გზა არ მაქვს“ ჰქვია,
სადაც დაგვიანება
არ იქნება გვიან.

სადაც ძალი ყეფს, მაგრამ
ქარავანი არ ჩანს
გზაზე, სადაც გზის ფული
თვითონ მგზავრებს ხარჯავს.
სადაც „A“ პუნქტს „B“ პუნქტთან
არ აშორებს მანძილი
(ფრთხილად გადი, გვერდით ეპოქაში
სიყვარულს სძინავს ღრმა ძილით,
ძლივს ჩავაძინე და თუ ძმა ხარ, არ გამიღვიძო!)...
ქრონიკული უფულობის შედეგი – გამდიდრება...
მუნჯურ სპექტაკლებს ბრმებისთვის დგამ ტიტრებით
ან მიგყავს ყრუ-მუნჯთათვის რადიოგადაცემა...
მკვლელობა – პროფესია, ლექსები – გატაცება.
მკვლელობის იარაღი – ტანკები, კალამნიკოვები,
სონეტები...

ძალი ყეფს. რა უნდა აქ ქარავანს –
აქლემი ხომ ნემსის ყუნწში ვერ გამოეცია?!
გამძვრალი ბევრი მინახავს,
უკან მობრუნებული – არავინ.

აქლემის და ნემსის ქურდები დაიჭირეს.
ორივე პოეტია... გადაასახლეს „კალმით დაკოდილის“ იგავში.
თავის მხრივ, „კალმით დაკოდილის“ ლიბერალი გმირი
აპროტესტებს ქართულ ხალხურ ზღაპარში გადასახლებას
(ეს ის ზღაპარია, სადაც აყეფებენ კატას ძაღლები)...
ნახევარმა თბილისმა დაინახა ნუხელ,
რომ მთვარე დაბოლილი იყო,
მეორე ნახევარმა კი ვერ შეამჩნია,
რომ სინამდვილეში პირველი ნახევარი იყო დაბოლილი...
პირველ ნახევარში ჩვენები იგებდნენ...
მეორეში ნავაგეთ ბრძოლა...
„მეორე ნახევარზე“ გამახსენდა
ცოლი...
როცა ჩვენს ქალაქში ცეცხლი განვიმდა,
როცა ჩემს თაობას ტანზე სიკვდილა ბატონებმა გამოაყარა,
როცა ეზოში მიმოზების ნაცვლად ფერფლი თოვდა,
როცა მთელი წარსული თითო ჩემოდანში ჩავატიეთ და
წარსულიდან წარსულში გავიქეციეთ
ლოტის ცოლივით უკან მოიხედა და ტყვიების სვეტად
გადაიქცა.

აი, შენც ნახვედი... დაიხშო ჩემი ფიქრის კარცერი,
და მე ვზივარ „საზოგადოებრივ აზრთან“ წარწერით:
„ვაქირავებ ოთხოთახიან გულს
კაემნით და ცხელი წერტილებით“.

ბექა ჯანგველიძე

ამ ზამთარს, რამდენიმე თვის წინ, „ცისკრის“ რედაქცია, პოეტ მაყვალა გონაშვილთან ერთად, რუსთავის №16 პენიტენციალურ დაწესებულებას სტუმრობდა – ჩვენი ყურნალის ნომრები ჩაუტანეთ საჩუქრად. შეხვედრა შესანიშნავად გამართული და კომფორტული ბიბლიოთეკის დარბაზში შედგა. ვისაუბრეთ ლიტერატურაზე, პოეტებმა ნაიკითხეს საკუთარი ლექსები... საუბრისას შევიტყვეთ, რომ აქაურებს ლიტერატურული წრე ჰქონიათ; კვირაში ერთხელ იკრიბებიან, ერთმანეთს წაკითხულის შინაარსს უყვებიან და მსჯელობენ. ბუნებრივია, ეს მათ შეზღუდულ გარემოში ყოფას უადვილებთ, რომ აღარაფერი ვთქვათ ლიტერატურის ზნეობრივ დანიშულებაზე.

ოტია პაჭკორიასაგან მსმენია (იგი საბჭოთა პოლიტპატიმარი იყო): როცა ბანაკში მიგვიყვანეს და ქვის სამტეხლოებზე გაგვანანილეს, შევეშინდი, როგორ გავუძლებდი კატორღულ შრომას და იმთა შევნატროდი, ვინც ფიზიკურად ჩემზე უფრო ზორბადა ჯანიანი აღნაგობისა იყო. ცოტა ხანში, როცა ერთმანეთი გავიცანით, რამდენიმე კაცი პატარა ჯგუფად გამოვეყავით და სამტეხლოებიდან დაბრუნების შემდეგ, საღამოობით, ლიტერატურულ-ფილოსოფიურ საუბრებს ვმართავდით, ამან დიდი სულიერი სიმხნევე შეგვმატა. ჩვენი ყოფა ისე მძიმე ასატანი აღარ იყო, მეტიც, საინტერესოც კი გახდა. ისინი, რომლებიც ჩვენზე ორჯერ უფრო ბრვე აგებულებისა იყვნენ, ორიოდ ნელში დადნენ და ჩამოხმნენ. ჩვენ, ინტელექტუალური საძმოს წევრები მათზე უკეთ გამოვიყურებოდითო.

რა თქმა უნდა, რუსთავის პენიტენციალურ დაწესებულებას საბჭოთა ბანაკს ვერ შევადრი, ის, თავისი სპორტული კომპლექსით, უფრო სამკურნალო-გამაჯანსაღებელ ცენტრისა ჰგავს, მაგრამ თავისუფლების შეზღუდვა, რა თქმა უნდა, იოლი არაა – ამას გადალახვა სჭირდება, რაშიც, ვფიქრობ, ლიტერატურული წრე აქაურებს, უდავოდ, ეხმარება.

იმას მოგახსენებდით, ლიტერატურაზე ვისაუბრეთ-მეთქი. მართალია, ლიტერატურული წრის წევრთა შორის ვერც ყველა დროის ყველაზე დიდი პატიმარი, „დონ კიხოტის“ გენიალური ავტორი აღმოვაჩინეთ, ვერც სახრჩობელის აბუჩად ამგდები ფრანსუა ვიიონი და ვერც ჩვენი „დათა თუთაშხიას“ ნაკატორღალი ავტორი, მაგრამ ლიტერატურის სიყვარული ყველას ემჩნეოდა და არა მარტო ქართველებს, არამედ ერთ შავტუხა აზერბაიჯანელ ყმანვილსაც, რომელსაც, როგორც ჩანდა, მშვენივრად ესმოდა ქართული. გამომშვიდობებისას ერთი სიმპათიური, სპორტულ სამოსში გამონყობილი ახალგაზრდა მოგვიახლოვდა, რომელსაც სხვები აგულიანებდნენ, მიეცი შენი ლექსები, ნუ გერიდებაო. ეს კაცი ბექა ჯანგველიძე აღმოჩნდა, რომლის სამ ლექსსაც ისეთივე მოკრძალებით ვთავაზობთ ჩვენს მკითხველს, როგორც ის ბექამ შემოგვთავაზა.

ამირან გომართელი

მე უბრალო ვარ

მე უბრალო ვარ, ვით მზეში თოვლი, –
ვის რად ვარგივარ პოეტი ლოთი,
მე სულ მარტო ვარ ოთხ კედელს შორის,
მე სულ მარტო ვარ და ვებრძვი ლოდინს.
მე უბრალო ვარ პოეტებს შორის,
ჩემი ლექსების ფასია ნოლი,
ჩემთან მუზაც კი იმგვარად მოდის,
ვით კეთროვანთან ივლიდა ცოლი.
მე ჩვეული ვარ ტყუილად ლოდინს,
ალიონს ვხვდები უფალთან ლოცვით,
მე ახლა ტყვე ვარ ასეთი ყოფის,
მე მარტოობას ვეჩვიე ოდით...
მე უბრალო ვარ, ვით დილის ნამი,
ვით დაჟანგული, უტარო ხმალი,
მე ემოციის დავკარგე ნამი
და მასთან ერთად ოცნების ქალიც...
დავრჩი თელილი, ტკივილით მთვრალი,
გული კი, როგორც ყინული მთაში,
როგორც მყინვარი სიცივით მკვდარი,
როგორც არწივი დაჭრილი მხარში...

მე უბრალო ვარ, ვით მზეში თოვლი...

როგორც პეპელა თავნება ქარში

აღბათ, სადღაც შორს თავნება ქარი
ეთამამება ზღვის მლაშე ნაპირს,
იქვე გოგონა თმას იშლის ზღვაში
და მზესთან ერთად ფსკერისკენ ჩადის.
ნეტავ, რას ეძებს უძირო ზღვაში?
რად აირჩია სიკვდილი შავი,
ნეტავ, რა ტკივილს ვერ უძლებს ქალი,
რამ მოაბეზრა სიცოცხლის ნამი.
რად დაუდია სიკვდილთან ზავი,
ნუთუ სიცოცხლეს არა აქვს აზრი,
როგორც პეპელა თავნება ქარში,
ისიც ასევე ფარფატებს ზღვაში.
სიკვდილთან ერთად იპოვა სახლი,
მისი სიცოცხლე დასრულდა ნამში,
ჩვენ ყველას გვანებს ცოდვა ამ ქალის –
ჩვენ სიყვარული მოკვალით მასში...

მიყვარხარ, როგორც წმინდანებს ლოცვა

ფარფატა ფიფქებს სიცივე მოაქვს,
თეთრმა ღრუბელმა დაიწყო თოვა,
შენი სურნელის ქარივით ქროლა,
ოცნებადა მაქვს, რომ ისევ მოვა.
მე მარტოობის ვიქცევი მონად –
სიკვდილი მიჯობს უშენოდ ყოფნას,
რომ ვერ ვამბობდი ჩემს სათქმელს სწორად,
ამიტომ ვხვდები უშენოდ თოვას.
ბევრჯერ შევბედე მე ღმერთს ეს თხოვნა,
რომ შენი სიტბო თან მახლდეს მუდამ,
არ შეისმინა უფალმა ლოცვა,
აღბათ, დიდი მაქვს ძალიან ცოდვა.
მიყვარხარ, როგორც თეთრ ღრუბლებს თოვა,
ისევე, როგორც წმინდანებს ლოცვა,
წმინდაა ჩემი შენდამი გრძნობა,
თუმცა ბევრი მაქვს ამქვეყნად ცოდვა...

ამირან გომართელი

კაცი, რომელიც დაჟინებით ეძიებდა საფუძვლებს

მანჯურის პროვინციის ქალაქ ხარბინში, ქართულ რესტორან „დარიალში“, XX საუკუნის 30-იან წლებში ახალგაზრდა ქართველი ირლანდიელს გაიცნობს. „მაიკლ ო'კონორ, ირლანდიის არმიის ოფიცერი“, – ასე ეწერა ირლანდიელის სავიზიტო ბარათში. ირლანდიის არმია იმ დროისთვის, ფაქტობრივად, არც არსებობდა. მით უფრო, რა უნდა ეკეთებინა ჩინეთის უკიდურეს ჩრდილოეთში ირლანდიის არმიის ოფიცერს, კუმტსა და სიტყვაძვირ კაცს, რომლის „ჯმუხი სახისა და ნაცრისფერი თვალების მიღმა იგრძნობოდა დაძაბული და მტანჯველი ფიქრის ფორიაქი“. ამ მტანჯველი ფიქრის მიზეზი მისი მშობლიური ქვეყნის მდგომარეობა იყო, რომელიც თავგანწირვით ებრძოდა ინგლისს და მოუკიდებლობისათვის.

ქართველი ახალგაზრდა მაპროვოცირებლად ეკითხება ირლანდიელს:

– „ბატონო ო'კონორ, ირლანდიელები მცირერიცხოვანი ერი ხართ. უკეთესი არ არის მძლავრი იმპერიის მფარ-

ველობის ქვეშ იყოთ, ვიდრე დამოუკიდებლობა მოიპოვოთ და რომელიმე სხვა ქვეყნის კერძი გახდეთ?

– გასაოცარია, ჩვენ მაგიერ სხვებმა რატომ უნდა გადაწყვიტონ ჩვენი ბედი, ვისი რა საქმეა, რა არის ჩვენთვის კარგი და რა ცუდი? განა საკუთარ სახლში ამის თქმის უფლება არა გვაქვს: არ გვინდა, ბატონო, თქვენი სიკეთე, ჩვენი ცუდი გვიჩვენიაო“.

მომიტევოს მკითხველმა ვრცელი ციტირება, მაგრამ ეს დიალოგი ფრიად მნიშვნელოვანია მოთხრობის აზრობრივი შინაარსის ამოსაკითხად.

– „ბრიტანეთის იმპერიის უშიშროე-

ბა მოითხოვს, რომ ირლანდია მის შემადგენლობაში იყოს, – არ ეშვება ქართველი ირლანდიელს.

– აგრესორები ყოველთვის პოულობენ სათანადო მიზეზს... ხშირად აცხადებენ: ეს ტერიტორია თავდაცვისთვის გვჭირდებაო... ანდა, თქვენს ტერიტორიაზე იმიტომ შემოვიყვანეთ ჯარი, რომ სხვებმა არ დაგიპყრონო“.

ერთ-ერთი შეხვედრისას ირლანდიელმა გაუმჟღავნა ქართველს: ინგლისელებისთვის ჩემი გამოგონების შეთავაზებას ვაპირებო.

– მე მას ირლანდიის ფასად გაუყვავი ინგლისელებს.

ეს გამოგონება კი, რომელზედაც გულმოდგინედ მუშაობდა ო'კონორი, არც მეტი, არც ნაკლები – მარადიული მოქმედების ძრავაა – Perpetuum Mobile. მართალია, მეცნიერ-მექანიკოსთა მსოფლიო კონგრესმა დიდი ხნის წინათ დაადგინა, რომ მარადიული ძრავის შექმნა შეუძლებელია, მაგრამ მეოცნებე ირლანდიელი ამას არად დაგიდევთ. მას ირლანდიის თავისუფლება სწადია და სჯერა, რომ ეს წადილი შეუძლებელს შეაძლებინებს, ინგლისელებიც დასთანხმდებიან მის შეთავაზებას – Perpetuum Mobile-ში გაცვლიან ირლანდიის თავისუფლებას. „რა ბედენაა მათთვის პატარა კუნძული, რომელსაც ლურჯი ცისა და მწვანე მდელოების გარდა, არაფერი გააჩნია?“ – ამბობს ო'კონორი.

სწორედ ეს „ლურჯი ცა“ და „მწვანე მდელოებია“ ირლანდიელის მარადიული ტრფიალების ობიექტი. მართალია, ეს უფრო პოეტის ფრაზაა, ვიდრე პრაგმატიკოსი პოლიტიკოსისა, ისეთივე პოეტური, როგორიც ჩვენი დიდი ლირიკოსისა: „ცვრიან ბალახზე თუ ფენშიშველა არ გავიარე, რაა მამული?!“ მაგრამ, არსებითად, აქედან იღებს დასაბამს მშობლიური მინა-წყლის განცდა, ამგვარი გრძნობა უდევს საფუძვლად მამულის მარადი-

ულ, გაუნელებელ სიყვარულს და მაშინ ეგებ შემცდარნი არიან მსოფლიოს სახელგანთქმული მეცნიერნი. არსებულა, თურმე, ამქვეყნად მარადიული მოქმედების ძრავა – ეს სამშობლოს სიყვარულია; ესაა ლევან ხაინდრავას მოთხრობის პათოსი, შეიძლება ითქვას, მწერლის აღმოჩენაც: **ის, რისი შექმნაც მატერიალურ სამყაროში შეუძლებელია, სულიერ სფეროში ეჭვიმუტანლად არსებობს!** როცა ამას გაიაზრებ, ხვდები, რომ სათაური – „Perpetuum Mobile“ – არა მხოლოდ მოთხრობაში აღწერილ ამბავს ეხმიანება, არამედ გაცილებით მრავლისმთქმელია; მასში ღრმა შინაარსია დაქარაგმებული და სამშობლოს მარადიულ, ღვთაებრიობის რანგში აყვანილ სიყვარულზე მიგვანიშნებს.

„Perpetuum Mobile“-ს ეპიგრაფად წამძღვარებული აქვს სიტყვები: „ვილაცას ხომ უნდა ეღვიძოს“ (ფ. კაფკა). როცა კითხვას ჩაათავებ, იმასაც ხვდები, თუ რატომ წაუძღვარა ლევან ხაინდრავამ საკუთარ მოთხრობას ეს ფრაზა. აქ ეპიგრაფის ავტორი არ არის მთავარი. მთავარია ეს ოთხი სიტყვა და მასში მოქცეული აზრი, რომელიც კიდევ უფრო აძლიერებს მოთხრობის დაქარაგმებულ აზრობრივ შინაარსს. ვილაც ხომ უნდა წუხდეს, ვილაც ხომ უნდა ფიქრობდეს სამშობლოს ბედზე, ვილაცამ ხომ უნდა იფხიზლოს სამშობლოს სადარაჯოზე. ეპიგრაფი, ამავე დროს, მოწოდებაცაა საერთო ეროვნული გამოღვიძებისაკენ.

აი, რატომ დაინტერესდა ლევან ხაინდრავა ირლანდიელი ოფიცრის თავგადასავლით; აი, რატომ თანაუგრძნობს ახალგაზრდა ქართველი კაცი ასე მხურვალედ ინგლისელთა კლანჭებიდან ირლანდიის განთავისუფლებას. აი, რატომ მიამაგრებინა მწერალმა თავისი მოთხრობის პერსონაჟს, ქართველ ჭაბუკს, მაიკლ ო'კონორის საფლაგზე აღმართულ ჯვარზე დაფა, რომელზედაც ირლანდიის ღერბი – სამი თეთრი შროშანია გამოსახული.

მაშინაც, XX საუკუნის 60-70-იანი წლების მიჯნაზე, როცა ეს მოთხოვნა დაინერა და რუსულად გამოქვეყნდა და 1980 წელსაც, როცა ქართულად ითარგმნა, ქვეტექსტის კითხვაში მცირედენ განაფული მკითხველიც კი მიხვდებოდა, რომ თავისუფლებისათვის მებრძოლ ირლანდიელს თანამემამულეებს იდეალად უსახავდა ავტორი, რომელიც, განგების ამოუცნობი ნების წყალობით, შორეული ჩინეთის მანჯურიის პროვინციის ქალაქ ხარბინში დაიბადა 1916 წელს და იქვე დავაჟკაცდა კიდეც.

ლევან ხაინდრავა სამი ათეული წელი გამუდმებით გრძნობდა საკუთარი ფესვების ძახილს, რომელიც დაჟინებით უხმობდა სამშობლოში. მან სამშობლო 31 წლის ასაკში იხილა, თუმცა, ეს ყველაფერი არ იყო – სიტყვითა და საქმით უნდა დაემტკიცებინა საკუთარი მამულიშვილობა და დაამტკიცა კიდეც. ამიტომაც თქვა ედუარდ ელიგულაშვილმა „ლიტერატურნაია გაზეტაში“ გამოქვეყნებულ წერილში ლევან ხაინდრავას შესახებ: „Он приобщен к родине“ („მან მოიპოვა სამშობლო“). მერე ტარიელ ჭანტურიამ კიდეც უფრო ხატონად გამოთქვა ეს: „ლევან ხაინდრავა ჩვენზე კარგი მამულიშვილი იყო – ჩვენ სამშობლო გამზადებული დავგვხვდა, მან კი თავად მოიპოვა იგი და ამით პატიოსნად შეასრულა მამის ანდერძი“.

ლევან ხაინდრავამ საკმაო „საფასურიც“ გადაიხადა სამშობლოს სიყვარულისთვის. ახლად დაქორწინებული კაცი წელიწადი და რვა თვე სუკის ციხეში გამომამწყვდიეს იაპონიისა თუ ინგლისის აგენტობის ბრალდებით. მერე შედარებით „მსუბუქი“ სასჯელი აკმარეს და ჩრდილოეთ ყაზახეთში, ცივ და მიუსაფარ მხარეს გადაასახლეს, სადაც მეუღლემ ჩააკითხა ორი წლის ვაჟით, ივლიანთი. მამას, ლევან ხაინდრავას, ვაჟის სახელის დარქმევაში მონაწილეობა არ მიუღია. სუკის გამომძიებლებ-

მა ისიც კი არ უთხრეს, ბიჭი შეეძინა თუ გოგო, ისე გაუყენეს ჩრდილოეთ ყაზახეთის გზას. რძალმა, რომელსაც არასოდეს ენახა მამამთილი, შვილს მისი სახელი დაარქვა. აშკარაა, როგორი გრძნობითა და გატაცებით უყვებოდა ქმარი ახალშერთულ ცოლს მამაზე – ივლიანე ხაინდრავაზე.

სენაკის მაზრის სოფელ ლეხაინდრაოში დაბადებული, ოდიშელი აზნაურის ლევან ხაინდრავას ვაჟი, ივლიანე, მოუსვენარი, ბუნტარული სულისკვეთების ყმანვილი აღმოჩნდა. ქუთაისის გიმნაზიის მოსწავლე ანარქისტებს მიემხრო. გიმნაზიელებს დამპყრობლების წინააღმდეგ იატაკქვეშა ჯგუფი ჰქონდათ ჩამოყალიბებული. აქ დაგეგმილი ერთ-ერთი აქციის შედეგად ქუთაისის გენერალ-გუბერნატორი ააფეთქეს. ივლიანე ხაინდრავას 25-წლიანი კატორღა მიუსაჯეს და ფეხით გაუყენეს სახალინის გზას, სადაც 14 წელი გაატარა. შემდეგ რუსეთიდან გაასახლეს და იმპერიის ტერიტორიაზე ცხოვრება აუკრძალეს. ივლიანე ჩინეთში გადავიდა და მანჯურიის ქალაქ ხარბინში დასახლდა. აქ იგი დიდად წარმატებული ბიზნესმენი და ფრიად პატივსაცემი მოქალაქე შეიქნა – ქართული სათვისტომო ჩამოაყალიბა და ხარბინში ქართული ქუჩაც („გრუზინსკაია“) დააარსა. მდინარის ერთ-ერთ შენაკადს „ხაინდრავების შენაკადიც“ კი უწოდეს. ივლიანე ხაინდრავამ ქართული სკოლა, ბიბლიოთეკა და ქართველთა ურთიერთდამხმარე სალაროც შექმნა. ხარბინელი ქართველები შობა-ახალ წელს, ნინოობას, თამარობას, საქართველოს დამოუკიდებლობასა თუ სხვა დღესასწაულებსა და ღირსშესანიშნავ თარიღებს მუდმივად აღნიშნავდნენ. ყოველივე ამის მოთავე ქართული სათვისტომოს უცვლელი თავმჯდომარე ივლიანე ხაინდრავა იყო. სწორედ მან „დააავადა“ დედით რუსულ-პოლონურ-ლიტვური სისხლის მქონე შვილები საქართველოთი.

ასეთი კაცის შვილი იყო მწერალი ლევან ხაინდრავა. 1948 წელს ლევან ხაინდრავა დედასთან ერთად საქართველოში ჩამოდის. როგორც ითქვა, სამშობლოს სიყვარული პატიმრობად და გადასახლებადა დაუჯდა, თუმც ყოველივე ამან სამშობლოს თავისუფლებასა და დამოუკიდებლობაზე ფიქრი გაუასკეცა. უცხოობაში გაზრდილ-დავაჟკაცებული რუსულენოვან ქართველ მწერლად ჩამოყალიბდა. ნუხილმა იმის თაობაზე, რომ საკუთარ სათქმელს ქართულად ვერ გამოთქვამდა, სამივე შვილი ქართულ სკოლაში შეაყვანინა და ქართველებად აღაზრდევინა.

ლევან ხაინდრავამ ჩვენი მწერლობის მარადიული თემა თუ იდეა – საქართველოს დამოუკიდებლობა – საკუთარ მხატვრულ ქმნილებებში ჩააქსოვა. 25 წლის წინათ გამოცხადებული საქართველოს დამოუკიდებლობა, უპირველეს ყოვლისა, ქართველი მწერლების ინიციატივა იყო. ამ მამულიშვილურ საქმეში ლევან ხაინდრავას წილი უდავოა.

პიროვნული და ნაციონალური თავისუფლებისთვის ბრძოლის იდეით არის გამსჭვალული ლევან ხაინდრავას ვრცელი მოთხრობა „ასლან-ბეკი“, რომელიც მხოლოდ 1991 წელს გამოქვეყნდა რუსულ ენაზე.

მოთხრობის მთავარი გმირი, საბჭოთა არმიის ოფიცერი, ჩეჩენი ასლან-ბეკ ნაგიევი ნელ-ნელა აცნობიერებს რეალობას, ნელ-ნელა გამოდის სიცრუის მომაჯადოებელი წრიდან. ხვდება, რომ ტყუილად ჩასძახიან, ტყუილად ჩასჩინებენ საბჭოთა მეომრებს, მშრომელებს ვათავისუფლებთო. ერთი პოლონელი ან ფინელიც არ გადმოსულა ნითელარმიელთა მხარეს. მეტიც, ფინელ ქალებსაც კი იარაღი აუხსამთ. სწორედ ქალების რაზმი ებრძვის ნაგიევის ასეულს. ასლან-ბეკი რაზმის მეთაურს შეიპყრობს. გაკოჭილმა ისლა მოახერხა,

მწარედ ეკბინა მაჯაში, ისე მწარედ, რომ ძვლამდე დავიდა. მერე შტაბში გამოიძახებენ ასლან-ბეკს. იქ შეიტყობს, რომ ქალი შეუპყრია, ქალებს ებრძოდა, თურმე, თავმომწონე კავკასიელი. რაზმის მეთაური ქალის შეპყრობისათვის ასლან-ბეკ ნაგიევს ჯილდოზე წარდგენას უპირებს, ახლა კი ამოიღებს ხმას და უარს იტყვის ჯილდოზე. სირცხვილია, ხალხი გაიცინებს, ქალებს ებრძვისო, – იტყვის შამილისა და მისი მიურიდის, იბრაგიმ-ბეკის შთამომავალი თავმოყვარე ჩეჩენი.

მერე მზვერავთა ათეული ჩააბარეს კაპიტან ნაგიევს. მოენის მოყვანა დაავალეს. დატყვევებულმა ფინელმა, რომელიც თავისუფლად მეტყველებდა რუსულად, მწარე სიმართლე უთხრა ჩეჩენს:

– ჩვენ ხომ ოცი წლის წინათ ერთნაირ მგდომარეობაში ვიყავით. თქვენ ჯერ წინა გაქვთ ის, რაც ჩვენს თავს ხდება ახლა.

მართალია, ასლან-ბეკს ამ დროს უკვე ეჭვის ჭია ღრღნიდა, არც პოლონელების თეთრპოლონელობა ეჯერა და არც საბჭოთა არმიის განმათავისუფლებელი მისიის სწამდა რაიმე პოლონეთის მიწაზე, ფინეთის თავხედური თავდასხმაც აეჭვებდა, რომლის მოსახლეობაც ლენინგრადის მოსახლეობასაც კი მცირედით აღემატებოდა, მაგრამ ეს უსაშველო ტყუილი მაინც არ ჰქონდა ბოლომდე გაცნობიერებული და ოფიცრის მოვალეობის ღრმა შეგნებით გამსჭვალულმა კაპიტანმა ნაგიევმა ფინელს უარი უთხრა გათავისუფლებაზე.

გულისგამგმირავი და გამაოგნებელი სიტყვებით უპასუხა დატყვევებულმა ფინელმა ასლან-ბეკის უარს: „შენ მონა ხარ, მონად დაიბადე და მონადვე მოკვდები“. შემდგომში, არაერთხელ, მწარედ გაიხსენებს ამ სიტყვებს საბჭოური იდეოლოგიის სიცრუეში უკვე კარგად გარკვეული და ამბოხებული ასლან-ბეკი.

საბჭოთა უშიშროების მუშაკის მიერ უსამართლოდ შეურაცხყოფილ, თავ-

მოყვარე და ამაყ მთიელს, კაპიტან ასლან-ბეკ ნაგიევს გააბრაგებებდა დარჩენოდა, რათა პიროვნული თავისუფლება შეენარჩუნებინა. გააბრაგებული ასლან-ბეკის მოხელთება ვერაფრით შეძლეს იმათ, ვინც მოიფიქრა, საკუთარი თავისათვის ეწოდებინა „ორგანოები“ – ეს საძაგელი და საზიზლარი სიტყვა (ასე „ამკობდა“ ამ სიტყვას ალექსანდრ სოლჟენიცინი). ბოლოს მტარვალებმა მზაკვრულ ხერხს მიმართეს. ასლან-ბეკს ძმა გარდაეცვალა და ოჯახს მისი დაკრძალვის ნება არ დართეს, ვიდრე თავად არ ჩაბარდებოდა ჩეკისტებს. ნაბრძანები ჰქონდათ, ცხედარი შარავნაზე დაეგდოთ ძაღლების საჯიფგნად... და ასლანიც უყოყმანოდ წირავს თავს:

– მე ვარ ასლან-ბეკი! ხელი არ ახლოთ ჩემს ძმას! მე ამიყვანეთ!

ზნეობრივ გმირობას ამაოდ არ ჩაუვლია. ხალხმა ასლან-ბეკის თავგანწირვა სიმღერად აქცია, რომელსაც მოთხრობის ფინალში აკვანზე დახრილი ახალგაზრდა ჩეჩენი ქალი იავნანად დამღერის პირმშოს.

ერთი შეხედვით, პარადოქსია, თუმცა, ფაქტია, მზაკვრობამ საპირისპირო შედეგი გამოიღო – ასლან-ბეკმა მორალურად გაიმარჯვა მოძალადეებზე; მისი საქციელი ლეგენდად იქცა და საგმირო ბალადის შექმნას შეუწყო ხელი.

პარადოქსი ვახსენე. ლევან ხაინდრავას მოთხრობებსა და რომანებში ხშირად შეხვდებით ამგვარ პარადოქსებს, რაც სრულიადაც არ არის შემთხვევითი. **ცხოვრება პარადოქსების ჯაჭვია.** რთულ ცხოვრებისეულ მდინარებაში პარადოქსის ამოცნობა აზროვნების სიღრმეს მოითხოვს. **ის, რაც ხშირად პარადოქსად გვეჩვენება, ერთი შეხედვით ჩანს ასე, სინამდვილეში კი გარკვეული აზრის მატარებელია – ეს მწერალ ლევან ხაინდრავას მხატვრულ-მსოფლმხედველობრივი მრწამსია** და გარკვეულწილად ეხმიანება დანიელი

ფილოსოფოსის, სიორენ კირკეგორის ნათქვამს: „აზროვნების უმაღლესი გამოსატყულება პარადოქსია“.

...მშვიდობისმოყვარე, პაციფისტი იაპონელი კობუტა მეორე მსოფლიო ომის დამთავრებისას ხარბინიდან სამშობლოში მიემგზავრება. კაცი, რომელიც ომისა და ყოველგვარი ძალადობის წინააღმდეგია, მეტად უცნაურ აზრობრივ მეტაფორას თხზავს მოთხრობაში „ბალახი ვეფხვისათვის“.

კაცობრიობა უნდა გადავაჩვიოთ ძალადობას, ისევე, როგორც ვეფხვი – მტაცებლობას. ის ბალახით უნდა გამოვკვებოთ (აქედანაა მოთხრობის სათაური „ბალახი ვეფხვისათვის“, თუმცა ქართულ თარგმანში „მეზობელი“ ჰქვია, რაც არანაირად არ გამოხატავს მოთხრობის დედააზრს). ასეთ პარადოქსულ აზრს უზიარებს იაპონელი მოთხრობელს, ხარბინელ ქართველს, მაგრამ უფრო დიდი პარადოქსი წინ ელოდება პაციფისტ იაპონელს.

კობუტა გემით სამშობლოში მიემგზავრება. ნაპირზე დარჩენილი ქართველი გამომშვიდობებისას კიდევ ერთხელ შეეხმიანება იაპონელს: „კობუტა-სან, რა ჰქვია იმ ქალაქს, სადაც თქვენ მიემგზავრებით?“ – ხიროსიმა, – პასუხობს იაპონელი. ამ პასუხს მოსდევს ერთადერთი ფრაზა: „1945 წლის ივლისის მინურული იყო“... მეტი აღარაფერია ნათქვამი მოთხრობაში. აქ ავტორი შეგნებულად წყვეტს თხრობას, რათა მკითხველმა თვითონ გაიაზროს სიტუაციის უმწვავესი პარადოქსულობა. მშვიდობისმოყვარე იაპონელი 1946 წლის ივლისში მიემგზავრება ქალაქში, რომელსაც რამდენიმე დღეში, 6 აგვისტოს, კაცობრიობის ისტორიაში ყველაზე დიდი განსაცდელი დაატყდება თავს – ამერიკელები ხიროსიმაში ატომურ ბომბს ჩამოაგდებენ.

...არაფრით გამორჩეული, საშუალოზე ნაკლები ნიჭის მხატვარი კაზანცე-

ვი ლევ ტოლსტოის გარდაცვალების ჟამს, გარემოებათა დამთხვევის წყალობით, იმ დაბაში აღმოჩნდება, სადაც დიდი მწერალი გარდაიცვალა. იასნაია პოლიანიდან გამოპარული ტოლსტოი, რომელმაც გადაწყვიტა, სიცოცხლის დარჩენილი დღეები საკუთარი მრწამსის მიხედვით გაეტარებინა, სარკინიგზო დაბა ასტაპოვოში აღესრულება. მთელი რუსეთის (და არა მარტო რუსეთის) ყურადღება რამდენიმე დღის განმავლობაში ასტაპოვოსკენ იყო მიპყრობილი. პრესა ცხოველი ინტერესით აშუქებდა ლევ ტოლსტოის ავადმყოფობის ამბავს. ვასილი კაზანცევიც მწერლის ცხედარი დახატა. შეიძლება ითქვას, რომ გამოუვიდა – მსგავსებაც იყო და გარდაცვლილი მწერლის ხასიათის შტრიხებიც იგრძნობოდა.

გაზეთები ერთმანეთს ეცილებიან კაზანცევის ნახატის ხელში ჩასაგდებად. „რუსკოე სლოვომ“ ამ ნახატში საკმაოდ სოლიდური თანხა გადაიხადა. სრულიად უცნობი მხატვარი ერთ დღეში ცნობილი პიროვნებად იქცა, თუმცა, მისდა სამწუხაროდ, ეს იყო ვასილი კაზანცევის პირველი და უკანასკნელი ნარმატება. მალე იგი ყველამ მიივიწყა და, როცა მის სახელს სადმე ახსენებდნენ, აუცილებლად დაუმატებდნენ: „ეს ის კაზანცევიცა, რომელმაც...“ (იგულისხმება, ტოლსტოი დახატა), თუმცა ლევან ხაინდრავა, ასეთ შემთხვევაში, ფრაზას არასოდეს არ ამთავრებს და სამ წერტილს სვამს. ეს სამი წერტილი გაცილებით მეტის მთქმელია, ვინემ დასრულებული ფრაზა იქნებოდა. მისი მეშვეობით მხატვარ კაზანცევის ერთფეროვანი და უინტერესო ყოფაც იხატება და მწარე ირონიაც, რომ კაცი მხოლოდ გარდასული დროით, წარსული ცხოვრებით ცხოვრობდა.

ვასილი კაზანცევის მოულოდნელი დიდებისა და დაღმასვლის ისტორიაც კიდევ ერთი ცხოვრებისეული პარადოქსია. როგორც მწერალი გვეუბნება,

„ვასილი კაზანცევის ბედი აღმოჩნდა განსახიერება ყოფიერების დასაბამიერი ანტითეზისა – წარმავალობისა და მარადისობისა, რომლის გამოხატვაც, როგორც თვითონ მიიჩნევდა, მან ერთადერთხელ შეძლო თავის მნიშვნელოვან ნახატში, რომელიც მხატვარ კაზანცევის სიცოცხლის აზრი და გამართლება აღმოჩნდა“.

ლევან ხაინდრავას რომანი „ჟამი მეექვსე“ 1958-69 წლებში დაინერა და მხოლოდ „პერესტროიკის“ დასასრულს, 1990 წელს გამოიცა რუსულ ენაზე. რომანი მოიცავს ზნეობრივ-ეთიკური და პოლიტიკური პრობლემების ფართო სპექტრს; აღწერილი და გაანალიზებულია ქართული საზოგადოების ცხოვრება გასული საუკუნის 30-50-იან წლებში. თხრობა მთავრდება 1956 წლის მარტის ტრაგიკული მოვლენებით.

მოვლენათა ეპიცენტრი არის თბილისი – ქალაქი, სადაც განვითარდა ის დრამატული მოვლენები, რომლებიც ჩვენი ხალხის მიერ სტალინის პიროვნების დაცვას მოჰყვა 1956 წლის მარტში.

სამწუხაროდ, ჩვენი უახლესი წარსულის ეს ფრიად მნიშვნელოვანი და გარდამტეხი მოვლენა ქართულ სიტყვაკაზმულ ლიტერატურაში არ ასახულა. აქ, ალბათ, შინაგანი ცენზურის არსებობამ ითამაშა გადამწყვეტი როლი – ფიქრობდნენ, ამას მაინც არავინ დაგვიბეჭდავსო. ამიტომაც, როცა ცენზურა მოიხსნა, თითქმის არაფერი შეგვრჩა ხელთ გამოსაქვეყნებელი. ლევან ხაინდრავას რომანი, ამ მხრივ, იშვიათი და ფრიად წარმატებული გამონაკლისია, რომელიც მისი ავტორის პიროვნულ გამბედაობაზე, მოქალაქეობრივ პასუხისმგებლობასა და მწერლურ პატიოსნებაზე მეტყველებს.

ჩვენი ერის ისტორიაში, XX საუკუნის მეორე ნახევარში, სამ თარიღს აქვს განსაკუთრებული მნიშვნელობა: 1956

წლის 9 მარტს, 1978 წლის 14 აპრილს და 1989 წლის 9 აპრილს. 1956 წლის მარტის გამოსვლები ის მოვლენაა, როცა ჩვენმა ხალხმა გაბედა და მსოფლიოში უდიდესა და უსასტიკეს იმპერიას დაუპირისპირდა, რაც არანაკლებ გმირული ნაბიჯი იყო, ვიდრე უნგრეთის 1956 წლის ოქტომბერ-ნოემბრის აჯანყება ან ჩეხეთის 1968 წლის „პრალის გაზაფხული“. 1956 წლის 9 მარტმა წარმოშვა 1978 წლის 14 აპრილი, რომელიც ქართველი ხალხის გამარჯვებით დამთავრდა და სსრკ-ის ისტორიაში პირველი შემთხვევა იყო, როცა ხალხმა ხელისუფლებას უკან დაახევინა. 1978 წლის 14 აპრილს ქართული ენის კონსტიტუციური უფლების დასაცავად გამოსულმა ახალგაზრდობამ, ისევე, როგორც მთელმა ერმა, 1956 წლის მარტის წყალობით, უკვე იცოდა თავისუფალი სიტყვის გემო. მეტიც, ჯერ კიდევ 1956 წლის მარტში გაჩნდა დამოუკიდებლობის მოთხოვნა – ჩვენ ამისი კონსტიტუციური უფლება გვაქვსო. მართალია, 1956 წლის 9 მარტსა და 1989 წლის 9 აპრილს ქართველთა სისხლი დაიღვარა, მაგრამ ამას უკვალოდ არ ჩაუვლია. ჩვენ ამ სისხლის ფასად მოვიპოვეთ დამოუკიდებლობა, ის, რისკენაც ასე დაჟინებით მივისწრაფოდით. ეს სწრაფვა მხატვრულადაა აღწერილი ლევან ხაინდრავას რომანში „უამი მეექვსე“, რომელიც ვრცელი და საგანგებო მსჯელობის თემაა, ოღონდ ამჯერად ეს

საქმე სამომავლოდ გადავდოთ, ახლა კი რომანის მხოლოდ ერთ ასპექტზე მივაპყრობ მკითხველის ყურადღებას.

თბილისის მოვლენები იყო ცდა, ადამიანებს საკუთარი ნებით ემოქმედათ და არა სხვისი კარნახით; სტალინის ძეგლთან გამართულ მიტინგებზე ხალხმა დაძლია შიში, რაც მთავარია, **რაოდენ გასაოცარი და პარადოქსულიც არ უნდა იყოს, თავისუფალი სიტყვა იმ კაცის ძეგლთან გაისმა, ვინც მთელი ცხოვრება ახშობდა მას. 56 წლის მარტის მოვლენები იყო გარეგნულად სტალინის მხარდამჭერი, სიღრმისეულად კი – სტა-**

ლინიზმის საწინააღმდეგო გამოსვლები. სწორედ ამაში გამოიხატა ამ მოვლენების პარადოქსულობა, რასაც მხატვრული ძალმოსილებით და ღრმა ანალიტიკურობით ცხადყოფს ლევან ხაინდრა-

ვას რომანი.

ლევან ხაინდრავას მოთხრობებსა და რომანებს მისი ბიოგრაფიის ნიშნები ატყვია. ეს ფაქტი, სინრფელესა და რეალისტურობასთან ერთად, მომეტებულ ინტერესს სძენს მწერლის მხატვრულ ნააზრევს, რადგან ჩვენში არც ისე ბევრია შემოქმედი, რომელსაც ისეთი რთული ცხოვრება გამოეწვლას, როგორც ლევან ხაინდრავას ხვდა წილად. არც ის ფაქტია უმნიშვნელო, ისიც მოქალაქეობრივი გმირობის ტოლფასია, გაგანია ტოტალიტარიზმის პირობებში ხუთასგვერდიანი ანტისაბჭოთა რომანი („ჟამი მეექვსე“) დაწერო, დაბეჭდვისა და გამოქვეყნების იოტისოდენა შანსიც არ გქონდეს და მხოლოდ ის გამოძრავებდეს, შთამომავლობას დაუტოვო მაგალითი იმისა, რომ ვილაც ნამდვილად ფხიზლობდა ამ ქვეყანაში.

ზემოთ ვთქვი, ცხოვრება ლევან ხაინდრავასთვის პარადოქსების უწყვეტი ჯაჭვია-მეთქი. ამის რეალური დადასტურება თავად ლევან ხაინდრავას ცხოვრებაა. არსებობს ფოტო, რომელიც მწერალმა დამწვარი და გადაბუგული „კაგებეს“ (სუკის) შენობის წინ გადაიღო (და აქვე ვბეჭდავთ), იმ შენობის წინ, რომლის ჯურღმულშიც წელიწადი და რვა თვე ჰყავდათ გამომწყვდეული და მერე შორეული ყაზახეთის ციმბირის გზას გაუყენეს გაურკვეველი ვადით. ესეც ერთი დიდი და სასწაულებრივი პარადოქსია. კაცმა, რომელსაც, კალმისა და სამშობლოს დაუოკებელი სიყვარულის გარდა, სხვა იარაღი არ გააჩნდა, საბოლოოდ მაინც იხილა დამარცხებული მონსტრი.

ჭეშმარიტად შეუცნობელია გზანი უფლისანი!

თამარ გელიტაშვილი

მავთულხლართის პირისპირ

(ფიქრები გიორგი სოსიაშვილის პროზაზე)

„ქალბატონო თამარ, გეპატიჟებით დიციში, გაგაცნობთ ჩემს ლიტერატურულ პერსონაჟებს“, – ეს წარწერა ამშვენებს გიორგი სოსიაშვილის მოთხრობათა კრებულს, რომელიც ავტორმა განსაკუთრებული გულისხმიერებით მისახსოვრა. არ ვიცი, როდის მომეცემა დიციში ჩასვლისა და მწერლის ლიტერატურულ პერსონაჟებთან შეხვედრის შესაძლებლობა, მაგრამ ერთი რამ ცხადია – მე მათ უკვე ვიცნობ. გიორგი სოსიაშვილის მხატვრული ოსტატობით შექმნილი ნაწარმოებები ამის საშუალებას იძლევა. მათი კითხვისას ისეთი შეგრძნება მეუფლება, თითქოს ამ პერსონაჟთა პირისპირ ვდგავარ და თვალნათლივ ვხედავ მათ თვალებში ჩამდგარ სევდას. ეს მოთხრობები ულმობელ სარკედ ქცეულან, საიდანაც იმ ადამიანთა ყოფის სიმწვავე აირეკლება, რომელსაც ბოროტებამ თვალწინ მავთულის უშველებელი, ეკლიანი ფარდა ჩამოუფარა.

გიორგი სოსიაშვილის მთელ შემოქმედებას ლაიტმოტივად გასდევს ის უდიდესი ტკივილი, რომელიც 2008 წლის აგვისტოს ომის სისასტიკემ მოუტანა საზღვრისპირა რეგიონებში მცხოვრებ ხალხს (თუკი შეიძლება, საზღვრისპირა ენოდოს მავთულხლართით გაყოფილ ჩვენს ძირძველ მამულს). ამიტომაც არის, რომ პერსონაჟთა სულიერი განცდის ტრაექტორია, მათი

სიცოცხლის მამოძრავებელი ძარღვი იმ მარადიულ ღირებულებას ეფუძნება, რომელსაც დრო და ჟამი არ გააჩნია. ეს არის სამშობლოს, მშობლიური მიწის სიყვარულით დასწეულება.

წინამდებარე წერილის სათაურიც გიორგი სოსიაშვილის მოთხრობა „მავთულხლართმა“ შთამაგონა. ეს ნაწარმოები მკითხველს კიდევ ერთხელ შეახსენებს, რომ ჩვენ, ყველანი, პერსონაჟთა თედოს მსგავსად, მავთულხლართის პირისპირ ვიმყოფებით, მაგრამ, სამწუხაროდ, ამას დანარჩენი საქართველო ისე ღრმად და მწვავედ ვერ შეიგრძნობს, როგორც ლიახვისპირას ღვთის ანაბარად დარჩენილი ხალხი.

მოთხრობაში ჩვენი თანადროული რეალობა შეუფერადებელი, გაუღიავებელი ფერებით არის დახატული. ბეროანთ თედოს გამჭოლ მზერაში დაკვირვებული მკითხველი უმალ ამოიკითხავს „ჩვენის ქვეყნის უბედურების ნაცარტუტას“. ბერიკაცის უიმედობით ამოლესილი თვალებიდან ყოვლისმომცველი სკეპსისი იმზირება. მას სტკივა, ორმაგად სტკივა, ამ ტკივილში კი შინაურსაც და გარეულსაც თანაბრად მიუძღვის ბრალი. მტერი მტერია. მოვიდა, არ დაინდო, არ შეიბრალა, დაწიხლა და სულში ჩაფურთხებულს მშობლიური მიწის ის ნაწილიც ჩამოათალა, სადაც მისი ცოლი განისვენებს. დგას ახლა თედო, ორკაპა იატაკანით დაკო-

დილი და ცხარედ შესტირის იმ თავის დაკარგულ ჩამონათალს, მაგრამ შინაური? შინაური რას აკეთებს ამ დროს? ის სიტუაციას სათავისოდ ერგება და მომავალი ტრიუმფისთვის ემზადება. სხვისი ჭირი რომ ღობის ჩხირი ყოფილა, ეს კიდევ ერთხელ საცნაურდება „მავთულხლართიდან“. ჩვენ არ გვინდა იმ მარტივი ქვეშარიტების გაცნობიერება, რომ თედოს ტრაგედია არ არის მარტო ერთი კაცის ტრაგედია და არც ლოკალური პრობლემაა მხოლოდ, რომ თედოს „გამშრალ ცრემლში“ უამრავი ქართველის სატკივარი მოიაზრება. ეს სატკივარი ჩვენი, ზოგადქართული, ზოგადეროვნული პრობლემაა და ყველამ გულწრფელად უნდა გავითავისოთ, ოღონდ პიარისთვის კი არა, როგორც ამას თედოსთან ჩასული ჩინოვნიკები და ჟურნალისტები მოიმოქმედებენ – ორიოდ შეკვრა მაკარონს მიუტანენ მოხუცს, თანაც ამ „ძღვენს“ გამოსაჩენად გილას დაანყობენ, რათა კამერებმა კარგად დააფიქსირონ, რომ შემდეგ ქვეყანას ზარ-ზეიმით ამცნონ, როგორ ზრუნავენ საზღვრისპირა სოფლებში დარჩენილ ადამიანებზე. სინამდვილეში კი ეს ყველაფერი მხოლოდ პირადი ინტერესისთვის, პირადი კეთილდღეობისთვის სჭირდებათ, მოახლოებულ არჩევნებზე „გამსვლელი ქულები“ რომ ჩაინერონ, ის კი სრულიადაც არ ანალვლებთ, თავიანთი უტაქტო ქცევითა და ბრიყვული შეკითხვებით კიდევ უფრო როგორ ამძიმებენ ისედაც გაუბედურებული კაცის ყოფას, როგორ უძლიერებენ უიმედობის განცდას, ჭანგივით რომ მოსდებია მოხუცებულის დასერილ-დანაოჭებულ სულს.

ორმაგად უჭირს თედოს, ორმაგი უსამართლობა გუდავს. მტერიც და მოყვარეც დაუნდობლად დააბოტებს მის ნყლულებზე. მომხდურმა მისი და მისი წინაპრების ოფლით გამდნარ-გაპოხიერებული მიწა წაართვა, დამხვდურმა კი – ღირსება. ამიტომაც თქვა უარი პენ-

სიაზე, თავის ერთადერთ შემოსავალზე. იმ მთავრობისგან არაფერი სჭირდება, რომელიც გულდაგულ ცდილობს სხვისი ზნეობრივი ღირებულების ხელყოფას. ეს ასმაგად უფრო მტკივნეულია ბეროანთ უკანასკნელი მოჰიკანისთვის. საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ, უკვე ცრემლგამშრალს, მხოლოდ თანამემამულეთა უკეთურობაზე უცრემლიანდება თვალები. როცა ოპერატორები კამერებს გამორთავენ და თედოს სახლის წინ გაბმულ მავთულხლართთან ორატორთა პათოსიც ჩაცხრება, უკვალოდ ქრება მათი პატრიოტული სულისკვეთება. ამ დროს ურცხვად, მოურიდებლად ამჟღავნებენ თავიანთ ჩანაფიქრს: „პაპა, პიარი რა არის, იცი? არ იცი. აბა, შენ დროს სად გეცოდინებოდა პიარი. ჩვენი დრო კიდევ რას არ მოაგონებინებს ადამიანს. ჩვენ გოთვერან დროში ვცხოვრობთ და იძულებულები ვართ, გავაპიაროთ ყველაფერი. აი, შენ რო აქა ხარ ეხლა, ეს, იცი, რამხელა პიარია ჩვენი ქვეყნისთვის? ამიტომ დიდხანს უნდა იყვე, პაპა... რუსები არ გაახარო, მაგრად იდექი“.

ხედავს თედო, რომ საკუთარი ქვეყნის ხელში სათამაშოდ ქცეულა, საჩვენებელ საგნად, რომელიც მხოლოდ მაშინ ახსენდებათ, როცა ვინმეზე შთაბეჭდილების მოხდენა სწადიათ. ამ დროს უფრო მეტად არის თვალშისაცემი თედოს სულიერი მდგომარეობა, რომელსაც მწერალი ჩვეული ოსტატობით გადმოგვცემს: „ბოლმა მოაწვა, თვალეში ცრემლის გუბეები ჩაუდგა, ნაცრისფერი კაკლები თითქო გაუდიდა, რისხვა მოემატა“.

გადაგვარებული ქვეყნის მდგომარეობა მოთხრობაში თედოს პირით არის გაცხადებული:

„ვაი, ამათ პატრონს. არაფრის თქმა არ მინდა, ერთმანეთს სჭამენ, ერთმანეთს ხრავენ, ლანძღავენ, თათხავენ, თედო კიდევ ძალღივით გდია ამ მკვდარ არემარეზე და ორი მგელი სჭამს – სიბერე და სიმარტოვე... ტყუილში ვართ,

ტყუილში და ამ ტყუილით დაბანგულებს აგვართვეს მიწები, ნაგვგლიჯეს ეს ამხელა ტერიტორია. ვის გაახსენდება, იარაღი აისხას, მოუვარდეს ამათ და თავი შეაკლას. მარტო მიტინგებისთვის ამოდიან, ერთი-ორ სიტყვას წამოიყვირებენ ჩემს სახლთან და გარბიან. აი, სამშობლო...”

„მავთულხლართის“ ვერც ერთ ეპიზოდში ვერ შეხვდებით ბუნების ფერხულს, გაზაფხულის გახშირებულ სუნთქვასა თუ საკარნავალო სამოსში გამონყობილ შემოდგომის მაყრულს. აქ, ადამიანებთან ერთად, ყველაფერი ტირის, გოდებს და მოთქვამს; აქ ყველაფერი ნადგურდება. ნადგურდებიან, როგორც ადამიანები, ისე ფლორა და ფაუნა. თანდათან ყველაფერი სასაფლაოს ემსგავსება: „ქრებოდა სიცოცხლე თედოს სახლში თანდათან. ძალლი მოუკვდა თედოს, მოზვრები გაყიდა, ქათმებიც შემოეცალა. ზოგი დაკლა, ზოგიც ჭირმა წაიღო. ერთი სული ბებერი ძროხა ჰყავდა და იმით ედგა სული“, ხოლო ის, რაც სიკვდილს გადარჩენია, უსუსურობასა და უუნარობას შეუპყრია. მართალია, ძალლი სიფხიზლის სიმბოლოა, მაგრამ თედოს ძალს იმის უნარიც აღარ შესწევდა, რომ პატრონი დაეცვა, პირიქით, თავად ითხოვდა შველას: „ქოფაკი ყეფით მოვიდა და თედოს ფეხებზე მიეგლისა“.

ძაღლის მსგავსად, ფუნქციადაკარგულია მამალიც. მასში ისე მიმქრალა სიცოცხლის ძალა და ენერჯია, რომ ყივილის თავიც აღარ აქვს. ამ ყოველივეს თედო ძალიან მტკივნეულად განიცდის: „ეს ჩემი მამალი რო ეგრე უგულოდ დაიყივლებს ხოლმე, მგონია, რო მტრის ყურს სწვდება მაგის ჩახრინწული, უფხო ხმა და ახარებს გადამთიელს“.

ბებერი, ძალაგამოცლილი მამალი და ბეროანთ მოხუცებული თედო ალეგორიულად ასახავენ საზღვრის-

პირა რეგიონებში გამეფებულ სასტიკ რეალობას. მთელი უბედურება ისაა, რომ სოფლები დაცლილა და თედოს-ნაირების იმედადღაა სამშობლო მიტოვებული. თედოს ფესვები ღრმა წარსულიდან მოდის. ამიტომაც განიცდის ასე მწვავედ თავისი ქვეყნის სავალალო მდგომარეობას, მაგრამ რაღა შეუძლია განიარაღებულსა და სიბერით დაუძლურებულს? ასევეა მამალიც. სიბერის წლებს წაუღიათ მისი ყივილის შნო და ლაზათი. „ყივილის თავი აღარ აქვს, კი არ შეჰყივის დილას, შესტირის“, – ვკითხულობთ მოთხრობაში.

თედოც სიცოცხლის მიწურულსაა და მამალიც. მათი სიკვდილის შემდეგ კი კიდევ უფრო გაუკაცურდება სოფელი, მტრის გასახარად ჩაყურდება და ჩანყნარდება ირგვლივ ყოველივე. ყველაფერს სიკვდილის ლანდი დაეპატრონება. ეს რომ არ მოხდეს, სოფელს ახალი სიცოცხლე სჭირდება, ახალგაზრდული მუხტი და შემართება, ისეთი მამალი, „ყოჩაღად რო შეჰყივლებს ხოლმე, სიცოცხლე მოგწყურდება, დალოცვილი, დილას რომ ჩამოხვეს ნისკარტი“. სწორედ ამიტომაც მოჰყავს მეზობელ ავთოს ახალგაზრდა, მოუსვენარი მამალი. „ყურთასმენა მიაქვს ამ ოხერს და იყივლოს, რუსებს გულს „გაუხარებს“... ჩვენ არაფრის თავი გვაქ და მამლები მაინც ვაყივლოთ საზღვართან, მამლის ყივილით მაინც მოვუშალოთ მტერს ნერვები“, – ეს არის ორი ქართველის ყველაზე უმწეო და უსუსური მცდელობა მტერთან ჭიდილისა. მამალი ხომ სიცოცხლის სიმბოლოა. საზღვრისპირა სოფლებში სიცოცხლე რომ არ ჩამქრალა, უნდათ, მამალის ყივილით მაინც მიანიშნონ მტერს. ასე ცდილობენ გადამთიელის გულზე გახეთქვას.

სოფელი მოხუცების ამარა მიტოვებას კი არა, განახლებას, გამოცოცხლებას ითხოვს, მუდმივ მოძრაობასა და დუღილს. მას აღორძინება სჭირდება, მომხდურმა რომ ვერასდროს იგემოს

გამარჯვების სიამე. სწორედ ამას ასახავს მამლის ეპიზოდი და ამითაა გამოხატული ნაწარმოების ერთი უმთავრესი სათქმელი.

სულისშემძვრელია ცოლის საფლავის შორიდან მაცქერალი თედოს მდგომარეობა. ცრემლი რა არის, ცრემლი რომ დაადინოს თანამეცხედრეს და გულზე ბალახი შემოაცალოს, იმის უფლებაც კი აღუკვეთა წყეულმა ეკლიანმა სამანმა.

თედოს პიროვნებას, მის შინაგან მეს კიდევ უფრო ააშკარავებს საკუთარ ორეულთან პაექრობა. ეს ორეული მისი სინდისია, რომლის ხმაც მაშინვე აედევნება მოხუცს, როგორც კი საკუთარი პრინციპების ღალატს დააპირებს და, ცოლის საფლავზე შეშვების სანაცლოდ, რუსი მესაზღვრეების მოქრთამვას გადაწყვეტს. ამისათვის დაინწყებს არყის გამოხდას, მაგრამ მაშინათვე შეეჩხება მამხილებელ სინდისს. ამ ღირსეულ კაცს სინდისიც წმინდა და კრისტალური აქვს. ამიტომაც ამბობს მწერალი: „ხმა შეეცვალა უჩინარს, თითქო გული აუჩუყდა“. სინდისი აუტირდა თედოს და „ამხილა“ მოხუცებულს: „რუსებს უხდი არაყს, გული გინდა მოიგო, მტრის გული. არაყს მიართმევ და იქნებ როგორმე გადაგიშვან იქით, მავთულხლართს იქით. შეეხვეწები, ასე გაქვს ჩაფიქრებული. ყელს გამოუწევ. თუ გეტყიან, მუხლებზეც დაუდგები, ოღონდ ცოლის საფლავი გაჩვენონ... შენი გამოხდილი არყით სავსე ჭიქებს მიუჭახუნებენ რუსები ერთმანეთს, მერე გადაჰკრავენ, პურის ნატებს დასუნავენ... დამცინავი სახეებით გაცქერდებიან რუსი მესაზღვრეები. სიამე ეღვრებათ გულში, ბებერ, დამცირებულ, ღირსებააყრილ „მტერს“ რო ხედავენ...“

სულ რამდენიმე წუთს გაგრძელდა თედოს სულიერი ჭიდილი. ამხედრებული სინდისი მოხუცმა ბოლოს იმით დაამშვიდა, რომ ცეცხლთან მიიჭრა და ძირს მოაპირქვავა ქაფქაფა არყით სავ-

სე ქვაბი. მერე, როდესაც მალულად გადაძვრა მავთულხლართს იქით, ის მამხილებელი ხმა თან აღარ გაჰყოლია. ასე სინდისდამშვიდებული და ღირსებააყურელი გაეშურა ცოლთან შესახვედრად.

ცოლის საფლავზე გადაქცეულმა თედოს სხეულმა უმალ ოთარაანთ ქვრივის სიკვდილი გამახსენა. ილიას „ოთარაანთ ქვრივსა“ და „მავთულხლართს“ შორის მართლაც არის საერთო. აქ ვხვდებით ორ უმთავრეს ქრისტიანულ დღესასწაულს: მაცხოვრის შობასა და აღდგომას. ოთარაანთ ქვრივი შობის ღამეს გარდაიცვალა, თედო – აღდგომის ღამეს. ორივე „ფესვმაგარი ხე“ საყვარელი ადამიანის საფლავზე „წამოიქცა“. არც ოთარაანთ ქვრივს გააჩნდა ვინმე გიორგის მეტი და არც თედოს – ცოლის მეტი. ორივემ მარტოობაში გალია სატანჯველად ქცეული წუთისოფელი, ოღონდ ეგ კია, ოთარაანთ ქვრივს ერთი ჭირისუფალი მაინც დარჩა ამქვეყნად, ის სოსია მენისქვილეს მაინც მოუკვდა, მაგრამ, საკითხავია, ვის მოუკვდა ბეროაანთ მოხუცებული თედო? აქ ისევ ილიას დავესესხები და ვიტყვი: „ერთიც ეს არის საჭირობოროტო და წყევლაკრულვიანი საკითხავი ამ უთავბოლო და უსწორმასწორო წუთისოფელში“. ვფიქრობ, სწორედ ეს დიდი კითხვის ნიშანი დასვა გიორგი სოსიაშვილმა თავის მოთხრობაში.

გიორგი სოსიაშვილის მთელ შემოქმედებაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია მზის კონცეპტს. აქ თითქმის ყველგან ვხვდებით მზეს, მაგრამ უსიცოცხლოს, მგლოვიარეს. მოთხრობა „მავთულხლართში“ მზე ისეთივე ნაცემ-ნაგვემია, როგორც ჯვარცმული მაცხოვარი. ამქვეყნიური ცოდვების სიმძიმე უტვირთიაო თითქოს მნათობს. სწორედ ეს ცოდვებია, შედეგებული სისხლის კოლტებად რომ ამჩნე-

ვია: „წითელი პარასკევის სისხლისფერი მზე ნაგვემივით მიცურავდა საავდრო ღრუბლებში, ხანდახან დაგლეჯილი ფთილებიდან გამორჩნდებოდა, შედეგებული სისხლი მოუჩანდა“. აქ მზეც ყოვლისმომცველ სიკვდილის ველზე ინაცვლებს: „სისხლისფერი მზე ესვენებოდა მიწისფრად დაფერილ მთებში, ესვენებოდა, ნაგვემი და ნანამები, როგორც ჯვარცმოდან გარდამოხსნილი მაცხოვრის ნატანჯი სხეული“.

საგულისხმოა, რომ „მავთულხლართში“ მზის სიკვდილი სიმბოლურად ემთხვევა ქრისტეს ჯვარცმას. მზის ჯვარცმაც წითელ პარასკევს ხდება, დიდშაბათს კი თვალნათლივ ვხედავთ მის გარდაცვალებას: „დიდშაბათის მზე არსად ჩანდა, დიდშაბათის მზეც თითქო ცის სამარხში გაუჩინარებულიყო, ვეება ლოდით გადაფარებოდა ღრუბელი“.

ეს ყოველივე სახარებისეული გამოძახილია – ლოდიც იესოს საფლავის ლოდის პარადიგმაა და მზის დაბნელება. როგორც სახარება გვამცნობს, მაცხოვრის ჯვარცმის წინ: „და იყო ასე ექესი საათი, და წყვდიადმა მოიცვა მთელი ქვეყანა მეცხრე საათამდე, და დაბნელდა მზე, და შუა ჩაიხია ტაძრის ფარდა“ (ლუკა, 23-24, 44-45). მოთხრობა „მავთულხლართშიც“ მზე წითელი პარასკევიდან აღდგომამდე დაბნელებულია. პარასკევს კვდება მზე, რათა აღდგომის დილას ხელახლა აღმობრწყინდეს.

როგორც ვიცით, მზე ქრისტიანულ სახისმეტყველებაში ქრისტეს ჰიპოსტასია. მისი არქეტიპი ჯერ კიდევ ძველი აღთქმიდან იღებს სათავეს: „მან მზეს დაუდგა კარავი მათში“ (ფსალმუნი დავითისა, 18 (19), 5). ეს ასეა, როგორც უძველეს ჰიმნოგრაფებთან („დაუსაბამოისა მზისა, ნათლისა ნათლისღებითა დამდაბლებულ არიან...“ – გრიგოლ ხანძთელი), ისე დავით გურამიშვილთან („მზევ, მზისა მამზევებელო, მე შენსას

ვერას ვაზრობა, მიუწთომელო ნათელო, სად პირად მთვარობ, სად მზობა“). ყოველივე ამის გათვალისწინებით, რთული ამოსახსნელი არ უნდა იყოს გარდაცვალებული მზის სიმბოლიკა „მავთულხლართში“, რაც მეტ აზრობრივ დატვირთვას სძენს ნაწარმოებს და აშკარად მეტყველებს გიორგი სოსიაშვილის მოთხრობის სიღრმისეულ პლასტზე.

ქრისტე ღმერთი ჯვარს აცვეს კაცთა ცოდვებისთვის. თითქოს ეს ჯვარცმა განმეორდა 2008 წლის აგვისტოს. აქ თითქოს ხელმეორედ აწამეს უფალი. სისხლისფრად შეღებილი მზე ადამიანთა გაუგონარი ცოდვით უარყოფილი და ნაგვემი მაცხოვრის სახეა, რომელიც აღდგომისთვის ემზადება და აღსდგება კიდევ. აღდგომის დილას ამოსული მზე სულ სხვანაირია მოთხრობა „მავთულხლართში“ – ახალი სიცოცხლით ამოკამკამებული, განახლებული და აღორძინებული: „შამბირეთზე გადმოცურებული აღდგომის მნათობი დასცქერის მკვდარ სოფლებს. აღდგომის მარადიული სიცოცხლით ანთია თითოეული სხივი“, ხოლო ვარსკვლავები იმ ვარსკვლავზე მიგვანიშნებენ, აღმოსავლეთიდან მოსულმა მოგვებმა რომ იხილეს ნიშნად იესოს შობისა (მათე 2,1-2): „აღდგომის ბრწინვალე დღესასწაულის მახარობლებად ეკიდნენ ვარსკვლავები ცაზე და თითქო ერთმანეთს შეჰხაროდნენ, ერთმანეთს ულოცავდნენ“.

მოცემული პასაჟის აზრობრივი შინაარსი, ვფიქრობ, ნათელია – მართალია, მოსპო მტერმა ირგვლივ ყოველივე, მაგრამ ბოლომდე რაც ვერ მოკლა და გაანადგურა, უფლის რწმენა და სიყვარულია. ამიტომაც ამბობს მწერალი, ის მუდამ ანთია ჩვენში მარადიული სხივით განათებულიო.

ბეროანთ თედომ ქრისტეს მოდელი გაიმეორა. ის მსხვერპლია, კაცთა ცოდვებსა და მამულის სიყვარულს შეწირული, თუმც მინიშნება არქეტიპზე (ქრისტეს მოდელზე) აღდგომასა და აღორ-

ძინებასაც გულისხმობს. ამიტომაც ეს მოთხრობა, ყველა სხვა ღირსებასთან ერთად, მონოდებაცაა: საზღვრისპირა სოფლები არ უნდა დაიცალოს, სიკვდილის ტრამალად არ უნდა იქცეს, პირიქით, უნდა აღდგეს, განახლდეს და გამოცოცხლდეს. იქაურმა მოსახლეობამ (და საზოგადოდ ქართველობამ) ისე კი არ უნდა იაზროვნოს, როგორც გიორგი სოსიაშვილის ერთ-ერთი მოთხრობის („მავთულხლართი სამანს აქეთ და იქით. ახირებული გოგია, გუგულა და უბნის ბიჭები“) პერსონაჟი ქალი ფიქრობს: „სამშობლოს სიყვარულიო, მინის სიყვარულიო, პატრიოტიზმიო. შვილები თუ კარგად არ მეყოლება, მეხი დავაყარე ყველაფერს!“, არამედ პირადი კეთილდღეობა მშობლიური მიწის კეთილდღეობის ტოლფარდად უნდა გაიხადოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, როგორც უპატრონო ეკლესიას ეშმაკი, ისე დაეპატრონება მტერი მიტოვებულ, ისედაც გოჯისოდენად დარჩენილ მიწას. ეს შიში, რაც ფარულად არის ჩაქარაგმებული მოთხრობა „მავთულხლართში“, მკაფიოდაა გაცხადებული გიორგი სოსიაშვილის სხვა ნაწარმოებებში. ზემოთ მოხმობილ მოთხრობაში პერსონაჟი გოგიას შესახებ ნათქვამია: „იდგა და გაშეშებული მისჩერებოდა, ქვადეცეული გასცქეროდა მკვდარ სივრცეს, ბალახგადავლილ სოფლებს და ფიქრობდა: რა იქნება ათი-თხუთმეტი წლის შემდეგ? და ისევ თვითონ სცემდა თავის კითხვას პასუხს: რა უნდა იყოს, ძნელი მისახვედრია? ჰა, ჰა, რამდენი დავრჩით – ოცი, ოცდაათი კომლი, შეიძლება ცოტა მეტი, მაგრამ ეს რას შეცვლის. ჩვენს მერე აქაც სიცარიელე იქნება. მერე ვინ უწყის, იქნება უფრო აქეთაც ჩამოინიონ და ამით დამთავრდება... ლმერთო!“

გიორგი სოსიაშვილის „მავთულხლართში“, რეალისტური პლანის პარალელურად, აშკარად იკვეთება მეორეული პლანი, რაც მეტ სიღრმესა და

მომხიბვლელობას სძენს ნაწარმოებს.

მეორეული პლანის შემოტანა ჩვენს მწერლობაში XX საუკუნის 20-იანი წლების ქართველი კლასიკოსების დამსახურებაა (დემნა შენგელაიას „სანავარდო“, კონსტანტინე გამსახურდიას „დიონისოს ღიმილი“, გრიგოლ რობაქიძის „გველის პერანგი“...). მეორეულ პლანს ვხვდებით XX საუკუნის 60-70-იანი წლების ქართულ პროზაშიც (ჭაბუა ამირეჯიბის „დათა თუთაშხია“, ოთარ ჭილაძის რომანები, ნოდარ ნუღეისკირის „თუთარჩელა“...). ამ თვალსაზრისით, გიორგი სოსიაშვილის „მავთულხლართი“ აშკარად ეხმიანება წინამორბედი ქართული პროზის საუკეთესო ნიმუშებს, რაც ფრიად მნიშვნელოვანი და სასიხარულოა, მით უფრო ახლა, როდესაც თანამედროვე ქართულმა მწერლობამ გადაივიწყა ეს სიღრმისეულობა და ადგილი დაუთმო მომეტებული ყოფითი რეალობის აღწერას, რასაც უმეტესწილად შიშველ ნატურალიზმამდე მიყვავართ (მაგრამ ამაზე სხვა დროს...).

გიორგი სოსიაშვილის ლიტერატურულ პერსონაჟებს ერთი უმთავრესი რამ აერთიანებთ – მშობლიური მიწის უსაზღვრო სიყვარული. ეს სიყვარული, თავის მხრივ, წარმოშობს სხვადასხვა განშტოებას, მათ შორის, რა თქმა უნდა, მტრის ამოუყრელ ჯავრსაც და საფლავში წასაღებ ტკივილსაც, მაგრამ ამ ადამიანებს მაინც არ დაუკარგავთ ერთი უმთავრესი თვისება – კეთილშობილება, სხვისთვის უანგაროდ გაღებულ სიკეთის ქმნადობის უნარი. ეს არის მათი არსებობის უმთავრესი პრინციპი. ეს შინაარსია გადმოცემული მოთხრობებში „გოგიას გარმონი“, „ბალები“, და სხვა. ეს ნოველები საცნაურყოფს, რომ ამდენ სატკივარგამოვლილი ადამიანები ცხოვრებამ ვერ გააუხეშა, ომის სისასტიკემ მაინც ვერ ჩააქრო მათ

სულში ღრმად ფესვგამდგარი მადლის კეთების სურვილი. ისინი, ყველაფრის მიუხედავად, მუდმივად სხვათა სამსახურში არიან. აკი ამბობს კიდევ ნოველა „ლამპიონების“ პერსონაჟი ბაჩანა: „განაპირას მცხოვრებნი ყველა ერთნაირები გავხდით“. ეს ერთნაირად მარტოსული, სამშობლოს სიყვარულით შეპყრობილი ხალხი სწორედ საერთო ტრაგედიაში შეკრა და შეადულაბა.

რთულია, ცრემლის გარეშე წაიკითხო მოთხრობა „ბალები“. ეს არის ორი სხვადასხვა ეროვნების წარმომადგენლის – ქართველისა და ოსის ძველისძველი და მარადიული მეგობრობის, ერთმანეთზე ზრუნვისა და ურთიერთისთვის ტკივილის შემსუბუქების სადიდებელი. „ბალების“ მთავარი სათქმელი მოთხრობის პერსონაჟის, ნიკოს ფრაზაშია გამჟღავნებული: „სახლები დაგვიწვესო, ქონება გაგვიზიდესო... ძნელია, როგორ არ დაეთანხმები, მაგრამ ერთმანეთი რო დავკარგეთ, ის ნაკლებად გვახსენდება“.

მოთხრობაში ხატოვნად არის დახატული, როგორ ეწირება მესამე, გარეშე ძალას ოსი და ქართველი ადამიანების ნაოფლარ-ნაამაგარი. რუსებს, სადაც მოეპრიანებათ, იქ ავლებენ საზღვარს, შესაბამისად, ხან ქართველების მიწები ჰყვება სამანს იქით და ხანაც ოსების. ვერანაირმა ომის ქარიშხალმა ვერ მოსპო ამ ორი ერის შვილების მეგობრობა და სიყვარული: ჯერ ქართველი ნიკო უვლიდა ოსი გაბის ხეხილის ბალებს, მოსავალს აბინავებდა და აღებული ფული უკლებლივ მიჰქონდა მავთულხლართთან მოსულ ოს მეგობართან, შემდეგ კი როლები შეიცვალა. ახლა გაბი უვლის ოსების (თუ რუსების?) ტერიტორიაზე დარჩენილ ნიკოს ბალებს, მაგრამ ეს არ არის მთავარი. ნიკოს იმის შიში კი არ აქვს, რომ გაბი რაიმეს დააკლებს მის ხეხილს ან ფულს არ მისცემს, მთავარი მაინც უპასუხოდ დარჩენილი კითხვაა: რამდენი ხა-

ნი ექნება „გაშვილებული“ საკუთარი მიწა ან, საერთოდ, შეძლებს კი ოდესმე მის დაბრუნებას? ეს კითხვა რეფრენად გასდევს გიორგი სოსიაშვილის მთელ შემოქმედებას. მისი პერსონაჟები საკუთარ გულს ასკდებიან ძლიერი მტრის წინაშე – უუფლებოები და განიარაღებულები.

მავთულხლართის ეკლების სიმწვავეს, ჯერჯერობით, ვერც ძლიერი სიყვარული ამარცხებს. ძნელია, მძაფრი ემოციის გარეშე წაიკითხო ამ თემაზე დანერვილი მოთხრობა „მძახლები“. როგორც თავად ავტორმა მითხრა, „მძახლები“, ისევე, როგორც მისი არაერთი ნაწარმოები, რეალურ სიუჟეტზეა დაფუძნებული. ამ მოთხრობიდან ხელშესახებად საცნაურდება სიყვარულის უძლეველი ძალა. გვაკვირვებს, როგორ შეძლო ერთმა თითისტოლა გოგომ ის, რის გაფიქრებაზეც, შესაძლოა, ზრდასრულ ადამიანებსაც კი შიშის ყრუანტელი უვლიდეთ. არც აცია, არც აცხელა, „გულიანად ჩაბეტონებული“ მავთულხლართის ქვეშ მიწა გამოთხარა, ერთი ლაზათიანი ქოქოლა მიაყარა მძინარე რუს მესაზღვრეებს და ჩვენს ტერიტორიაზე გადმოიპარა. გადმოიპარა და ქართველ ბიჭს გაჰყვა ცოლად.

სულისშემძვრელია მეფე-პატარძლის მშობლებთან შეხვედრისა და მძახლების გაცნობის სცენა: „ორ ნაბიჯზეა ის დანყვევლილი მავთულხლართი. ხელის განვდენაზეა რუსების პოსტი. აქეთაც საქართველოა და იქითაც“. სწორედ ამ „ორი“ საქართველოს მიჯნაზე, მავთულხლართის პირას, იმართება სადღესასწაულო სუფრა, ოღონდ ჭიქების მიჭახუნებისა და გულში ჩახუტების გარეშე – მეტად უჩვეულოდ, ხმამაღალი გადაძახილებით. ეს პურისჭამა არ ჰგავდა ნადიმს; ეს ისეთი სევდანარევი ტრაპეზი იყო, ავთანდილისა და ტარიელის მოკრძალებული პურობის შესახებ რომ ამბობს რუსთველი: „მუნ უპურობა პურობა, არ სიდიადე ჯამისა“.

„მძახლებში“ დახატული ამბავი არ არის ის შემთხვევა, რამაც გიორგი ლეონიძის მოთხრობის („ჩირიკი და ჩიკოტელა“) დაუძინებელ მტრებად ქცეული მეზობლები შეარიგა. ეს უფრო მწარე, უფრო დაუძლეველი ტკივილია, რადგან მათ შორის მესამე, უცხო ძალაა გახიდული, თუმც აქ ერთი რამ არის საგულისხმო – გიორგი სოსიაშვილის მოთხრობის პერსონაჟები მაინც უღრმესი ოპტიმიზმით არიან გამსჭვალულნი. მათ სწამთ, რომ, ერთხელაც იქნება, გადაჯეკავენ ოსურქართული ურთიერთობების მჩხვლეტავ ბარიერს და სიყვარულით ჩაეხუტებიან სამანს მიღმა დარჩენილ მეზობლებსა და მოკეთებებს. ამ იმედით აღვსილი გადასძახის ქართველი ჯაგა ოს მძახალს: „თქვენ გაგიმარჯოთ, მძახალო, ბედნიერება და სიყვარული არ მოგიშალოთ ღმერთმა. არ იდარდო, ეს მავთულხლართი ვერ შეგვაკავებს, ტყუილა ირჯებიან. მალე ჩავეხუტებით ერთმანეთს, მალე ამის დარდი არა გქონდეს, – რძალი ჩავიკარი გულში. – ეს ჩემი გოგოა, თვალისჩინივით გაუფრთხილებით. ჩვენი გამარჯვებისა იყვეს!“

ამ ოპტიმიზმზე მეტყველებს მოთხრობის დასასრულიც: „ალადასტურით სავსე ჭიქებში გაძვრა მზის სხივი“.

გიორგი სოსიაშვილის მოთხრობათა სიუჟეტურ ხაზს ერთი დასაწყისი და დასასრული აქვს – მიწის ყივილი! ეს იგრძნობა ყველგან, ყველა მის ნაწარმოებში. მიწის ყივილია „სამანში“, „მიწის სუნში“, „ლამპიონებში“, „ანასტას მიქოიანში“ და ა.შ. ისეთი განსხვავებული თემატიკის ნაწარმოებშიც კი, როგორც „დამიანეს სტუმარია“, მიწის ყივილს უმთავრესი კონცეფციური ადგილი უკავია.

●
მკითხველი დამეთანხმება, რომ ლექსიკურ-ენობრივი გამომსახველობის გარეშე არ იქმნება მხატვრული ეფექტი. ამ მხრივაც გამოირჩევა გიორგი სოსიაშვილის შემოქმედება. თვითმყოფადო-

ბასთან ერთად, მისი ერთ-ერთი მთავარი მწერლური ღირსება მხატვრული სახეებით აზროვნებაა. ბრწინვალე მოქართულე, დიალექტიზმებისა და არქაიზმების შერწყმით, ოსტატურად ძერწავს პერსონაჟთა ხატებს. მის ნაწარმოებებში თითოეული პასაჟი თუ სტრიქონი განცდის სიმძაფრით, ექსპრესიულობით არის აღბეჭდილი. „შეპერანგებული“, „უთვალმზერებს“, „ჩარფუზანა“, „დაჯოშილი“, „დახაციცებული“, „დანქრეული“... – ეს სიტყვები იმ კუთხის კოლორიტის შექმნას ემსახურება, რომლის შვილიც თავად ავტორია, ხოლო არქაული გამონათქვამები: „ხნარცივი“, „სათლი“, „ალიზი“... ისე მხატვრულად არის გადაწეული ტექსტთან, რომ არ ირღვევა თანამედროვე ქართული ენის გრამატიკული ნორმები. პირიქით, მეტ სიმძაფრესა და ემოციას მატებს სათქმელს. აკი თავად ამბობს კიდევ მწერალი: „თანამედროვე ტერმინების გამოყენება არ მიყვარს ჩემს მოთხრობებში. ასე მგონია, ტკივილს ვაყენებდე ჩვენს ზღაპრულ ენას, რომელიც ზენაარმა მსოფლიოში ჩვენ, ქართველებს, გვიბოძა და ამით გამოხატა თავისი დიდი, გაუნელებელი სიყვარული ჩვენდამი“ („ანასტას მიქოიანი“).

გიორგი სოსიაშვილის სტილური ექსპრესია სასაუბრო ენისთვის ნიშანდობლივ მდიდარ ლექსიკას ეფუძნება. აქ ყოველი ფრაზა სუნთქავს, ყველა სტრიქონი ხატოვნად გვიყვება ამბავს; აქ ვერ შეხვდებით გადაპრანჭულ, ხელოვნურ, არაბუნებრივ სიტყვებს. განსაკუთრებული სისადავით შექმნილი პოეტური ხატები თუ ოკაზიური ფორმები ერთ საერთო კონსტრუქციად გარდაიქმნება. კომპოზიციურ ერთმთლიანობას აძლიერებს სინტაგმები და მხატვრულ-გამომსახველობითი ერთეულები. მაგალითისთვის რამდენიმე ფრაზის მოხმობაც საკმარისია: „ცრემლის გუბებზეა სულში, დავტოპავ ცრემლის გუბებში, გავშხვიპავ და გა-

მოვშვიპავ“ („მინის სუნი“)...

შთამბეჭდავია გიორგი სოსიაშვილის მწერლური სტილისთვის დამახასიათებელი მეტყველი მეტაფორები: „დინჯად, აუჩქარებლად ანათებდა ცის მეფარნე“ („ბიძაძმისშვილური“)... გაპიროვნებები – „აპრილი სუნთქავდა პატარა, უსიცოცხლო სოფელში... მზეს აეცენცა მიცვალებულთათვის ვარსკვლავთა ნატირალი ცრემლი“ ან „ცოტაც და მამა გახდება აპრილი“ („აკაციის სევდა“)... თუ შედარებები – „წინდის ჩხირებივით ქსოვენ მის სახეზე წლები ნაოჭებს“ („ბიძაძმისშვილური“).

გიორგი სოსიაშვილი, თავისი მწერლური ნიჭითა და ალლოთი, თავისი სიტყვაქმნადობით („ცოტა ხნის წინ შემონაზვნებული დღე“, „მკვდარი დღის ნარჩენებია გზადაგზა“...), თამამად შეიძლება მივიჩნიოთ რევაზ ინანიშვილისა და, საზოგადოდ, ქართული პოეტური პროზის დიდებულ შემოქმედთა ღირსეულ მემკვიდრედ.

P.S.

რა თქმა უნდა, დიდია მხატვრული სიტყვის ძალა. ეს შუშანიკისა და აბოს მარტილობებსა თუ „ვეფხისტყაოსანზე“ გაზრდილ მკითხველს არ ესწავლება, მაგრამ თუ სიტყვას საქმეც არ მოჰ-

ყვა, ის, შესაძლოა, კედელზე შეყრილი ცერცვივით ჩამოიმტვეროს.

გიორგი სოსიაშვილი ორმაგად არის დასაფასებელი – როგორც მწერალი და როგორც მოქალაქე, რადგან ის სიტყვას საქმიანად განამტკიცებს. გორის უნივერსიტეტის რექტორი დღემდე მშობლიურ სოფელ დიციში ცხოვრობს და იქიდან დადის სამსახურში. ოჯახიც იქ ჰყავს და მისი შვილებიც დიციის სკოლაში სწავლობენ. გორში „ცისკრის“ რედაქციის სტუმრობისას მითხრეს, რომ, რაც არ უნდა შეაგვინდეს, ერთი ღამითაც კი არ რჩება გორში, ისე მიიჩქარის თავისი სოფლისკენო, იმ სოფლისკენ, სადაც დარდითა და სულიერი ტკივილით სავსე პერსონაჟები ეგულებიან და, რომლებიც სიმწრით ინარჩუნებენ საკუთარ მინა-წყალს. ჩვენს ქვეყანას კი ბევრი გიორგი სოსიაშვილი ესაჭიროება, ისეთი, „ძილშიც რომ არ სძინავს ქვეყნის უბედურებით გულალტკინებულსა“. ისევ გიორგი სოსიაშვილის სიტყვებს მოვიშველიებ და ვიტყვი: ვინ იცის, „იქნებ დადგეს ის დრო, რომ აღარასდროს აღარ აენიოს ქართველს ჭიქა და გულმხურვალედ არ ეთქვას: „ემ ჩვენი მიტოვებული სოფლების სადღეგრძელო იყოს, პატრონს რო უცდის!“

ნიკოლოზ სანებლიძე

პეტერბურგული „პერსის საუკუნე“ ქართულად

ანდრეი ბელის „პეტერბურგს“ მოდერნიზმის სახარებას უნოდებდნენ მწერლის თანამედროვენი. ამ წიგნმა გასაოცარი გავლენა მოახდინა 10-20-იანი წლების მწერლობაზე. და არა მარტო რუსეთში, ჩვენშიც... დემნა შენგელაია ამბობდა 20-იანი წლების ახალგაზრდა ქართველ მწერლებზე: ანდრეი ბელი ჩვენი ღმერთი იყო. ალბათ, ამიტომაც გაუნიეს გულითადი მასპინძლობა ანდრეი ბელის ცისფერყანწელებმა და გრიგოლ რობაქიძემ, რომელთა პიროვნულ ხიბლსა და ინტელექტზე რუსი მწერალი დაუფარავად და ღრმა პატივისცემით საუბრობს თავის წიგნში „Ветер с Кавказа“.

„პეტერბურგი“ წინასწარმეტყველური წიგნიცაა. მისმა ავტორმა ამ რომანით, ფაქტობრივად, განჭვრიტა ის აპოკალიფსური ვითარება, რაც 1917 წლის „წითელ რევოლუციას“ მოჰყვა რუსეთში. ამ მხრივ ანდრეი ბელის „პეტერბურგი“ შეიძლება შევადაროთ დოსტოევსკის რომანს „ეშმაკნი“.

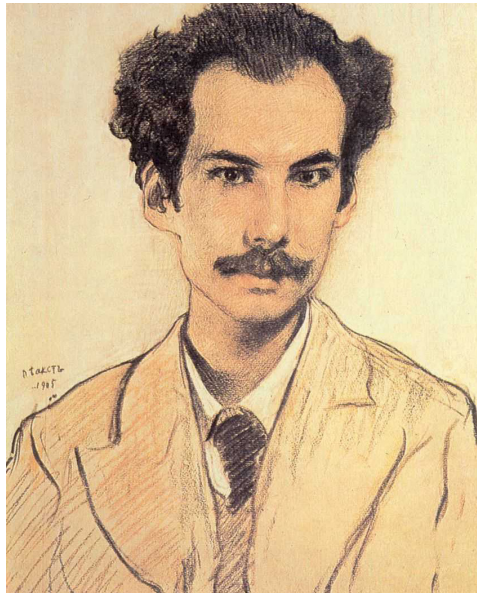
გასაოცარია, მაგრამ წიგნი, რომელიც ასე პოპულარული იყო ჩვენში გასული საუკუნის პირველ ათწლეულებში, დღემდე არ ყოფილა ნათარგმნი ქართულად. მიზეზი, ალბათ, ისიც იყო, რომ „პეტერბურგის“ თარგმნა იოლი საქმე არ გახლავთ – რომანი უამრავ პლასტს შეიცავს და მისი ენა და სტილიც მკვეთრად თავისებური და ინდივიდუალურია (ამაშიც ჩანს რომანის მოდერნისტულობა).

ასე რომ, „პეტერბურგის“ თარგმნა ფრიად მნიშვნელოვანი მოვლენაა ჩვენს კულტურულ ცხოვრებაში და უღრმესი მადლიერების გრძნობით განგვანყოფს მთარგმნელის, **ნინო ქუთათელაძის** მიმართ (ა.გ.)

ანდრეი ბელის „პეტერბურგის“ ქართული თარგმანის გარეკანზე პეტრე პირველის ფალკონესეული ქანდაკების გამოსახულებაა. ეს შემთხვევითი როდია. იმპერატორის ქანდაკება რიგითი სიმბოლო კი არ არის, არამედ იმ საზრისის გაცხადებაა, რომელსაც რუსული სახელმწიფოს ადეპტები მისდევნ და ემორჩილებიან, აგერ, უკვე სამას წელზე მეტია. ოღონდ ესაა... ანდრეი

ბელი გვიჩვენებს, რომ „პეტერბურგისა“ და „პეტერბურგისდროინდელი“ რუსეთის იმპერია ფანტასმაგორიაა, რომელიც ქალაქურ ნისლსა და ნისლოვანებაში განქარდება. ამ თვალსაზრისით, ეს რომანი დიდი ავსტრიელი მწერლების რომანებს გვაგონებს, „რადეცკის მარშს“, მამა შტრაუსის ობერტონებში რომ წარმოგვიდგენს ვენას, ანდა „უთვისებო კაცს“, „კოშკსა“ და

„პროცესზე“ რომ არაფერი ვთქვათ. რეალობა და წარმოსახვა ერთმანეთში ისე გადაჯაჭვულა, რომ ვერ გაიგებ, სად იწყება ერთი და სად მთავრდება მეორე. განსხვავება კი ის არის, რომ პეტერბურგისა და პეტერბურგული ცხოვრების „გზანი წამებისანი“ ანდრეი ბელისათვის შინაგანად ძლიერ ფსიქოლოგიურ რყევებთან დაკავშირებული არ არის და სწორედ ამიტომ მით უფრო თვალშისაცემია გადმოცემის ადეკვატურობა და პროგნოზის სიზუსტე. ამგვარი მხატვრული ობიექტივიზმი, აუჩქარებელი პულსი არის ბელისეული მოდერნიზმის ერთ-ერთი მოუცილებელი ნიშანი, ხოსე ორტეგა ი გასეტი ხელოვნების დეჰუმანიზაციას რომ უწოდებს (თანაც პოზიტიური ესთეტიკური ნიშნით). ჩვენ თვალწინ გადაიშლება ჩვეულებრივი სამყაროს რიტმული რღვევისა და დაქუცმაცების პანორამა. რომანი ისეა აგებული, რომ მისი ცალკეული თავი და პასაჟიცი კი შინაგანად დამთავრებულია. ყოველ მათგანს საკუთარი ალქმით-სმენითი და ტემპორალური თავისთავადობა ახლავს. ამგვარი მოცემულობა არ უნდა აფერიოთ რიტმული პროზის ჩვეულ გაგებაში. სწორედ მეტრო-რიტმული და ჰარმონიული პოლიფუნქციურობა ქმნის ანდრეი ბელის ამ რომანის განსაკუთრებულ ატმოსფეროს, რომლის წნევაც არა უბრალოდ ყოველ წინადადებაში, თითოეულ აქცენტშიც იგრძნობა და თითქმის გადაულახავ სიძნელეებს უქმნის მთარგმნელს – ამიტომაც წინადადებები და მთლიანად ტექსტი კარგავს ინფორმაციის გადაცემის ფუნქციას

და სიტყვათა აზრობრივი და ფონემატიური სტრუქტურის რღვევად აღიქმება. ოღონდ ეს რღვევა ნებისმიერი არ არის. რომანის სემანტიკური ველის ადეკვატური ალქმისათვის გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენს უმცირეს არტიკულირებად ნაწილაკთა თავისებური ახმოვანება. ამიტომაც ანდრეი ბელი მოდერნისტული პოეტიკის ერთ-ერთ შემქმნელად გვევლინება და სწორედ ასეთია მოდერნისტული პოეტური პროზა.

ავტორის მწერლური პოზიცია და ოსტატობა ძალზე თავისებურია. ის მსჯავრდებულია; ნაოჭიანი სახე კი მის სიახლოვეს დაიხარა: „მან ყურს შეხედა და მიხვდა, რომ ბებერი თურანელი აპოლონ აპოლონოვიჩია, სიბრძნის ყველა წესს რომ უნერგავდა; აი, ვისზე აღმართა მან ხელი“. დააკვირდით მეტონიმიურ თამაშს: სუბიექტის ნაცვლად – სახე, სახის ნაცვლად – ყური... და იქვე: „ბებერი თურანელი“. მეტონიმიური დაღმავალი რიგი უცებ კოსმიური აფეთქების რანგში გადადის, ამფეთქებელი კი, უბრალოდ, ვინმე აპოლონ აპოლონოვიჩი კი არ არის, არამედ „სიბრძნის ყველა წესი“, კანტის კატეგორიათა აპარატის ჩათვლით. ამ ყველაფერს იტევს ერთი წინადადება, მართალია, სასვენი ნიშნებით ფრიად დატვირთული.

მეორე თავისებურება ნაწარმოებისა არის ინტელექტუალური თამაშის ვირტუოზული გაქანება. ამ თავისებურ ჰერმეტიულ სამყაროში შესაღწევად უამრავი ინფორმაცია უბრალოდ კი არ უნდა იდოს თქვენს გონებაში, არამედ უნდა

შეძლოთ მისით თამაში (არა გართობა) და ყველაფერმა ამან სიამოვნება უნდა მოგგვაროთ, რადგან, თუკი ავტორი რაიმესაგან დისტანცირებას ცდილობს, ეს არის ტანჯვა-წამება, ლამენტოზური განწყობა. ტყუილად ხომ არ არის მთავარი გმირი აპოლონ აპოლონის ძე (ორმაგი აპოლონი). რასაკვირველია, ანდრეი ბელი აქ ნიცშესაც ეთამაშება. აპოლონისა და დიონისეს ნიცშესეულ წყვილს სახეს უცვლის ორმაგი აპოლონით, თანაც ამ აპოლონის სახე არასდროს დაგავიწყდებათ – იქნებ, სიამოვნება არ მოგგვაროთ, მაგრამ შთაბეჭდილებას უეჭველად მოახდენს.

აპოლონი ღრუბლებიდან შეუმჩნეველად გამოტყორცნის ისრებს, რათა მოაშთოს ქვემოთ მცხოვრები კუნძულები (პეტერბურგელები). შემთხვევითი როდია, რომ აპოლონ აპოლონოვიჩს ძალიან არ უყვარს პეტერბურგის კუნძულები (და, მაშასადამე, პეტერბურგიც, რადგან რა არის პეტერბურგი, თუ არა მისი კუნძულები?!). როგორც ჩანს, დედაქალაქის არქიტექტონიკა მის სივრცით-მათემატიკურ გემოვნებას შეურაცხყოფს. კუნძული ხომ პაუზას, წყვეტას ნიშნავს. აპოლონ აპოლონოვიჩი კი უსასრულობის მომხრეა, რომელიც რომანისეული გეომეტრიის შესაძლებლობათა რეალიზაცია იქნებოდა. ეს, ერთი მხრივ... მეორე მხრივ კი: ბელისეული აპოლონი ღრუბლების სახეს იღებს, თანაც ღრუბელთა მეტამორფოზები იმგვარი როდია, როგორც კლასიკური ოვიდიუსისებური. ღრუბლის სახეცვლილებანი ნებისმიერია, მათი წინასწარი გამოცნობა კი შეუძლებელი. მათემატიკური ენა რომ მოვიშველიოთ: არახაზობრივი, მუსიკალურად კი ათემატური (არათემატური კი არა, ათემატური). ერთიანი შინაგანი ლოგიკა, შინაგანი კონსტანტური იმპულსი ამგვარ გარდაქმნებს არ გააჩნიათ. ყოველ რიგს თავისი სპეციფიკური ლოგიკა და თემა აქვს და თუ გსურთ

ის გამოიცნოთ, გარე-დამკვირვებლის, ერთი შეხედვით, მოხერხებული პოზიცია არ გამოგადგებათ. თავად უნდა იქცეთ ღრუბლის ქულად და ჩაერთოთ ამ ფერხულში. წერის ამგვარი მოდერნისტული სტილისტიკა პოეტიკურ და რიტორიკულ ფიგურებს შორის განსხვავებას ემყარება (ამის შესახებ უფრო დანვრილებით იხილეთ ქვემოთ). ამიტომაც რომანში ერთი სამყარო კი არ არის წარმოდგენილი, არამედ უსასრულოდ ბევრი (და თანაც მუდმივად გაფართოებადი). ყოველ მათგანს საკუთარი ენა აქვს. ქართულ თარგმანში თქვენ ამ სამყაროთა გამოვლინებების სპეციფიკას თავისუფლად და თითქმის სრულად იგრძნობთ.

კიდევ ერთი რამ... უეჭველია, რომ მსოფლიო კატაკლიზმების შესაგრძობად ანდრეი ბელის „პეტერბურგიც“ ისევე გამოგადგებათ, როგორც, მაგალითად, რიხარდ ვაგნერის „ტრისტანი და იზოლდა“, ოღონდ რომანში ოპერისგან განსხვავებული პოლუსია წარმოდგენილი, ამ პოლუსთა კონტაქტი კი სამყაროსეული აფეთქების ეფექტს იძლევა. ეს ნაწარმოები 1914 წელს გამოქვეყნდა და წინასწარმეტყველური აღმოჩნდა. სულ რაღაც ოთხ წელიწადში რომანში აღწერილი პეტერბურგი ერთხელ და სამუდამოდ გაქრა. და ეს წიგნი რომ არ იყოს, გაგვიჭირდებოდა კიდევ მისი წარმოდგენა, მისი სულიერი და ფიზიკური ტოპოგრაფიის დადგენა.

ქართული თარგმანის კითხვის დროს დამრჩა შთაბეჭდილება, რომ მთარგმნელის ენობრივი პოზიცია ცისფერყანწელებისას უახლოვდება, მათი გაქანება და სუნთქვა ისმის, ოღონდ აქ არის ერთი სხვაობა: ცისფერყანწელებს რომანი არ შეუქმნიათ, თუმცა მცდელობები ჰქონდათ. უეჭველია, რომ ეს მცდელობები წარმატებით დასრულდებოდა, ტოტალიტარული საბჭოთა სისტემის უხეში ჩარევა რომ არა.

რომანის სტაიერულ დისტანციას მოზომილი ნაბიჯი და რიტმი სჭირდება. ამ თვალსაზრისით, ანდრეი ბელის „პეტერბურგის“ ქართული თარგმანი თითქოს ავსებს წყვეტას, რომელიც ქართულ მოდერნისტულ პროზაში არსებობს. ამიტომაც ის მნიშვნელოვანი მოვლენაა ქართულ ლიტერატურაში. წარმომადგენია, რა ძალა შეაღია მთარგმნელმა სამუშაოს, რამდენი რამ გაიაზრა, მოძებნა და გაიგო კიდევ. შედეგი ნამდვილად შთამბეჭდავია. ვფიქრობ, ახლა უკვე შეგვიძლია ქართული ენის ხმერებას ბელის თავისებური ბარიტონიც მივათვალოთ.

საჭიროებისა და სურვილის შემთხვევაში მთარგმნელის მიერ ჩატარებული სამუშაო სამომავლო წარმატებული შემოქმედებითი ექსპერიმენტების საფუძველი შეიძლება გახდეს. ლიტერატურული საქმიანობა ხომ, უპირველეს ყოვლისა, მუყაით გარჯას მოითხოვს, ხოლო წარმატება, მით უმეტეს, გამონათება, ცარიელ ადგილზე არ ხდება, თანაც თარგმნა ქართულად ხომ განმარტებას ნიშნავს (თარგმანება), ამგვარი საქმიანობა კი უბრალო ტრანსლაციას კი არ გულისხმობს, არამედ ერთი ენობრივი სამყაროს მეორეში გადატანას, მის პროექციას. ამგვარი პროექცია ყველა ენას საკუთარი აქვს, დროითა და სივრცით განსაზღვრული. ამიტომაც სულ სხვა შედეგს მივიღებდით, „პეტერბურგი“ ნახევარი საუკუნით ან ოცდახუთი წლით ადრე რომ ეთარგმნათ. ალბათ, დამეთანხმებით, რომ ის მიმართულება, საითკენაც დღეს ქართულ ენას ეწევიან, სრულებითაც არ დაეხმარებოდა მთარგმნელს საკუთარ საქმიანობაში. ქართულ სიტყვებსა და გამოთქმებს ჩვენ თვალწინ თითქოს წონა ეკარგება, სიღრმისეული ძიებები უარყოფილი და ზედაპირულად პაროდირებულია. ინტერტექსტუალური თამაშები გართობასა და ლუარსაბისეულ მცონარებას დაემსგავსა. პა-

რადოქსი ის არის, რომ ანდრეი ბელიც მცონარობის თავისებურ ვარიანტს გვთავაზობს, ოღონდ ეს ძალზე სპეციფიკური, ინტელექტუალური მცონარობაა, როცა გონის მიერ წარმოქმნილი უმიზეზო სტრუქტურები ხელშესახებ დროით-სივრცით მახასიათებლებს იძენენ. „პეტერბურგი“ სწორედ ამგვარი სტრუქტურების უსასრულო სიმრავლეს წარმოადგენს (გავიხსენოთ გალაკტიონისეული თქმა: „გაჩნდნენ ორხიდეები ყოვლად უმიზეზონი“). ამიტომაც მთარგმნელს უწევს, სიტყვიერ მასალას ზედაპირული ქაფი მოაცილოს, ენის აქტიური და პასიური ფორმები წონასწორობაში მოიყვანოს.

რასაკვირველია, ანდრეი ბელის ამ რომანის თარგმანი ადრე რომ შესრულებულიყო (მე-20 საუკუნის პირველ ნახევარში ან ოდნავ მოგვიანებით), ტექსტი სრულიად სხვა ენობრივ სამყაროში მოხვდებოდა და სხვა პოზიციას დაიკავებდა. თანამედროვე ქართული მრავალ ისეთ თვისებას ავლენს, რომელიც მისთვის სრულიად ახალია და მხოლოდ უკანასკნელი მეოთხედი საუკუნის შედეგი. ენის პასიური ფორმებისა და კონსტრუქციების მომძლავრება დასავლურ სამყაროსთან ურთიერთობის შედეგია, თანაც ეს ურთიერთობა ენის მატარებელთა განსაკუთრებულ ფენას კი არ შეეხო, არამედ მათ უმრავლესობას. დღეს, მაგალითად, არავინ გადაგიხდით მადლობას ჩვეული ქართული ფორმით – გმადლობთ, უბრალოდ გეტყვიან – მადლობა, რაც ქართულისთვის ბუნებრივი არ არის. საინტერესოა, რომ დასავლეთევროპული ენებიდან თარგმნისას ეს ვითარება მომგებიანიც შეიძლება იყოს. რაც შეეხება რუსულ ენას, მას სრულიად განსხვავებული პოზიცია უკავია. რუსულში ბევრია პასიური ფორმა, თუმცა მას აქტიური ფორმებიც მოეპოვება და რაც მთავარია, რუსულ ენაში არსებობს სახელთა ბრუნების სრულყოფილ-

ბიანი განვითარებული სისტემა, რაც სუბიექტისა და ობიექტის ურთიერთობების რთულ სრულმასშტაბიან ველს ქმნის. მთარგმნელი ამ ფუნდამენტური ენობრივი ვითარებით გამონვეულ სირთულეებს წარმატებულ გადაწყვეტას უძებნის. ამიტომ თარგმანი უბრალო პასიურ კალკს კი არ წარმოადგენს ორიგინალისას, არამედ, თუ შეიძლება ასე ითქვას, ბელის რომანის თანამედროვე ქართული ენობრივი მსოფლჭვრეტის შედეგია. ასეთ შემთხვევაში უფრო სწორი იქნებოდა გველაპარაკა რეკონსტრუქციასზე (დეკონსტრუქციის გამოყენებით).

როცა თარგმანს კითხულობ, ქართული ენის შესაძლებლობებს გრძნობ და არა მხოლოდ ენობრივი თხზვის თვალსაზრისით (რაც ესოდენ მნიშვნელოვანია მოდერნისტული პროზის თარგმნისას), არამედ ენობრივი აფეთქებების მწერლურ-მთარგმნელობითი მოთვინიერების თვალსაზრისითაც. ამ დროს სიახლე თავად კი არ კარნახობს ენას კანონს, არამედ ტექსტი ინოვაციას ბუნებრივად მიუჩენს თავის ადგილს. სწორედ ეს არის მთარგმნელის ურთულესი პილოტაჟი, როდესაც უმაღლესი ხელოვნება ალგებრული ჰარმონიით უნდა შემონმდეს. ვინმეს რომ მოეთხოვა მოდერნიზმის მოკლე განმარტება, მე სწორედ ამას შევთავაზებდი – ჰარმონიის ალგებრა (გალაკტიონი ინტეგრალურ პოეზიას რომ უწოდებს. ინტეგრალს აქ მკაცრად მათემატიკური საზრისიც გააჩნია).

რასაკვირველია, „პეტერბურგის“ წარმატებულ მთარგმნელს ძალზე ფართო თეზაურუსი უნდა ჰქონდეს. აქ მხოლოდ იმაზე კი არ არის მინიშნება, რომ მრავალი კულტურული და ისტორიული ფაქტი მოიხსენიება რომანში, არამედ უმთავრესად ის, რომ რომანის ავტორი ამ ფაქტებისადმი თავისებურ დამოკიდებულებას ამჟღავნებს და ეს დამოკიდებულება „პეტერბურგის“ ეს-

თეტიკის მოუცილებელი ნაწილია (შტაინერის თეოსოფიის ჩათვლით). წარმოდგინეთ, რა რთული იქნებოდა ამგვარი თამაშების ქართულ ენაზე გადმოტანა. ამ სიძნელეს მთარგმნელმა ოსტატურად გაართვა თავი. ცხადია, არც ის არის შემთხვევითი, რომ თარგმანს განმარტებების სოლიდური ბაზა ახლავს. უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ ბაზაში არ არის არც ერთი თვალში საცემი შეცდომა. ასე რომ, წიგნს შემეცნებით-საგანმანათლებლო ფუნქციაც აქვს, რაც, დღევანდელი კულტურული ვითარების გათვალისწინებით, სრულებითაც არ არის უმნიშვნელო.

მთარგმნელმა მრავალი რთული ამოცანა გადაწყვიტა, მათ შორის, ერთ-ერთი ყველაზე სპეციფიკურია წონასწორობის დაცვა რომანის პოეტიკურ და რიტორიკულ სტილისტიკას შორის. რომანის რიტორიკული სტილისტიკა გულისხმობს ერთი პერსონაჟის (მაგალითად, აპოლონ აპოლონოვიჩის) მიზანმიმართულ ზემოქმედებას სხვა პერსონაჟებზე გარკვეული ქცევითი ეფექტის მისაღწევად. რასაკვირველია, ამგვარ რიტორიკულ სტილისტიკას მეორე განზომილებაც აქვს – ავტორისეული განზომილება, როცა ავტორი კარნახობს ნებას რომანის პერსონაჟებს და ირიბად – მკითხველს. რიტორიკული სტილისტიკა ტრანსლინგვისტურია, ანუ მიზანმიმართულად გადის ენობრივი სისტემის გარეთ, გიბიძგებს ქმედებისაკენ და არა უბრალოდ ესთეტიკური განცდისაკენ. პოეტიკური სტილისტიკა კი უშუალო ენობრივი მოცემულობაა და თვითკმარ ენობრივ ტრანსფორმაციებს გულისხმობს. რომანში ეს წონასწორობა რიტორიკულის სასარგებლოდ არის დარღვეული. პოეტიკასა და რიტორიკას შორის ამგვარ თანაფარდობას დრო განაპირობებს. ეპოქა ისეთია, რომ ყოველი შესაძლო სამყარო შეიძლება განამდვილდეს; თანაც – ლაიბნიცის ხედვის საწინააღმდეგოდ –

ყველაზე უარესი სამყარო. ქართული თარგმანი ამ ვითარებას ადეკვატურად გადმოსცემს, რაც მთარგმნელის დიდ მიღწევად უნდა მივიჩნიოთ.

ყოველივე ზემოთქმული მიუთითებს, რომ ამ რომანის ნაკითხვა გართობის მიზნით შეუძლებელია. რაც შეეხება თამაშს, რომანში იმდენი თამაშია, რომ რომელიმე შრეს აუცილებლად გამოტოვებთ. მთავარია, არ გამოგრჩეთ ბედთან თამაში, უკეთ – საბედისწერო თამაში, რომელსაც ანდრეი ბელი ასე დაუჩინებთ და დიდი ოსტატობით წარმართავს. ამ თვალსაზრისით რომ შევადაროთ ერთმენთს თარგმანი და ორიგინალი და უბრალოდ დავითვალოთ ეს თამაშები, თარგმანი, ბუნებრივია, ჩამორჩება ორიგინალს, მაგრამ აქ არ არის გამოტოვებული არც ერთი მნიშვნელოვანი თანაფარდობა თუ კორელაცია და რაც მთავარია, თამაში არსად არ იქცევა ბანალურ გართობად, რაც ასე გაუადვილებდა საქმეს როგორც მთარგმნელს, ისე მკითხველს, მაგრამ ბევრ რამეს დააკლებდა რომანს და ანდრეი ბელის მწერლურ რანგსაც.

ამ წიგნის კითხვა იოლი არ არის (ჩემი აზრით, სა-

ერთოდ არაფერი ღირებული არ არის იოლი), დიდ განაფვასა და „ფორმაში ყოფნას“ მოითხოვს, მაგრამ, ვისაც არც დრო დაენანება და არც საკუთარი თავი, მან შეიძლება ბევრი რამე გაუგოს პოსტმოდერნიზმს (და პოსტმოდერნსაც), რომელზეც ასე ბევრს ლაპარაკობენ, მაგრამ მათი საწყისების ცოდნის გარეშე საუბარი მხოლოდ ზედაპირული და არაფრის მომცემია. ანდრეი ბელის რომანი ამგვარი შემეცნებითი არქეოლოგიის ნაწილი შეიძლება გახდეს მკითხველისათვის (თუკი იგი ამას მოისურვებს).

მადლობა ეკუთვნის გამომცემლობა „არტანუჯსაც“, რომელმაც საკმაოდ რიგიანად გამოსცა წიგნი, თანაც, კორექტურული შეცდომების მოჭარბების გარეშე.

რედია რდ კიპლინგი

პურუნ ბჰაგატი სსსწყული

(ნოველა „ჯუნგლის ნიგნიდან“)

ლანგუჩის საგლოვიარო სიძღვრა

ღამით ვიგრძენით, დედამინას ელოდა რყევა,
მივეპარეთ, რომ დამხმარე ხელს გამოჰყოლოდა,
რადგან გვიყვარდა, ეს ვიცოდით და როგორც ჩვევას
ვერ ჩავწვდომოდით, არ გვესმოდა კარგად ბოლომდე.

როცა კლდის ქიმი ჩამოიქცა გრიალით, ზათქით,
როცა სამყარო ტალახმა და ნვიმამ შელახა,
დასახმარებლად ჩვენი ხალხი მიაწყდა ადგილს,
მაგრამ, ავაი! აღარ მოვა იგი ხელახლა!

იგლოვეთ! იგი სიყვარულის გამო ვიხსენით,
მხოლოდ ველურს რომ შეუძლია ველურ მხარეში.
იგლოვეთ! ჩვენი ძმა ვერ მოვა ჩვენთან ისევე,
მისი მსგავსნი კი გვაძევენ მოუსავლეთში!

ინდოეთში ერთ დროს ცხოვრობდა
კაცი, ვისაც ქვეყნის ჩრდილო-დასავ-
ლეთ რეგიონში მდებარე ერთ-ერთი
სანახევროდ დამოუკიდებელი სახელ-
მწიფოს პრემიერ-მინისტრის თანამ-
დებობა ეკავა. იგი ბრამინების კასტას
ეკუთვნოდა და იმდენად მაღალი წარ-
მომავლობისა გახლდათ, რომ წარმო-
მავლობას აღარაფრად აგდებდა; თა-
ვის დროზე მისი მამაც ათასი ჯურის
იმ ქრელაქრულა კარისკაცთა რიგებს
ეკუთვნოდა, ძველი ყაიდის რომელი-
ღაც ინდოელ ხელისუფალს გარს რომ
ეხვივნენ. მაგრამ პურუნ დასი, რო-
გორც კი წამოიზარდა, მაშინვე მიხვდა,

რომ ძველ წესრიგს ყავლი გაუვიდა
და თუკი წარმატების მიღწევა სურდა,
უსათუოდ ინგლისელებთან უნდა და-
ემყარებინა კარგი დამოკიდებულება,
ყველაფერში იმ ნიმუშისთვის მიებაძა,
მათ რომ მისაღებად მიაჩნდათ. ამავე
დროს, ადგილობრივი წარმოშობის ჩი-
ნოსანს თავისი უშუალო ბატონის კე-
თილგანწყობის შენარჩუნებაც უწევდა.
ეს ურთულესი თამაში გახლდათ, მაგ-
რამ ახალგაზრდა ბრამინი უშეცდომოდ
მოქმედებდა, რაშიც ბომბეის უნივერ-
სიტეტში მიღებულმა ჩინებულმა ბრი-
ტანულმა განათლებამაც შეუწყო ხელი,
ნაბიჯ-ნაბიჯ აიარა სოციალური კიბე

და საბოლოოდ სამეფოს პრემიერ-მინისტრი შეიქნა, ეს კი იმას ნიშნავდა, რომ რეალურად თავის ბატონზე, მაჰარაჯაზე უფრო დიდ ძალაუფლებასაც კი მიაღწია.

მოხუცი ხელმწიფე, ეჭვით რომ უყურებდა ინგლისელებს, მათ რკინიგზებსა და ტელეგრაფებს, გარდაიცვალა, ინგლისელი პედაგოგის მიერ აღზრდილმა მისმა მემკვიდრემ კი პურუნ დასს სრული ნდობა გამოუცხადა; მინისტრი, ცხადია, მუდამ ცდილობდა, ბატონისათვის დაეთმო ინიციატივის უპირატესობა, მაგრამ სინამდვილეში ისინი ერთობლივად აარსებდნენ სკოლებს გოგონებისათვის, გაჰყავდათ გზები, ატარებდნენ საქველმოქმედო ღონისძიებებს და აწყობდნენ სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის გამოფენებს, გამოსცემდნენ ყოველწლიურ აღმანახს სახელწოდებით „სახელმწიფოს მორალური და მატერიალური განვითარება“. საგარეო საქმეთა სამინისტროც და ინდოეთის მთავრობაც ფრიად კმაყოფილი იყო მათი საქმიანობით. ადგილობრივი სახელმწიფოები ძალზე იშვიათად უწყობდნენ ფებს ბრიტანულ პროგრესს, რადგანაც არ იზიარებდნენ იმ რწმენას, რასაც პურუნ დასი გამოხატავდა თავისი ყოველი ქმედებით: რაც ინგლისელისთვის სასარგებლოა, ის ორმაგად სასარგებლო უნდა იყოს აზიატისათვის. პრემიერ-მინისტრმა ვიცე-მეფის, გუბერნატორებისა და მათი თანაშემწეების დიდი პატივისცემა დაიმსახურა, დაუმეგობრდა სამედიცინო და რელიგიური მისიების წარმომადგენლებს და ჯირითით გატაცებულ ინგლისელ ოფიცრებს, სახელმწიფო ნაკრძალებში სანადიროდ რომ ჩამოდიოდნენ, ასევე, ყველა იმ გიდსა და ტურისტს, გრილ ამინდებში მთელ ინდოეთს რომ მოედებოდნენ ხოლმე და გაუთავებლად ქვეყნის მოვლა-პატრონობის თაობაზე მასლაათობდნენ. თავისუფალ დროს აწესებდა სტიპენდიებს მედიცინის შემ-

სწავლელთათვის და ხსნიდა ინგლისური ტიპის სანარმოებს, ინდოეთის მთავარ, ყოველდღიურ გაზეთ „ჰიონერში“ აქვეყნებდა წერილებს, სადაც თავისი ხელმწიფის მიზნებისა და პროექტების განმარტებას ახდენდა.

საბოლოოდ, ოფიციალური ვიზიტით ეწვია ინგლისს, ხოლო შინ დაბრუნებულს სამღვდელოებისათვის კოლოსალური თანხის გადახდა მოუწია, რადგანაც თვით პურუნ დასისთანა მაღალი ბრამინისთვისაც კი ბნელი ოკეანის გადალახვა კასტის შებღალვას ნიშნავდა. ლონდონში შეხვდა უკლებლივ ყველას, ვისი ნახვაც კი რაიმედ ღირდა და ვისი სახელებიც მთელ მსოფლიოში იყო ცნობილი, და იმაზე ბევრად მეტი რამ ნახა, რაც შემდგომში გაამხილა. უნივერსიტეტებმა ბევრი საპატიო წოდება მიანიჭეს; სალამოს კაბებში გამოწყობილი ინგლისელი ქალბატონების წინაშე არაერთი სიტყვა წარმოთქვა ინდოეთის საგანგებო რეფორმის შესახებ და, ბოლოს და ბოლოს, მთელი ლონდონი მხოლოდ ამასლა გაიძახოდა, ასეთ შესანიშნავ ადამიანთან ერთად მას შემდეგ არ გვისადილია, რაც ამქვეყნად პირველი სუფრა გაიშალაო.

ინდოეთში დაბრუნებისთანავე ბრწყინვალე ტრიუმფი ელოდა, რადგანაც მის სახელმწიფოს თავად ვიცე-მეფე ეწვია ვიზიტად და საკუთარი ხელით უბოძა მაჰარაჯას ბრილიანტებით, მინანქრითა და ზონრებით შემკული ინდოეთის დიდი ვარსკვლავიანი ჯვარი. ამავე ცერემონიაზე, ზარბაზნების გრილის თანხლებით, პურუნ დასს მიენიჭა ინდოეთის იმპერიის ორდენის კეთილშობილი რაინდის წოდება, ასე რომ, ამიერიდან მისი სახელი სრულად ასე გამოითქმოდა: სერ პურუნ დასი, იიოკრ.

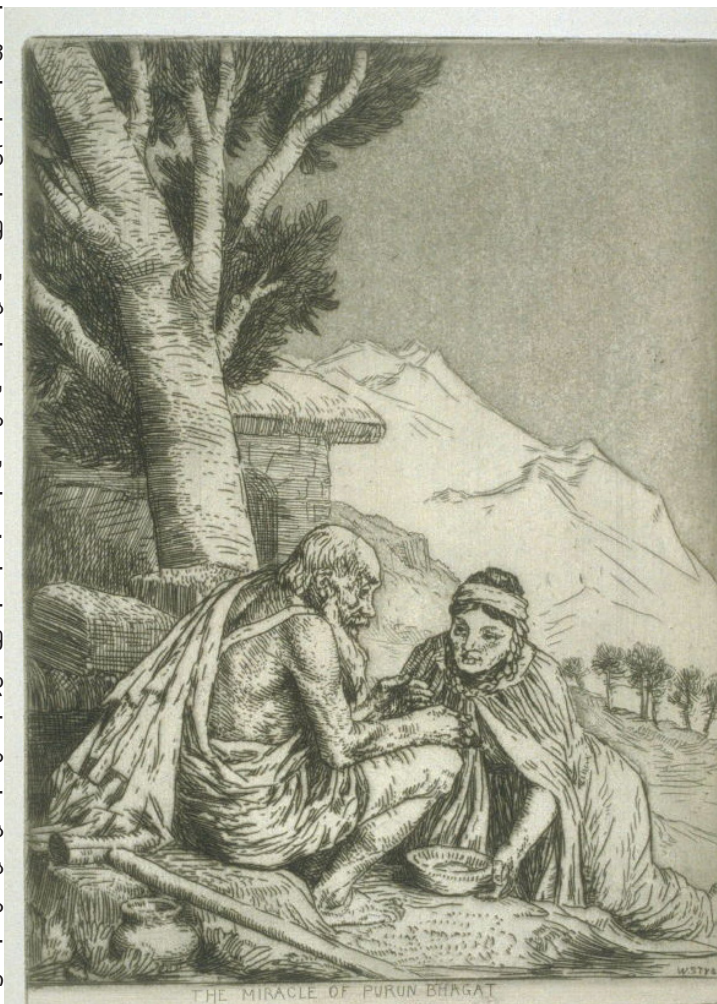
იმ სალამოს ვიცე-მეფის კარავში გამართულ ბანკეტზე ორდენის მედალიონითა და თასმით მკერდდამშვენებული პურუნ დასი ფეხზე წამოდგა და ისეთი

დახვენილი სიტყვებით წარმოთქვა თავისი ხელმწიფის სადღეგრძელო, ბევრ ინგლისელს რომ შეშურდებოდა.

ერთი თვის შემდეგ კი, როდესაც ქალაქმა კვლავ მშვიდად ჩათვლი-
მა მწველი მზის სხივებში, მინისტრმა ისეთი რამ ჩაიდინა, არც ერთ ინგლისელს აზრადაც რომ არ მოუვიდოდა: ამა სოფლის საქმეებისათვის გარდა-
იცვალა. ძვირფასი თვლებით მოჭედი-
ლი მისი სარაინდო მედალიონი კვლავ ინდოეთის მთავრობას დაუბრუნდა, ახალი პრემიერ-მინისტრი უკვე შეუდ-
გა მოვალეობის შესრულებას და ყველა დაქვემდებარებულ ინსტანციაში თა-
ნამდებობებზე ნადირობა დაიწყო. სამ-
ღვდელოებამ მალე შეიტყო მომხდარის შესახებ, ხალხიც გუმანით გრძნობდა ცვლილებათა მოახლოებას; მაგრამ ინ-
დოეთი მსოფლიოში ერთადერთი ქვეყანაა, სადაც კაცს შეუძლია ისე აისრუ-
ლოს სანადელი, რომ ახსნა-განმარტებას არავინ მოსთხოვს. არავის გაჰ-
კვირვებია ის ამბავი, რომ დევანმა პურუნ დასმა, იიოკრ, უარი თქვა თავის თანამდებობაზე, სასახ-
ლესა და ძალაუფლებაზე, ხელში მათხოვრის ფიალა დაიკავა და სანიასინის, ანუ ღვთის კაცის ჟანგმი-
ნისფერი კაბით შეიმოსა. ძველი კანონის თანახ-
მად, ყმანვილობის თორმეტი წელიწადის შემდგომ თორმეტი წელი მხედრად ინოდებოდა – თუმცა ია-
რალი არასოდეს სჭერია ხელში – და, კიდევ თორ-
მეტი წელიწადი ოჯახის თავკაცის მოვალეობებს ასრულებდა. სიმდიდრესა და ძალაუფლებას იმის-
თვის იყენებდა, რაც, მისი

აზრით, მათ დანიშნულებას წარმოად-
გენდა; დიდებას არ გაურბოდა; შინ და გარეთ ურიცხვი ადამიანი და ქალაქი უნახავს და ადამიანებმაც და ქალაქებ-
მაც მის წინაშე უკლებლივ მოიდრიკეს ქედი. აი, ეს ყოველივე მოსასხამივით ჩამოიხსნა და უკან მოიტოვა.

ქალაქის კარიბჭე რომ გამოიარა, მკლავებზე ანტილოპის ტყავი და თითბრისტარიანი ყავარჯენი ჰქონდა ამოდებული, ხელში ქოქოსის მერქნის მინისფერი, გლუვი თასი ეჭირა, მარ-
ტოდმარტო მიაბიჯებდა, ფეხშიშველი, მზერა მინისაკენ მიეპყრო, მის ზურგს უკან კი გალავნიდან მისი ილბლიანი მონაცვლის საპატივცემულოდ ზარ-
ბაზანმა დასჭექა. პურუნ დასმა თან-
ხმობის ნიშნად თავი დახარა. ის ძველი ცხოვრება დასრულდა; მისი გახსენე-

ბა ღამის ფერმკრთალ ზმანებასავით აღარც სიხარულს ანიჭებდა და აღარც მწუხარებას. დღეიდან ის სანიასინი იყო – უსახლკარო გლახაკი, არსობის პურს მოყვასისგან რომ მოელოდა. ხოლო, ვიდრე ინდოეთში პურის ერთი ნამცეცი მაინც დარჩება გასაყოფი, არც ქურუმს და არც გლახაკს შიმშილით არ ამოხდება სული. სიცოცხლეში არასოდეს გაუსინჯავს ხორცის გემო და თევზიციკი იშვიათად უჭამია. ხუთფუნტიანი ბანკნოტი მთლიანად დაფარავდა მისი კვების ხარჯებს ნებისმიერი წელიწადის მანძილზე იმხანად, როცა ის მილიონების სრულფუნტიანი ბატონ-პატრონი იყო. მაშინაც კი, როდესაც ლონდონში სტუმრობისას ცამდე აიყვანეს, თვალწინ გამუდმებით ედგა მშვიდი და უშფოთველი არსებობის საოცნებო სურათი – ინდოეთის უსასრულო, თეთრი, მტვრიანი შარა, აუჩქარებლად მოსიარულე მგზავრთა შიშველი ტერფების ანაბეჭდებით აჭრელებული, და შებინდებისას გზის პირას ლედვების ძირას დანთებულ კოცონთა კვამლის სუნი ენატრებოდა.

დიდი ხნის ოცნების ასრულების ჟამმა რომ მოატანა, პრემიერ-მინისტრმა აუცილებელი ზომები მიიღო და სამი დღის შემდეგ ატლანტის ოკეანის ზედაპირზე უფრო ადვილად იპოვიდით წყლის ბუმბუტულას, ვიდრე პურუნ დასს ინდოეთის მედინ, მოფუთფუთე მილიონთა შორის.

შელამებისას სადაც წყვდიადი მიუსწრებდა, ანტილოპის ტყავს იქ გაიფენდა – ხან სანიასინთა გზისპირა მონასტერში; ხან კალა-პირის სამლოცველოს თიხის სვეტებთან, სადაც იოგები, ღვთის კაცთა კიდევ ერთი იდუმალი გუნდი, საკადრისი პატივით ხვდებოდნენ, როგორც ერთ იმათგანს, ვინც კარგად უწყის კასტებისა და დაჯგუფებების ფასი; ხანაც ინდუსთა რომელიმე სოფლის განაპირას, სადაც ბავშვებს გაუბედავად მოჰქონდათ მასთან

მშობლების გამოტანებული სარჩო; და ხანაც ტრიალ მინდორში, საძოვარი ადგილების ახლომახლო, სადაც ფიჩხით დანთებული ცეცხლის ტკაცანი მთვლემარე აქლემებს აფრთხოვდა. პურუნ დასისთვის ან, უფრო სწორად, პურუნ ბჰაგატისთვის, – რაკილა ამიერიდან ასე უწოდებდა საკუთარ თავს – სულ ერთი იყო, ღამეს სად გაათენებდა. ეს ქვეყანა, ადამიანები თუ ლუკმა-პური – ახლა უკვე აღარაფერს არჩევდა. ტერფებს თავადვე მიჰყავდათ ჩრდილო-აღმოსავლეთის მიმართულებით: სამხრეთიდან როტაკისაკენ, როტაკიდან კარნულისაკენ, კარნულიდან იავარქმნილი სამანასაკენ, შემდეგ კი მდინარე გჰაგარის გამშრალი კალაპოტის გასწვრივ, მხოლოდ წვიმიან სეზონში რომ ივსება წყლით და ასე მაღლა, სულ მაღლა მიიწევდა, ვიდრე ერთ დღეს ჰიმალაის შორი ქედები არ დალანდა.

პურუნ ბჰაგატს გაელიმა, რადგან გაახსენდა, რომ დედამისი მთის ქალი იყო, კულუს ხეობაში მობინადრე რაჯპუტთა ტომის ბრამინთა ასული, დღემუდამ თოვლიანი მწვერვალების მონატრება რომ კლავდა, და ისიც მოაგონდა, რომ თუ კაცს მთის მოდგმის ერთი წვეთი სისხლი მაინც ურევია, ადრე თუ გვიან უსათუოდ სამშობლოს დაუბრუნდება.

– იქ, მაღლა, – წარმოთქვა პურუნ ბჰაგატმა, როდესაც სახით სიალიკის ქვემო ფერდობებისაკენ შეტრიალდა, სადაც კაქტუსები შვიდსანთლიან ვეება შანდლებად აღმართულიყვნენ, – იქ, მაღლა უნდა დავიდო ბინა და ჭეშმარიტებას დავენაფო, – და ჰიმალაის მწვერვალებიდან ჩამონაქროლი ცივი ქარის ზუზუნი ჩაესმა სიმლას გზაზე მიმავალს.

უკანასკნელად ეს გზა აქ მხედართა მოჟღარუნე ესკორტთან ერთად გამოიარა, ოფიციალური ვიზიტით რომ ეახლა ქვეყნად ყველაზე დახვეწილ და თავაზიან ვიცე-მეფეს. ერთი საათი ისაუბრეს ლონდონში საერთო მეგობ-

რების შესახებ და იმასაც შეეხნენ, თუ სინამდვილეში რა აზრისა იყო უბრალო ინდოელი ხალხი ამა თუ იმ საკითხზე. ამჯერად არავის სწვევია, გზისპირა მოაჯირს დაყრდნობილი ორმოცი მილის სიმალიდან დიდხანს გასცქერდა დიდებულად გადაშლილ ხეობას, ვიდრე ადგილობრივმა მუსლიმმა პოლიციელმა არ მიუთითა, საგზაო მოძრაობას აფერხებო. ამის გამგონე პურუნ ბჰაგატმა კანონის წინაშე მონინებით მოიხარა ქედი, რაკი ჩინებულად ესმოდა მისი მნიშვნელობა და რაკი თავად საკუთარ კანონს ეძიებდა, სვლა განაგრძო და ღამით ჩოტა-სიმალაზე ეულად მობუზულ მიტოვებულ ქობმახში ეძინა; ეს ეული ადგილი მინის დასალიერი გეგონებოდა, არადა მხოლოდ დასანყისი იყო მისი მოგზაურობისა.

ჰიმალაია-ტიბეტის გზას აუყვავა, კლდეში გამოჭრილ ათი ფუტის სიგანის ბილიკს, ზოგან ათასი ფუტის სიღრმის ღელეების თავზე ხის კოჭებს რომ ეყრდნობოდა; ეს გზა ხან თბილ, ნოტიო, დახშულ ხეობებში ჩადიოდა, ხანაც მეჩხერი ბალახით დაფარულ კლდოვან ფერდობებს ეკვროდა, სადაც მზე სანთებელა მინასავით მწველია; ხან კი ნყლით გაჟღენთილ, ბნელ ტევრებში მიიკლაკნება, სადაც ფესვიდან კენწერომდე ლიანებშემოხვეულ ხეებს შორის ხოხობი უხმობს თავის გულისსწორს. გზად ტიბეტელი მწყემსები შეხვდნენ, ძაღლებთან ერთად ფარას რომ მიჰყვებოდნენ, თითოეულ ცხვარს ზურგზე ბორაკით სავსე ტოპრაკი ეკიდა. მოხეტიალე ტყის მჭრელებიც შემოხვდნენ, ინდოეთში მოსალოცად მიმავალი, მოსასხამებში შებურული ტიბეტელი ღამებიც და მთიანეთში ჩაკარგული ციციქნა სახელმწიფოების დესპანებიც, თავიანთ ჩია ალმაკ ცხენებს გაცხარებით რომ მიაჭენებდნენ; ზოგჯერ წინ მეზობელთან სტუმრად მიმავალი რომელიმე რაჯას ამაღაც ჩაუვლიდა. ზოგჯერ კი ისეთი ნათელი და მშვიდი დღეებიც

ყოფილა, როდესაც ქვევით, ხეობაში მობურდლუნე და მოფათურე დათვის გარდა არავინ შეუნიშნავს. მოგზაურობის დასანყისში ყურები ჯერაც უკან მოტოვებული სამყაროს ყაყანით ჰქონდა და სავსე, ისევე, როგორც გვირაბიდან გამოსული მატარებლის მგზავრებს დიდხანს ჩაესმით ყრუ გუგუნე; მაგრამ მას შემდეგ, რაც მატინას გასასვლელი გამოიარა, პურუნ ბჰაგატი საკუთარ თავთან მარტო დარჩა, გარინდული მიაბიჯებდა, თვალეები მინისკენ დაეხარა, ფიქრები კი ღრუბლებისაკენ აღეპყრო.

ერთ საღამოს ყველაზე მაღალი უღელტეხილი გადაიარა, რაც კი მანამდე შეხვედრია. ორი დღე მიცოცავდა აღმართში და მის პირისპირ დათოვლილ მწვერვალთა ქედი აღიმართა, მთელ ჰორიზონტს რომ ფარავდა – თხუთმეტი-ოცი ათასი ფუტის სიმაღლის მთები ისე ახლოს იდგნენ, ეჩვენებოდა, ქვას ადვილად მოვახვედრებო, სინამდვილეში კი ორმოცდაათი ან სულაც სამოცი მილი ამორებდა მათგან. უღელტეხილს ხშირი, დაბურული ტყე ამკობდა – კედარი, თხილი, ველური ალუბალი, ზეთისხილი და ველური მსხალი, უმეტესად კი მაინც ადგილობრივი ჯიშის ჰიმალაის კედარი; ხოლო კედართა ჩრდილში კალის მივიწყებული სალოცავი აღმართულიყო. ამ ქალღმერთს დურგასაც უწოდებენ და ზოგჯერ ყვავილით დასნეულებულთა მფარველ შიტალასთანაც აიგივებენ.

პურუნ დასმა ქვის ფილები გადახვეტა, სახეგაბადრულ ქანდაკებას გაუღიმა, სამსხვერპლოს უკან თიხისაგან პატარა კერია აიშენა, ანტილოპის ტყავი ახლად შეგროვილი წინვების გროვაზე დაიფინა, თითბრისტარიან ყავარჯენს, „ბაირაგს“, დაეყრდნო და მოსასვენებლად ჩამოჯდა.

ზუსტად მის ფეხებთან სიპი კლდე ათას ხუთასი ფუტის სიმაღლიდან ეშვებოდა, მის ძირს თიხით გადახურული ქვის სახლების პატარა გუნდი ეკვრო-

და. სოფლის გარშემო მთის კალთაზე ტერასებად გაშენებული ციციქნა ყანები ქრელი ჭინჭებით ნაკემსი საბანივით ეფინა. კალოების მოსუფთავებულ ნრეებს შორის ხოჭოსოდენა ძროხები ბალახობდნენ. როდესაც ხეობას მალლიდან გადაჰყურებ, თვალი გატყუებს, საგანთა ნამდილ ზომას ვერ არჩევ: მოპირდაპირე ფერდობზე შეფენილ დაბალ ბუჩქნარად რაც მოგეჩვენა, ასფუტიანი ფიჭვების ტყე აღმოჩნდება. პურუნ ბჰაგატმა თვალი გააყოლა ვეება ღრმულის გადასაკვეთად აფრენილ არნივს, მაგრამ ვიდრე ხეობის შუამდე მიაღწევდა, უკვე ისე დაპატარავდა, მხოლოდ ნერთილაღლა მოჩანდა. ქარი დაძენძილი ღრუბლების ორიოდ ნაგლეჯს ხეობაში აღმა-დაღმა დააქროლებდა, ხან კლდის ფერდს მიაფენდა, ხანაც მალლა აიტაცებდა და მწვერვალების თავზე გააქრობდა. და პურუნ ბჰაგატმაც თქვა, სიმშვიდეს აქ ვიპოვიო.

მთის მაცხოვრებლისათვის რამდენიმე ასეული ფუტი არაფერს ნიშნავს და ამიტომაც, როგორც კი სოფლებმა მიტოვებული სალოცავის თავზე კვამლი შენიშნეს, მათი ქურუმი კლდეზე შეფენილ ტერასებს ამოუყვა, რათა ახლად მოსული უცნობისათვის სალამი ეთქვა.

როგორც კი პურუნ ბჰაგატს ჩახედა თვალეებში, რომელთა მზერასაც მილიონები ჰმორჩილებდნენ, წამსვე მინამდე დაიხარა, უსიტყვოდ ჩამოართვა ნყალობის თასი და სოფელში დაბრუნებული ასე ამბობდა: როგორც იქნა, ღვთის კაცი მოგვევლინა. მისი მსგავსი არასოდეს მინახავს. ბარიდანაა, მაგრამ ღია ფერის კანი აქვს, ბრამინთაგან გამოორჩეული უნდა იყოს. სოფლის ყველა დიასახლისმა ერთხმად იკითხა, ჩვენთან დარჩენას თუ აპირებსო, და არც ერთს არ დაუშურია ძალ-ღონე ბჰაგატისათვის უგემრიელესი კერძის მოსამზადებლად. მთაში საკვები მწირი და უბრალოა, მაგრამ მარჯვე ქალს მაინც

არ გაუჭირდება წინიბურას, ინდური ხორბლის, ბრინჯისა და წითელი წინაკის, ხეობის ნაკადში დაჭერილი მომცრო თევზისა და კლდეზე მიფენილი კუბოკრული ქსოვილის მსგავსი სკებიდან გამოღებული თაფლის, ჭერმის ჩირის, ველური ზარდახშოსა და ფქვილისაგან მშვენიერი ნუგბარის მომზადება, ჰოდა, ქურუმიც პირამდე გავსებული თასით დაუბრუნდა ბჰაგატს. აქ თუ დარჩებიო, ჰკითხა მღვდელმა. ნყალობის შესაგროვებლად „ჩელა“, ანუ მონაფე თუ დაგჭირდებაო? თბილი საბანი თუ გაქვსო? საკვები თუ გეამაო?

პურუნ ბჰაგატმა ჭამა და მწყალობელს მადლობა მოახსენა. დარჩენას მართლაც აპირებდა. ეს საკმარისია, თქვა ქურუმმა, თასი ყოველდღიურად სალოცავის წინ, აგერ იმ ორ გადახლართულ ფესვს შუა დადგი და საკვებს არ მოგაკლებთო. რადგან სოფლისათვის დიდი პატივია გვერდში ასეთი ადამიანის ყოლაო, ესეც დაუმატა და ბჰაგატს თვინიერად ახედა.

პურუნ ბჰაგატის მოგზაურობანი იმ დღეს დასრულდა. მან თავისი კუთვნილი ადგილი იპოვა: აქ სიმშვიდეც იყო და სივრცეც. ამიერიდან დროს მისთვის დინება შეეწყვიტა და სალოცავის თაღქვეშ მჯდომი თავადაც ვერ იტყოდა, ცოცხალი იყო თუ უკვე გარდაიცვალა; ალაც ის ახსოვდა, კაცი იყო, საკუთარ სხეულს სრულყოფილად რომ აკონტროლებდა, ან იქნებ ამ კლდეების, ღრუბლების, მზის სხივების ანდა ჩუმი წვიმის ნაწილი გამხდარიყო. უძრავად იჯდა და გულში უსასრულოდ იმეორებდა ერთადერთ სახელს, ვიდრე არ იგრძნო, რომ ყოველი განმეორებისას საკუთარ სხეულს სულ უფრო შორდებოდა, მალდებოდა და რაღაც მომნუსხველი აღმოჩენის კარიბჭეს აღწევდა; მაგრამ, როგორც კი კარი იღებოდა, სხეული მაშინვე უკან ქაჩავდა და სინანულით გრძნობდა, რომ კვლავაც პურუნ ბჰაგატის ძვალსა და რბილში უნდა გამომწყვდეულიყო.

ყოველ დილით უხმოდ უდგამდნენ წყალობის თასს სალოცავის წინ, ხის ფესვების ხლართებში. ზოგჯერ ამას ქურუმი აკეთებდა, ზოგჯერ კი მწვრილმანე ვაჭარი ამობობდებოდა, წარმოშობით ლადაკვი, ვისაც ღვთის კაცის გულის მოგება სურდა. უფრო ხშირად კი სადილი იმ ქალს მოჰქონდა, ვისაც წინა ღამით მისი მომზადების რიგი უწევდა. ახლოს რომ მივიდოდა, სუნთქვაზე სულ ოდნავ ხმამალალი ჩურჩულით ამოთქვამდა: „შეავედრე ჩემი თავი ღმერთებს, ბჰაგატი. მომიხსენიე ესა და ეს, ამა და ამ კაცის ცოლი!“ დროდადრო ამ საპატიო საქმეს რომელიმე თამამ ბავშვს ავალებდნენ და პურუნ ბჰაგატს ესმოდა, სასწრაფოდ როგორ დგამდა თასს დათქმულ ადგილას და წამსვე ისე სწრაფად გარბოდა, რაც კი მის პანია ფეხებს შეეძლო; თვით ბჰაგატი კი არასოდეს ჩასულა სოფელში. განა ისედაც რუკასავით თვალწინ არ ჰქონდა გადაშლილი? საღამოობით თემის შეკრებებს ადევნებდა თვალს, რომელიმე კალოს ირგვლივ, წრეზე რომ ეწყობოდა, რადგანაც კალო ამ არემარეში ერთადერთი მოსწორებული ადგილი გახლდათ; ხედავდა ახლად აბიბინებული ბრინჯის საოცარ, ყოვლად აღუნერელ სიმწვანეს, ხორბლის ინდიგოსფერ ლივლივს, წინიბურას ფოთლებით მოფენილ ნაკვეთებს, მჭაუნას რომ მოგაგონებდათ და, როცა ყვავილობის ყამი მოუნევდა, მენამულ ამარანტს, რომლის ციცქნა თესლი, არც მარცვალი რომ არ ეთქმოდა, არც ცერცვი, სჯულმა ინდოელებს სამარხვო საკვებად დაუნესა.

ზაფხულის მიწურულს სოფლის ყოველი ქოხის ბანი წმინდა ოქროსაგან გამოჭრილ კვადრატულ ფილას ემსგავსებოდა, რადგანაც ხორბლის მოსავალს სწორედ ბანებზე ფენდნენ გასაშრობად. ფუტკრების გამოზამთრება და ქირნახულის აღება, ბრინჯის თესვა და კალოობა ბჰაგატის თვალწინ მინდვრების ქრელ

ქსოვილებზე იქარგებოდა და კვლავ იმლებოდა, ისიც ამ ყოველივეს უფიქრდებოდა და იმის წვდომას ცდილობდა, თუ მარადისობის გადასახედიდან რას უნდა ნიშნავდეს მთელი ეს საქმიანობანი.

თვით უმჭიდროესად დასახლებულ ინდოეთშიც კი კაცი უძრავად ერთ დღეს ვერ გაჩერდება ისე, რომ მის თავზე ველურმა მხეცებმა არ გაინავარდონ, თითქოს კაცი კი არა, ლოდი ყოფილიყოს. და ამ უდაბურ კლდოვან მხარეშიც კალის სალოცავის სიახლოვეს გაშინაურებული მხეცები მალევე დაუბრუნდნენ ჩვეულ ადგილს, დაუპატიჟებელი სტუმრისათვის თვალის შევლება სურდათ. ჰიმალაის დიდმა რუხულვამიანმა მაიმუნებმა, ლანგურებმა, რასაკვირველია, ყველას დაასწრეს: მათ ხომ ცნობისმოყვარეობით უდგათ სული. მას შემდეგ, რაც მონყალების თასი დააცარიელეს, ქვის ფილებზე გააგორგამოაგორეს, თითბრისტარიანი ყავარჯნის სიმაგრეც კბილებით მოსინჯეს და ანტილოპის ტყავს სათითაოდ დაექყანენ, ბოლოს და ბოლოს დაასკვნეს, რომ ასე უხმოდ და უძრავად მჯდომი ადამიანი საფრთხეს არ წარმოადგენს. საღამოობით ფიჭვის ტოტებიდან დაბლა ძვრებოდნენ და, ხელგაშვერილნი, საკვებს ემათხოვრებოდნენ, მერე კი, მაღლიერების ნიშნად, ტანის მოხდენილი რწევით ისევ ტოტებზე ხტებოდნენ. მათ კერიის სითბოც იზიდავდათ და ისე მჭიდროდ ეფიცებოდნენ, რომ პურუნ ბჰაგატს ცეცხლში ფიჩხის ჩასამატებლად მათი განევ-გამონევა უხდებოდა. თითქმის ყოველ დილით თავისი საბნის ქვეშ შემოყუყული ფაფუკბენვიანი მაიმუნი ხვდებოდა ხოლმე. მთელი დღის მანძილზე მათი ჯოგიდან ერთი მაინც ევდა გვერდში, უალრესად ბრძნული და სევდიანი გამომეტყველებით გაჰყურებდა თოვლიან მწვერვალებს და თავისთვის ლიღინებდა.

მაიმუნებს მოჰყვა ბარასინგჰი, ჩვენს ევროპულ წითურ ირემს რომ ჩამოჰ-

გავს, ოღონდ მასზე უფრო ტანადი და მძლავრია. მან კალის ქანდაკების ქვაზე ხავერდოვანი რქების მოფხანა დააპირა და, სალოცავში კაცი რომ შენიშნა, მოულოდნელად შემკრთალმა ჩლიქი მიწას დაჰკრა. მაგრამ პურუნ ბჰაგატი არ შერხეულა და მეფური ხარ-ირემიც თანდათან გათამამდა, ბოლოს და ბოლოს, მიუახლოვდა და მხარი დაუყნოსა. პურუნ ბჰაგატმა თბილ რქებზე გრილი ხელი ჩამოუსვა, ალერსმა მფრთხალი ცხოველი დაამშვიდა, მან მორჩილად დახარა თავი და პურუნ ბჰაგატმა რქებიდან ძალიან ფრთხილად ჩამოაცალა ხავერდოვანი ქერცლი. მოგვიანებით ბარასინგჰი თავისი ფურისა და ნუკრის თანხლებით მოდიოდა – ამ ფაქიზ არსებებს ღვთის კაცის მოსასხამის კალთების ღეჭვა უყვარდათ, ანდა მარტო გამოეცხადებოდა ხოლმე წყვილადმი, – მაშინ თვალეში მწვანედ უკრთოდა ცეცხლის ანარეკლი – და მასპინძლის მიერ მორთმეულ ნედლ თხილს მიირთმევდა. თავისი გვარის ყველაზე მფრთხალი და ტანმორჩილი ნევრიც კი – კურდღელივით ყურებდაცქვეტილი მუშკის შველი – ფრთხილად მიეპარა ბჰაგატს; დიახ, უხმაურო, დანინკლულ „მუშკი-ნაბჰასაც“ კი დასჭირდა იმის გამორკვევა, თუ რისი მაუნყებელია სალოცავში დანთებული ცეცხლი, მისი მოცახცახე ალის ჩრდილებს შეფარებული, მაინც მიუახლოვდა კაცისძეს და ლოსის ცხვირის მაგვარი დრუნჩი კალთაში ჩაუდო. პურუნ ბჰაგატი ყოველ მათგანს თავის ძმას უწოდებდა, შუადღის სიმშვიდეში გაჟღერებული მისი ჩუმი მოძახილი „ბჰაი! ბჰაი!“ სმენის არეში მყოფ ყველა მხეცს მისკენ მოარბენინებდა. ჰიმალაის მურა დათვმა, სონამ, ჟინიანმა და უნდომ, ნიკაპქვემ თეთრი სამკუთხა ნიშანი რომ ატყვია, არაერთხელ ჩაუარა გვერდით და, რაკილა ბჰაგატს შიში ვერ შეატყო, არც თვითონ გამოუხატავს მრისხანება, ერთხანს დააკვირდა, მერე მიუახლოვდა

და თავისი წილი ალერსი, პური და ტყის კენკრა ითხოვა. ხშირად, უღრუბლო განთიადზე, ბჰაგატი უღელტეხილის უმაღლეს ქიმზე ადიოდა იმის სანახავად, თუ როგორ მოაბიჯებს მენამული აისი თოვლიან მწვერვალებზე და უეცრად თავის ფერხთით სონას აღმოაჩენდა, ცნობისმოყვარე ტორს ქშენითა და ბურდღუნით ნაქცეული ხის ქვეშ რომ აცურებდა და მოუთმენელი ღრიალით გვერდზე აგორებდა. ანდა ნაადრევად გამოსული საბუდარში ჩახვეულ-მომყუდროებულ სონას თუ გააღვიძებდა, ველური გოლიათი უკანა თათებზე ნამოვარდებოდა და საბრძოლველად ემზადებდა, მაგრამ, ბჰაგატის ხმას გაიგონებდა თუ არა, საუკეთესო მეგობარს მაშინვე ცნობდა და ცხრებოდა.

დიდი ქალაქებისაგან მოშორებით მცხოვრებ თითქმის ყველა განდევილსა და ღვთის კაცზე ამბობენ, ის ველურ არსებებს სასწაული ძალით აჯადოებსო, მაგრამ ერთადერთი სასწაული იმაში მდგომარეობს, რომ ასეთი ადამიანი მკვეთრ მოძრაობებს არასოდეს აკეთებს, საათობით უძრავად ზის და ოთხფეხა სტუმარს, კარგა ხანს მაინც, თვალს არ უსწორებს. სოფლის მაცხოვრებლები სალოცავის ჩრდილში ლანდივით მოარულ ბარასინგჰს ამჩნევდნენ, კალის ქანდაკების ძირში თავის ყველაზე ბრწყინვალე ფერებში გამოწყობილ მინოლს – ჰიმალაის ხოხობსა და შიგ სალოცავში ჩაცუცქულ, თხილის ნაჭუჭებით მოთამაშე ლანგურებსაც ხედავდნენ. ერთი-ორმა ბავშვმა კლდიდან ჩამოშლილ ლოდებს მიღმა სონას ბუზღუნიც კი გაიგონა და ამ ყოველივემ ბჰაგატს სასწაულმოქმედის ურყევი სახელი დაუმკიდრა.

არადა, არაფერი ისე შორს არ იყო მისგან, როგორც სასწაულმოქმედება. სწამდა, რომ ყოველ ქმნილებას ერთი დიდი სასწაული აერთიანებს, ხოლო, თუ კაცმა ეს იცის, ესე იგი, ჭეშმარიტი გეზი უკვე აღებული აქვს. დანამ-

დვილებით იცოდა, რომ ამ სამყაროში დიდი და მცირე საგანი არ არსებობს და დღე და ღამე საგანთა გულისგულში ჩანვდომას ცდილობდა, იმ წიაღში, საიდანაც სხვებთან ერთად მისი სულიც იშვა.

ამასობაში თმა უნესრიგოდ ჩამოეზარდა მხრებზე, თითბრისტარიანმა ყავარჯენმა ანტილოპის გაშლილ ტყავთან ქვის ფილაზე ღრმული დაამჩნია, ხოლო ის ადგილი ხეებს შორის, სადაც დღიდან დღემდე მონყალების თასი იდგმებოდა, ჩაიზნიქა და ლამის თვით თასივით გაპრიალდა; ხოლო თითოეულმა მხეცმა უშეცდომოდ იცოდა კერიასთან თავისი ადგილი. წელიწადის დროთა მონაცვლეობა მინდვრებს ფერს უცვლიდა; კალოები ივსებოდა, იცლებოდა და კვლავაც ივსებოდა; კვლავაც და კვლავაც, ზამთრის ცივ დღეებში, თოვლით მსუბუქად შეღინღლულ ტოტებს შორის ლანგურები დანავარდობდნენ, ვიდრე გაზაფხული არ დადგებოდა და დედამაიმუნები თავიანთ სევდიანთვალეობიან პირმშობებთან ერთად თბილი ხეობიდან არ ამობრუნდებოდნენ. სოფელი თითქმის არ იცვლებოდა. ქურუმი მოხუცდა და ის ბავშვები, უწინ მონყალების თასით რომ ამორბოდნენ, ახლა თავიანთ შვილებს აგზავნიდნენ ბჰაგატის დასაპურებლად. სოფლელებისათვის რომ გეკითხათ, რამდენი ხანია, რაც თქვენი ღვთის კაცი კლდის თავზე კალის სალოცავში დაბინავდაო, გიპასუხებდნენ, სულ მუდამ აქ სახლობსო.

ერთხელაც ზაფხულის ისეთი თქემები დაიწყო, მთაში უკვე მრავალი წელია აღარავის რომ არ ახსოვდა. მთელი სამი თვით ხეობა ღრუბლებსა და ნოტიო ბურუსში გაეხვია და განუნყვეტლივ ირწყვებოდა, რასაც ხშირ-ხშირად ქექა-ქუხილი და კოკისპირული წვიმა ცვლიდა. კალის სალოცავი მეტწილად ღრუბლების საფარს გადაჰყურებდა, ხოლო ერთი უწყვეტი თვე ისე მიილია, რომ ბჰაგატს თავისი სოფლისათვის

ერთხელაც არ მოუკრავს თვალი. სოფელს ღრუბლის თეთრი ქულა ეფარა საბანივით, იტალღებოდა, ბორგავდა, ლელავდა და მალლა ინევდა, ოღონდ თავის კალაპოტს, ჩანჩქერად ქცეულ ხეობის ფერდებს, არ ასცდენია.

მთელი იმ ხნის მანძილზე მილიონობით უწყვეტი წვრილი ჭავლის ხმა ჩაესმოდა, ხის კორომებიდან რომ მონან-წკარებდა, ძირს მოედინებოდა, ფიჭვის წინვებიდან ჟონავდა, ტალახში ამოსვრილი გვიმრის ტოტებიდან წვეთავდა და საბოლოოდ, ფართო ნაკადებად ახლად გათხრილ კალაპოტებს თავდაღმართზე მიუყვებოდა. შემდეგ მზემ გამოანათა, ჰიმალაის კედრისა და დეკის სურნელება აპკურა ქვეყანას და ის კრიალა, მაცოცხლებელი სუნთქვაც გამოაღვიძა, რასაც მთის ხალხი „თოვლის სუნს“ უწოდებს. ცხელმა მზიანმა ამინდებმა ერთ კვირას გასტანა, შემდეგ კი წვიმა უკანასკნელი შემოტევისათვის გაემზადა. წყალი ფარდებად ჩამოიქცა, მიწას ტყავი ჩამოაძრო და ყველაფერი ტალახით დაფარა. იმ ღამით პურუნ ბჰაგატმა დიდი ცეცხლი გააჩაღა, რადგან იცოდა, მის ძმებს სითბო დასჭირდებოდათ; მაგრამ ერთი მხეციც კი არ მისულა სალოცავთან, თუმცა ბჰაგატმა მანამ ეძახა, ვიდრე იმის ფიქრებში არ ჩათვლიდა, ნეტავ, ტყის თავს რა ამბავი ტრიალებსო.

ღამით, როცა წვიმა გარშემო ათასი დოლის ხმაზე გუგუნებდა, ვილაცამ მის საბანს მოქაჩა და გამოაფხიზლა. ბჰაგატმა სიბნელეში ლანგურის ციციქნა ხელს მიაგნო.

– ხეზე ჯდომას აქ ყოფნა ჯობს, – ჩასჩურჩულა ძილ-ბურანში, – დაიფარე და გათბი.

მაგრამ მაიმუნმა ხელი ჩასჭიდა და მთელი ძალით მოქაჩა.

– მაშ, გშია? – შეეკითხა პურუნ ბჰაგატი, – ცოტა მოიცადე და საჭმელს მოგიმზადებ.

კაცმა ცეცხლში საწვავის შესაყრე-

ლად ჩაიშლეს, მაგრამ ლანგური სალოცავის გასასვლელს ეცა, ამოიკენესა, უკან დაბრუნდა და კაცს კალთაზე წაეპოტინა.

– რა ხდება? რა შეგემთხვა, ძმაო? – გაოცდა პურუნ ბჰაგატი, რადგან ლანგურის თვალეზი გაუგებარი განგაში ამოიკითხა, – მხოლოდ იმ შემთხვევაში გავალ გარეთ ასეთ ამინდში, თუკი შენი მოდგმიდან რომელიმე ხაფანგში გაება, მაგრამ აქ ხომ ხაფანგებს არავინ აგებს. შეხედე, ძმაო, ბარასინგჰიც კი მოვიდა თავმესაფარში!

ხარ-ირემი ისე სწრაფად შემოვარდა სალოცავში, რომ რქებით კალის მოლიმარ ქანდაკებას მიეხალა. იმავე წამს ბჰაგატს მიუბრუნდა თავდახრილი, ჩლიქი მინას დასცა და ნესტოებიდან ჰაერი ქშენით ამოუშვა.

– ჰეი! ჰეი! ჰეი! – ბჰაგატმა თითები გაატკაცუნა და მის შეგონებას შეეცადა, – მასპინძლობისთვის ასე მიხდი მადლობას? – მაგრამ ირემმა რქებით გასასვლელისაკენ უბიძგა და სწორედ იმ წამს ბჰაგატმა რალაცის განხმის ხმა გაიგონა, უფრო ოხვრას რომ წააგავდა, დაინახა, იატაკის ორი ფილა როგორ დასცილდა ერთი მეორეს, მათ ქვეშ კი დონდლო მინამ ამაზრზენი ცმაცუნით დაალო პირი.

– ახლა მესმის, – თქვა პურუნ ბჰაგატმა, – და ჩემს ძმებს ველარ დავემდურები, ამაღამ ჩემს კერიას რომ არ ესტუმრნენ. ეს მთა, საცაა, ჩამოიქცევა. და მაინც – რისთვის გავიქცე? – მზერა დაცარიელებულ წყალობის თასზე შეაჩერა და სახე შეეცვალა, – იმ დღიდან, რაც... რაც აქ მოვედი, ყოველდღიურად საუცხოო საკვებით მაპურებენ, ახლა კი, თუ არ ვიჩქარე, ხვალისათვის მთელ ხეობას ერთი მჭამელიც აღარ შერჩება. აუცილებლად უნდა ჩავიდე და გავაფრთხილო. გზა მომეცით, ძმებო! ცეცხლთან მიმიშვით.

ბარასინგჰმა უხალისოდ დაიხია უკან, ბჰაგატმა კი ცეცხლს ფიჭვის ტოტი შეუშვირა და მანამ ატრიალა,

ვიდრე არ ააღდა.

– მაშ, ჩემს გასაფრთხილებლად მოხვედი, – ზეზე წამომდგარმა უთხრა ირემს, – მაგრამ ჩვენ ამაზე უკეთ მოვიქცეთ, ბევრად უფრო უკეთ. სწრაფად, გარეთ! და შენი კისერი შემომამველე, მე ხომ მხოლოდ ორი ფეხი მაქვს.

მარჯვენა მკლავით ბარასინგჰს აბურძღლილ ქედზე შემოეხვია, მარცხენათი ჩირალდანი მალლა ასნია და სალოცავიდან ბობოქარ ღამეში გავიდა. ნიავი არ იძვროდა, მაგრამ თქემმა მბჟუტავი ცეცხლი ღამის ჩაუქრო, როდესაც ვეება ხარ-ირემმა მოლიპულ თავდაღმართზე ჩაშვება დაიწყო. როგორც კი ტყე უკან მოიტოვეს, ბჰაგატს სულ უფრო და უფრო მეტი ძმა უერთდებოდა. მართალია, ვერ ხედავდა, მაგრამ გრძნობდა, გარს ლანგურთა მთელი ჯარი რომ ეხვეოდა, ზურგს უკნიდან კი სონას მძიმე ქშენა ესმოდა. გრძელი ჭალარა სველ მინისფერ ბლუჯებად ეყარა, შიშველი ტერფებით წყალში მიაბიჯებდა, ყვითელი სამოსი ხნიერ, ხმელ ტანს მიჰკროდა, მაგრამ ხარ-ირემის ქედს მიყრდნობილი დაღმართზე შეუჩერებლად მიიწედა. ეს უკვე ღვთის კაცი კი არა, ისევე სერ პურუნ დასი იყო – ინდოეთის იმპერიის ორდენის კეთილშობილი რაინდი და არცთუ მცირე სახელმწიფოს პრემიერ-მინისტრი, განკარგულებათა გაცემას შეჩვეული, სიცოცხლის გადასარჩენად რომ მიიჩქაროდა. ნიაღვრად ქცეულ ციცაბო ბილიკზე ბჰაგატი და მისი ძმები ერთად ჩაცვივდნენ, ვიდრე ირემმა კალოს ზღუდეს არ ჰკრა ჩლიქები და კაცისძის სუნის გაგონებაზე შემფოთებული არ აფრუტუნდა. სოფლის ერთი მიხვეულ-მოხვეული ქუჩის თავში იდგნენ და ბჰაგატმა ყავარჯნით მჭედლის სახლის დარაბებზე ატეხა ბრახუნი; ფანჩატურქვემ მისი ჩირალდანი კამკაშად აბრიალდა.

– ადექით და გარეთ გამოდით! – იყვირა პურუნ ბჰაგატმა; საკუთარი ხმა ეუცხოვა, რადგან უკვე მრავალი წელი

იყო, რაც ადამიანებთან არ ულაპარაკია, – კლდე ინგრევა! საცაა ჩამოიქცევა! ადექით და გამოდით, ვინც სახლებში ხართ!

– ჩვენი ბჰაგატი, – თქვა მჭედლის ცოლმა, – თავის მხეცებთან ერთად მოსულა. ბავშვები გავაღვიძოთ და ყველას შევატყობინოთ.

განგაში ერთი სახლიდან მეორეზე გადადიოდა, ვინრო შუკაში მომწყვდიული მხეცები კი სულ უფრო მჭიდროდ ეკვროდნენ ბჰაგატს, სონა მღელვარებისაგან ხვნიშობდა.

სოფლები ქუჩაში გამოცვივდნენ – სამოცდაათ სულზე მეტნი არ ყოფილან – და მამხალეების სინათლეში ირმის კისერზე მკლავემომხვეული ბჰაგატი იხილეს, გარს მაიმუნები შემოხვეოდნენ და კალთებზე უსუსურად ეკიდებოდნენ, მის გვერდით სონა ჩაცუცქულიყო და სასონარკვეთილი ღრიალებდა.

– ხეობა გადაკვეთეთ და მოპირდაპირე ფერდობზე ადით! – დაიყვირა პურუნ ბჰაგატმა, – არავინ ჩამორჩეს! ჩვენ უკან მოგყვებით!

ყველანი ისე სწრაფად გაიქცნენ, როგორც მხოლოდ მთის ხალხი გარბის ხოლმე; მათზე უკეთ არავინ იცოდა, რომ მენყრის დროს თავი მიდამოს ყველაზე მაღალ ნერტილს უნდა შეაფარო. გულამომჯდრებმა ღელეს დაბალ წყალზე გადაირბინეს და სწრაფად აუყვინენ გადაღმა საფეხურებად აღმავალ ყანებს, ბჰაგატი და ძმანი მისნი უკან მისდევდნენ. მაღლა, მოპირდაპირე

რე მთაზე აცოცდნენ, თან ერთმანეთს ხმას აწვდენდნენ – ეს სოფლების ჩვეული გადაძახილი იყო – ბარასინგში უკვე ძლივსლა ენეოდათ, რადგან ძალაგამოცლილი პურუნ ბჰაგატი მძიმე ტვირთად დაანვა. ირემი ხუთასი ფუტის სიმაღლეზე ფიჭვის დაბურულ ტყეში შეჩერდა: იმავე ინსტინქტმა, მენყრის მოახლოების შესახებ რომ გააფრთხილა, ახლა ამცნო, რომ აქ საფრთხე აღარ ემუქრებოდა.

პურუნ ბჰაგატი მის გვერდით უგონოდ დაეცა, ცივი წვიმა და უსწრაფესად ავლილი აღმართი მომაკვდინებელი გამოდგა მისთვის. მაგრამ ის მაინც მოახერხა, წინ გაფანტულად მბჟუტავი მაშხალეებისათვის დაეძახა:

– შეჩერდით და ყველანი გადაითვალეთ! – და, როდესაც დაინახა, სინათლეები ერთ გუნდად შეგროვდა, ირემს ჩასჩურჩულა: – ჩემთან დარჩი, ჩემო ძმაო. დარჩი... ვიდრე... ნავიდოდე!

ჰაერში ოხვრა გაისმა და ავისმომასწავებელ გუგუნში გადაიზარდა, გუგუნნი – ღრიალში, რომელიც თანდათან სმენის არესაც კი გასცდა და ყველა შეგრძნებას დაეუფლა; იმ ფერდობს, სადაც სოფლის მაცხოვრებელნი იდგნენ, წყვილიაღმი რალაც მიეხალა და შეაზანზარა. შემდეგ ხუთიოდ წუთით ყოველივე ნალეკა ორღანის დაბალი „მი“-სავით მძლავრმა, უტყუარმა და ურყევმა ბგერამ, ფიჭვები ფესვებამდე რომ აათრთოლა. ისიც მიწყდა და წვიმის დგაფუნი, მანამდე კლდოვან მიდა-

მოსა და ბალახს რომ ეცემოდა, ერთბაშად რბილ სილაზე დაშვებული მილიონობით წვეთის ხმამ შეცვალა. ეს ხმა თავად ყვებოდა მიდამოს ამბავს.

ვერც ერთმა სოფელელმა – ქურუმის ჩათვლით – თავიანთი სიცოცხლის მხსნელი ბჰაგატისთვის ხმის გაცემა ვერ გაბედა. ყველანი ფიჭვებქვეშ მიიყუყნენ და გათენებას დაელოდნენ. როცა ინათა, ხეობას გადახედეს და დაინახეს, რომ ტყეც, ყანების ტერასებიცა და ბილიკებით დასერილი საძოვრებიც ერთიან აზელილ, ნახევარსფეროდ დახვავებულ ნითელ მასად ქცეულიყო, რომლიდანაც აქა-იქ აყირავებული ხე გამოჩრილიყო. ამ ნითელს ადამიანთა თავშესაფრად ქცეულ ფერდობზეც კარგა მაღლა აელწია, მისგან შეტბორებული პატარა მდინარე ნელ-ნელა აგურისფერ გუბედ გროვდებოდა. აღარც სოფელი იყო, აღარც სალოცავისკენ ამავალი ბილიკი, აღარც თვით სალოცავი და აღარც მის უკან წამომართული ტყე. მთის ცალი ფერდი ერთი მილის სიგანეზე და ორი ათასი ფუტის სიღრმეზე კენწეროდან ძირამდე ჩამოქცეულიყო.

სოფლელები სათითაოდ წამოიშალნენ, რათა ბჰაგატის წინაშე ლოცვა აღევლინათ. დაინახეს მისკენ თავდახრილი ბარასინგჰი, მათ დანახვაზე იქაურობას რომ გაეცალა, ხის ტოტებიდან ლანგურთა მოთქმა გაიგონეს, მაღლა,

მთიდან კი სონას კვნესა მოესმათ. ბჰაგატი მკვდარი იყო, ზურგით ხეს მიყრდნობილი, ფეხმორთხმით იჯდა, ყავარჯენი ილლიის ქვეშ ამოედო, სახით ჩრდილო-აღმოსავლეთისკენ მიბრუნებულიყო.

ქურუმმა წარმოთქვა:

– იხილეთ! კიდევ ერთი სასწაული! რადგან სწორედ ასეთ პოზაში კრძალავენ სანიასინებს. ამიტომაც, სადაც ახლა განისვენებს ჩვენი ღვთის კაცი, ამავე ადგილას ავუშენოთ ტაძარი.

ერთი წელი არ გასულა და ტაძარი აშენდა – ქვითა და ტალახით ნაგები პატარა სამლოცველო. სოფელმა იმ მთას ბჰაგატის მთა უწოდა და დღემდე იქ ალაველენენ ლოცვებს, მიაქვთ ყვავილები და შესანირი. ის კი არ იციან, რომ წმინდანი, ვისაც თავყვანს სცემენ, განსვენებული პურუნ დასია, ინდოეთის იმპერიის ორდენის კეთილშობილი რაინდი, სამოქალაქო სამართლის მეცნიერებათა დოქტორი და ასე შემდეგ, მოჭინივალას პროგრესული და განათლებული რესპუბლიკის ყოფილი პრემიერ-მინისტრი და საპატიო თუ მოქმედი წევრი ურიცხვი სწავლული საზოგადოებისა – იმაზე ბევრად უფრო მეტისა, ვიდრე ამ და იმქვეყნად სიკეთის დამკვიდრებას ესაჭიროება.

ვახტანგ გურული

ქართული არისტოკრატია სამეფოს გაუქმების შემდეგ

„აშორდიას აზნაური“ – არც თუ შორეული წარსულის ქართულ სინამდვილეში ისე იყო დამკვიდრებული, რომ ლამის ყველას გადაავინცა ფეოდალური საქართველოს ოფიციალური ტიტულატურა – „სამეფო აზნაური“ თუ „საეკლესიო აზნაური“. მიხეილ ჯავახიშვილის კვაჭი კვაჭანტირაძის წყალობით, მკითხველის წარმოდგენაში სამუდამოდ დარჩა ყალბისმქმნელისა და ავანტიურისტის, სოლომონ აშორდიას სახელი, რომელიც ღვთის წყალობასავით ურიგებდა მსურველებს (რა თქმა უნდა, შესაბამისი გასამრჯელოს ფასად) აზნაურობის სიგელებს.

არც ქართული პოეზია დარჩენილა გულგრილი აშორდიას პიროვნების მიმართ, რომ აღარაფერი ვთქვათ გალაკტიონის ცნობილ პალინდრომზე – „აი, დროშა, აშორდია, აერების სიბერეა...“ ან არც ის ჩავაგდოთ სათვალავში, ვალერიან გაფრინდაშვილმა „აშორდია“ მაგიურ სიტყვათა ჩამონათვალში რომ შეიტანა – ესეში „სახელების მაგია“. იმ ფაქტს ვერსად გავექცევით, რომ აშორდია ჩვენი პოეზიის პროტაგონისტად იქცა და იმავე ვალერიან გაფრინდაშვილმა სონეტიც უძღვნა.

სიმბოლისტებისთვის მატერიალური (თვალხილული) სინამდვილე მოჩვენებითია, სიყალბე და ილუზიაა, რომელსაც მაიას საბურველი ნილაბივით ფარავს. ნამდვილი სინამდვილე, პლატონის იდეათა სამყაროს მსგავსად, თვალხილული რეალობის მიღმა ან, როგორც ნიკოლოზ ბარათაშვილი იტყოდა, „ზენაარის სამყოფშია“ საძიებელი. აქედან იღებს დასაბამს სიმბოლისტებთან ნიღბის ესთეტიკა. მეტიც, სიყალბის არამცთუ დასაშვებობა, არამედ ერთგვარი ნახალისება და თანაგრძნობაც კი. სწორედ ეს აზრია გამოხატული ვალერიან გაფრინდაშვილის ლექსში „აშორდია“.

კალიოსტროს ლანდს შესთავაზა მან პაემანი.
წინაპრის ლანდით არის ახლა იგი ბურვილი.
მეფურ სიუხვით ათავადა ყველა მსურველი.
თვითონ ფრთიანი, უხილავი, როგორც დემონი.

ბევრ ამაყ სიზმრებს დაანაფა თვალთა თვლემანი.
ბევრ ოცნაბაში ბრწყინვალეების შექმნა ურვილი.
ხალხის წინაშე ჯადოსნობით კვლავ აღჭურვილი,
დროს კარჩაკეტილს და შმაგ სივრცეს არ დაემონა.

ასხვანაირებს სილამაზეს, როგორც მგოსანი.
თვალში მონოკლით ავაზაკობს – ცბიერი მარად
და ყალბ სიგელებს აქანდაკებს შეუდარებლად.

ხან მეომარი, ხან მოხელე, ხან ჩოხოსანი,
ხანდისხან ლორდი – ის იგონებს საოცარ გრიმებს
და ამ ლექსს, ალბათ, ნილაბის ქვეშ ის გაუღიმებს.

ჩვენს დროში ელგუჯა თავბერიძემ რომანიც კი უძღვნა აშორდიას პიროვნებასა და მის „საგმირო“ საქმეებს. ერთი სიტყვით, აშორდია პოპულარულ პიროვნებად და ლიტერატურულ პერსონაჟად, „აშორდიას აზნაურობა“ ფსევდო-არისტოკრატობის სინონიმად, „აშორდიობა“ კი კონკრეტული მოვლენის აღმნიშვნელ ტერმინად იქცა.

უინტერესო არ უნდა იყოს იმის გაანალიზება, თუ რამ წარმოშვა „აშორდიობა“, როგორც მოვლენა და რამ განაპირობა (კუდაბზიკობისა და ამპარტავნობის გარდა) ქართველობის გარკვეული ნაწილის ლტოლვა, მიეღოთ ავანტიურისტის მიერ „ნაწყალობევი“ ტიტული. ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორ ვახტანგ გურულის წინამდებარე პუბლიკაცია, ვფიქრობთ, იძლევა ამ კითხვის პასუხს.

ამირან გომართელი

**„ევ აზნაური არ არის, ევ აშორდიას აზნაურია“
ზემო იმერეთში გაგონილი**

ქართული სახელმწიფოებრიობის არსებობის ბოლო სამი საუკუნის (XVI-XVIII სს.) განმავლობაში მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდა ქართული ფეოდალური არისტოკრატია – თავადაზნაურობა. სოციალური კლასი, რომელიც ისტორიულად ქართული ჯარის ბირთვის წარმოადგენდა და რომლიდანაც კომპლექტდებოდა მთელი სამოხელეო აპარატი, ახლანელ-ნელა კარგავდა ქონებას. ევროპაში თავიდანვე დაკანონდა ე. წ. მაიორატის სისტემა, რომელიც იმაში მდგომარეობდა, რომ ფეოდალი (გრაფი, მარკიზი, ბარონი) ვაჟებიდან მხოლოდ ერთს, უფროსს, გადასცემდა უძრავ-მოძრავი ქონების (ციხე-სიმაგრის, სასახლის, მიწის), ასევე, ყმების უდიდეს ნაწილს. დანარჩენი შვილები მამისაგან იღებდნენ მხოლოდ წოდებას და ქონების მცირე ნაწილს. მაიორატის სისტემამ განაპირობა ის, რომ ფეოდალის მამული, პირველ რიგში მიწა, საუკუნეების განმავლობაში არ იყოფოდა და მისი ძირითადი ნაწილი

რჩებოდა ერთი მფლობელის ხელში. საპირისპირო მოვლენას ვხედავთ საქართველოში. ფეოდალის უძრავ-მოძრავი ქონება დაუსრულებლად ნაწილდებოდა შვილებს შორის. ასეთი დანაწილების შედეგი ის იყო, რომ სულ უფრო მცირდებოდა შემოსავალი, რომელსაც თავადები და აზნაურები თავიანთი მამულებიდან იღებდნენ. ბევრ თავადას და აზნაურს სამეფო კარზე სამსახურისათვის მიღებული ჯამაგირის გარეშე უკვე არსებობა აღარ შეეძლო. ასე ნელ-ნელა მწიფდებოდა ქართული ფეოდალური არისტოკრატის ტრაგედია, რომლის ბოლოს წინა სცენა XIX საუკუნის დამდეგიდან, რუსეთის მიერ საქართველოს დაპყრობის შემდეგ, განვითარდა, ხოლო უკანასკნელი – XIX საუკუნის 60-70-იანი წლებიდან, ბატონყმობის გაუქმების შემდეგ. ეს ნამდვილი ტრაგედია იყო, ოღონდ ამ ტრაგედიასთან დაკავშირებული ბევრი ამბავი ხშირად ადამიანებში ღიმილსაც კი იწვევდა. ეს ტრაგიკომიკური მდგო-

მარეობა ჰქონდა მხედველობაში დავით კლდიაშვილს, როდესაც წერდა: „ეს კაცი უთუოდ შეგეცოდებოდათ, თვითონ ამბავი რომ სასაცილო არ ყოფილიყო“. ასეთი ცრემლიანი ღიმილის მომგვრელი ამბების გახსენება მრავლად შეიძლება.

XIX საუკუნის დამდეგს, იმერეთის სამეფოს გაუქმების შემდეგ, რუსებმა მოსახლეობის აღწერა დაიწყეს. აღწერას რუსი მოხელეები აწარმოებდნენ, რომელთაც თან ახლდნენ ქართველი აზნაურები. მოგვიანებით ერთ-ერთი რუსი მოხელე იგონებდა:

– დიდიდან დავინწყეთ აღწერა, შუადღემდის ვმუშაობდით, საშინლად ცხელოდა. ცოტა ხნით ჩრდილს შევაფარეთ თავი, ჩამოვჯექით. მოშორებით გორაკზე ორი სახლი მოჩანდა. ჩემს თანმხლებ აზნაურს მივუბრუნდი და ვუთხარი: აი, ის ორი გლეხიც აღწეროთ და შემდეგ შევისვენოთ. ჩემთვის მოულოდნელად ასეთი პასუხი მივიღე:

– ისინი გლეხები არ არიან, ისინი აზნაურები არიან!

რუსი მოხელე არაფერს ამბობს, რომელ სოფელში ნახა ორი აზნაურის სახლი, მაგრამ ცნობილია, რომ აღწერა ზემო იმერეთის სოფლებში მიმდინარეობდა. რუსმა მოხელემ, ცხადია, არ იცოდა, რომ კიდევ უფრო ღარიბი აზნაურები იყვნენ სამეგრელოსა და გურიაში.

მეორე ამბავი ისევ იმერეთში, ოლონდ ბატონყმობის გაუქმების შემდგომი პერიოდიდანაა. 1765 წელს ქუთაისის გუბერნიაში ბატონყმობა ისე გაუქმდა, რომ ზოგიერთი აზნაური ძმებთან გაყრილი არ ყოფილა – სახლიც გაუყოფელი იყო და მიწაც. ასე რომ, სანამ ბატონყმობის გაუქმების შემდეგ უძრავ-მოდრავ ქონებას დაიმტკიცებდნენ, ძმები ჯერ უნდა გაყრილიყვნენ. გაყრა ბევრგან მშვიდობიანად დასრულდა, ზოგან კი საქმე სასამართლომდე მივიდა. სასამართლოში არაიშვიათად კომიკური ვითარება შეიქმნებოდა ხოლმე. იყო შემთხვევები, როდესაც ორი ძმა იყოფდა ერთ, სამ,

ხუთ და ა. შ., კენტი რაოდენობის, ყმას. სასამართლოს განჩინებაში აღნიშნულია, ძმებიდან თითოეულს ერგო ნახევარი ყმა, ერთ-ნახევარი, ორ-ნახევარი ყმა და ა. შ. ნახევარი ყმის მიკუთვნების შემთხვევაში ყმის შრომის გამოყენება ადვილი იყო: სამი დღე ყმა ერთი ძმის მამულში მუშაობდა, სამი დღე – მეორის მამულში. ძნელად დასადგენი გამოდგა, როგორ უნდა გამოეყენებინათ ძმებს ერთი ან ორ-ნახევარი ყმა.

უმძიმეს ეკონომიკურ მდგომარეობაში ჩავარდნილ ქართველ თავადებსა და აზნაურებს ახალი განსაცდელი დაატყდათ თავს მას შემდეგ, რაც საქართველო რუსეთის იმპერიამ დაიპყრო. 1783 წელს ქართლ-კახეთის სამეფო რუსეთის იმპერიის მფარველობაში შევიდა. 1801 წლის 12 სექტემბერს რუსეთის იმპერატორმა ალექსანდრე I-მა მფარველობაში მიღებული სამეფო გააუქმა. 1801-1802 წლებში ყოფილი ქართლ-კახეთის სამეფოს ტერიტორიაზე რუსული მმართველობა დამყარდა. უმაღლეს ხელისუფალს წარმოადგენდა რუსი გენერალი – **მთავარსარდალი** (მოგვიანებით – **მთავარმართებელი**), ხოლო უშუალოდ ქვეყანას მართავდა **საქართველოს უზენაესი მთავრობა**. მთავარსარდალის შემდეგ რანგით მეორე ხელისუფალი იყო რუსი მოხელე – **საქართველოს მმართველი**. 1804 წელს იმერეთის მეფე სოლომონ II-ს სამხედრო მუქარის პირობებში რუსეთის იმპერიის ქვეშევრდომობაში შესვლა აიძულეს, ხოლო 1810 წელს ტახტიდან გადააყენეს და სამეფო გაუუქმეს. იმერეთის ყოფილი სამეფოს ტერიტორიის მართვა-გამგეობის მიზნით შეიქმნა იმერეთის დროებითი მმართველობა, რომლის სათავეში რუსი სამხედრო პირი – **იმერეთის მმართველი** იდგა. მასვე დაექვემდებარა გურიის, სამეგრელოსა და აფხაზეთის სამთავროები, ოლონდ რუსეთის იმპერატორმა პოლიტიკური მოსაზრებით აქაურ მთავრებს

დროებით შეზღუდული ხელისუფლება შეუნარჩუნა. XIX საუკუნის დამდეგიდან რამდენჯერმე შეიცვალა საქართველოს ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფა. 1840-1844 წლებში გატარებული რეფორმის შემდეგ საქართველოს ისტორიულ ტერიტორიაზე ჩამოყალიბდა ორი გუბერნია – თბილისისა და ქუთაისისა. გუბერნიები იყოფოდა მაზრებად.

რუსეთი ათწლეულების განმავლობაში ემზადებოდა საქართველოს დასაპყრობად, საქართველოში სხვადასხვა მისიით ჩამოსული რუსი მოხელეები სერიოზულად სწავლობდნენ ქართული სამეფო-სამთავროების პოლიტიკურ სისტემას, ეკონომიკურ წყობასა და სოციალურ სტრუქტურას. მიუხედავად ამისა, რუსული მმართველობა პირველი დღეებიდანვე დიდ სირთულეებს წააწყდა.

სირთულეები ობიექტურმა მიზეზებმა განაპირობა. საქმე ის იყო, რომ რუსეთის პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური სისტემა განსხვავდებოდა საქართველოში საუკუნეების განმავლობაში დამკვიდრებული სისტემისაგან. საქართველოში არსებული მიწის მფლობელობის წესი და მთლიანად ბატონყმობაც ასევე სხვა იყო, ვიდრე რუსული. აღარაფერს ვამბობთ ქართულ მენტალიტეტზე, რომელიც ასევე არაფრით ჰგავდა რუსულს.

პირველ რიგში, ქართველებმა ვერ გაიგეს, უფრო ზუსტად, ვერაფერს აუხსნა მათ, რატომ გაუქმდა მეფობა. ქართველმა თავადმა, აზნაურმა და გლეხმა მეფის ადგილზე ვერაფრით წარმოიდგინა რუსი მთავარმართებელი. უცხო და მიუღებელი აღმოჩნდა ქართული მენტალიტეტისათვის რუსების მიერ დაკანონებული საქართველოს ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფა. ქართველმა გლეხმა ვერ გაიგო, რატომ უნდა ჰქონოდა საქმე თავადის (ქართლში, იმერეთში) ან მოურავის (კახეთში) ნაცვლად გუბერნატორთან ან მაზრის უფროსთან, სამართალი რატომ

უნდა ეძია არა ქართველ მდივანბეგთან (მოსამართლესთან), არამედ სამაზრო ან საგუბერნიო სასამართლოში; საქმის წარმოება სასამართლოში რატომ იყო რუსულად და განაჩენი რატომ იკითხებოდა ქართველისათვის უცხო, გაუგებარ ენაზე. ეს და კიდევ ბევრი სხვა ცვლილება ბუნდოვანი, მეტიც, მიუღებელი გამოდგა ქართველობისათვის.

წარმოიშვა კიდევ უფრო დიდი სირთულეებიც. რუსეთში პეტრე I-ის (1796-1825) დროს გაუქმდა ფეოდალური კლასის დაყოფა ფენებად (ბოიარი, თავადი, გრაფი, აზნაური) და მთელი ფეოდალური კლასი გაერთიანდა ერთ ნოდებაში, რომელსაც ეწოდა „დვორიანსტვო“ (Дворянство). ამ ნოდების არსის გამომხატველი სიტყვა ქართულში არ მოიძებნა და მოგვიანებით მის ნაცვლად დამკვიდრდა ტერმინი „**თავადაზნაურობა**“. თავადი და გრაფი რუსულ სინამდვილეში დარჩა, მაგრამ იქცა საპატიო ნოდებად, რომელსაც „**დვორიანის**“ იმპერატორი განსაკუთრებული დამსახურებისათვის ანიჭებდა. ქართულ სინამდვილეში „**დვორიანის**“ („**Дворянин**“) ცნება გაუგებარი დარჩა, რას გულისხმობდა ეს ტერმინი: თავადს თუ აზნაურს, თუ ორივეს ერთად? ქართული ფეოდალური კლასი ტრადიციულად იყოფოდა ორ ფენად: **თავადებად** და **აზნაურებად**. საქართველოში თავადსა და აზნაურს შორის მკვეთრი განსხვავება იყო. სამეფო კარზე იყო თანამდებობები, რომელზეც თავადები ინიშნებოდნენ და არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლებოდა ამ თანამდებობაზე აზნაური აღმოჩენილიყო. ცხადია, ქართველი თავადი არ იკადრებდა აზნაურისათვის შესაფერის თანამდებობაზე დანიშვნას. რუსეთში პირიქით იყო. საქართველოში რუსი „დვორიანის“ ქართველი აზნაურის თანაბარ ნოდებად მიაჩნდათ. სინამდვილეში ეს ასე არაა. რუსულ „დვორიანსტვოში“ იგულისხმება როგორც თავადი, ისე აზნაური. რუს „დვორიანის“, ქართველი აზნაურისაგან განსხვავებით,

შეეძლო ძალზე მნიშვნელოვანი თანამდებობის დაკავება თვით უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოებშიც კი. მაგალითად, კავკასიის მთავარსარდალი გენერალი ალექსანდრე ტორმასოვი (1809-1811), როდესაც ამ თანამდებობაზე დაინიშნა, „დვორიანინი“ იყო, „დვორიანინი“ იყო იგი, როდესაც 1812 წლის სამამულო ომის წინ რუსეთის მესამე არმიის სარდალი გახდა. კავკასიის კოლონიურმა ადმინისტრაციამ თავადებსა და აზნაურებს შორის არსებული მკვეთრი ზღვარის არსებობა არ გაითვალისწინა და ეს ორი ფენა უფლებრივად გაათანასწორა (მათი ქონებრივად გაათანასწორება, ცხადია, შეუძლებელი იყო). ქართველმა თავადებმა ძალზე მტკივნეულად აღიქვეს, რომ მაზრისა და გუბერნიის თავადაზნაურთა საკრებულოში თავადები და აზნაურები ერთად ისხდნენ და საკითხის გადაჭრისას თავადაც და აზნაურსაც თითო ხმა ჰქონდა. ქართველი თავადებისათვის მიუღებელი აღმოჩნდა ისიც, რომ გუბერნიაში თავადაზნაურობის მარშლის (წინამძღოლის) არჩევნებში თავადებთან ერთად აზნაურებიც მონაწილეობდნენ. ასეთი განწყობილება მხოლოდ XIX საუკუნის 10-20-იან წლებში კი არ შეიმჩნეოდა, არამედ ათწლეულების შემდეგაც. ცნობილია, თუ როგორ მტკივნეულად განიცადა თავადმა გრიგოლ ორბელიანმა აზნაურ დიმიტრი ყიფიანის არჩევა თბილისის გუბერნიის თავადაზნაურობის მარშლად.

კავკასიის კოლონიურმა ადმინისტრაციამ XIX საუკუნის დამდეგსვე შეამჩნია, რომ რუსეთთან შედარებით საქართველოში მოსახლეობის საერთო რაოდენობასთან შეფარდებით თავადები და აზნაურები ძალზე მრავლად იყვნენ. მალე წარჩინებულებს მათი წოდების დამადასტურებელი საბუთი მოსთხოვეს, რაც ბევრ ძირძველ თავადასა და აზნაურს არ აღმოაჩნდა და მრავალი მათგანი წოდების დაკარგვის საშიშროების წინაშე აღმოჩნდა. ოფიციალურად დადგენილი

წესის მიხედვით წოდების დამტკიცებას რომ ვერ მიაღწიეს, ქართველმა თავადებმა და აზნაურებმა ყალბი დოკუმენტებით სცადეს ფონს გასვლა. ასპარეზზე გამოვიდა ცნობილი ავანტიურისტი, ვინმე **აშორდია**, რომელმაც თავადობისა და აზნაურობის დამადასტურებელი ყალბი სიგელების შედგენას მიჰყო ხელი. არავინ იცის, რამდენი ყალბი სიგელი შეადგინა მან, მაგრამ ერთ-ერთი სიგელის სიყალბე დადგინდა და აშორდიას კარიერაც ამით დასრულდა. აშორდია ნახევრად რეალური, ნახევრად გამოგონილი პიროვნება შეიძლება იყოს. არ არის გამორიცხული, რომ ყალბ საბუთებს რამდენიმე ავანტიურისტი ერთდროულად ამზადებდა, ოღონდ ისტორიას მხოლოდ აშორდიას პიროვნება შემორჩა. ერთი რამ ცხადია, ქართულ სინამდვილეში **აზნაურის** გვერდით დამკვიდრდა ახალი ცნება **„აშორდიას აზნაური“**. „აშორდიას აზნაური“ ისეთ აზნაურს ეწოდებოდა, რომელსაც წოდება ყალბი სიგელის საფუძველზე ჰქონდა დამტკიცებული. თუმცა მოიპოვება ისეთი მასალაც, რომელიც, ნამდვილობის თვალსაზრისით, არანაირ ეჭვს არ ბადებს და მთელი პროცესის მონაწილენიც რეალურად არსებული ადამიანები იყვნენ. თავადმა **წერეთელმა** თავადის წოდების დამადასტურებელი საბუთი ვერ წარადგინა სასამართლოში. წოდების დაკარგვის რეალური საშიშროებისთვის თავი რომ დაეღწია, მან ყალბი დოკუმენტის შედგენა გადანყვიტა. მეფე სოლომონ I-ის სახელით დაინერა სიგელი, რომელიც ადასტურებდა, რომ წერეთელი თავადი იყო. ყალბი დოკუმენტის შემქმნელებმა წინდახედულობა გამოიჩინეს და სიგელის ტექსტი **ბესიკ გაბაშვილის** ძმას **ოსეს** დაანერინეს. ასე იმიტომ მოიქცნენ, რომ ქართლ-კახეთის სამეფოდან გადახვეწის შემდეგ მღვდელი **ზაქარია გაბაშვილი** და მისი შვილები, მათ შორის ბესიკიც, იმერეთის მეფის კარზე მოღვაწეობდნენ. იმერეთის მეფის მიერ ხელმოწერილი სიგელებისა და

სხვა დოკუმენტების დიდი ნაწილი ბესიკ გაბაშვილის მიერ არის დაწერილი. წერაკითხვა ოსეს ბესიკმა ასწავლა და ძმების ხელწერაც ერთმანეთს ძალიან ჰგავდა. ეს მომენტი კარგად გამოიყენეს ყალბისმქმნელებმა. სიგელისათვის ბეჭედი რუსმა კაპიტანმა **ზუბოვმა** დაამზადა. სიგელი სასამართლოში წარადგინეს, მაგრამ სიყალბე გამჟღავნდა. ოსე გაბაშვილი გაასამართლეს და ციმბირში გადაასახლეს, ხოლო კაპიტანი ზუბოვი რიგით ჯარისკაცამდე ჩამოაქვეითეს. ეს ამბავი შეიძლებოდა საერთოდ არ გამხდარიყო ცნობილი, რომ არა ერთი გარემოება. ოსეს ციმბირის გადასახლებაში ძალიან გაუჭირდა, გადასახლებიდან ერთ-ერთ ბატონიშვილს წერილი გამოუგზავნა და დახმარება სთხოვა. წერილში ოსემ ყალბი სიგელის შედგენის ამბავიც ჩაურთო.

ერთ-ერთ პირველ დიდ წინააღმდეგობას, რომელსაც რუსები წააწყდნენ, წარმოადგენდა მიწის მფლობელობის წესისა და როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მოსახლეობის სოციალური კუთვნილების დადგენა. რუსმა მოხელეებმა ვერ გაარკვიეს, მიწებიდან რომელი იყო **სახაზინო (ყოფილი სამეფო), საბატონო და საეკლესიო**. რუსებისთვის გაუგებარი იყო, მათთან თხოვნით მისული ადამიანი ვინ იყო: თავადი, აზნაური, გლეხი თუ საერთოდ ამ სოციალური წოდებების მიღმა მდგარი მოქალაქე. თავსატეხი შექმნა იმანაც, რომ იმერეთში **წერეთლის** გვარს ატარებდა თავადიც, აზნაურიც და გლეხიც, აბაშიძის გვარს – თავადიც და აზნაურიც; ბარათაშვილები ქართლში თავადები იყვნენ, იმერეთში – გლეხები...

ქართველმა მეფეებმა ერეკლე II-მ, გიორგი XII-მ და სოლომონ II-მ კარგად იცოდნენ, მათ სამეფოში ვინ იყო თავადი და ვინ – აზნაური. თავადმაც ასევე კარგად იცოდა, ვინ იყო და რა მიწას ფლობდა მისი აზნაური. მონასტრის წინამძღვარმა ზუსტად უწყოდა სამო-

ნასტრო მამულების საზღვრები, ასევე კარგად იცნობდა საეკლესიო აზნაურებსა და გლეხებს. სადავო საკითხებს წყვეტდა ვახტანგ VI-ის სამართალი. ახლა ყოველივე ეს წარსულს ჩაბარდა. რუსული მმართველობის დამყარების შემდეგ სამეფო მამულები სახაზინო მამულებად გადაიქცა. საეკლესიო მამულებიც ხაზინას გადაეცა. თავადებმა დაიწყეს ყოფილი სამეფო და საეკლესიო მიწების მიტაცება, რასაც მოჰყვა უამრავი საჩივარი. შექმნილი გაუგებრობის აღმოფხვრის მიზნით საქართველოს მთავარმართებელმა ალექსეი ერმოლოვმა გადაწყვიტა გაემიჯნა ერთმანეთისაგან სახაზინო მამულები. **1819 წლის 21 თებერვალს** მამულების გამიჯვნისათვის აუცილებელი სამუშაოს შესრულება დაევალა ერთ საგუბერნიო და სამ სამაზრო მიწისმზომელს. სულ მალე ოთხ მოხელეს იმდენი საჩივარი წარუდგინეს, რომ წაკითხვასაც ვერ აუდიოდნენ. ალექსეი ერმოლოვი იძულებული გახდა, რომ **1825 წლისათვის** მიწის მზომელების რიცხვი თექვსმეტამდე გაეზარდა.

სახაზინო მამულების გამიჯვნასთან ერთად, მიწის მზომელებს დაევალათ, დაედგინათ უძრავ-მოძრავი ქონების ფლობის კანონიერება. მთავარმართებლის ბრძანებით, მთელ საქართველოში სამჯერ გამოაცხადეს, რომ ამიერიდან ყოველგვარი უძრავ-მოძრავი ქონების ყიდვა-გაყიდვა უნდა გაფორმებულიყო წერილობით სამაზრო ან საოლქო (საგუბერნიო) სასამართლოში, ხოლო დოკუმენტი უნდა ჩაკრულიყო ზონარგაყრილ წიგნში. ამასთან ერთად, თუ მფლობელს რაიმე საბუთი გააჩნდა უძრავ-მოძრავი ქონებისა და ყმის ფლობის შესახებ, მაგრამ მიწის საკუთრების დამადასტურებელი წერილობითი დოკუმენტი არ ჰქონდა, უნდა მიემართა სასამართლოსათვის. სასამართლო მიწის მფლობელობის დამადასტურებელ აქტს გასცემდა, თუ ფიცის ქვეშ **10 მონმე** დაადასტურებდა მიწის ფლობის კანონიერებას. უნდა აღინიშნოს,

რომ ალექსეი ერმოლოვმა ვერ მიაღწია ამ გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივ განხორციელებას. მთავარმართებელმა ქართველი თავადები და აზნაურები ვერ დაარწმუნა, რომ უძრავ-მოძრავი ქონების, ყმის ფლობის დაკანონების შემოთავაზებული წესი ზიანს არავის მოუტანდა, ქონებას უკანონოდ არავინ დაკარგავდა. ქართველები სასამართლოს არ ენდობოდნენ, ამიტომ იყო, რომ ორწლიანი ვადის ამონურვის შემდეგ სასამართლოში გაფორმდა ყიდვა-გაყიდვის მხოლოდ 38 და ქონების ფლობის დამადასტურებელი 18 აქტი. ალექსეი ერმოლოვი იძულებული გახდა, ორწლიანი ვადა გაეხანგრძლივებინა. ვადის გახანგრძლივებამ შედეგი გამოიღო. 1827 წელს სასამართლოში ამ ხასიათის ქონებისა და ყმის ფლობის კანონიერების დადასტურების თაობაზე 14.000 თხოვნა შევიდა. სასამართლოები მზად არ აღმოჩნდნენ ამდენი საქმის წარმოებისათვის. ამიტომ იყო, რომ კავკასიის სამოქალაქო ნაწილის მმართველმა ალექსეი ველიამინოვმა სასამართლოებს უფლება მისცა, საკუთრების ფლობის შესახებ ყველა დოკუმენტი, თუკი ის რაიმე ეჭვს არ იწვევდა, სასამართლო განხილვის გარეშე დაედასტურებინათ. 1827 წელს ალექსეი ერმოლოვმა ბრძანება გასცა, საერთოდ შეენწყვიტათ ქონების დამადასტურებელი ძველი საბუთების სასამართლოში განხილვა. ეს იმას ნიშნავდა, რომ მთავარმართებელმა დასახულ მიზანს ვერ მიაღწია, ხოლო ქართველ თავადებსა და აზნაურებს უძრავ-მოძრავი ქონების, ასევე ყმის ფლობის დადასტურების სხვა გზა უნდა მოეძებნათ. ქონების ფლობის დადასტურების ერთ-ერთ გზას წარმოადგენდა ჯერ კიდევ მთავარსარდალ პაველ ციციანოვის (1802-1806) დროს დადგენილი წესი: ქონების ფლობის დამადასტურებელი საბუთი შეიძლებოდა ნოტარიუსს გაეცა.

ალექსეი ერმოლოვის მიერ გატარებულ ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ღონისძიებას წარმოადგენდა სამაზრო და საგუბერ-

ნო **სათავადაზნაურო საკრებულოების** შექმნა, რაც ისევ მოითხოვდა ზემოხსენებული დიდი საგვარეულო პრობლემის გადაჭრას. საკრებულოების შექმნამდე უნდა დადგენილიყო, ვის ჰქონდა თავადის და ვის აზნაურის ნოდება. ამ დროისათვის თავადისა და აზნაურის ნოდების დადასტურების საკითხს წყვეტდა **საქართველოს უზენაესი მთავრობა**. მთავრობაში საქმე ძალიან ზერელედ და უპრინციპოდ განიხილებოდა. თუ მთავრობა წარდგენილ საბუთში ეჭვს შეიტანდა, მაშინ თავადობისა თუ აზნაურობის ნოდების მაძიებლები სანკტ-პეტერბურგსა და მოსკოვში მცხოვრებ ქართველ ბატონიშვილებს (ერეკლე II-ის შვილებსა და შვილიშვილებს) სთხოვდნენ საქმეში ჩარევას და ისინიც დაუყოვნებლივ გასცემდნენ საჭირო საბუთს. ეს საბუთი საქართველოს უზენაეს მთავრობაში კი არ შედიოდა, არამედ რუსეთის იმპერიის **სენატს** (უმაღლეს სასამართლოს) გადაეცემოდა, რომელიც შეუფერხებლად გასცემდა ნოდების დამადასტურებელ დოკუმენტს. თავადობისა და აზნაურობის დამადასტურებელი დოკუმენტების გაცემის სამართლებრივად მოწესრიგების საკითხი პირველად მთავარსარდალმა **პაველ ციციანოვმა** დააყენა, მაგრამ ეს საკითხი არათუ პაველ ციციანოვის მთავარსარდალობის პერიოდში (1802-1806), არამედ ვერც ალექსანდრ ტორმასოვის (1809-1811), ვერც ფილიპ პაულუჩის (1811-1812) და, თქვენ წარმოიდგინეთ, ვერც ნიკოლაი რტიშჩევის (1812-1816) მთავარმართებლობის წლებში გადაიჭრა.

1818 წლის დამდეგს გაიმართა ქართველი თავადაზნაურობის ყრილობა, რომელსაც უნდა აერჩია სათავადაზნაურო საკრებულოს დეპუტატები. ალექსეი ერმოლოვი ცდილობდა ქართველი თავადებისა და აზნაურების დარწმუნებას იმაში, რომ საგვარეულო წიგნის შედგენა არაფრით ემუქრებოდა მათ ნოდებასა და ქონებას. საქართველოს თავადაზნაურობის საკრებულოს სხდომა გაიხსნა 1818

წლის გაზაფხულზე. ალექსეი ერმოლოვის ბრძანების თანახმად, სათავადაზნაურო საკრებულო შეადგენდა საგვარეულო წიგნებში შესატანი თავადებისა და აზნაურების სიას, რომელსაც დამტკიცებდა საქართველოს უზენაესი მთავრობა. საქართველოს უზენაეს მთავრობას მრჩეველებად ჰყავდა ქართველი თავადები, რომლებიც მთავრობას გადაწყვეტილებების მიღებაში დაეხმარებოდნენ. ალექსეი ერმოლოვის ბრძანება ქართველმა თავად-აზნაურებმა შეაფასეს, როგორც სათავადაზნაურო საკრებულოსათვის უნდობლობის გამოცხადება, მაგრამ მთავარმართველმა უკან არ დაიხია და მის მიერ გამოცემული ბრძანება იმპერატორმა დაამტკიცა. სათავადაზნაურო საკრებულოს თავადისა და აზნაურის წოდების დამტკიცებისას უნდა ეხელმძღვანელა შემდეგი წესით: თავადისა და აზნაურის წოდება დაუდასტურდებოდათ: 1) პირებს, რომელთა გვარებიც იხსენიებოდა ქართლისა და კახეთის თავადებისა და აზნაურების იმ სიაში, რომელიც ერეკლე II-მ დაურთო 1783 წლის 24 ივლისს დადებულ გეორგიევსკის ტრაქტატს; 2) პირებს, რომელთაც თავადის ან აზნაურის წოდება გეორგიევსკის ტრაქტატის დადების შემდეგ მიანიჭეს მეფეებმა ერეკლე II-მ და გიორგი XII-მ. ბატონიშვილების (ერეკლე II-ისა და გიორგი XII-ის შვილების) მიერ მინიჭებული თავადის ან აზნაურის წოდება კანონიერად არ უნდა ყოფილიყო ჩათვლილი; 3) პირებს, რომლებიც არც გეორგიევსკის ტრაქტატისათვის დართულ ქართლისა და კახეთის თავად-აზნაურების სიაში იხსენიებოდნენ და არც გეორგიევსკის ტრაქტატის დადების შემდეგ ერეკლე II-ისა და გიორგი XII-ის მიერ არ ჰქონდათ მინიჭებული წოდება, უნდა წარედგინათ რომელიმე მეფის სიგელი, რომელიც მათ გვარიშვილობას ადასტურებდა. თუ ასეთი სიგელის წარდგენა ვერ მოხერხდებოდა, მაშინ წოდება უმტკიცდებოდათ იმ 12 თავადისა და აზნაურის ჩვენების საფუძველზე,

რომელთაც წოდება უკვე დადასტურებული ჰქონდათ; 4) პირებს, რომელთაც მეფეთა კარზე ეკავათ ისეთი თანამდებობა, რომელზედაც მხოლოდ თავადები ან აზნაურები ინიშნებოდნენ; 5) პირებს, რომელთაც არასდროს ჰქონიათ თავადის ან აზნაურის წოდება, მაგრამ რუსეთის იმპერიის წინაშე დამსახურებისათვის რუსული კანონმდებლობის მიხედვით ჰქონდათ მინიჭებული „დვორიანინის“ წოდება. ერთი შეხედვით, ეს წესი თითქოს ძალიან მარტივი და ადვილად განსახორციელებელი იყო, მაგრამ პრაქტიკულად ბევრი წინააღმდეგობა წარმოიქმნა: 1) უმთავრესი წინააღმდეგობა ის იყო, რომ თავადისა და აზნაურის წოდების მინიჭებას და აღიარებას სხვაგვარად წყვეტდა ვახტანგ VI-ის სამართალი და სხვაგვარად – რუსეთის იმპერიის კანონმდებლობა. ვახტანგ VI-ის სამართლის მიხედვით, დიდვაჭრები მეორე და მესამე რანგის აზნაურებთან იყვნენ გათანაბრებულნი. რუსული კანონმდებლობა ასეთ გათანაბრებას არ სცნობდა; 2) გადასაჭრელი იყო შემდეგი საკითხიც – ვინ უნდა ჩათვლილიყო აზნაურად, მხოლოდ **სამეფო აზნაური** თუ **სათავადო აზნაურიც** და **საეკლესიო აზნაურიც**; 3) უნდა ჩათვლილიყო თუ არა „**დვორიანინად**“ საქართველოდან გადახვენილი და რუსეთში მცხოვრები ქართლის მეფე ვახტანგ VI-ისა და მისი შვილის, ტახტის კანონიერი მემკვიდრის, ბაქარის მიერ გაცემული სიგელები; 4) უნდა მიეღოთ თუ არა „დვორიანინის“ წოდება ქართლ-კახეთის სამეფოში მცხოვრებ იმ სომხებსა და თათრებს, რომლებიც სამეფო კარზე დიდ თანამდებობებს იკავებდნენ და თავის დროზე ჰქონდათ **მელიქის, ხანის, ბეგის, სულთნის** და სხვა წოდებები.

ზემოთ დასმული საკითხების შესახებ ალექსეი ერმოლოვს ასეთი აზრი ჰქონდა: 1) სამეფო აზნაურებს, რომლებიც ქართლ-კახეთისა და იმერეთის სამეფოების გაუქმების შემდეგ სახაზინო (სახელმწიფო) აზნაურებად იქცნენ,

შეიძლება დამტკიცებოდათ რუსეთის „დვორიანინის“ წოდება; 2) საეკლესიო აზნაურები, რომლებიც საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის გაუქმების შემდეგ საეკლესიო მიწებზე კი არა, სახაზინო (სახელმწიფო) მიწებზე სახლობდნენ, სამართლებრივად სამეფო (სახელმწიფო) აზნაურებს გაუთანაბრებდნენ და ამდენად, რუსეთის „დვორიანინის“ წოდება შეიძლება დამტკიცებოდათ; 3) სათავადო აზნაურებს, რომლებიც თავადების მიწაზე ცხოვრობდნენ და თავადებს ემსახურებოდნენ, არ შეიძლება დამტკიცებოდათ რუსეთის „დვორიანინის“ წოდება.

1822 წლის 16 მარტს სათავადაზნაურო საკრებულომ დაადგინა: საეკლესიო და სათავადო აზნაურები უფლებრივად გაუთანაბრდებოდნენ სამეფო აზნაურებს, თუ ისინი იხსენიებოდნენ გეორგიევსკის ტრაქტატისათვის დართულ ქართლისა და კახეთის აზნაურების სიაში. ის აზნაურები, რომლებიც ამ სიაში არ იხსენიებოდნენ და არც მეფისაგან ბოძებული აზნაურობის დამადასტურებელი სიგელი ჰქონდათ, რუსეთის იმპერიის „დვორიანინის“ წოდებას ვერ მიიღებდნენ.

რუსეთში ცხოვრებისას ვახტანგ VI-ისა და ბაქარის მიერ გაცემული აზნაურის დამადასტურებელი სიგელების ბედი ალექსეი ერმოლოვმა ვერ გადაწყვიტა. ეს საკითხი, რუსეთის იმპერატორის ბრძანებით, მოგვიანებით, 1844 წელს, გადაწყდა. ამდენად, თუ ვახტანგ VI-ისა და ბაქარის მიერ გაცემული აზნაურობის დამადასტურებელი სიგელი ბათილად არ იყო ცნობილი შემდგომი მეფეების მიერ, კანონიერად ჩაითვლებოდა.

რუსეთის იმპერატორის 1820 წლის 8 სექტემბრის ბრძანებულება ანესრიგებდა მელიქების, ხანების, ბეგებისა და სულთნებისათვის რუსეთის „დვორიანინის“ წოდების მინიჭების საკითხს. ამ შემთხვევაში „დვორიანინის“ წოდების ბედი ვახტანგ VI-ის სამართალსა და რუსულ კანონმდებლობაზე დაყრდნობით უნდა გადაეწყვიტა სათავადაზნაურო საკრებულოს.

1833 წელს, დიდი ხნის დავის შემდეგ, საბოლოოდ გადაწყდა სათავადო აზნაურების უფლებრივი და ქონებრივი მდგომარეობის საკითხი, რომლებიც თითქმის ყმურ დამოკიდებულებაში იმყოფებოდნენ თავადებთან. ყოფილი სათავადო აზნაური სრულუფლებიანი „დვორიანინი“ უნდა გამხდარიყო. „დვორიანინის“ წოდების მიღება საკმაოდ რთულ და ხანგრძლივ პროცესს წარმოადგენდა. წოდების მიღებამდე სათავადო აზნაურები ჩაირიცხნენ სახაზინო გლეხების კატეგორიაში, მიიღეს სახაზინო მიწა და დაეკისრათ ისეთივე გადასახადები, როგორსაც სახაზინო გლეხები იხდიდნენ. ყოფილი სათავადო აზნაურებისათვის მიწის გადაცემის საკითხი შემდეგნაირად გადაწყდა: 1) მიწა, რომელიც სათავადო აზნაურს მეფისაგან ჰქონდა ნაბოძები ან პირადად ნაყიდი, რჩებოდა აზნაურის მფლობელობაში; 2) თუ სათავადო აზნაური მეფემ თავადს მიწიანად უბოძა, მაშინ მიწა რჩებოდა თავადის მფლობელობაში; 3) თუ სათავადო აზნაურს მიწა თავადმა უბოძა, მაშინ მიწა რჩებოდა თავადის მფლობელობაში; 4) თუ სახაზინო გლეხთა კატეგორიაში ჩარიცხული ყოფილი სათავადო აზნაური შემდგომში დაიმტკიცებდა „დვორიანინის“ წოდებას, სახაზინო ფონდიდან გამოყოფილი მიწა მის მფლობელობაში რჩებოდა.

1833 წელს სათავადო აზნაურების საკითხის მოგვარებას როგორც ქართლსა და კახეთში, ისე იმერეთში თავადებსა და აზნაურებს შორის დიდი დაპირისპირება მოჰყვა. 1836 წელს გადაწყდა, რომ სადავო საკითხები სასამართლოში განხილულიყო. ხანგრძლივი წინააღმდეგობის შემდეგ საქმე, როგორც იქნა, მოგვარდა, მაგრამ ყოფილი სათავადო აზნაურები მეტად შეურაცხყოფილი დარჩნენ იმით, რომ თავადებიც და სასამართლოც მათ ისე ექცეოდნენ, როგორც ყმებს.

არანაკლებ რთული აღმოჩნდა დიდვაჭართა ფენის უფლებრივი მდგომარეობის საკითხის გადაჭრა. ამ საკითხის

მოგვარება დაიწყო მთავარმართებელმა ალექსეი ერმოლოვმა, მაგრამ ვერ დაასრულა. საკითხი საბოლოოდ 1832 წლის 24 აგვისტოს კანონით გადაწყდა. ვახტანგ VI-ის სამართლის მიხედვით, დიდვაჭრები (მოქალაქეები) აზნაურებთან იყვნენ გათანაბრებული. 1832 წლის 24 აგვისტოს კანონი დიდვაჭარს „დვორიანიად“ არ ცნობდა. კანონი დიდვაჭრებს ყმის ფლობას უკრძალავდა და ავალდებულებდა, რომ ოთხი წლის განმავლობაში ყმები ან გაეყიდათ, ან მათთვის თავისუფლება ებოძებინათ. თუ დიდვაჭარი ყმას მიწიანად გაათავისუფლებდა, მაშინ იგი თავისუფალი ადამიანი ხდებოდა, ხოლო უმიწოდ გაათავისუფლებული ყმა სახაზინო გლეხთა კატეგორიაში ჩაირიცხებოდა.

●
სოციალური კუთვნილებისა და მინიმუმფლობელობის საკითხის მოგვარება თითქოს წარმატებით მიმდინარეობდა, მაგრამ მოულოდნელად ისეთი რამ გამოიქვლია, რომელმაც საგონებელში ჩააგდო არა მარტო კავკასიის მთავარმართებლები ივან პასკევიჩი (1827-1831) და გრიგორი როზენი (1831-1837), არამედ რუსეთის იმპერიის მთავრობაც. 1830 წლის მაისში თავადმა გაბაშვილმა თბილისის გუბერნატორს აცნობა, რომ თბილისში ვილაცები მეფეთა ყალბ სიგელებს ამზადებდნენ, რომლებიც თავადის ან აზნაურის ნოდებას ადასტურებდა. გაბაშვილის წყალობით, დააპატიმრეს 16 პირი, მათ შორის რამდენიმე თავადი და აზნაური და სათავადაზნაურო საკრებულოს წევრი, თავადი დავით ბარათაშვილი. პოლიციამ ჩხრეკისას იპოვა მინაში ჩაფლული ვახტანგ VI-ის ვაჟის, ტახტის მემკვიდრე ბაქარის, ქართლის მეფე თეიმურაზ II-ის, ქართლ-კახეთის მეფეების ერეკლე II-ისა და გიორგი XII-ის, ასევე, სახლთუხუცეს თავად კონსტანტინე მუხრანბატონის ბეჭდები. დაპატიმრებულთაგან რამდენიმემ მაშინვე აღიარა ჩადენილი დანაშაული

და დაასახელა ის 11 პირი, რომელთაც ყალბი სიგელების საფუძველზე ჯერ სათავადაზნაურო საკრებულომ, ხოლო შემდეგ საქართველოს უზენაესმა მთავრობამ დაუმტკიცა თავადის ან აზნაურის ნოდება. მართალია, ყალბისმქნელები დააპატიმრეს, მაგრამ იმ 11 პირის წინააღმდეგ, რომელთაც ტყუილი სიგელების საფუძველზე თავადის ან აზნაურის ნოდება დაუმტკიცეს, საქმე არ აღუძრავთ. ამ დროისათვის თბილისში იმყოფებოდა სენატორი ევგრაფ მეჩნიკოვი. სენატორი მთავარმართებელ ივან პასკევიჩის იმ საჩივრების შესასწავლად ჩამოვიდა, რომლებიც კავკასიის სამოქალაქო მმართველობის მოუწყობლობას ეხებოდა. მომხდარმა ეჭვქვეშ დააყენა თავადისა და აზნაურის ნოდების მინიჭების მთელი პროცესი. ევგრაფ მეჩნიკოვმა მოხსენებითი ბარათი გაუგზავნა რუსეთის იმპერიის იუსტიციის მინისტრს და გენერალ-ადიუტანტ ალექსანდრ ბენკენდორფს, რათა ამ უკანასკნელს, თავის მხრივ, იმპერატორ ნიკოლოზ I-თვის გაეცნო საქმის ვითარება. სენატორი ევგრაფ მეჩნიკოვი აუცილებლად თვლიდა შემდეგი ღონისძიებების გატარებას: 1) ყველა დონეზე (რუსეთის იმპერიის სენატის ჩათვლით) უნდა შეჩერებულიყო თავადის ან აზნაურის ნოდების მინიჭებასთან დაკავშირებული საქმის წარმოება; 2) რუსეთის იმპერიის მთავრობას უნდა გამოეთხოვა ყველა სიგელი და სხვა დოკუმენტი, რომელიც ადასტურებდა თავადის ან აზნაურის ნოდებას, ასევე, მინის ფლობის უფლებას; უნდა დადგენილიყო, ვინ რა ნოდებას და რამდენ მინას ფლობდა 1801 წლის 12 სექტემბრის მანიფესტამდე; 3) კანონიერად უნდა ჩათვლილიყო ის საჩივრები, რომლებიც სხვადასხვა ინსტანციაში შევიდა ქართლ-კახეთის მეფის გიორგი XII-ის გარდაცვალებამდე; 4) თავადისა და აზნაურის ნოდების მინიჭების, ასევე, მინისმფლობელობის კანონიერების დადგენა უნდა დაევალებინათ არა კავკასიაში მოღვაწე სახ-

ელგატეხილი მოხელეებისათვის, არამედ საგანგებო კომისიისათვის, რომელშიც შვეიდოდნენ იუსტიციის სამინისტროს, ფინანსთა სამინისტროს, შინაგან საქმეთა სამინისტროს და სენატის მოხელეები.

სანკტ-პეტერბურგში გაგზავნამდე სენატორ ევგრაფ მეჩნიკოვის მოხსენება ივან პასკევიჩს წარუდგინა, რომელმაც იგი მოიწონა. 1830 წლის 29 ნოემბერს რუსეთის იმპერიის მინისტრთა კომიტეტი დაეთანხმა საგანგებო კომისიის შექმნის იდეას. ამავე დროს მინისტრთა კომიტეტმა არ გაიზიარა სენატორ ევგრაფ მეჩნიკოვის მოსაზრება ყველა დონეზე თავადის ან აზნაურის წოდების მინიჭების საკითხთან დაკავშირებით საქმის შეწყვეტის შესახებ. მინისტრთა კომიტეტმა ჩათვალა, რომ ასეთი გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში ეჭვქვეშ დგებოდა მრავალი პატიოსანი ადამიანის მიერ სხვადასხვა ინსტანციაში წარდგენილი კანონიერი დოკუმენტების ნამდვილობა.

საგანგებო კომისიის შექმნამდე საქართველოში მუშაობას აგრძელებდა ორი კომისია: ერთი – ართლსა და კახეთში, მეორე – იმერეთში. ამ კომისიებმა მუშაობა 1831 წლისათვის დაასრულეს. სანამ საგანგებო კომისია თბილისში ჩამოვიდოდა, 1831 წელს, ივან პასკევიჩი მთავარმართებლის პოსტზე ბარონმა გრიგორი როზენმა (1831-1837) შეცვალა. ამ უკანასკნელს საგანგებო კომისიის მუშაობის შედეგები ძალზე აფიქრებდა. 1831 წლის 10 დეკემბერს მან მოხსენებითი ბარათი წარუდგინა რუსეთის იმპერიის იუსტიციის მინისტრს და საგანგებო კომისიის მუშაობის შეჩერება მოითხოვა. 1832 წლის 25 თებერვალს მთავარმართებელმა მეორე მოხსენებითი ბარათი გაუგზავნა იუსტიციის მინისტრს. გრიგორი როზენი

აღნიშნავდა, რომ პეტერბურგიდან ჩამოსული საგანგებო კომისია ადგილობრივი მოხელეების გარეშე საქმეს თავს ვერ გაართმევდა. მთავარმართებლის წინასწარმეტყველება ახდა. კომისიამ უამრავი დოკუმენტის შესწავლას ორწელიწად-ნახევარი მოანდომა. საერთო ჯამში, კომისიამ შვიდი წელი იმუშავა, თუმცა საქმეების განხილვა ძირითადად 1844 წელს დასრულდა. რუსეთის იმპერიის სენატის გადაწყვეტილების საფუძველზე, რუსეთის იმპერატორმა ნიკოლოზ I-მა 1844 წლის 23 ოქტომბერს გამოსცა ბრძანება. ამ ბრძანებით, სოლომონ II-ის მეფობის პერიოდში, 1804 წელს, შედგენილ ერთ-ერთ დოკუმენტში მოხსენიებულ იმერეთის 11 თავადს წოდება დაუმტკიცდა. იმ 44 თავადს და 52 აზნაურს, რომელთაც 1830 წელს წოდება დაუმტკიცდათ და მათ მიერ წოდების დამტკიცებისას წარდგენილი დოკუმენტები საგანგებო კომისიამ ნაყალბევად ცნო, ასევე დაუმტკიცდა თავადისა და აზნაურის წოდება. ის დოკუმენტები, რომლებსაც სოლომონ II 1804 წლის შემდგომ აწერდა ხელს, ძალადაკარგულად იყო მიჩნეული ჯერ კიდევ რუსეთის იმპერიის სენატის 1828 წლის 31 ივლისის დადგენილებით. ეს დადგენილება ძალაში დატოვეს.

თავადისა და აზნაურის წოდების დამტკიცებისათვის მიმდინარე ალიაქოთს საბოლოო წერტილი 1844 წელს კავკასიის მეფისნაცვლად დანიშნულმა მიხაილ ვორონცოვმა დაუსვა. მეფისნაცვალმა სხვადასხვა ინსტანციაში თავადისა და აზნაურის წოდების დამტკიცებისათვის შესული საქმეები შეწყვიტა და მთხოვნელებს სასურველი წოდება პირდაპირ დაუმტკიცა.

აღინა ქადაგიშვილი

თბილისი – მუზეუმების აზვო

18 მაისი – მუზეუმის საერთაშორისო დღე – წვიმიანი გამოდგა. დამიჯერეთ, ასეთ ამინდში გამოფენაზე წასვლას არაფერი სჯობს! მით უფრო, რომ, საგანგებოდ ამ დღესთან დაკავშირებით, საქართველოს ეროვნული მუზეუმის გაერთიანებაში შემავალ ყველა მუზეუმსა და გალერეაში შესვლა თავისუფალი იყო... 1977 წლიდან ICOM-ის გადანყვეტილებით (მუზეუმების საერთაშორისო საბჭო), 18 მაისი მთელ მსოფლიოში ღია კარის დღეებით აღინიშნება – ენყოფა გამოფენები, საგანმანათლებლო პროგრამები, სამეცნიერო კონფერენციები, ლექციები... უკვე მეცხრე წელია „მუზეუმის კვირეული“ იმართება საქართველოშიც.

ქეთევან მაღალაშვილი – 120

ისევ და ისევ 18 მაისს (ხშირად ვიმეორებ, რომ არ დაგვავიწყდეს!) თბილისელებისა და დედაქალაქის სტუმრების ნაკადი არ შეწყვეტილა დ. შევარდნაძის სახელობის ეროვნულ გალერეაში, სადაც წინა დღეს გაიხსნა შესანიშნავი გამოფენა „ქეთევან მაღალაშვილი – 120“. ალბათ, შეგინიშნავთ, რომ ჩვეულებრივ, პრეზენტაციაზე ყველგან უამრავი დამთვალიერებელი მოდის და შემდგომ დღეებში კი, რბილად რომ ვთქვათ, ხალვათობაა. ეს იმიტომ, რომ

გამოფენის გახსნაზე დასწრება თავისუფალია, ხოლო დანარჩენ დროს – საკმაოდ ძვირი, ყოველ შემთხვევაში, საარსებო მინიმუმთან შედარებით...

ქეთევან მაღალაშვილის (1894 –

1973) გამოფენისთვის დათმობილი ოთხი დარბაზიდან პირველში წარმოდგენილი იყო მხატვრის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ამსახველი ფოტოსტენდები, ხოლო დანარჩენი სივრცე მთლიანად ფერწერულ ნამუშევრებს ეთმობოდა. აღნიშნული გამოფენა მიზნად ისახავს ფართო საზოგადოებისათვის ქეთევან მაღალაშვილის შემოქმედების

ერთიანი, კომპლექსური, რეტროსპექტული სურათის წარმოჩენას საქართველოს მუზეუმების ფონდებსა და კერძო კოლექციებში დაცული მრავალფეროვანი მასალის საფუძველზე.

გამოფენილი ფოტოების უმეტესობიდან ცნობილი „პარიზელები“ – ქეთევან მაღალაშვილი, ლადო გუდიაშვილი, დავით კაკაბაძე და ელენე ახვლედიანი შემოგვყურებენ. ეს ოთხი უნიჭიერესი ახალგაზრდა 1920 წელს, „ქართველ ხელოვანთა საზოგადოების“ შუამდგომლობით, მთავრობის სტიპენდიით, სასწავლებლად საზღვარგარეთ გაემგზავრა.

ექსპოზიციის მხოლოდ მცირედ ნაწილს იკავებს პეიზაჟები თუ ნატურმორტები, რადგან თუ ელენე ახვლედიანი უბადლო პეიზაჟისტია, ქეთევან მაღალაშვილი პორტრეტის აღიარებული ოსტატია. საყოველთაოდაა ცნობილი ორი ხელოვანის მეგობრობა, რომელმაც სიბერემდე გასტანა. ვინც მათ იცნობდა, გაოცებული იყო ასეთი განსხვავებული ხასიათის ადამიანების სულიერი ერთობით. გამოფენაზე ელენე ახვლედიანის ოთხი პორტრეტია წარმოდგენილი: ადრეული, გასული საუკუნის 20-იანი წლებით თარიღდება, გვიანდელი კი 60-იან წლებშია შექმნილი (პორტრეტი პასტელებით არის შესრულებული და, როგორც მხატვრული სინამდვილით, ისე შინაარსობრივი დატვირთვით დანარჩენებს აღემატება). მართლაც, კარგად უნდა იცნობდეს ადამიანს, რომ ასე დახატო... 1924 წელს შესრულებულ ახვლედიანის პორტრეტზე ვხედავთ ახალგაზრდა ქალს, რომელსაც ბიჭივით თამამი მზერა და ჯიუტად მოკუმული ჭირვეული ტუჩები აქვს. ყველაზე ხშირად აქ ჩერდებიან დამთვალიერებლები, უყურებენ და სურათს უღებენ – დიდება მისი ხვედრია.

ქეთევან მაღალაშვილმა სახელი გაითქვა, როგორც რეალისტური სკოლის ტიპურმა წარმომადგენელმა,

თუმცა, როგორც ამ გამოფენიდანაც ჩანს, მხატვარმა არაერთი მიმდინარეობის გავლენა განიცადა, მაგალითად, რომანტიზმისა და იმპრესიონიზმის. რაც შეეხება 60-იან წლებში დახატულ ელისო ვირსალაძის პორტრეტს, იგი სრულად გადმოგვცემს ეპოქის სულს – გამოსახვის სიზუსტე ადგილს უთმობს პირობითობას, მაგრამ გარეგნული მსგავსება მაინც მიიღწევა... მხოლოდ პიანისტის ერთი ხელის მტევანია დეტალურად შესრულებული, თითქოს ფოტოთვალის მასზე შეჩერდა, სრულიად გამიზნულად. გავაგრძელებ ამ თემას და ვიტყვი, რომ განსაკუთრებით აღსანიშნავია 1941 წლით დათარიღებული ახალგაზრდა სვიატოსლავ რიხტერის პორტრეტი, დამახასიათებელი ენერგიული სახის ნაკვეთითა და ძლიერი ნებისყოფის გამომხატველი ნიკაპით; მისი ხელები, განსაკუთრებით კი მარცხენა ხელის ორი თითი ნახევრად მოხრილია, დაძაბული, თითქოს დასაკრავად ემზადებოდეს. სკამი, რომელზეც მუსიკოსი ზის და თვით როიალიც კი გაკვრით, მინიშნებითაა ნაჩვენები და ერწყმის ფონს, რომელიც თავადაც მუსიკალურია...

ქეთევან მაღალაშვილის უპირველესი დამსახურება სწორედ ის გახლავთ, რომ თავისი დროის გამოჩენილი ადამიანების პორტრეტების შექმნით მან დაგვიტოვა ქართული სახელოვნებო და მეცნიერული ელიტის სახვითი მატიაწე. მის ტილოებზე კვლავაც ცოცხლობენ იაკობ ნიკოლაძე, შალვა დადიანი, ნატო ვაჩნაძე, მედეა ჯაფარიძე, ანა კალანდაძე...

წარსულში მოგზაურობამ ისე გამიტაცა, რომ გამოფენა ბოლო წუთებში დავტოვე, თუმცა შორს არ წავსულვარ – იქვე ახლოს, შ. ამირანაშვილის სახელობის ხელოვნების მუზეუმში გადავინაცვლე, გამოფენა „ავანგარდის“ გახსნაზე.

მარად ახალგაზრდა „ავანგარდი“

18 მაისთან დაკავშირებული კიდევ ერთი მოვლენა – გამოფენა „ავანგარდი 1900 – 1937“ საზეიმოდ გაიხსნა საქართველოს ხელოვნების მუზეუმის საკმაოდ მოუწყობელ დარბაზში (ამის შესახებ კულტურის მინისტრმაც ისაუბრა და როგორც მუზეუმის მესვეურებს, ასევე დამსწრე საზოგადოებას შენობის სრულ რეაბილიტაციას შეჰპირდა). ასეთ მასშტაბურ ექსპოზიციას, ცხადია, შესაბამისი არტ-სივრცეც სჭირდება და განათებაც – სიბნელესა და სიმჭიდროვეში საერთოდაც ძნელია რაიმეს სრულყოფილად აღქმა...

„ავანგარდი 1900 – 1937“ მუზეუმის თანამშრომელთა ორწლიანი შრომის შედეგია, თვით რესტავრაციული სამუშაოების ჩათვლით. მის ხელმძღვანელს, ქ-ნ ნანა შერვაშიძეს უზრუნია ექსპოზიციის შემეცნებით მხარეზე: ყველა ნამუშევარს თან ახლავს მცირე ან მოზრდილი ტექსტი ქართულ და ინგლისურ ენებზე, სადაც საუბარია ავტორზე, იმ მიმდინარეობასა და ტენდენციებზე, რომლებსაც ის იზიარებდა და თავად

კონკრეტულ ხელოვნების ნაწარმოებზეც. არ არის გასაკვირი, რომ ეს „შპარგალკები“ დამთვალეირებლებმა განსაკუთრებული ენთუზიზმით მიიღეს... გამოფენასთან დაკავშირებით გამოიცა ორენოვანი კატალოგი, რომელშიც, მუზეუმის ავანგარდული ხელოვნების კოლექციის ისტორიასთან

ერთად, სრულად არის დაბეჭდილი ილია ზდანევიჩის დღიურები, სადაც აღწერილია მისი შეხვედრები ფიროსმანთან. აქვე უნდა გითხრათ, რომ პროექტის ფარგლებში, საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს მხარდაჭერით, 16-18 ივნისს ეროვნულ მუზეუმში გაიმართება საერთაშორისო კონფერენცია სახელწოდებით „ავანგარდის იდეა ხელოვნებასა და ლიტერატურაში“. თავად ეს გამოფენაც ეძღვნება ავანგარდის იდეისა და კონცეფციის, თეორიისა და ალოგიზმის ერთ-ერთი სულისჩამდგმელის, პოლონური წარმოშობის ქართველი პოეტისა და ლიტერატორის ილია ზდანევიჩის (ილიაზდი. 1894 – 1975) ხსოვნას. ძმები ილია და კირილე ზდანევიჩები ვერ თავსდებიან ერთი რომელიმე ქვეყნის კულტურის ფარგლებში: იქნება ეს ქართული, რუსული, პოლონური თუ ფრანგული ხელოვნება. თავის დროზე სწორედ ამ ორი არტისტის კერძო კოლექციების წყალობით გამდიდრდა მუზეუმის ფონდიც.

გამოფენილი ნამუშევრების უმრავლესობა ცნობილია ქართველი ხელოვნების მოყვარულთათვის, თუმცა ამ სახით, ერთ საგამოფენო სივრცეში, ერთ დროით კონტექსტში მათი დამთვალეირების შესაძლებლობა მხოლოდ აქ გეძლევათ. ამასწინა, ექსპოზიციის ერთი ნაწილი, საერთოდ, პირველად წარსდგა ფართო საზოგადოების წინაშე.

ასეთ მრავალფეროვნებას ძნელად თუ წარმოიდგენდა კაცი! ერთადერთი, რაც ამ „ჭრელ“ სა-

ზოგადობას აერთიანებს, ეპოქის სულია – დაუფინყარი 10-20-იანი წლების შემოქმედებითი ძიებები. ექსპოზიციაზე წარმოდგენილია ხელოვნების მუზეუმის კოლექციებში დაცული ვასილ კანდინსკის, ფიროსმანის, მიხეილ ლარიონოვის, ნატალია გონჩაროვას, ოლგა როზანოვას, კირილე ზდანევიჩის, დავით კაკაბაძის, ლადო გუდიაშვილის, ზიგა ვალიშევსკის, კაზიმირ მალევიჩის, ალექსეი კრუჩონინის, რობერტ ფალკის, ოსვალდო ლიჩინის, ალექსანდრ შევჩენკოს, შალვა ქიქოძის, მიხეილ ბილანიშვილის, ვოლდემარ ბობერმანის, ლევ ბრუნის და კლიმენტ რედკოს 100-მდე ფერწერული და გრაფიკული ნამუშევარი, საარქივო მასალა, ავანგარდული აფიშები და წიგნები.

რატომ თბილისი? გასული საუკუნის დასაწყისში ამიერკავკასიის საოლქო ცენტრი სხვადასხვა ეროვნების ხელოვანთათვის შთაგონების წყაროდ და კულტურის მნიშვნელოვან კერად რჩებოდა. ყოველგვარ სიახლეს აქ გაგებით ეკიდებოდნენ...

ცხადია, ერთ წერილში შეუძლებელია მეტ-ნაკლებად მაინც მიმოვიხილოთ ყველა ამ მხატვრის ნამუშევარი – ეს იმთავითვე არ მქონია მიზნად. მინდა გიამბოთ ძველ ნაცნობებსა და მოულოდნელ შეხვედრებზე, რადგან მჯერა, რომ შესაძლოა, ხელოვნების ნაწარმოებს, როგორც პიროვნებას, ისე მოვექცეთ... მაგალითად, შევხვდეთ, დავდგეთ მის გვერდით და გავესაუბროთ...

პირველი გაჩერება: ნიკო ფიროსმანი. ყველასათვის ნაცნობი „გოგონა ნითელი ბუშტით“, ღვინის სარდაფის აბრა – *Распивочно и на вынос*, „მუშა კასრით“.

მეორე გაჩერება: კირილე ზდანევიჩი. „ნატურმორტი“, 1919 წ. და „პოეტ კოლაუ ჩერნიავსკის პორტრეტი“, 1920-იანი წლები – მხატვრის სავიზიტო ბარათები.

მესამე გაჩერება: იტალიელი ოს-

ვალდო ლიჩინი – აბსტრაქტული კომპოზიცია „იშვიათი ჩიტი“. მართლაც იშვიათი ლაკონურობის ნამუშევარი!

მეოთხე გაჩერება: ვასილი კანდინსკი. „სურათი წრით. პირველი უსაგნო“, 1911 წ. ამ ნაწარმოებმა განსაკუთრებით გამახარა – ეს ხომ კანდინსკის პირველი აბსტრაქტული კომპოზიციაა, რომელშიც ცნობად სამყაროზე უბრალო მინიშნებასაც კი ვერ იპოვით.

მეხუთე გაჩერება: დავით კაკაბაძე. ვის არ ახსოვს „კონსტრუქციულ-დეკორაციული კომპოზიცია?“ – მხოლოდ სათაურის გამო მაინც? ალუმინის ჩარჩოებში ჩასმული „აბსტრაქციები“...

მეექვსე გაჩერება: შალვა ქიქოძე. სამი ტილო სერიიდან „ტიკინების ცხოვრება“. ერთსა და იმავე, 1921 წელს დახატული „აჭარა“ და „პარიზი“!

მეშვიდე გაჩერება: ლადო გუდიაშვილი. ერთდროულად ნაცნობიცაა და უცნობიც. ერთსა და იმავე ფერთა გამაში გადაწყვეტილი მისი ორი ნაწარმოები: „ავტოპორტრეტი“ (1919წ.) და „მერანი“ (1918წ.) ავანგარდისთვის გადახდილი ხარკია, სადაც იკითხება მხატვრის სულ უფრო მზარდი დაინტერესება ქართული ეროვნული კულტურით.

გამოფენის სათაურს „ავანგარდი“ 1900 – 1937“ უფრო სიმბოლური მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე რეტროსპექტული. ამ წყვილში პირველი თარიღი ერთდროულად ახალი საუკუნისა და ავანგარდის გარიჟრაჟს აღნიშნავს, ხოლო მეორე, საბედისწერო, აზროვნებისა და შემოქმედების თავისუფლების, *avant-garde*-ის, მონინავე იდეების მზის დაბნელებაა, მაგრამ არა ჩასვენება, სიკვდილი.

ხელოვნების დიქტატი ომის საშინელებათა საპირწონედ – აი, რა იყო ავანგარდი. უნდა ვნახოთ ეს გამოფენა, რათა ვიცოდეთ, სად ვიყავით მსოფლიო კულტურის რუკაზე, სანამ საქართველოსაც ბოლშევიზმის სენი შეეყრებო-

და... სანამ 37 წლის „წმენდა“ დაიწყებოდა! 1910 წელი – მოსკოვში ხელოვანთა ჯგუფი «Бунновский валет»-ი შეიქმნა... ტფილისში 1918 წელს ფუტურისტების სინდიკატი ზაუმური პოეზიის სალამოს ატარებს... ზიგმუნდ ვალიშევსკი საქართველოს დედაქალაქში გამომავალი ჟურნალი Ars-ის გარეკანს აფორმებს... დღეს კი, ყოფილი სასულიერო სემინარიის შენობაში მუშაობს არტისტების თაყვანისმცემელები მოვიდნენ.

ღამე მუზეუმში

21 მაისის გვიან სალამოს ძველ თბილისში მოსიერნე ადამიანების ჯგუფებს დაინახავდით. ამ ტურისტული უბნისთვისაც კი უჩვეულო გამოცოცხლებას საზეიმო იერი დაჰკრავდა... ვინც ასე იფიქრა, არ შემცდარა – ამ დღესასწაულს ჰქვია „ღამე მუზეუმში“.

ეს კულტურული ღონისძიება, რომელიც ევროპის ბევრ ქვეყანაში უკვე წლებია ტარდება, საქართველოსთვის „ახალი ხილია“ და თანაც საკმაოდ მოკლე ვადაშია „მომნიფებული“. ამიტომ წინასწარ დავთქვათ, რომ ამ წერილში ხარვეზებს მკაცრად არ განვსჯით, ღირსებებზე უფრო გავამახვილებთ ყურადღებას.

რას ნიშნავს „ღამე მუზეუმში“? 21 მაისის სალამოს ცხრა საათიდან 22 მაისის ღამის პირველ საათამდე საქართველოს ყველა მუზეუმისა და გალერეის კარი ღია იყო მნახველებისთვის. ცხადია, ყველა მათგანს საკუთარი ექსპოზიცია და პროგრამა ჰქონდა, მაგრამ განსაკუთრებით მომნიშვნელოდ მაინც „ქარვასლის“ აფიშა გამოიყურებოდა, რომელიც ცნობილ მწერლებთან, მთარგმნელებთან და მხატვრებთან შეხვედრას გვპირ-

დებოდა. ასჯერ გაგონილს ერთხელ ნანახი ვამჯობინე და თბილისის ისტორიის მუზეუმს მივაშურე. ყველას გამახსოვრებათ მუდმივმოქმედი ექსპოზიცია... თბილისურ ამბებში რომ არ დავკარგულიყავით, მეგზურობას სამი „გიდი“ გვინევდა: ცირა ელისაშვილი, ირინა მანია და გოგა ჩანადირი. აედევნებოდი რომელიმე მათგანს და ასჯერ ნანახს ამ ერთხელ გაგონილ უცნობ ამბავს მიუმატებდი.

ერთ-ერთ ფოტოგამოფენაზე შემთხვევით ჩემს ფრანგ მეგობარს შევხვდი, რომელსაც უფრო მეტად თბილისის ძველი ფოტოების დათვალიერება აინტერესებდა. მე სიტყვა პარიზზე ჩამოვუგდე. „უნდა ნახოთ, რა ხდება ასეთ დროს ლუვრის ან სხვა დიდი მუზეუმების წინ: საათობით რიგში დგომა გინევთ, სანამ შენობაში შეხვალთ. შემდეგ კი დაახლოებით იმგვარ შემომმებას გაივლით, როგორც აეროპორტებშია...“ და მხოლოდ ამის შემდეგაა შესაძლებელი საგამოფენო დარბაზში მოხვედრა? გამოდის, რომ ფრანგულთან შედარებით ჩვენს „მუზეუმების ღამეს“ ერთბაშად რამდენიმე უპირატესობა ჰქონია: ვერსად ნახავდით რიგებს, ლოდინით დაღლილ სახეებს ან უსაფრთხოების კონტროლით გამონვეულ უხერხულობას.

ქარვასლის მესამე სართულზე ერთი დარბაზი აღმოსავლურ ყაიდაზე მოენ-

ყოთ. მხატვრები მათა და მამუკა ცეცხლადები და ვახო ბულაძე ჩვენ თვალნინ ქმნიდნენ ეგზოტიკურ და სიცხით გათანგულ სურათებს, რომლებზეც თანდათან გამოკვეთდნენ ფარშევანგს, აქლემებსა და ჩალმიან უცნობს... ისინი იმ ბავშვებს ჰგავდნენ, რომლებსაც აღმოსავლეთის თემაზე რაიმეს დახატვა დაავალეს. ალბათ, ძალიან კარგია, როცა შეიძლება ბავშვს შეგადარონ... პიკასოს აზრით, მხატვრისთვის უკეთესი კომპლიმენტი არც არსებობს.

ამავდროულად, დარბაზის შუაგულში, იმპროვიზებულ ოთახში, კედლების მაგივრად ხალიჩებით რომ იყო შემოსაზღვრული, ისხდნენ მანანა დუმბაძე, გიორგი ლობჯანიძე და ნომადი ბართაია. და რადგან მსმენელ-მაყურებელთა რაოდენობა სკამებისას ბევრად აღემატებოდა, იატაკზეც ხალიჩები დაეფინათ. ზოგიერთებმა ფეხზე დგომას, მართლაც, ძირს მოკალათება ამჯობინეს. გიორგი ლობჯანიძე და ნომადი ბართაია ქართულად „ნათარგმანებ“ სპარსული პოეზიის მარგალიტებს გვჩუქნიდნენ, ცხონებული მაგალი თოდუაც თითქოს უხილავად ესწრებოდა ამ თავყრილობას... ქალბატონმა მანანამ კი ავღანეთში გატარებული ერთი წელიწადი გაიხსენა და საკუთარი წიგნის, „ავღანეთი „ბარონის“ ჭყჭრუტანი-

დან“ რამდენიმე გვერდი წაგვიკითხა. საკმაოდ უჩვეულო ლიტერატურული საღამოს მშვენებას, უდავოდ, ჩვენი სტუმრები, ირანელი გოგონები – ჯინუს იეგანი და ნაჰიდ ანსარი წარმოადგენდნენ. ორივენი თბილისის კონსერვატორიის სტუდენტები არიან. ჯინუსმა უძველეს და ურთულეს ირანულ საკრავზე, სანთურზე დაუკრა, ხოლო ნაიდი სპარსულად მღეროდა. ყველაფერი საუცხოოდ ჩაივლიდა, დარბაზში რომ ასეთი ხმაური არ ყოფილიყო: აღმოსავლური ტკბილეულითა და ქართული ნითელი ღვინით გაგემრიელებულ საღამოს წესრიგია აკლდა, თუმცა ესეც გასაგებია – დარბაზში ხალხის უწყვეტი ნაკადი მიმოდიოდა, ერთნი ფოტოგამოფენას ათვალერებდნენ, სხვანი მხატვრების მუშაობას აკვირდებოდნენ. საბოლოოდ გარშემო ისე შემოგვივლიდნენ ხოლმე, თითქოს კუნძულზე ვყოფილიყავით. მერე გარეთ გადიოდნენ, ძალიან ცოტა თუ რჩებოდა მოსასმენად. თუმცა, როგორც უკვე აღვნიშნე, არც „თბილისურ ისტორიებს“ და არც „აღმოსავლეთს“ გულშემატკივარი არ დაჰკლებია. ეს კი იმას უნდა ნიშნავდეს, რომ ჩვენს მუზეუმებს აწმყოც ისევე წყალობს, როგორც წარსული...

ფასი 3 ლარი